

**Digitization of the scientific library of the
State Museum of Natural History of NAS**

Bielski Ian 1714-1768 Widok Krolestwa Polskiego ze wszystkimi
województwami, xięstw y ziemiami, monarchami y monarchiniami,
iako też monarchow tychże, y monarchin prawami, Rzeczypospolitey
stanami y tychże stanow / I. Bielski. – [Poznań]: W druk. F. K. MCi.
Collegium Poznańskie. Societatis Jesu. Roku od Narodzenia
CHRYSTUSA PANA, 1763. T. 1, ks. 2. – 354 s. T. 2, ks. 3, 4. – 130,
224 s.

Download a copy of the book from the site:

<http://libsmnh.com.ua>

Permanent link to the book page:

[http://libsmnh.com.ua/books/bielski_ian/widok_krolestwa_polskie
go/](http://libsmnh.com.ua/books/bielski_ian/widok_krolestwa_polskiego/)

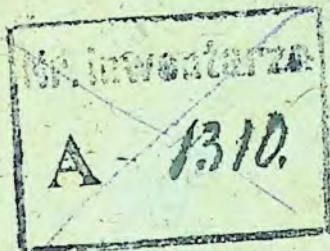
Biblioteka: Muzeum im. Dzieduszyckich
we Lwowie.

S 14.a N° 5.

14 - 1310

1984
1990.

11.364

W I D O K

KROLESTWA POLSKIEGO
Ze wszystkimi WOIEWODZTWAMI,
XIĘSTWY y ZIEMIAMI,
MONARCHAMI y MONARCHINIAMI,

iako też

MONARCHOW tychże, y MONARCHIN
Prawami,

RZECZYPOSPOLITEY STANAMI
y tychże STANOW

Urzędami, y uroczystemi, Seymikow, Sey-
mow, Senatu rad, Związków, Okazywań,
Pospolitego ruszenia, Sądow, skarbu,
Woysk, w pokoiu, y wojnie zabawami.

W krotkim zgoła, a rzeczywistym Du-
chownego y Swieckiego rządu Opisie,
Rodowitym ięzykiem Polskim
Szkolney Polskiej Szlachetney Młodzi

WYSTAWIONY.

Przez X. IANA BIELSKIEGO S. J.

TOM I. KSIĘGA II.

*W Drukarni J. K. MCi. Collegium Poznań-
skiego Societatis JESU. Roku od Naro-
dzenia CHRYSSTUSA PANA. 1763.*

T O M U
PIERWSZEGO
K S I Ę G A
W T O R A
O KROLU KROLOWY
y JCH POTOMSTWIE.

KSięga ta z czterech części składać się będzie. Pierwsza o Monarchach Polskich w powszechności nayprzod, a potem w szczególności opowie. Druga o Krolewskiej wakancyi, (interregnum zowieemy) y o Seymach pod nie składanych. Przedwybiernym, (czyli Convocationis) wybiernym, czyli Electio- nis, uwieńczenia Krola, czyli Coronationis, ugodnym czyli pacificationis, iako też o Namieśniku Krolewskim, czyli Interreiu nauczy. Trzecia, Krola tytuły, Dwor, Herb, Intraty, Prawa, wytłomaczy. Czwarta o Krolow y Krolow potomstwie, iako też y o ich prawach, rozdziałami, tylaż uwiadomi.

2

K S I E G I

W T O R E Y

C Z E S C

P I E R W S Z A

Część ta dwiema się zawiera rozdziałami.
*W pierwszym z tych, pytania się niektóre
 Monarchach Polskich w powszechności ro-
 związają. Drugi, Monarchów nam Polskich
 liczbę, następowania po sobie, dzieje ichże prze-
 dniesze, krotko zawrze.*

ROZDZIAŁ I.

Pytań cztery odpowiedziami tylaż ułatwia.

§ I.

Jak dawny Przodkowie nasi rządu y
 sprawowania swego przez Monarchy
 początek ukazują? Odpowiadam. Lubo
 nazwisko y Polaków y Polski, nie zdaie
 się być dawniejsze od Lecha, zdaniem
 prawie powszechnym Dzieciopisarzy, iakoż
 też y Blondus u Sarnickiego (a) na rok
 Chrystusa 594. pod Maurycego Cesarza
 Cezary, Sławów naznacza podział, na Pola-
 kow.

3

ków y Boiemów, czyli Czechów, Narody.
 Atoli Przodkowie nasi, czyli to pod nazwi-
 skiem Sławów, którym Jorrand siedlisko
 po nad Wisłą naznacza, y między Wini-
 dy ie zalicza, czyli pod imieniem Go-
 tow, Wandalow, Wiflogotów, y innych,
 dzielnicy Sarmackiey y ięzyka Słowackie-
 go Rodaków, uważani będą, zdawna swo-
 ie Xiążęta, Monarchy y Krole mieli.

Sarnicki Krolow Góckich (b) tych
 liczy: I. Syrmusa, który z Alexandrem
 Wielkim wojnę toczył: II. Dromicheta,
 Lyzymacha Alexandrowego Następcy wo-
 iownika. III. Waresła, Rzymskich woysk
 pod Flakkusem wodzem zwycięzcę. IV.
 Kotysona ktoremu August Oktawian Ju-
 lią corkę zaślubił, a Sam wzajemnie Ko-
 tysona siostrę w Małżeństwo pojął. V.
 Dziurpana, inni go Ducebalem zowią, mę-
 żnego y w potyczkach z Rzymianami
 długo szczęśliwego, aż też odmianie szcze-
 ścia podległ w bitwie z Traianem. VI.
 Kanaba od Rzymian zwyciężonego. VII.
 Atanarycha, domową ten wojnę z Fryty-
 gerem Bratem osłabiony utracił wraz z
 nimże Oyczyste Kraie, otrzymawszy dla

ślady swym ludem od Walensa Cesarza
Mizya y Tracya. VIII. Alarycha, który
Rzym po dwuletnim oblężeniu wziął, ro-
ku Chrystusa 410. od iegoż założenia 1166,
y Gockiego panowania we Włoszech za-
łożył początki, szeroko po Europie ro-
znioższy swe zwycięztwa. IX. Ataulfa,
ktoremu się Placidya Arkadyusza y Ho-
noryusza Cesarzy Siostra, wraz z Rzymem
w niewolę wzięta, w Małżeństwo dostała.
Ten z Wandalami iednoplemiennikami
swoimi woyny wiodł w Hiszpanii, aż na
koniec zabity, y Żonę Placydyą, y Państwo
Konstancyuszowi Walentyniana 3. Oycu
zostawił. X. Teodorycha Gockiego ro-
du, Domu Amalozunthow, to jest złote-
go runa Jazona Następców. XI. Theo-
data którego y krótkie panowanie było,
y swawolne. XII. Witygefa którego Bel-
lizary Hetman Rzymski zwyciężył. XIII.
Totyle, który upadające we Włoszech pa-
nowanie Gotow niestwem swoim dźwi-
gnął. XIV. Teiasa który przez Narseta zwy-
ciężony władzy Gockiey uczynił koniec
we Włoszech.

Tenże Sarnicki Wandalickich Mo-
narchow

narchow, (c) to jest tych którzy z Gota-
mi, Wislygotami, część szlachetnieyszą
zkladali Narodu naszego Przodkow; po-
rządkiem następnym liczy: I. Gandary-
cha, który z Modygilem Oycem z na-
szych Kraiow wyciągnawszy, około ro-
ku Chrystusa 412. Trewir opanował, y
wkrotce zwycięztwa Wandalickie rozsze-
rzył daley. II. Genseryka, albo Gąsiorka,
który zwycięztw y chwałę, y korzyść
przeniósł aż do Afryki, y rozszerzył. III.
Honoryka: IV. Gundabunda, Gonzagow
Domu w Hiszpanii Przodka. V. Trazy-
munda. VI. Ilderyka. VII. Gilimera kto-
rego panowanie kresem było Wandal-
skiey władzy w Afryce. Czaśy zaś upa-
dłych Gockiego w Rzymie, Wandalskie-
go w Kartaginie, Słowiańskich Narodow,
ukazują kolebkę odrodzonego w swych
siedliskach pierwszych Narodu Sarma-
ckiego, á to, iak niektorzy Dzieiopisarze
twierdzą, za przyzwaniem Lecha do rzą-
du Sarmatow dawnych gniazdowych, y
ichże obrony naprzeciw potędze Rzy-
mian, gdy tych siłą, Gotow w Rzymie, á
Wandalow w Afryce, obalona moc, Rzy-

miany uczyniła śmielszymi: I zaiste na ten sam czas wypadają początki wezwania do rządów naszych Lecha, pod które, lub tym bliższe Wandalowie y Gotowie rządy swoje we Włoszech y w Afryce zakończyli. (d) Nazwiska dawne Gockie ieszcze teraz kwitnące u nas, następowania naszego z Gotckiego y Wandalckiego rodu czynią dowody.

Bal, Barzy, Dembrodes, Derśniak, Ciołek, Firley, Fredro, Frykacz, Farurey, Garmrath, Gutthowie, Garnisz, Harynek, Hinek, Herborth, Jaxa, Jordun, Klofas, Kula, Niemsta, Ozuryto, Plaza, Rozen, Szary, Szafraniec, Swidwa, Smolin, Strzala, Turlo, Talaphus, Zareba, Wyssogota.

Jakie też Litewskich starożytnych imion zachodzi podobieństwo, z dawnymi Wandalickich Krolow nazwiskami. W Litewskich dawnych Xiążąt (ktorzy też Sarmatami byli) porządku, znajdujemy: *Weydewuta, Zywbunda, Gelimunda, Romunda, Narymunda, Gifigina*, które to nazwiska iako y inne, które czytaj u Nieścieckiego, iako też w podpisach złączenia Litwy z Polską; wielkie podobieństwo ukazują.

z Gun-

z Gundabunda, Trazymunda, Lewigilda, Hermenegilda, Wandalickich Krolow nazwiskami.

(a) Lib. 4. c. 23. f. 1015. (b) *Ibid.* c. 5. f. 964. (c) *Ibid.* c. 7. f. 989. (d) *Ibid.* à f. 956. ad f. 994?

§ II.

Jak dawno Monarchowie Polscy, Krolami się zwac poczeli?

Odp. Różne są w tey mierze Dzieciopłsow zdania: Długosz y inni Pisarze Polscy, y z Cudzoziemcow niektorzy (a) twierdzą, że Otto. Cesarz, nawiedzając grob S. Woyciecha w Gnieźnie, od Bolesława Chrobrego ze czcią przyjęty, odwdzięczając gościnę, koroną skronie jego uwieńczył w roku 1001. O czym nadgrobek tegoż Krola w Poznaniu położony świadczy. Atoli według tychże zdania Bolesław Smiały dla zaboystwa Stanisława S. Biskupa Krakowskiego. wyklęty przez Papieża, sobie y Następcom godność tę utracił: Lubo niektorzy dowodzą, że dopiero po śmierci Bolesława Krywostęgo.

A4

stego ustało Krolow nazwisko; gdy Kraie Polskie na podział poszły między Syny Krywoustowe, ci podług Ziem różności, które im się dostały, Xiążętami pisać się zaczęli: Jakoż na dowod tego, Wincenty Kadlubek przywodzi list Władysława Hermana Następcy po Bolesławie Smiałym, do Oycow Kłasztoru S. Jdziego we Francyi, w którym Władysław tenże Krolew się pisze. (b) Baroniusz, a z niego X. Skarga w rocznych dzieiach Kościelnych pod rokiem 1000, dowodzi: że Bolesław Chrobry wziął koronę nie od Ottona Cesarza, ani za jego czasow, ale od Papieża Benedykta VIII. za panowania Henryka Cesarza, który też Bolesławowi do otrzymania korony przeskadzał, y na Posły jego straż miał: y dla tego Mnicha iednego poimiał, który od SS. Pustelnikow y Męczennikow w Polsce pod Kazimierzem na puszczy mieżkających do Rzymu posłany był, dla duchownych nieciakich potrzeb: Co wszystko X. tenże Skarga świadectwem S. Piotra Damiani Kardynała wspiera, wypisanym w żywocie S. Romualda. Helmod Bolesława (albo iak Damiani go zowie

wie Buskława) Chrobrego Krolew nayprawowiernieyszym nazywa. (c) Statecznie iednak Monarchowie Polscy Krolami się zwać y pisać zaczęli od Przemyśława drugiego roku 1295 w Gnieźnie uwieńczzonego koroną: Sarnicki twierdzi, (d) że Władysław Herman przez Brata utraconą Krolewską dostojność odzyskał od Grzegorza siodmego: Co też przyczyną było niesnasek między Cesarzami Niemieckimi y Polskimi Krolami.

(a) Hartnoch *L. 1 c. 2. de Pol. Eor. reb. ges. à f. 37. edit. 1698.* (b) *Lib. 2. Epist. c. 23.* (c) *L. 1. Chr. Slav. c. 1.* (d) *L. 6. c. 11. f. 1062.*

§ III.

Czyli kiedy Krolowie Polscy, Cesarzy Rzymskich dannikami byli?

Odp. I. Niemieccy Dzieiopisowie, których przywodzi Hartnoch, ieszcze od czasow Karola Wielkiego hołdownikami Cesarzy Rzywskich Polskie Monarchy czynią: Co iak być może, gdy tenże Karol ubespieczając swoje Kraie od naiazdow Słowiańskich Sorabow, nad rzekami Zulawą

ją w y Elbą mocne położył strażę; Poka-
zuie się ztąd albowiem, że zwycięztwa
Karolowe nie siagnęły z tey strony mia-
nowanych rzek: A też gdy Pifarze o
zwycięztwa Karolowe wypisują, mianu-
ją wyraźnie, Welatow, Wilzow, Boiemow,
rodu Sławinkiego, zwoiowanych od nie-
goż, o Polakach wzmianki żadney nie
czynią. Eginharda także powieść, twier-
dzącego że Narody leżące między Rhe-
nem a Wisłą, Karol wielki swej władzy
podbił, utrzymać się nie może, ponieważ
Kronikarz Belgicki u Hartnocha (a) wy-
raznie od rządów Karola wyłącza Polskę;
Późniejszy zaś po Karolu czasami gra-
nie Polski, Zulawy y Elby siągających,
starożytność, słupami żelaznemi tam zabi-
temi przytwierdzał Chrobry. II. Ale ani
następne wieki, tego danniństwa y hołdu,
mogą ukazać gruntowny dowód: Bo to,
co niektórzy Niemieccy Kronikarze świad-
czą; iakoby Otto II. Cesarz zhołdował
Miecysława, pierwszego z Monarchow
Polskich Chrześcianina, y że iego Następca
Konrad Miecysława wtorego zwoio-
wał, y Brata iego Ottona na państwo wfa-
dził,

dził, daleko usunięte od prawdy: Bo nay-
przod Miecysław drugi Brata żadnego
nie miał: (albo iezeli miał, tedy ten, iako
świadczy Pistorius, śmiercią (b) swoją u-
przedził Oyca, w dzieciństwie zszedłszy)
(c) hołdu Cesarzowi żadnego nie płacił,
y wojny z nim żadney nie ztoczył. Błąd
to jest późniejszych pifarzy, którzy w da-
wniejszych czytając, iako Słowiańskie
niektóre Ziemie, podbili sobie Cesarze
Nemieccy, (iakoż Konrad Cesarz Wilzow
zhołdował) rozumieli, że tym samym Kro-
le polskie sobie pod hołd puścili, nie chcąc
w Słowiańskich Narodow rozliczności
czynić ichże rozdziału: Sarnicki przywo-
dzi list Heryka Cesarza (d) do Krywou-
sta pisany, w którym upomina się daniny
trzechset grzywien od niegoż, ale na kto-
ry przywykła do oręża, nie do dani Kry-
woustego ręką, taki czyni odpis: *Hery-
kowi Cesarzowi, Bolesław Xiążę Polskie.
Pokoy wprowadzie przyjmuję, ale nie w na-
dziei iegoż się dokupowania: W waszey to
Cesarzkiej M Ci woli położono, odciągnąć
ztąd, albo się zatrzymać, ale umnie każdy sz-
ląg drogi, gdybym pod iego zakładem dla
boiażni*

ie się zaś, że krwi spadkiem rządy Narodu Polskiego Piastowi potomkowie brali. Z tych mianowicie przyczyn: że Następcy krwi Piasta Ziemię Polskie między Syny niekiedy dzielili: taki uczynił podział: z woli Władysława Ojca Bolesław Krywousty, Ziemię Mazowiecką, Łęczycką, Kujawską wypuszczając pod rząd Zbigniewowi Bratu: (a) tenże też Bolesław umierając, między Syny swoje podzielił Polskę. (b) Także gdy Kazimierz Syn Krywousty Syny swoje odumarał młodo; a niektorzy Panowie dla dziecinnych lat niezdolności do rządu, od panowania ich przeto oddalić chcieli, Fulko czyli Pełka Biskup Krakowski odpowiedział: że lata młode na przeszkodzie są do tego, żeby Mężom panować dzieci, ale w ten czas, gdy Król wybiera: nie kiedy zachodzi prawo następowania y dziedzictwa: Jakoż zdanie to pochwalone od całego zjazdu, (c) y Leszek młody, a nie Mieszko stary wstąpił na państwo. Ukazuje się jednak z Kronik świadectwa, że prawo to Następowania Synów po Rodzicach na rządy Królestwa

lestwa, ustawać zaczęło od Przemysława Króla, iakoż po śmierci Łokietka zgromadzonym Panom y Rycerstwu Karola Węgierskiego Króla Poślowie zalecali Kazimierza Łokietkowego Syna, na co też śawstwo przystały stany, w wybieraniach Króla zawsze względ pierwszy mające na potomstwo Królów, iak czytać możesz u Kromera lib: 12. A bardziey ieszcze wolność wybierania ztwierdzona, gdy Kazimierz Wielki bez potomka płci męskiej zchodził: ktorey też wybierania wolności skutkiem, iuż Ludwik Węgierski, iuż po nim Jagellończykowie, pominawszy Piastydów, do Korony wezwani: Wolność ta wybierania Króla ztwierdzona, ugodami (*paſta conventa* zowiemy) Henryka Walezyusza, y po nim Następcy Królów; także uchwałami w rokach 1607. 1609. 1631. 1662. 1667. 1670. 1699. 1736. stanowionemi. W ugodzie (czyli *paſtis conventis*) Michała Króla, dodano, żeby się Królowi nie godziło, za życia Królestwa zkładać, ani nawet o tym do Stanów donosić, co też Uchwała Seymu 1669 ztwierdza: (d) Wszakże to co się

o następowaniu do Królestwa rządu krwi
spadkiem mówiło, tym ograniczeniem
być ma przyjęte, ażeby się nic nie uwle-
kło dawney w stanowieniu praw Stanow
tego Królestwa wolności. A też są Pi-
sarze co świadczą, że prawo dziedzictwa
do rządów Polski na zezdzie owym Kra-
kowskim, Panowie niektórzy zgromadze-
ni tamże za niepewne osądzili, y że Pełki
Biskupa Krakowskiego zdanie się utrzy-
mało, sprawiła raczey jego y Brata razem
Mikołaja Woiewody Krakowskiego, mo-
y powaga: (e) I ieszcze nawet mówić
się może, że tę Ziemię podziały zachodziły
nie bez wiedzy y przyzwolenia Stanow.
Wstępowanie także Synow po Rodzicach
na tron, z osobnego szła Familyi panujących
uszanowania, y Polakow do nich przy-
wiązania, którzy też tą dobrą ku swym
Monarchom chęcią powabieni Kazimie-
rza już Mnicha y Dyakona wezwali do
rządów, szukając dla niego uwolnienia od
ślubow w Rzymie; żeby go tylko mieć mo-
gli Krolem. Ani się temu nie żprzeciwia
nazwisko Dziedzicow Polski, z którym się
pisywali Piasta Następcy, Władysław Her-
man,

man, y Władysław Łokietek (f) y inni.
Ponieważ Jagellońskiey krwi Krolowie,
gdy już wolność Polska zmężniała, tegoż
Dziedzicow Polski nazwiska używali, y
pierwszy Zygmunt August zrzeczenie ie-
goż uczynił, lubo się y potym ieszcze Pol-
ski y Litwy dziedzicem pisał, (g) á do-
piero w ugodzie Polakow z Walezym Hen-
rykiem wybranym Krolem, to tytułu ha-
redis zrzeczenie ztwierdzone (h)

(a) Kromer t. 2. Lib. 5. tit. Boleslaus
3. Cognomentó Crivoustus f. 470. (b) Ibid.
f. 490. (c) Kadłubek Lib. 4. c. 21. f. 805. (d)
Vol. Leg. t. 5. f. 19. in Art. Pact. Conv. n.
64. y Vol. Leg. t. 6. (e) Kromer t. 2. lib. 17.
tit. Lescus Albus cum Helena Matre f. 515.
(f) Kromer, Długosz, Januszewski u Har-
tnocha Lib. 1. c. 2. f. 61 & 62. Vol. Leg. t. 1.
f. 90. §. Omnia jura: y indziey. (g) Vol. Leg.
t. 2. f. 643. (h) Ibid. f. 897.

ROZDZIAŁ II.

O MONARCHACH Polskich w szczególności

Monarchow Polskich osmnaście się sze-
regow liczyć może, y uważać, á to
B podług

podług liczby Familyi różnych, z których Monarchowie y Krolowie nasi pochodzili, czyniąc tyleż rządu Polskiego odmian, w tyluż u nas panujących Familyach. O których równym paragrafow wymiarem mowimy: Z przypomnieniem ich dzieł.

§ I.

LECH y LECHOWE PLEMIE.

I. Pierwszego w porządku Monarchow Polskich kładziemy Lecha; nie żeby przed Lechem Przodkowie nasi Monarchow swych y Xiążąt nie mieli, których władzą mądrą sprawowani byli: (o czym nie dawno się mowiło) ale że po wyciągnienu z Gandarychem Wandalow: Z Alarychem Gotow; Wodzami, obiema rodu Słowackiego Sarmatow, z siedlisk swoich: to jest dawney Europeyskiej Sarmacyi, pozostali w tym Kraiu Sarmatowie, albo Arystokratyczny rząd mieli, y tylko gdy wojny czas nadchodził: dawnym Lacedemończykow zwyczajem, pewnych z pomiędzy siebie, lub postronnych wybierali wojny Wodzow, (ktory rządu

tryb

tryb po zeszłym Lecha plemieniu dwakrotnie zawrocony) albo jeżeli Monarchicznym, to jest iedynowładnym rządom podlegali, tedy do szabli, nie do pióra przywykła ręka, pamięć ich żadney, na piśmie nam nie zostawiła: I lubo Wandalskich w Afryce, y Gotkich Krolow w Rzymie, wypisy mamy: Czasow iednak tamtych Pisarzy, albo brak y niedostatek, albo inna wada sprawiła, że wiedzieć nie możemy których rządu Następcow mieli; Gandarych y Alarych, gdy ci z rodowitego Kraiu wyciągali na woіowanie Rzymskich. Dopiero gdy panowanie Wandalow w Afryce z Gilimcrem zwojowanym przez Bellizarego upadło: a Godzkie w Rzymie pod Witygesem ku upadkowi się nachyliło: y z Teiasem Tótym Następcą, przez Narfeta Hetmana Justynianowego zwyciężonym, y zabitym koniec wzięło, w lat dzieścię po obalinach Wandalskiego Państwa w Afryce, y gdy reszta pozostałych Wandalow y Gotow, do pierwszych wracała dziedzin, dużo w męstwie odrodzona od swoich pierwiastków, (co sprawowała chwały tryumfow y dost

B2

tku

ku w zawoioowanych Kraiach sytość Sarmatowie gniazdowi, żeby dawnymi sobie przez Ziombki swoje wyrządzonych krzywd, nie mścili się nad nimi Rzymianie w samym Gotow y Wandalow Sielisku dawnym, a tym samym żeby ubezpieczyli granice swoje, Meżow Meştwan sławniejszy Lecha y Czecha Sławimskiego rodu do sprawowania Państwa przyzwali: z których Czeskiemu Krolestwu Czech dał początki, a zaś Polskiemu Lech

II. Lech dopiero mianowany, z Dalmacyi, czy z Illiryku, lub Sklawonii pochodził, pytania nie wznawiam: dosyć mi na tym że Przodkowie nasi, to jest Sarmackiego rodu, częśćka iedna y nayznakomitsza y naymożniejszy, godnym go y zdolnym być osądzili, ktoremu by obrenę Ziemi swoich polecili. Jakóż mądrze y spokoynie rząd Polski sprawował: Gniezno założył, niby iedno swojego Narodu gniazdowe Miaoło: które też przez kilka wiekow, Monarchow y Krolow Polskich Stolicą zostawało: Panowania Lecha początki kładą pospoliciey Pisarze na rok Chryस्ता 550, a zaś y życiu y panowaniu kres

wyzna-

wyznaczaia na rok blisko fześćsetny. Klemens Janicki życia Krolow wypis krotki, wierszem Łacinskim nam podał, ktorego też smaku y chwały żebyś iakożkolwiek dochodził, przyłączam iegoż wierszy wykład, y tym też Krolom y Xiążętom Polskim, których albo pominął, albo których czasu nie dosięgł Janicki, (iakoż na Zygmuncie pierwszym stanął, a pominął kilku,) rodowitym rytmem pracy Janickiego dopelniam, y ostrzegam iako pierwszy Opis Lecha przeciwi się powszechnieyszemu Dzieiopisarzy zdaniu.

*Pustym Kraiem to było, Sarmacka co strona
Zawiera, po powodzi Deukaliona.*

*Lech pierwszy w tę wygnaniec lud zprowadził
Kraie,*

*Gdy nań w Oyczyźnie w tajnych Ziombkow bunt
powstaie.*

Z Dalmacyi początek Meża rod wysoki.

Bierze, gdzie bystry krupa pędzi swe potoki.

Na ślicznego pagorku wierzchu zbudowane.

*Chciał on od gniazda Gnieznem miaoło mieć nas
zwane.*

Wrożką wzruszon: albowiem gay leżący blisko

Rozrodzonych tam orłow był iedno siedlisko.

Początek dał Krolestwu wygnaniec, ciż dali

Junym: Rzym złego toża Bracia, zbudowali.

III. Po Lechu wstąpił na Państwo Wyzimir Wnuk, czyli Syn Lecha, nie pe-

B3

wna.

wna. Ten Sywarda Duńskiego Krola zwy-
cięzwszy hołdownikiem swym uczynił,
y Syna jego w zakładzie do Polski wziął,
a gdy mocne woysko zebrałszy Syward
chciał się z pod hołdu wybić, zwyciężo-
ny, utracił wiele Duńskiego Kraiu, y w
krótce życie, które Jemuż żal ciężki wy-
darł: Na wieczną zwycięstwa tego pamięć,
Miała dwa Wizimir założył: jedno Wi-
zymiryą czyli Wizmarem od imienia swo-
iego nazwał, Gdańskiem drugie, dla Duń-
czyków tam zwoiowanych: umarł bez-
potomnie około roku Chrystusa 700.
Pierwszy on wodney bitwy dał przykład:
wielki y na morzu, y na ziemi Woioownik
y Zwycięzca.

WIZIMIR

*Wizimir Syn był Lecha czy Wnuk, wieki dawne
Ukryty, bronią w boju, a nie pioroni sławne.
Acz Wizmarg, Miasto, pamięć walecznego Męża
Zuchowanie, zaś chwale bitnego oręża
Gdańsk wstrzeższ, y zwycięstwa nad bliskimi
Dany,
Których Krol Syward na tym placu zwoiowany.
Pierwszy on z Przodków naszych zostawił przy-
kład
Wodney bitwy: patrz iako meštwa jego ślady.
I wodu zatrzymał: Lecha on rodowi
Swą śmiercią koniec, ale nie chwale signowi.*

Dane

*Dane Imię Narodom, iak Czeskiemu Czecha
Tak polskiemu, czy Lachow, wiecznym czyni La-
cha.*

§ II.

WOIEWODOWIE.

PO zeszłym Lecha rodzie rząd y spra-
wowanie Poliki na dwunastu prze-
dnieyszych Panow przeniesione, ktorych
też Woiewodami, to jest woyny Wodza-
mi, nazwano: teraz w Łacińskim ięzyku
Palatinos zowiemy. Woiewodowie ci
iak długo rządili Polską, pewnośc ni
masz. Urząd ich, zdaie się być podobnym
urzędowi dzieliąciu Mężow Rzymskich,
Decemviratum go oni nazywali: gdyż y
tych panowania u nas początki szczęśli-
wsze nim koniec, y prawami iak tamci
Rzym, tak ci lud sobie podległy ograni-
czynili rownie: ktore nie na tablicach wy-
pisane, ale wyobrażone w pamięci, y w
obyczajach ustawom tym posuszniego
Narodu, wyczytane być mogły: Wszakże
Woiewodowie ci gdy pięknemi prawami
ozdobili państwo, ledwie go swarliwą wza-
jem wyniosłością nie zgubili: gdy się Je-
dynowładztwa albowiem dobiiaią wzy-
scy:

B4

scy: domowe zamieszki uzbroili nieprzy-
jaznych Sąsiadów, y ichże uczynili si-
niezemi. Do naiazdów y ku pustosze-
niu Kraiów naszych, dobrą ci upatrzyli
pogodę w tych iego zawieruchach.

*Po śmierci Wizimura tron ofierocony
Dwunastu Woiewodom do rządu zlecony.
Pod temi szczęście Polski w tej władzy dzielnicy
Rozne było isk Rzymu, gdy w nim Dzieciątka
Rząd trzymali: początek rządów ich był w dzie-
ciny*

*Czas krótki panowania, a koniec niezręczny.
Prawami tak iak tamci ni mocni w walce
Mądrze ograniczyli y ludy kray cały.
Ale gdy pyśle żaden granicy nie kładzie,
Ledwie Polska nie ginie w pysznych Rządach
zawadzie.*

*Gdy się kłócą, ich władza zgaszona: tak właśnie
Węgiel wzajem od Węgla oddzielony gaśnie.*

§ III.

KRAK y Jego POTOMSTWO.
I. Smutnym doświadczeniem ostrzeże-
ni Polacy, iako iedney Rzeczypo-
spolitey ciało, iednym powinno być oży-
wione duchem, y iedną rządzone głową:
rząd państwa dwunastu Woiewodom od-
dać, a Krakusa, możnego y przezornego,
Pana do Xiążęcy całego Narodu wynie-

śli godności. Krakus czyli iak go niekto-
rzy nazywają, Gracchus, ktorzy też rod-
iego od Rzymskich Gracchów prowa-
dzą (inni go czynią Xiążęciem wraz Cze-
skim, z domysłu y bez gruntu iak ukazuje
Kromer.) (a) nieprzyiacioły polskie, iednę
orężem do pokoju przymusił, a baczniey-
sze drugie, oręża polskiego postrachem
zwyciężone przed bitwą, w pożyteczne
Narodowi zprzągl sojusze: domowym zaś
rozterkom ludzkość y powaga, dzieląca
mądrze między siebie Krakusa, uczyniła
koniec. Chcąc zaś imienia swojego pa-
mieć uczynić wiekopomną, wystawił za-
mek na gorze Wawel, y pod nim Miasto,
od swego imienia Krakow nazwane, w
kształt takowy, ktorzyby ułożeniem zam-
ku, miasta, y przedmieści, wizerunek czy-
nił, orla z rozciągnionemi skrzydłami
zkładającego herb Polski. Monarcha ten
y z nieprzyacioł zwoiowanych szablą, y
z smoka ludzi y bydła pożerającego
sztuką, sławny zwycięzca, umarł w Kra-
kowie, pochowany za Wisłą, na gorze
gdzie się widzieć po dziś dzień dać Mo-
gila iegoż grzebiąca ciało, ale też razem

widokiem swoim zwycięstw y dzieł chwalebnych Krakusa zatrzymująca pamięć nieśmiertelną.

Złożona od iarzma złych rządów, y zgona Szczęśliwa, Polska przyzywa Krakusa do tronu. Rząd bierze: Gallow którzy mieczem ogniem śmie.

Zwłószyli Pannony, swoim orężem ściele. Rząd z myśli nad Czechami przyjął sobie dany, Dion Państwo Rządca, obydwom równie ukochany. W ten czas mroźną, drapieżną że Wawellu skały Smok posiadał w łup okrutny Kray biorący cały: Bydle, ślaską, żywicią wytyka, tak prawie Gd; Smok bydle pożera śmierć bierze w potrawie Krakowi Miasto zakłada: już Rzynie Gracchusa Zamierz, on iedną bayką względem dzieł Krakusa.

II. Rząd państwa po Krakusie, iego Syn, Lech tym imieniem drugi, odziedzzył: Ten ieszcze za życia Rodzica swego, zazdrością panowania natchniony, Krakusa starszego Brata zdradliwie na łowach zabił, nieszczęśliwym tym dla siebie skutkiem, że gdy się być stara wtak okrutny sposób Następcą tronu po Oycu, iego zaś cnot naśladownika Bratoboyca, razem tron traci, y życie w smutnego wygnania cieniu: Niegodny rządów po Oycu, obmierzły od cnot, Oycu odrodek, Siostrze ustąpił panowania. (a) Cromerus Lib. 2 tit.

Lech

Lech drugi po Krakusie Oycu rządy bierze Syn odrodny w skromności, w cnotie to manierze. Ale Nieba zkróciły Jego panowanie Na zbrodni ukaranie tron mieniać w wygnanie, Miał on Brata: którego, cnota, unosił staty I przy tym lat starszeństwo do tronu dzwigały Tego on panowania chucią podżegniony W poświęcone Dyane wywabiołszy strony. Ugniaiącego, Sarny, Łosie, Daniele, Niespodzianie oszczepem Bratoboyca ściele. Ale gdy się odkryła zbrodnia, tę poczwary Nie wypuścili Nasi Przodkowie bez kary. Krwią się Braterską mury, Krakowa oblały, Tęż się też twoje niegdyś Rzynie rumieniały.

III. Wanda po Bracie wysładzona do rządów Polskiej, nad pięci niewieściej słabość mężniejsza Panna. Tę gdy Rytgier Niemieckie Xiążę do odstępu czyściłości swym Bogom ślubney, y do zamęstwa z sobą przymuszał woyną: do państwa tryumfow przywykła Krolewna, łatwo naieznika państw swoich zwoiowała orężem, którego nierządną napaść odparła od serca. Dwoiaki tryumf y państwa y państwa obronionych, gdy do Krakowa wnosi, ozdobiła trzecim, życia swojego Bogom ofiarę czyniąc, y ukazując, że iey miłsza życia, niż czystości utrata: Obawiając się albowiem równych natarczywości, y państwu, swojemu y Polsce

fecerua grożących, z mostu się zrzuciła w
wislę. Monarchini nad swoje Bogi nieczy-
ste szlachetniejszy. Ciało iey milę od Kra-
kowa znalezione, y tamże na przyległej
gorze pochowane, nad którym wyśpiana
Mogila wsi przyległej y założonemu tam
potym WW. XX. Cyterfow Klasztorowi
nazwisko daie: przykład dziwny, zaniło-
waney bardziey czystości, niżeli życia,
żał się Boże że w niedowiarstwie poło-
ny, zawłtydza wierne, a nie poprawia.

*Zameściem gdy pogardza Wanda Ritygiera,
Gniew swoj wojny wydaniem Ritygier popiera.
Bitwę ztacza, zwycięża Panna, a tak szpada.
Podniesiona niestuszenie Xiążę w grobie zklada.
Dobytę ten, na Wandę y woysk licznych Męże,
Zawstydzony zatapia w swoich pierściach orężę.
Wszakże których obroną czystość zachowana
Jest Bogom, też czystości niech będzie oddana
Ofara tymże Bogom: rzekła: a te żale
Razem zkracając, życie rzuciła na fale.
Niech Baktr Semiramida, niech Tamirę stawia
Tatarzyn, na czei celu Polska Wandę stawia.
Bądź że tamtych iest rowne Państwo, władza, siła,
Lecz ie Wanda za szczytem śmierci uprzędziła.*

§ IV.

WOIEWODOWIE znomu.
W Andy czystość poświęcona Bogom,
chwa-

chwalebniejszy. Polakom, niż pożyte-
czniejszy była: śmiercią Jey ofierocony
rząd polski, powtornie na dwunastu Wo-
iewodow przeniesiony y podzielony, kro-
tki był y zamieszania pełen: Pannonowie
y Morawcy Kray Polski pustoszyli; gdy
tym czasem Woiewodowie szczegulne
swoie opatrywali pożytki, puszczając po-
wzeczne Oyczyzny dobro w zaniedba-
nie: Co też do piątey rządow polskich
odmiany uczyniło pohob.

*Znowu Polska po Wandzie w rząd ofierociła.
Woiewodow do niego dwunastu wezwiała.
Ale iak łatwo tamiejsz pojedyncze strzały,
Których żadne, gdy w związku siły nie ztamały;
Tak rząd Polski na różne gdy się dzieli Pany
W swej mocy osłabiony prawie ztamani.
Każdy swoje powiększa pożytki, a zdanie.
Powiększania powszechnych puszcza w zanie-
dbanie.*

*Taki Rzymie tnie kleki rozposciera sz w szędy,
Gdy odmienia sz, przerabia sz władnące urzędy.*

§ V.

LESZEK I.

Gdy łakomstwo y niezgoda Woiewo-
dow nieprzyjacielskim naiazdom
wrota otwiera, y łupow Narodu bezpie-
czeń-

ezeństwo czyni, Przemysław, Leszkien-
 porym pierwizym nazwany. Rycerz y
 mądry y mężny (lubo go niektorzy zło-
 tnikiem mieć mienią) zebrawszy nieco
 bitnego y odważnego ludu, a iako Sarni-
 cki świadczy, od Woiewodow naprzeciw
 Panionom y Morawcom Kraiu naiezni-
 kom wyprawiony z woyskiem, pod gorą
 tyla (teraz S. Krzyża zwaną) Nieprzyja-
 ciela sztuką y bronią zwyciężył: Nawie-
 szał albowiem zbroi y szyszakow w lesie
 przyległym na pniakach w nocy do tego
 zgotowanych naprzeciw wschodowi słoń-
 ca: Co zaiste, za uderzeniem promieni, gdy
 się woyska nasze przybliżały do bitwy, u-
 czyniło im widok niby nadeszłych no-
 wych posiłkow, w lesie dla zdrady zasa-
 dzonych, y tak mocno przestraszyło, że
 ci bez rządu y wodza pierzchneli nagle,
 goniącemu ie Przemysławowi i, y mocnym i
 ie szabli razem, iak których dogonić
 mogli, walącemu, zostawili wolne do
 zwycięztwa pole, y bogate w opuszczo-
 nym obozie łupy. W nadgródę tak szczę-
 śliwej y zwycięskiej zdrady: Monarchą
 ogłoszony Przemysław, ile godzien: rzą-
 dow

dow tego Narodu, który zachował. Ube-
 spieczywşy Leszek (to przy swoim wy-
 braniu do rządow nazwisko on wziął)
 granice polskie, spokojnie sprawował pań-
 stwo: tym tylo iednym mniej Narodowi
 swojemu zasłużony, że żadnego któryby
 w Oycowskiego Męstwa wstępował strze-
 mię, nie zostawił potomka. Zwycięztwa
 sposob inszy kładzie Janicki.

*Dzwignął z ruin Oyczynę Leszek do swej rady
 Woianey, pomoc dziwnę przyzywając zdrady.
 Pod gajem nieprzyiaciel miał oboz: tam swóie.
 W nocy Leszek rozawiesza szyszaki y zbroie.
 Słońce wschodzi, na zbroie blask rzuca: do broní
 Zwiędziony nieprzyiaciel bierze się y koni.
 Rozumiejąc że Leszek sżykuie do bitwy
 Woysko, uprzedza chcuoy pierwszeństwa goni-
 twy.*

*Nikogo nie znajduie: pień był każdy goty,
 Mniemał, że Leszek umknął zwycięzon na pól.
 Wesołość brzmi w obozie: ptią iak po wojnie.
 Nagle spadłszy, tnie Leszek uraczone łojnie.
 W wszystkie wiecznie usypia: tak szczęśliwą w lesie
 Zdradą: postronnym boiażń, Polsce pokoy niesie.*

§ VI.

LESZEK zdradliwy.

Przemysława albo Leszka I. śmierć, no-
 wego Xiążęcia wybieraniu uczyniła
 miejsce. Zgromadzone do Krakowa Ry-
 eństwo

cerstwo Polskie zazdrośnym o tron staraniom zabiegając, nowy wybierania Monarchy przedsięwzięło sposob: ażeby ten rząd odbierał Państwa, któryby na placu do gonitw naznaczonym, pierwszy do kresu dobiegł: Leszek, któremu zdradliwego nazwisko przywłaśczyła, przymieszana do biegu zdrada, pole zawodnikom wymierzone, ostrymi gwoździami nabiła całe, y przysypuie piaskiem, dla siebie pewną ubezpieczywszy drogę: Jakóż się zdradliwy przemyśl udał, wyznaczoną drogą gdy konia w zawody Leszek puszczą, pierwszy dobiega mety, Monarchą zatym obwieszczony, rządy Narodu objął. Ale zdradą nabytym panowaniem nie długo się cieszył: trefunek tę odkrył, Przodkowie zaś nasi, szczeroci Miłośnicy, a zawsze w obrzydzeniu mający chytróść, y z tronu wyzuł Leszka, y z życia: obojga tego niegodnym być sądząc Męża, który podeysciu y zdradzie u nas przetorował gościniec.

*Polska do rządów Krain tych zawsze wzywała
Których meśtwia y zwycięztwo zalecała chwala.
Pierwszy Leszek, od dzieła nazwany, zdradliwy
Mniemał, że inną ścieżką być może szczęśliwy.*

Plac

*Plac był, na którym kresu kto pierwszy w zawo-
dzie*

*Dopędziłby, miał Polskie rządy brać w nadgro-
dzie.*

Ten gwoździami nabiła, a sobie do biegu

Zostawia ścieżkę: tak gdy stanęli w szeregu.

Panowie: pierwszy mety dobiegł: wykrzykniony

Monarchą, ale zdradą nabytej korony

Nie dzierżył długo: wkrótce odkryła się zdrada

A tak z tronu y z życia zgromadzona rada

Wyzwała Leszka: zbrodnie być muszą: tę ale

Zawsze karać należy ku Narodu chwale.

§ VII.

LESZEK II.

I. **D**Nia następującego po podwyższonym na tron Leszku zdradliwym. Rzemieślniczowie dwaj wybrali sobie plac tenże do pieśzy gonitwy pod zakładem miary pewney napoiu, którąby obowiązany był przystawić wspólni zawodnikowi swemu ubieżony przez niegoż: Z tych ieden szczęśliwie w umówionym biegu na Leszkową trafił ścieżkę, y kresu zawodniczego pierwszy dobiegł; drugi, trafiwszy na ostre żelaza, zkaliczył nogi. Trefunek ten nie był tak zakopany w społeczeństwie gminie, żeby do wiadomości Pa-

C

HOW

nów nie przyśzedł, ostrzeżeni ci o Lefzka
zdradzie, koni go rozszarpać kazali, ile
tego, który iedynym koni szwankiem do-
chodził swego wyniesienia. Ponieważ
zaś w Rzemieślniczku owym, który
zdradę y odkrył, y o niey doniośł, nie-
zwyczajne się z twarzy okazywały przy-
mioty, zaczęm osądziłi u siebie Panowie
że szczęście, które iegoż doprowadziło do
krefu, toż w państwa sprawowaniu iemu
hołdować będzie. Zgodnie go zatym
swoim ogłosili Monarchą, y nazwali Le-
fzkiem. Jakoż, wąpiłbyś, czyli większym
on szczęściem otrzymał Państwo, czyli me-
stwem y radą większą toż sprawował.
Poddane swoje dobrodzieystwy, nieprzy-
kacioły zwyciężał mieczem: y który mu
szlachetności umknęła rodu niskość, cno-
ty korzyścią nadgrodził. Skromność da-
wną przy odmianie szczęścia zachował,
y żeby iey nie złożył kiedy, suknie po-
dle ktoremi był przyodziany, w ten czas
gdy go szczęście dzwigneło do tronu, za-
wieszzone w pałacu chował, a tak dawne-
go stanu przypominaniem trzymał się w
obrzębie cnoty, ani się panowania wyfo-
kością

kością unosił: Zyciu chwalebnie prowa-
dzonemu śmierć wyrownała chwałą, z
Długosza się bowiem ukazuje, że Słowa-
ki y Hunny posilkuiąc naprzeciw Karo-
lowi, gdy się mężnie pótuka, na placu pa-
da: Lubo się temu zprzeciwia Sarnicki,
(a) y raczej twierdzi, że gdy Karol Wiel-
ki Syna swojego Karola także z mocnym
woyskiem wysłał naprzeciw Polakom, Ka-
rol ten, widząc szkodliwe y mocne Lefzko-
we woyska, potyczki uniknął, y bez chwa-
ły tryumfu, spuściznywszy niektóre mieya-
sca, w swe Kraie powrócił. (a) Lib. 5. c. 1.

*Koni wyścig Lefzkowi państwo dał szerokie
I szczęście dobrze widne a nie ślepookie.
Lubo krew brat z wieśniaka godzien Krolow szar-
rzy*

*Na roli szczupłej dzierżąc chwałę gospodarzy.
Był sławny y orężem y dziełem pokoiu:
Ztąd, że oręża nie znał, dziwnieyszy mąż w boiu.
Zatrzymał gunią wiejską, która zastrzała
Dawnego mu ubożstwa pamięć ponawiała.
A przecię on czytaniem ani siągnął śladu
Godnego wiekowania Rymotworcy zkładu.
Niechay szczęście szanuje, y nad nim niech czu-
wa,*

*Kogo toż z niższych szczebli, wyżej nagle su-
wa.*

II. W Lefzku trzecim waleczne-
go Oycy walecznym Synie y na tron Na-
stępcy

Repey, znalazła Polska, co utraciła w dr-
gim: Monarcha ten posilkował nayprze-
Pannonow na przeciw Karolowi Wielkie-
mu z chwałą zwycięztwa odniesionego
nad Karolowym woyskiem. Potym na
pomoc przybył Sorabom gdy z niemi na
rzeką Elbą y Zuławą Syn Wielkiego Ka-
rola, także Karol, prowadził wojnę: Wo-
jna ta iuż do Slawinskiich, iuż do Karolo-
wych woysk, nakłaniającym się szcze-
ściem, nie zaraz zakończona. Potrzeba
złączył siły swoje przeciwko Niceforowi
Cesarzowi wschodniemu z Bulgarami, kto-
ra też wyprawa Mizyi zwoiowaniem y za-
biciem Cesarza wykonana, wschod całą
postrachem Slawinskiego oręza napęłniła
y chwałą. Miał Leszek Syna Popiela
prawego, a zaś z nierządnego łoża, dwu-
dzieści, między ktorych, ziem Polskich
czynił następujący podział: Pomorze Bo-
lesławowi, Barwinowi y Bogdłowi: Ka-
zimierzowi y Władysławowi Kaszuby: Ja-
xie y Semianowi Sorabia, Wratysławowi
Rugia, Przybysławowi, Kazimierzowi y
Ocie Luzacya, Przemysłowi, Ziemowito-
wi y Ziemomysłowi Zgorzelec, teraz Bran-
deburgią

deburgią zowiemy: Wisławowi Mierzy-
borz, teraz Magdeburg: Sobesławowi Da-
le, taraz Dalemburg zwane, Wizmarowi
Mizmarg: innym inne Kraie dostały się. Na
wszystkie te iednak Xiążęta obowiązek
włożył Ociec, posłuszeństwa, ktoreby od-
dawali wszyscy, Synowi prawemu Popielo-
wi. Umarł około roku 810. tym iednym nie-
zastużony Oyczyźnie, czyli bardziey nie-
szczęśliwy, że w tey Synow gromadzie
nie zrodził naśladownika męstwa.

*Jakie się w sercu Leszka zarzyły pragnienia
Wojny, mierz, zwykłeś mierzyc jak bieg słońca
z cienia.*

*Za iego bowiem czasow, spokojney Lemiesz
Pracy gdy żadna zprzeczných woysk burza nie
miesz.*

*Tych od wojny proznował Leszek niecierpliw.
Na Rzymiany y Greki miecz bierze krzywa
mściwy.*

*Zwycięzca: Lecz mu Synow złe łoża gdy daie.
Tych krzewiną zatłumia palm zwyciężckich gaie.
Czytasz iednak, że z Bogow, nie iden gdy bie-
rze.*

*Zmierzcy honor. sprosney hołduie Wenerze.
Alexandra, Achilla, Masz marsa przykłady,
W też wstąpił Batwochwalca Batwochwalcow
ślady.*

III. Popiel I. inaczey Offeryk zwa-
ny, od męstwa Oycowskiego odrodny Syn
na

naśladowca występku, wstąpił na pa-
stwo po Oycu: Ten Stolicę z Krako-
wa do Kruzwicy przeniósł, áżeby umknę-
ny od publicznych zabaw, y od sąsiedztwa
Pannonow, y Niemcow Polski naiezniko-
bezpieczniej się wydawał na rokoszy
zbytki. Ale odmianą tą mieżkania pi-
żno szukał y rokoszy y życia bezpiecz-
stwa: nagle w młodości umarł, wieku
dziwego nie godzien: zostawił gorzszego
Syna zły Ociec.

*Czyż tylo, tożę miękkie Monarcho wszeteczny,
Nie broń, nie zbroie, Ociec zostawił waleczny.
Do Rużby cie Włnery nie raczey Gradywa
Swego, ostatnim Ociec rozkazaniem wżygwa?
Ponieważ ty sam z tożę, w licznym Braci go-
nie,*

*Prawego urodzony miałeś sieć na tronie,
Nie stusznasz byś był Oycę Następcę pochwały.
Nie same na cie zbrodnie z rządami zpadają
Ale w tey częstce dobra, y Oycę y wielu,
Nad nie szczęśliwszy nader, zwyciężasz Popielę
Sądząc że się odradzać grzechotce nie godzi.
Od grzechotki, Syn w zbrodniach rowny gdy
się rodzi.*

IV. Popiel drugi młodo od Oycę
odumarł, pięknie przez Stryie wycho-
wany, z Niemiecką Xieźniczka w Ma-
żeństwie postanowiony, pokio opieką Stry-
iow, y radą rządzony był, wrodzone ze
krwią

krwią złe namiętności iakożkolwiek się
do czasu utaiły, ale gdy im ten eugiel od-
ięty, na wszystkie się rokosze y wszete-
czności wylał, panowania szczęścia nie u-
żywając, tylko ku swawoli: Gnufnością
Oycę zaszpecony tron, nowemi zbrodnia-
mi niesławnieyzy uczynił: Stryiow pod
pięknym pozorem uczynienia ostatnich
woli rozporządzeń, y zlecenia opiece ich-
że niedorośliych Synow, Lecha y Popiela,
zaprosił do siebie, y gdy ci zmyśloną przez
niegoż chorobą oszukani przybyli do Kru-
zwicy, zaproszonych do siebie zniósł
wszystkich, daną im w napoju trucizną.
Jak inne występki karmiła w Mężu złą y
chciwa panowania żona, tak y do tego
przywiodła okrucieństwa. Rozumiała fro-
ga niewiaśta y chytra, że tronu dla Synow
inaczey nie ubezpieczy, chyba śmiercią Stry-
iow: osobliwie gdy tey utratą panowania
ustawicznie zagrażało sumienie, szkara-
dnemi zbrodniami przeświadczone. Wszak
że Stryioboystwa tego sprawiedliwe Nie-
ba nie puściły bez kary, ale iako powsze-
chne Kronikarzy Polskich świadectwo
twierdzi, z ciał Stryiowskich wynikłemy

fzy, y Popiela, y Zonę, y potomstwo jego
pożarzy. Ukazała się niewieścia serca je-
go gnusność, w zwoiowaniu swoim prze-
myśli: y wypełniło się na Synie tym, O-
cni jego zwykle przeklęstwo: Boday mie-
(tak Popiel starszy Ociec tego wyrzekał)
myśli ziadły. Dzieła tego prawdy Nie-
mieccy Dzieiopisarze zapieraia, ale się
to y wiekow podaniem wspiera, y ukazują
się też podobne przykłady w tylu Narodach,
zaśzyczone wielkich świadkow powaga-
y nad to obśtawa za zdaniem Dzieiopisa-
rzy naszych surowość wyrokow Boskich,
przyproszona do skutku w Osobie Fa-
raona: szkaradne Bog występki, przez o-
kropne kary rodzaie karze.

Gdy się zguby ten leża, niezdolny, de rady,
Na pomoc wzywa Zonę przywykłą do zdrady.
Zmyśla chorobę: Stryiom dwudziestu zaprasza:
Gdy piłą, gubi wszystkie iadu pełną czasza:
Wzłakta: z ciał zabitych Stryiom, myśli gromada,
Na Męża, Zonę, dzieci, mściwym zębem spada.
Darmo ognia słosami otacza się cały,
Darmo życie na bystre Gopla, rzuca wały.
Nauczcie się wy, którym dla zysku y złota,
Nauszkaradniczych niecnót wdzięczna jest ro-
bota.
Ze Bog mściwy, że kara czuwa przed złych
wroty.
Ani zgadnie sz kąd spadnie na zemstę niecnoty.

§ VIII.

PIAST y Jego Rod.

I: **Z**Guba Popiela, y całego z nim iegoż
plemienia, zawieruch y długiego
niepokoiu początkiem była: Popiela Stry-
ieczni Bracia, frogim przez niegoż swych
Rodzicow zaboiem roziuszeni mieżali
wszystko, osobliwie gdy zrozumieli, że ich
od włtępu na tron po okrutnym Bracie
odrzucaia Polacy: Już drugi Seym Mo-
narchy wybierniczy, na szkodliwych Qy-
czyźnie swarach rozchodził się: Aż
przecię bez Pana być niechcąc, zgodzili się
na Piała, miasta Kruszwicy Qbywatela,
Męża Rzepichy, á Syna Koszyczkowego,
(Kosyiskonem go niektorzy zowią:) Co
się nie bez osobnego Nieba daru stać mia-
ło, á to w nadgrode uczynności Piałtowey,
gdy ten nieprzyętych do zamku nie zna-
iomych Mężow dwu, w dom swoy przyi-
muie z ochotą, napawa y nakarmia. (Dłu-
gosz, Kromer, Miechowita, y inni piszą,
(a) że Goście ci albo Aniołowie byli,
albo Jan y Paweł Męczennicy Chrystufo-
wi, ktorych Święto 26 Czerwca obchodzi

Kościół: cudowne albowiem, za błogoś-
wieństwem tychże, stało się żywności y na-
poju w Domu Piaśtowym pomużenie
ktora, Piaśt ogłodzonych przez dwuletnie
Seymowanie Panow, opatruiąc hoynie
obwieńczony za Monarchę: Ani się al-
ześlanie Aniołów, lub Męczenników, w
dom Piaśta y Rzepichy, Mieczczan ho-
nością na ubogie y innemi cnotami zale-
conych, albo cud mięsa y miodu nadraśta-
jących, niepodobną komu rzeczą zdać wi-
nien, gdyż wiemy z pisma, iak do Abime-
lecha; do Kornelego, Anioły swe y do in-
nych tylekroć wysyłał Bog, y iako Eliaś
w Sarepcie Sydończykow, a Elizeusz w
Samaryi dziwnym dziełem, tam ten oleiu
y maki, ten oleiu, nieustanne sprawili nad-
raśtanie, a też podobne dzieje wspominają
Dzieiopisarze postronni, przez cudowne
rownie wieśniaków do tronow swoich
dzwignienie, o czym u Długosza czytaj.
(b) Jakoż, Piaśta y długi wiek, y spokoj-
ny rząd, y zwoiowani bez oręża nieprzy-
jaźni Polsce sąsiedzi, y w Domu Piaśta
przez kilka wiekow zatrzymana Krole-
wka godność, rozpościerająca swe ozdo-
by

by po całej Europie, ukazują: że dzieło
Piaśtowego do tronu wyniesienia, nie mo-
gło być, tylko Boskie, y cudowney jego
opatrności pełne. Monarcha ten Stolicę
zmazaną szkaradnym Popiela okrucień-
stwem z Kruszwicy przeniósł do Gniezna,
y pełen, lat rownie iak chwały wdzięczne-
go ludowi panowania; umarł tamże roku
życia swego setnego dwudziestego, od
Chrystusa 861, panowania 19. (a) Cro-
merus t. 2. l. 2. f. 428. Długosz lib. 1. f. 80.
(b) *Ibid.* ff. 80. 83. 84.

*Starożytnie zwycięzkie, od pychy prośłote
Daleka! miłości! dzieła dawnych Mężow cnota
Panowie y Xiążęta dzwigają do Tronu.
Rolnika pod Kruszwicą małego zagonu.
Dla samego dostatku cnoty, którą w chacie
kwitnął znaczną, na Krolów siada maieścacie.
Z tego zródła wynikłych y Xiążąt potęga
I Krolow, nasz Auguste Krwi twojej dosięga.
Miasto dawne Kruszwica: Polskich Ziem ro-
wniny.*

*Wasze dwu Xiążąt dzieła, szlachcą obaliny.
Kto o Krolu z Wieśniaka, o Krolu przez myszy
Ziedzonym słyszy, rzeczy rownie dziwne słyszy.*

II. Piaśta mądrze spokojnego, Sey-
mowit, albo iak inni Ziemowit, (tak na-
zwaný, że się narodził pod czas Seymu,
w Kruszwicy, iak gdyby, rzeczono, Seym
mo-

mowi, albo też, Ziemianie mówią) Syn
 mądrze waleczny, którego mu godna Mę-
 ża Rzepicha Zona, godnego rządow po-
 Oycu Następcę wydała na świat, Monar-
 chą przywitany: Wątpiłbyś, czyli za cza-
 sów Oycy pokoju miłośnika większego,
 czyli po tego śmierci, Woiownika nie-
 przyjaciół y zwycięzcę: oderwane od Pol-
 ski nie tak oręża mocą, iak domowych ro-
 zterków skutkiem, y powiększanym przez
 dwu Popielów rządu gnuśnego nieszczę-
 ściem, Kraie, (Niemce, Morawy, Węgry,
 zwyciężkim ustraszony orężem) do da-
 wney zwrocił Monarchow Polskich osia-
 dłości. (a) O wżem szerzey nad dawne gra-
 nice Polm, swoje rozprzestrzenił pano-
 wanie: Gdy on albowiem rządzi swym
 narodem, y Hetmani woyskom, Węgrow
 część znamienita, y Morawcow Kray ca-
 ły, podbite Polsce: I zagnęła znowu prze-
 niefioną zwyciężką bronią ku pułnocy,
 oderwane Ziemie od Polski, przez Leszko-
 wego nierządneho rodu Następcow, á na
 zemstę swojego od tronu Polski wydzie-
 dżczenia, zaczynające przywykać do rzą-
 du sąsiedzkich Niemiec, woiowniczą tych

Kra-

Kraiow szablą odzyskał, y w iedno sfodkie
 dawney Monarchii, czyli Jedynowładztwa,
 znowu zprzągnął iarzmo: Pod czaśy pa-
 nowania Ziemowita wspomnionego, Sla-
 wow Pannonow panowanie, koniec wię-
 ło, których (o czym Sarnicki) (b) o-
 statki, ichże zwycięzca Konstantyn Mo-
 nomach do Boznii przeniośł: Wandalow
 część także, y Serbowie pod hołd puszczeni
 przez Niemcow: Sami Przodkowie nasi,
 którzy też Słowiańskiego Narodu prze-
 dnieyszą część składali, związkową całe-
 go Słowiańskiego Narodu chwałę, aż do
 naszych czasów, ślicznym ustawicznymi
 tryumfow pomnażaniem, nienaruszoną
 zachowali, lubo nieco ścięzioną, przez o-
 derwanie od Polski, różnemi czaśy, ro-
 żnych Sławinskiich osiadłości. Monarchy
 tego śmierć zbyt wczesną, nim dalszych
 iego zwycięstw y nadzieia tuszyla, y wy-
 ciągała potrzeba, składaiają pospoliciey, na
 rok Chrystusa 892 panowania 31. Ciż
 Dzieiopisowie twierdzą, że Woyskom Oy-
 ca, w starości iegoż hetmanił, y dodają nie-
 ktorzy, że szykownieyszy woysk Pol-
 skich porządek ustanowił pierwszy. Śmierć
 tego

tęgo Monarchy dała wojnami znużony
 sędziom odpoczynek, y niejakie od wojen
 Kraiowi zacisze. Śmierć jego ztąd żało-
 śnieysza naybardziej była, że lat Oyca nie-
 dosiagił, którego chwałę dostąpioną poko-
 iu zaszczytem, walecznego oręża sławą u-
 biegł daleko. Sarnicki śmierć Zie-
 mowita zklada na (c) rok 902, a Oyca le-
 go na rok 897 na tym fundamencie Jani-
 cki. (a) *Dłudosz l. i. f. 85.* (b) *L. 5. c.*
VII. ff. 1029 & 1030. (c) *Id. Ibid.*

*Taki Alexandrowi swa młodość śmierć niesie.
 Gdy sława w lat przysionku, widzi się w ich kresie.
 Jak giniesz Ziemiowicie, lzy ciśnieś w żal ży-
 zne.*

*Wcześniej ofieraciac śmiercią twą Oyczyszne.
 Za Karpacie y daley gory, twych oręży
 Zwycięzką moc niechętnych nam siagnęła Męży,
 Całe tobie dań płaci podbite Pomorze,
 I Krayeszyszek, przyległe który liże morze.
 Lat czterech są tę dzieła: przedłużona siła!
 W lata dłuższe iakichby zwycięztwo nie sprawiło?
 Wszakże którego życie cnot licznosc przeplata,
 Dosiągi sędziwych, młoderachwie choć lata.*

III. Bitnego Oyca Syn Leszek,
 tym imieniem czwarty, przychylone bar-
 dziej ku pokoiowi wyczerpnął przyro-
 dzenie Dziada: od cnoty jegoż niewyro-
 dny tronu Następcy. Ale z którego, chwa-
 ty

ty nie pomalu to zciera, że Zgorzelec (Bran-
 deburgia) zowiemy teraz, y Ziemie nie-
 które nadmorskich bliskie, pod rząd Nie-
 miecki, za jego panowania przeszły, zwąt-
 piwszy bowiem sprawiedliwie, żeby łoża
 nierządno Następcy mieli kiedy
 przyść do rządów tego państwa, którego
 sprawowanie Boska Opatrzność zleciła
 Piaśtowi w nadgrode cnot y niewinney
 życia starożytnego prostoty, Xiążęta tych
 Kraiow, trzeciego Leszka Wnukowie, y
 Prawnukowie, u sędzi Niemcow bezpie-
 czeństwa swych dzierżaw, im się poddając,
 szukali. Umarł roku od Chrystusa 913 a
 zatym wedle pospolitszego Pisarzy zdania
 panowania 21.

*Ktorą Kraiom Sarmackim przynosi sowita
 Chwała szabli y zwycięztw Oyca Ziemiowita.
 W tej się Syn dziwnie kocha, poki życia kroki
 W biegu nie są zatrzymane przez śmierci wyroki.
 Był Monarchą, w którego naganę ten hojny
 Jeden, któremu mile otrąbanie woyny.
 Ale za coż masz bitwy ztaczać! gdyś w pokoiu
 Chlebać gdy z głę: za co potok toczyć znoiu?
 Chwały chuć zbytńia iedne wyżywa do bitwy,
 Nadzieia zysku inne zprzaga do gonitwy.
 Nieśluszną wojna która z przyczyn tych po-
 wstaie:*

Ta iedna sprawiedliwa, która pokoy daie.

IV. Ziemo-

IV. Ziemomysł Oycu w cnotach podobny Syn, y równie iak on miłośnik wielki pokoju, nastąpił po Oycu: Ani ta godności jego y spokoyności życia niech nie poczytywa kto, za gnusność: sposoba mi pokoju ukazał, co bez wojny śliczne dowcipy dokazać mogą. A też zdaie się, że Bog sposobiąc Narod Polski do poddania się prawu łaski y słodkiemu Chrystusowi, w wnętrznościach Monarchow Polskich miękse nieiako utwarzał serca, y do cichości Chrześciańskiej ukształcone dawał przyrodzenie. Umarł Ziemomysł roku pańskiego 964 panowania syna. Zostawiwszy Miecysława Syna, swoję największą chwałę, y zaszczyt Domu nieśmiertelny.

*Pan ten między naszymi był ostatni Pan,
Ktorzy czcili w ślepocie za Bogi Bałwany.
Temu żona nieplodna gdy potomka rodzi,
Na wzroku państwy obżernych Dziedzicowi
zchodzi.*

*Był zwyczaj, że dziecina gdy w lata powstaje,
Los rzucano, iakie mu Ociec imię daie:
Czas ten gdy nadszedł, ludu nie bez podziwienia
Wzrok bierze, y ślepoty zrzuca dziecie cienia.
Ze Polska, pod nim Boskie oznaczały dary,
Po nocy bałwochwaltwa, światło przyimit,
wiary.*

Jakoż

*Jakoż, żeśmy przeyrzeli ktoż oszczędza wiary?
Patrząc, iak Bog darami swoie uprzedza dary?*

V. Miecysław Oycę śmiercią ofierowane obiał Narodu rządu: Monarcha ten w kalećtwie ślepoty wydany na świat, y dla tego nazwany Mieczkiem od Oycy, iakoby miał zamiejszać Polskę: gdy iednak wzrok potym cudownie bierze, imię Mieczka zamienione w Miecysława, iż Wroźkowie bałwochwaltcy rokowali Oycu, że ten Syn jego, mieczem sobie na sławę zarabiać będzie, a tak zwycięztwami swymi świetnieyszą uczyni Polskę: Przywykły do pieśczot Matki ięzyk Mieczkiem też go nazywał: Atoli inaczej o Miecysławie rozporządzał Bog: Dopuscił najprzod na zawistydzenie wroźkow, y wieścibiarskich kłamstw hańbę, że Monarcha ten podroźszy w lata, nie chwały o-ręża szukał w żołnierskich gonitwach, ale zwoiowany gnusnością y wszetecznością, żon fiedm sobie w małżeństwo przybrał: Wieleżeństwo to gdy Bog nieplodnością wszystkim tym niewiaśtom powszechną karze, Monarsze, o Następcę trokliwemu, z Chrześcian niektorzy w Do-

D

FRU

mu jego, Dworzanie, czy Goście, rzec
przed wiadomością ukryta, radę zbawie
ną poddawaiają, ażeby swojego prze
Chrysta Święty szukał najprzód odrodze
nia, a potem był pełen nadziei, że mu
brządkiem prawowiernym zaślubi
Małżonka, da Potomka, Państwa y sław
Następcę y Dziedzica: Mądrą y Świętą
dę, ani zwłoka, wykonał. Zony nierz
dnie zprężone odprawił daleko, Bolesł
wa y Bereny Xiążąt Czeskich Corę D
browkę zrekowawszy sobie; wiary świa
tło wraz przyjął do serca y do państwa
tym szczęśliwym żniwa Ewangelyi zebra
niem, na które tym obfitsze coraz, zapo
trywać się dotąd godzi, z tą iedną wzro
stu no jego przeszkodą, że w przesłiczu
Polski pola, swoy wiały kąkol kacerstwa
Mieczysławowi temu Pan Zastępow na
Rusią y Czechami dał zwycięztwo, z któ
rych chwały lubo zciera wiele Przemy
miało, y przyległe Przemyślowi Kraie
przez Włodzimirza Ruskie Xiążę od
jęte Polsce; ale iednak mnieyby do
kazał Mieczysław, podbiwszy szablą pod
panowanie Polski świat cały; iak gdy bał

wochwał-

wochwałką Polkę, oddał pod panowanie
Chrystusa; y Narody te także do wybicia
się z niewoli piekła swym przykładem za
chęcił. Postanowił Mieczysław Arcy-Bi
skupstwa dwa: Gnieźnieńskie, y krako
wskie, Biskupstw siedm: W Kruszwicy Ku
iawskie, (teraz do Wrocławka Stolica jego
przeniesiona) Smogorzewskie, teraz Wro
cławskie, Poznańskie, Łódzkie, Chełmiń
skie, Lubuskie y Kamieńskie. O czym in
dzie: wszakże wniesiona do Polski wi
ary światłość zasięgnęła daley. Mieczy
sław nasz Adleidę Siostrę swoję wydał w
Małżeństwo za Geyzę Krola Węgierskie
go, czy Xiążęcia, ktorých Syn Krol także
Węgierski, Stefan, między Święte Boże
policzony od Kościoła, iak wyfoko Dom
Piaśtowy wyniosł, widzimy, y w nim, y
w tyłu Piaśta Rodakach: I tym Siostry po
stanowieniem całe Węgry pozyskał Chry
stusowi. Od czasow Monarchy tego wy
placanie dzieścín początek bierze: Za
iegoż czasow zakwitnął zwyczaj doby
wania szabel do w puł pochw, pod czas
Ewangelii, na oświadczenie, że każdy Po
lak ma oręż na obronę wiary zgotowany,

D 2

że-

Żeby ją utrzymując albo ginął, albo zwyciężał. Wyprawił tenże do Rzymu Państwo, Lamberta Arcy-Biskupa Krakowskiego, prosząc Namieśnika Chrystusowego, ażeby ten, któremu powierzone klucze do wiecznych Królestw, Jego ziemi, przysłał z Rzymu Koronę uwieczny. Ale inaczej przepisały Nieba, czyliż nie dosyć szczęśliwa Polska, gdy państwo bierze do wiecznych koron, choć razem do doczesnych nie wzięła. Umie Miczyśław roku Chrystusa 999. panowania 35. są którzy twierdzą, iż Rzym uniósł w ten czas Miczyśławowi honory korony, nie dufając iego przy Wierze i słatkowi, ale gorliwość Monarchy tego przy wierze kto ma w podeyrzeniu, niechay się obeyrzy na dobyte pod czytaniem Ewangelią Polaków szable, a swojei się posądzaniu bezpieczeństwa ulęknie. Miczyśław pierwszym związkiem za żonę Dąbrowkę, y z niej Syna Bolesława Chrobrego: Drugim związkiem Odę, nie rządnie poiętą, y z Synami trzema z państwa potym wygnaną. *Pist. in Gen. Reg. Pol.*

Gdy

Gdy ten najwyższe trzyma w Polsce panowanie
Litościw, do nas Jechow piekła, zszedłś Panie.
Ustąpiły twej władzy, Ladona, Marzany,
Nii, Ziewiany, Jęssa, Zyzyły, Batwany.
Niewiaśta nam cie pierwsza Chryste ukazała,
Z Krwi Czeskiej, pierwsza ucząc, iaka Krzyżem
chwala.

A tak wy Nieba pierwszym zbawienia jesteście
Początkiem, a powrotny wiśniemy Nicwieście.
Mąż Miczyśław z zbawiennej Chrzest bierze

Jcy rady,
Poddani zaś wstąpili w swego Pana ślady,
I tak znów iak niegdyś nawróciwszy Męża,
Niewiaśta piekielnego depce głowę węza.
Dziwić Katedr, Kościołom wieś tobie stawia,
Boże: z których część piękną Kacierz zmarnotrawia.

VI. Bolesław Chrobry, to jest mocny, imieniowi wyrownał: wstąpiwszy bowiem po Ojcu na Państwo, zwycięstwa swoie, a z nimi oręża polskiego y chwale y postrach szeroko rozniósł: A nayprzód, gdy Krol Czeski także Bolesław naieżdza Kray Polski, przez Hetmana swojego Krasotę, y upomniony szkód poczynionych nadgrody nieczyni, wojnę nań Bolesław nasz podniósł, y Czechy całe z Morawą Polsce uczynił hołdownicze; lubo za wstawieniem się Henryka Cesarza, spuścił toż Królestwo Bolesław Oldrzychowi.

D3

Syno

Synowi złożonego z tronu Bolesława, debrawszy od niego przyśięgę, że Król Polkim posłuszen będzie z swoiemi potomkami, y włożoną daninę corocznie płacić. (a) Z Czech wojnę do Rusi przyniósł, już wygnanego przez Jarosława Xiążę, Swiatopełka Brata jegoż, chcąc państwo wrocić, już odzyskać utraczone za Mieczysława Kraie, iakoż zwyciężył Jarosława, Kiiowa dobył, y gdy osadzona Państwie Swiatopełk uchodzi z Kiiwa, przyciśniony boiaźnią kary, zdradził nad Polakami knowanym, należytey, Ruś całą pod hołd y posłuszeństwo Król Polkim Bolesław puścił, y zabiwszy trzy wielkie żelazne słupy w rzece Nieprze granice polskie niemiż wymierzał: kilkakrotnie Ruś z hołdu się wybiła, ale zwyciężona zawsze postąpiła dań. (b) Zwycięstwa swoje do Saxonii przyniósł z Ruś Bolesław, y Kraie te, które Leszek IV. młody Syny nierządnego łoża podzielił, które, po ich przez Popieła morderstwo do Niemców z czafem odpadły, nazad do Polski przyłączył, y ich obywateli przyśięgą obowiązane pod posłuszeństwo przyniósł.

iał: y także zabitemi w Elbie y Sali słupami żelaznemi, granice polskie oznaczył, rozciągnawszy je przez Maydeburg, Miszę, albo Myśzno, Mekielburg, Holsztyn, aż do wyspu Cymbryki, gdzie dziś Duńskie Krolestwo, (c) y wypędziwszy z tamtąd, na trzydzieści tysięcy Niemców, których osadził na Podgorzu y Spiżu, y ile lud gruby a nie waleczny obrocił do roli, do Krow y przedzy, z kąd też płotna dobre z Podgorza y Spiża dotąd pochodzą. Do Pruss się ieszcze z woyskiem swoim puścił Bolesław, na zemstę śmierci Woyciecha S. Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, y zwoiowane samym oręża swego postrachem, gdy mu postąpili dani, poddaność y posłuszeństwo przyrzekli, w pokoju zostawił: A w rzece, którą zowią Qsa, słup żelazny postawił, na znak granic, miła od Rogoźna Miaśteczka: Pamiątkę dzieła tego zachowuje wieś dotąd słupy zwana, ponad rzeką tą y słupami w niey położona. (d) Od zwoiowanych Prussakow, przodny nim wojnę ieszcze na nie podniósł, wykupił Monarcha ten Ciało S. Woyciecha, które na wagę złożone przez nichże

tyłe się złota dopominających, ile zawad-
ciało, tylko zaważyło czerwony złoty,
nawprzód ię w Trzemesznie złożył, po-
do Gniezna przeniosł: A zaś, iak gdyby na-
bożeństwo y wiara wypłacały się Bole-
sławowi, Otto Cesarz gdy grob nawiedzi-
Woyciecha S: koronę w zawdzięczeniu
gościny, y bogatych darow sobie od Bo-
lesława ofiarowanych, iemuż daie, y prze-
Gaudencyusza Arcy-Biskupa niaż uwie-
czaię o tym obszerniey wyżej. Kadłuba-
twierdzi że Monarsze temu Anioł miec-
z Nieba przyniosł, y oddał w ręce, y ieszcze
miecz ten ma się znaydować w skarbie-
szcherbicem ztąd nazwany, że się troche
nadszcherbił, gdy przy zwyciężkim swym
do Kijowa wieździe, ciął nim w złotą br-
mę, y ię połowicę przeciął. (e) Gwoździł
też Chrystusa Pana, y włoczną Mauryco-
go S: odebrał od Ottona Bolesław. A za-
procz naczynia stołowego ze srebra y ze
złota, y bogatych szat. Ramię S. Woycie-
cha podarował Cesarzowi Krol: Prze-
tryumfami brzęcem otrzymanemi, nie dając
się zwyciężyć podarunkow szacunkiem.
Co zaś Bielski wspomina iakoby w ten

czas

czas Otto od posłuszeństwa uwolnił Pol-
skę, to inaczej przyimowane być niema,
tylko że Cesarze Rzymscy prawo holdo-
wnicze płonnie sobie rozścili do Polski, a
nigdy go nie mieli. Monarcha ten uspokoi-
wszy swoy Narod od wojen, chwałę na-
bytą w boiu, w pokoju powiększył: Sądy
y Sędziow dwunastu postanowił, którzy
podług zdania swojego, gdyż ieszcze pra-
wa pisanego nie miała Polska, sprawiedli-
wie, nikomu ani Krolowi nie folgując,
rozsądzały sprawy. Miał także Rzeczniki,
którzy od ludzi prostych rzecz mowili,
bez żadnego datku, bo ię sam Krol opa-
trywał, y czterdzieści stołow pospolitych
zaśtawiał, do których każdy który chciał,
stołownikiem zasiadał. Woiewody tenże
Krol postanowił, aby każdy czasu potrze-
by, lud swojego Kraiu wiodł do wojny.
Starostow, dla rządu dobr Krolewskich y
dla karania złoczyńcow; Urzędnikow ziem-
skich po Woiewodztwach dla uslug mia-
sto nadwornych, gdy tam przyjeżdza: Pod-
wod od Miast przytawianych, gdy ich wy-
ciągała prętsza iazda z listami Komorni-
kow Krolewskich, wzmiankę czynią, tych

cza-

czasow Kronikarze. Sieciechowski, Świętokrzyski Klasztory, iego szcudrobliwosci pamiątką są wieczną: Umarł Bolesław zaśluga y chwaly pełen, nie lat: roku Chrystusa Pana. 1025. panowania 26. opatrzony Świętymi Sakramenty, przy pięknym y Świętym Syna napominaniu, z wielkim ludu płaczem: Zeby się albo nigdy był nie rodził, albo nie umierał nigdy, wołającym w obojętnej rzadko widziany naychwaleniey fzego krolowania przykład zostawiwszy. Był Bolesław wzrostu szredniego, włosow gestych, kędzierzawych, oblicza cudnego, szcudroblivy, datny, mężny, szczęśliwy, w życiu wstrzemięźliwy y mierny. Nadgrobek mu w Poznaniu, gdzie dzieł nieśmiertelnych pełny, dług wypłacił śmiertelności, takowy, Goeka starożytność położyła.

(a) *Cronerus. Lib. 3. tit. Bolesl. l. f. 438 & seq.* (b) *Jd. Ib. f. 440. & seq.* (c) *Bielski w Kronice f. 60.* (d) *Jd. Ibid.* (e) *Jd. f. 62.*
Hac jacet in tumba Princeps, gloriosa columba.
Chrob. i tn es dictus, sis in xrum ben dictus
Fonte sacro lotus, servus Domini puta totus.
Præcidens comam septenni tempore Romam
Resztę u Hartnoga czytay L. I. c. 2. ff. 36.
 31.

Puszczzone pod hold, mego panowania czas. Czechy z Krolem widziały, Morawce y Sasy. Kaszuby y osada, ktorey Baltyd siega. Mnie hold y posłuszeństwo Zwycięzcy przysiega. Słupy z miedzi, zakończąc chcąc graniczne zwody,

Państwo, gdy kładę, wstepnie w Herkulesa, ślady.
 Me o Kościół starania, woyskowim zrownaly.
 Ubiezanym być niechcąc krokiem Oycy chwaly.
 Gościem w Gnieźnie gdy bawi Otto, moje skronie.
 Jego darem widziane świetniejsze w Koronie.
 Którykolwiek podobne ukazuje czyny,
 Z tey, tegoż zdaniem, godzien korony: przy-
 czyny:

VII. Polakow. Izy, ktore patrząc na śmierć Bolesława, wylewali rzewne, nie fama zdami się wytrącała z oczu szkody wielkość, w stracie Monarchy tego uważana: Serce ich przeczuwało podobno, że się szczęście Narodu odmieni z rządem: ktore się też zwykło z człowiekiem mienić: Jakoż Mieczysław drugi, dużo od Męstwa Oycowskiego odrodzony Syn, nastąpił na państwo. Prawda że świeża pamięć zwycięstw Oycowskich sprawiła w tym Krolu, że Ruś, ktorey Xiążęta, Jarosław y Mieczysław, wojować pierwej zaczęli dzierżawy Krolewskie, do posłuszeństwa y holdu orężem zwyciężkim przyci-

przycisnął: I że Pomorzany zrzucali go
powołności i arzmo zwoiował przez Be-
lę Krola Węgierskiego Stefana Wnuka
ktory naszym woyskom w tey wyprawie
hetmanil, y ktory też po zabiciu w boju
Xiążęcia Pomorskiego, rządy Xieństwa te-
go objął, wraz z Cerką Mieczysława sobi-
za Zonę daną. Wszakże Monarchę tego
zawoiowanego przez Zonę, Niewiaście
pyłzną y chytrą, y Narodowi polskiemu
nieżyczliwą, gnusną y wygod pilność
zwyciężyły. Z tego leniwości nałogu
ocucony niby ze snu; wyciągnął z wo-
yskiem w nieposłusznych Polsce Morawcow
Kray; ale wyciągnięcie to, raczy Mora-
wskiego Kraiu łupieztwem było, a niżeli
woyną y zwycięztwem. Umarł Mieczysław
roku Chrystusa 1034. panowania 9.
życia 40. Z Ryxą Zoną zostawiwszy Syna:
W Monarcho tym widziany przykład, po-
danie starożytne ztwierdzający: Ze przy-
rodzenie, po zacnych Mężow na świat
wydaniu, jak gdyby w płodności ichże o-
stabiła, ustawa: I że, najmężniejszych
Woiownikow potomkowie, z Oycow-
skiego Męstwa, najmniej dziedziczą.

Odro-

Odrodny ten od Ojca Następca Korony
Nie tak Krol, jak występkiow, jak Niewolnik Zony;
Zona wjejskim rządzila: bardziey niżli węża,
Rodowilego z Polski nie lubiąca męża.
Na siew tylo Niewiaśta wżgląd Tentony miała
O Narodzie zupełnie Polskim zapomniata.
W ten czas nam Boł sławie prac twych korzyść
zpada.

W ten czas Kray zwoiowany i arzmo holdu
zklada.

A też tego gdy wczesna śmierć zabiera Pana,
Matka z Synem złożona z tronu y wygnana.
Mąż z Zoną płacą karę zbrodni, żal Miecz-
sława,

Z życia wyzuwa: Ryxę frogsi niestawa.

VIII. Po śmierci Mieczysława gdy
Syn jego Kazimierz dla lat niedożytych
pory, nieposobny był ieszcze do rządow,
Matka Rixa sprawowała Krolestwo łako-
mie, y przez wysadzanie Niemcow na u-
rzędy z uciemieniem Polakow. Dla cze-
go widząc się na celu położoną powsze-
chney narodu całego nienawiści, zabra-
wszy skarby Krolewskie umknęła z Pol-
ski do Niemiec: Kazimierz też nayprzód
udał się do Węgier, a ztamtąd do Matki,
ktora go na nauki do Paryża wysłała.
Gdzie szczęścia świeckiego niestateczność
związując głębiey, pogardził światem, y
Mnichem Benedyktynem został w Kluni-
aku

aku. W Polsce tym czasem pefno rozbro-
chów było: Jarosław z iedney strony Xią-
że Ruskie: Brzetyśław z drugiey, Syn O-
drzycha Cześkiego Krola, wojowali Kra-
kowski, Wrocław, Poznań, Brzetyśław
wziął y wszystko okrutnie łupił, nie prze-
puszczając nawet Kościołom: Gnieźniem
skiemu mianowicie, gdzie wiele frebra-
złota, y klejnotow kosztownych nabrali.
Nie przepuścili SS. Bożych Ciałom: Ciała
SS. pobitych Pustelnikow wzięli: A Cia-
ła S. Woyciecha gdy szukaia, w ukazanym
Gaudencyusza Arcybiskupa grobie, Jegoż
z sobą wzięli Święte zwłoki, miasto Woy-
ciecha: Maslaus także Podczaszy Mie-
czyśława, Mazury, dawnych Massagetow
plemie, oderwał od Polski, y Xiążęciem
się ich uczynił: Pomorzanie także odpa-
dli od posłuszeństwa, y Kuiawy niszczyli
mieczem: Całe sześć lat nie miała Polska
odpocznienia od nieprzyjaciół. W tylu
nieszczęśliwościach widząc się Polacy
położonemi, Seym złożyli w Gnieźnie, y
tam (z kąd też przyślowie to początek
wzięło: Polak po szkodzie mądry) jedno-
stawnym głosem zezwolili na to, á żeby
wyśłali

wyśłali Posły do Kazimierza: Co też y
nieodwłocznie uczynili: Posłów dwu
Duchownego y Świeckiego wysłali: do
Papieża nayprzód, żeby uwolnionym być
mógł Kazimierz od obowiązku ślubow,
y do Kazimierza potym, żeby uwolnio-
nym być chciał. Pozwolił Papież pod za-
kładem, á żeby Polska na lampę S. Piotra
corocznie z kaźdey głowy grosz płaciła:
ktora to dań Święto-Piotrzem nazwana:
Potym żeby Polacy na wzor Mnichow
golili okrągło głowy: Nakoniec á żeby w
dni uroczyste białą chustę, ktorey używa-
ia Dyakoni, (iuz też bowiem Dyakonem
był Kazimierz) gdy Świętą przy Ołtarzu
posługę sprawuia, zawieszali na szyi. Ka-
zimierz też prozbą Posłow y Oyczyzny
zgubą zwyciężony, zezwolił na swoje od
ślubow przez Papieża rozwiązanie. Pro-
wadzony zatym z weselem do Polski, o-
kazale przyięty w Krakowie, á w Gnie-
źnie namaszczoney na Krolestwo y ozdo-
biony koroną, roku 1041. Cały się za-
raz wydał do ratunku Oyczyzny; y mą-
drym, iuz dobroci, iuz sprawiedliwości szar-
funkiem, pokoy domowy nayprzód przy-
wrocil.

wrocil, a myslac obrocić szablę przeciwko nieprzyjaciołom, na zemstę krzywd Polsce poczynionych, z Jarosławem Xiążęciem Ruskim, przymierze nayprzod zawarł. Po tym powinowactwo, poiąwszy w przyjaźń dożywotnią Maryą (prziąwszy ta Rzymskiego Kościoła obrządku Dobrogniew nazwana) Siostrę Jarosławia, Włodzimierza y Anny, Cesarzy wschodnich Bazyliogo y Konstantyna Siostry, Córę. Pierwszy Onuczynił wojenną wyprawę na Masłausa: y gdy ten z mocnym woyskiem Krolowi drogę zaszedł, ztoczona bitwa, y zwycięstwem y męstwem, do iakiego Masłausowych pobudzała wiadomość zbrodni, y rozpacz odpuszczenia, a zaś Krolowi wkich sprawiedliwość wojny y słusznoscie do strony sprawiedliwszej przychyłone zwycięztwo Kazimierzowi dało. Uszedł Masłaus w ten czas: Jadzwingow z Prussakami, ukazując, że nieszczęście jego szwankiem podobnym nieochybnie im grozi, do spolney niby obrony namówił, y otrzymał co radził. Liczne ci zabrawszy woysko ztoczyli bitwę z Kazimierzem,

mierzem, ale porażeni y placu y zwycięztwa ustąpili Kazimierzowi. Chcąc zaś gniew zwycięzcy zwyciężeni zatrzymać, Masłausa Autora wojny, błagalną niby ofiarę, zawieśli na szubienicy, y pnącego się do tronu haniebnie podwyższyli. Odetchnęło w ten czas od wojen y przedłużonych klęsek Krolestwo: W pokoju miłym lat resztę panowania Monarcha ten pędząc, założył y bogato uposażył Kłasztory dwa: Tyniecki nad Wisłą, sto wsi y zamkow cztery iemu nadawszy: y w Lubaszu nad rzeką Odrą, zakonu, w którym sam był w Kluniaku. Biskupią także Stolicę z Smogorzewa, (Byczyną to miało teraz zowiemy) przeniósł do Wrocławia. Wiele innych rzeczy ustanowił Kazimierz ku chwale Bożej, y ku zaszczytowi Narodu: Aż też dług śmiertelności wypłacił roku 1058. Miesiąca Grudnia, pochowany w Poznaniu. Krol, iako o nim Bielski, wzrostu młodego, urody dostatniej, włosów gęstych, twarzy cudney, trzeźwy, mierny, bogoboyny, uczony iako on wiek niości: A ten naypierwszy Krol w Polsce czytać umiał. Zostawił z Dobrogniewy

Xiążęcia Ruskiego **Corki** **Bolesława** **Smia**
łego **Władysława** **Hermanną**, o których
ży **Mieszka** y **Otona** młodo, zmarłych
Świętochnę **Core**, **Zonę** **Wratisława** **Cze**
skiego **Xiążęcia**.

*Kazmierz z Matką wraz, dobrze niewiome Panu
 Na zemstę zbrodni Matki idzie na wygnanie.
 Wzgardziąc służbę świata: do Chrystusa
 Zaciągnął się Młodzieniec Święty w Kłusku.
 Tym czasem Ziemia Polska, została bez Pana
 Nieszczęściom, któż ie zliczy? bezmiernym po
 dania.*

*Zbiedzona Polska, Krola na wygnaniu szuka,
 Nie Oycu lecz Dziadowi podobnego Wanka.
 Masłausa ten nayprzod wstępni gromi Gotha.
 Lat resztę pądowania zajączył pokojem.
 Niewinnych Bóg obronił: a widzi jak lud
 Powstawa, gdy niewinny w szczęściu podupada.*

IX. **Bolesław** **Smiały** nazwany **tron** **Pol**
kipo **Oycu** osiadł. **Lata** **ten** **młode**, **doyrza**
łą **Rycerskiego** **rzemieśla** **umiejętnością**, u
biegi. **I** **zda** **się**, że go **szczęście** **fano**, **rzę**
dow **Narodu** **osądził** **obygodnym**, **gdy** **mudo**
okazania **męstwa**, **pole** **szero** **kie** **otworzyło**
w **famych** **panowania** **początkach**: **Jaromi**
Czeski, **Bela** **Węgierski**, **Krolewiczowie** **Jza**
ślaw **Syn** **Jarosławow** **Xiąże** **Kiowski**,
przybiegli **do** **niego** **razem**, **znacni** **z** **trzech**
miejsc **Zbiegowie**, **pomocy** **y** **obrony** **szu**
kając: **Czechy** **nayprzod** **naiezniki** **Polski**

polkromił y **przymusił** **Wratisława** **ich**
Krola **że** **Jaromirowi** **Bratu** **Praskie** y **Olo**
munieckie **Biskupstwa** **spuścił**: y **że** **Świę**
tochnę **swoią** **Siostrę** **za** **Zonę** **pojął**. **Prus**
łakow **potym**, **ktorzy** **Pomorze** y **Krainę** **na**
ieźdzali, **uszkromił** y **poraził**. **Po** **Pruskiey**
woynie **zwycięskie** **woyska** **przeprowa**
dził **Bolesław** **do** **Węgier**, **ztoczył** **z** **woyska**
mi **Jędrzeia** **Węgierskiego** **Krola** **bitwę**, y **ie**
goż **nad** **Cisą** **rzeką** **zwycięzył**. **Wratisław**
Xiąże **Czeskie** **w** **ten** **czas** **poimany**. **Jędrzy**
Krol, **w** **ucieczce** **zamordowany** **od** **swoich**:
Zniesione **Henryka** **Cesarza** **z** **Niemcow** y
Czechow **zebrane** **woysk** **posiłki**. **Bela** **Brat**
Jędrzeia **przez** **niegoż** **wygnany** **z** **Węgier**,
na **toż** **Krolestwo** **uwięnczony** **w** **Biłagro**
dzie **Krolewskim**: **Nieprzyiacioli** **łupami** **zbo**
gacone **woysko**, **pełen** **zwycięstwa** **chwały**
Bolesław **do** **Rusi** **przeniósł**; y **bieg** **zwy**
cięztw **nad** **nią**, **przerwawszy** **do** **czasu**, **zno**
wu **ku** **Węgrom** **ciągnął** **z** **zwycięzkim**
woyskiem, y **tam** **Belowe** **Syny**: **Geyze**, **Wła**
dyśława, y **Lamperta**, **z** **Synem** **Jędrzeia** **Kro**
la **Salomonem** **pogodziwszy**, **znowu** **do** **Ru**
si **broń** **wszędzie** **zwycięzką** **zwrocił**: **ktorą**
woiuiać: **woyska** **Wfelowolda** **zniósł**: **Ki**

Tow, Łuck odebrał, y całą Ruś zho-
 wał sobie Zwycięzca: Ale w Kiiowie
 bawi, przy wielkim dostatku swoim, y
 cęstwa swego, to się Jemu y wojsko
 tego przydało, co niegdys Hannibalowi
 wojskom iego w Kampanii, że znikca-
 mnieli z zbytku y rokoszy. Wrocil
 Polski Bolesław, y zwycięstw chwale
 Węgrach, Prussach, Czechach, Moraw
 Pomorzanach, Rusi, roznieśioną szeroka
 występami wielkimi, a nakoniec, go-
 go o też zbrodnię strofił Stanisław Szcza-
 panowski Krakowski Biskup, tegoż Świę-
 tego Biskupa frogim pod czas Mszy zaboy-
 stwem zeszpecił y ztał. Złożony za to prze-
 Grzegorza VII. Papieża z trónu, widząc
 być w pogardzie y nienawiści Narodu, po-
 szedł do Karynty, gdzie, iako u Sarnickieg
 Maci Strykowski dowodzi, w Klasztorze
 Ossyak nazwanym, nie daleko od Miasta
 Felckirchen rzezonego, u WW. OO. Benedy-
 dyktynow resztę życia na pokucie y uslu-
 gach kuchennych nieznaiomy, aż dopiero
 przed śmiercią, przepędził, pochowany tam
 że z nadgrobkim; *Boleslaus Rex Polonie oc-*
aisor S. Stanislaw Episcopi Cracoviensis. Pa-
 nował

nował lat 22. zostawił z Wizełławy, Sy-
 na Mieczysława, który od Stryia z wygna-
 nia do Ojczyzny wrocony, umarł bez-
 dzietnie roku 1089 w ośm lat po Oycu, a
 roku iednegoż z Matką: Bolesława tego
 koniec inny, nieco okropniejszy, Pisarze
 niektorzy być mienia: Ale iakiżkolwiek
 ten był, godzien też wiek iego doyrzalszy,
 odrodzony od swych początkow: a też o
 ułomności człowieka upominający nas
 razem, któremu sama mocno upragniona
 szczęśliwość niebezpieczeństwem grozi.

*Jak wielką zwycięstw chwałę pozaszczycał
 woyny*

*Bolesław, tak był niemniejszy w krwi szasunku hojny
 Morawców, Węgrow, Czechow, y Ruskie Narody
 Zplądrował, swemu rownie uczyniłszy szkody.
 Lubieżnością, łupieztwem, Kray napelniał cały,
 Krwią, postrachem, ohydą nieśmiertelną chwałę.
 Biskupa, gdy ten zbrodnie Krola gani śmiecie,
 Przywykłym do zaboiu Mieczem śmiały ściele!
 O zbrodniu! o strasznydło! o Polsi nieślawo!
 Nie schnie ręka w Biskupa gdy uderza żywoc!
 Gdzie? y iak legł? wiekawy nie baday Polaku,
 Lethę, w ktorej pograżon, nie zostawia znaku.*

X. Władysław Herman Brat Bo-
 lesława od Polaków Ruską uciśnionych
 woyną, a nie znaydujących obrony przez
 swego tronu, sieroctwo, poniewolnie na
 państwo

Władcy, sławniejszy gdy
Henryk Sieciecha słuchał. Woyny miał
Pomorzany, y z Prusakami, których
zwycięstwa swego bieg długo zatrzym
y pokorzył na koniec, y do daniel
a posłuszeństwa zwycięzca pra
Władcy: Władysław także Czeskiego Kr
la, gdy ten bezprawną Henryka 4 daro
zna, prawo sobie do Polski rości, y w g
nice jego z wojskami wciąga, przez Sie
ciecha Woiewodę Krakowskiego znie
Znaydował się w Sieciecha zwycięstwa
warzystwie dziewięcioletni Bolesław, He
manna Syn lata ubiegający mełtwem ni
ustraszonym. Z Synem też Zbigniewem
Sieciecha zbytney władzy nie cierpiący
krwawą nie daleko. Kruszwicy bitw
Władysław ztoczył, y wygrał. Wszak
Syn nieprzyjaciel po przegraney znako
śnościwego sobie Oyca w Zwycięzcy
Miał ten Monarcha pierwszą Zonę Judy
tę Corkę Władysława y Adelheidę Kro
łow Czeskich, y z niey długo nieplodnej
za modlitwą Mnichów Opactwa S. Jdzie
go we Francyi, do których Posły z dano
mi wysłał, Syna Bolesława Krywoustego
zosta-

zostawił. Drugą Zosią Corkę Henryka
trzeciego Cesarza, a czwartego Siostrę, po
Salomonie Węgierskim Krolu, albo iak
Sarnicki twierdzi, po Jędrzeiu Wdowę,
ktora mu corki trzy powiła: Umarł Her
man roku Chrystusa Pana 1102 panowa
nia dwudziestego. Szczęśliwszy ztąd czy
niezszczęśliwszy nie wiem, że podniesio
ney naprzeciw sobie broni, z przyczyny
Sieciecha przez Syna Bolesława, szczęśli
wym na Ruś y Pomorzany przeniesie
niem, y domowy przez odprawę y odbo
ku y od rady swey Sieciecha, y zewne
trzny przez Ruś y Pomorzany pogromio
ne, ubezpieczony widział pokoy.

*Okrutnego ten Brata poznosił wyroki,
W cnot Nymy Łacinnika wstępujący kroki:
Syn toż nierządnego, na Oyca powstał,
Lecz jego nabożeństwu zwyciężtwo Bog dał.
Na bliskiej Goplu zbrodziej zwyciężony roli,
Z broni wyrzucił rękę złożył do niewoli.
Ty który wiele czytaysz, powiedz, wieluż chwalił
Godnych, toż Rodziców nierządne wydały?
Ulissa rod, co Oyca gubi w ryb potrawie,
Corce, nierządnicy podlega nieślawie.
Eneasza swoich zdrayca, nieśłuchay Marona,
I Romul Bratobójca z złego wyszli tona.*

XI. Bolesław 3. Krywousty od
krzywych ust nazwany, obiał rządu Pań
stwa

stwa po Oycu. Polskiego tronu' godzien
choćby też do niego prawa z krwią
nie wziął. Mężny y wojenny Monarcha
y który życia roku dziewiątego upro-
wszy sobie u Oycy, áżeby Sieciechow
Hetmanowi woysk przydany był za to-
warzysza woynę naprzeciw Czechom
swoje nad nieprzyjaciółmi zwycięstw
arcywcześnie zapoczął, wszakże nade-
szczęśliwie y z równym zawsze mężstw
okazaniem. Po zakończoney Czeskiej
wyprawie, na ktorej dziewięcioletni Bo-
lesław wszystkie żołnierza urzędy pełnił,
jeszcze za życia Oycy roku dwunastego
naprzeciw Pomorzanom wyprawiony z
tymże Sieciechem, do mocnego iednego
zamku poddania (gdy o wzięciu iego Sie-
ciech już był zwątpił) nieprzyjaciół
przymusił. Lat licząc 18. roku 1103 ohe-
rocone po Oycu odebrawszy rządy, na-
przeciw Czechom, ktorych Xiążęcia Bo-
rzywoia Zbigniew Syn Hermannow zle-
go łozą, naprzeciw Bratu pobudzał, wy-
ciągnął z woyskiem, y gdy opuszczony
od Czechow, niesprawiedliwością woynę
brzydzących się, Borzywoy, wrocil do
Czech

Czech, na zemstę zamyślow iego złych,
przez Zelisława Wodza, Morawy zplądrowa-
wał, y złupił, poraziwszy przody Swiato-
pełka Morawskie Xiąże: Pomorzany po-
tym, przeniesioną na nie z Morawy wy-
prawą, pogromił. Wszakże y ci, y Cze-
chowie, pokoy, do ktorego zawarcia mie-
czem polskim przyciśnieni byli, zerwali:
Nowe na nich czynił znowu wyprawy
Bolesław: Czechowie nayprzod porażeni:
korzyścią y łupami zwyciężkie woysko
zbogacili: Nie były mniej szczęśliwe z
Pomorzanami potyczki, ktore wszędzie
Bolesław gromił, miasta im y zamki od-
bierając: I takowe naprzeciw Morawcom
y Czechom z iedney, z drugiey zaś na-
przeciw Pomorzanom y Prussakom wy-
prawy powtarzane często, dla częstego
poniewolnych Soiuszow przez nieprzyja-
ciół targania, zawsze y korzyść wielką,
y zwycięstwa chwałę przynosiły Pola-
kom, im hańbę: w roku 1113 w porazce
pod Nakłem Pomorzan y Prussakow 27000
trupem od miecza legło. Białogrod, Kol-
berg, Kamin, Wolin, y wiele innych miast,
wzięte. Równym nieszczęściem Cze-
chow

chow podnoszone przez nich woyny
kończył Bolesław. Wiodł wojnę Krol
z Henrykiem 5 Cesarzem. Naiechał C
sarz z woyskiem Kraie polskie: szukał prze
Posła pokoiu Bolesław: ktorego chcąc
straszyć Henryk, przywiódł go do skrzy
ni złota pełney: *Mam iu czym, mówiąc, Pa
na twego uszafzyć: na co Posel, nazwa
skiem Skarbek, zdięty z palca złoty sy
gnet wrzuciąc do skarbu: Idź złoto o
powiedział, do złota: Ni nacz to u na
gdyż więcej my się w ostrym żelezie kocha
my, niż w złocie.* Czym zadziwiony Ce
sarz, *Habdank*, rzekł, to jest dziękuję, i
ztał herb Domu tego *Habdankiem* zowie
my. Gdy tedy Bolesław od Posła wia
domość bierze, że trudny do pokoiu Ce
sarz, chyba że mu Krol daninę płacić przy
rzecze, (takowy bowiem przez Cesarza za
kład pokoiu dany) y nad to, do swych
dzierżaw *Zbigniewa* wroci, (był ten z Pol
ski dla zdrad y zbrodni wygnany). Obie
rając raczej wojnę, niżeli szpetnie oku
piony pokoy, woyska w pole wywiódł:
ztoczona w polach Wrocławskich bitwa
krwawa, na ktorey przywykła do zwy
cięztw

cięztw Bolesława szablą y mełtwem po
gromieni. Niemcy, trupami z obydwu
stron poległych żołnierzy zasypane pola,
ktorych gdy nie grzebią, moc wielką płow
zwabili: zkład też mieyscu *Hunds feld* to jest
psie pole, nazwisko dane: nastąpił pokoy
roku 1110 zawarty: Krol Cesarzowi Ry
cerze iegoż, ktore miał w niewoli, obiecał
wypuścić: Cesarz zaś, ktory od Bolesława
daniny się przed wojną dopominał, Je
muż dał za Zonę *Adleide* swą Siostrę, gdy
nieco przed tym *Zbysława* Małżonka iego
pierwsza umarła: Synowi zaś Bolesławowe
mu, *Władysławowi* *Krystynę* swą Corkę
ielseczę w ten czas niedoroślą zaślubił. Ta
po bitwie do zawarcia powinowactw z
Bolesławem, Henryka Cesarza łatwość, y
wyżej wspomniona przed bitwą do po
koiu szukanego od Bolesława trudność, u
kazuje, iako *Dzieiopisowie* Polscy, naprze
ciw Niemieckim słusznie Bolesławowi
przypisują zwycięztwo: Monarcha tenże
Włodzimierza *Przemyskiego* Xiążę pogro
mił, y do posłuszeństwa przywiódł: I oko
ło roku 1124 zwycięztwa swe z Rusi, aż
do Danii przeniósł, a postrachem samym
fwey

swę broní do ustąpienia z Państwa, kto
re bratoboystwem Henryka zmasał był
Abla Brata iegoż, przymusiwszy, y nowo
danego Duńczykom zmocniwszy na tro
nie Krola, z wielkimi skarbami, y z Pio
tra Dunina, (ktory się nieco przedtym do
Polski przeniósł był, y tu już osiadłym be
dąc, do zemśzczenia się Bratoboystwa te
go nad Bratoboycą, poradnikiem Krolowi
był) rodem całym wrocł do Polski: chwa
ły wiekopomność w Danii zadziedziczo
ną zostawiwszy. Piotr ten Dunin Grafi
na Skrzywnie, wielkich dobr w Polsce za
kupionych Dziedzic, Kościoł w 77 swym
nakładem wystawił. Piszą niektorzy, że
mu przez Władysława Bolesławowego
Syna oślepienemu, wzrok był cudownie
przywrocony. Miał tu inne Bolesława
zwycięstwa, liczą znaczniejszych Pisarze
naś pow szechnie, pięćdziesiąt. Ostatnia
Jego potyczka była z Ruskiemi Xiążęty
pod Haliczem, gdzie od nieprzyjacielskich
woytk liczych, w małym swych ludzi
poczcie obkoczony, (iż bowiem część
większą woyska odprawił był od siebie,
zaślzym z Rusią przymierzem ubespieczo

ny

ny) y od Wissebora nad to Krakowskięgo
Woiewody odstąpiony, z małą swoich gar
sztką, wielkiego iednak męstwa pełnym
boiem, przez Nieprzyjaciela się przebił, nie
zostawiając na placu przez siebie opuszczono
nym, inney dla nieprzyjaciela zwycięstwa
chwały, tylko że nie on z niego zwycię
zcą zchodził. Są, ktorzy świadczą Pisa
rze, że wrocłszy do Polski, Wisseborowi
Woiwodzie Krakowskiemu kądzieli za
ięczą skorkę posłał, y miejsce w Senacie
Woiwodom Krakowskiim pierwsze ode
brał, Kasztelanom ie Krakowskim dając.
Bolesław, przyjmując tręfunek za napo
mnienie Boskie, żeby resztę życia łożyła na
ubespieszenie dla siebie wiecznych Kro
lestw, rozniósłszy tak szeroko swęgo imie
nia y oręza chwałę, wydał się cały na po
bożne uczynki, na Święte dobre mi uczyn
kami Nieba się dobieranie. Jakoż S. Jdzie
go we Francyi w Narbonne, (ktorego Ja
ską, swęj Matki Judyty odwrocona nie
płodność) S. Stefana w Węgrzech: S. Woy
ciecha w Gnieźnie, z nabożeństwem na
wiedził groby. Pościł o wodzie y chle
bie, w włosiennicy chodził: a w swoim
piel-

pielgrzymowaniu Kościoła żadnego nie
miał bez upominku, ani ubogiego be-
iałmużny. Na trunne Si w oyciecha SS
kości wyłożył 80 grzywien srebra, y dro-
gich pereł, y kamieni niemało. Umarł
Sakramentami SS. opatrzony, roku Chry-
stusa Pana 1139. Zycia 54 panowania 37.
Boga y Narodu chwały Miłośnik wielki.
Miał Krywousty pierwszym związkiem
Zwiśławę, Xiążęcia kiliowskiego Corkę y
z niey Judytę y Świętosławę Corki, y Sy-
na Władysława. Drugim Adelheidę Cor-
kę Henryka IV. Cesarza V. a Siostrę, y z niey
Kazimierza młodo zmarłego w roku 1132
Bolesława Kędzierzawego: Miecysława
starszego Henryka w Syrii wojownika bez-
zennego y Kazimierza sprawiedliwego.
Przed śmiercią między Syny takowy
Polski uczynił podział: Władysławowi
naysłarszemu. Krakowskie, Sieradzkie, Łę-
czyckie Woiewodztwa, Śląsk y Pomo-
rze, y nawyższy rząd całej Polski
Mazury, Kuiawy, Dobrzyńską y Cheł-
minską Ziemie, Bolesławowi Kędzierza-
wemu: Poznańskie, Kaliskie, czy iak w
ten czas zwano Gnieźnieńskie, Woie-
wodztwa

wodztwa, Miecysławowi: Sendomirskie
y Lubelskie Ziemie Henrykowi: A zaś
piątemu nazначzył mieysce, iakie ma mię-
dzy czterema kołami na wozie siedzący,
w Boskiey, y w Braci opatrności. Jakoż
gdy Bracia częściami dzierżyli Polskę, po-
ich śmierci, na trzymanyh przez nie
czterech częściami osiadł, iako na wozie.
Pogrzebiony w Płocku z wielkim a całej
mu Narodowi powszechnym płaczem.
Był Bolesław miernego wzrostu, serca na-
zbyt wielkiego, miłośnierny, czuyny, szcze-
śliwy y nader waleczny, nowy Hektor, y
Annibal Polski, wyiawszy, że Naszego ni-
gdy nie zwolowały rozkosze y pieśszoty.

*Pędziesiąt walnych, szczęściem, procz mnię-
szych gonitew,*

Zawsze rownym, odprawił Krywousty bitew.

Nie wojen, lecz tylko zwycięstw: którą Księżę

Zawrze Narody, których oręż jego siega.

Zbite kusie Henryk, rzeczy by zbijały

Imię, do Jego walecznej wystarżoną chwiałę.

Gdy całej bezbronnego łamiący przysmierze

Rusin zdradą zwycięża, żal mu życie bierze.

Zwycięztwa wielkie Rzymie litz Pompeusza,

Do ustąpienia chwiałę Bolesław przynasza.

Tam ten w bitwie z Cezarem wstępnym botem

padł.

Naszego, sama zwycięztwa bieg, strzymała

zarada.

XII. Stany do Krakowa na Sejm
zgromadzone, podział Polski na Syny przez
Bolesława uczyniony, pochwalify, y na-
wyższy Państwa rząd zlecify naystarfzemu
Władysławowi. Woien zagranicznych
żadnych ten nie prowadził, zaczęta przez
Sobiesława Xiążę Czeskie, śmierć iego za-
kończyła. Ale domowych zamieszek
częstkiem się stała Krystyna Władysław
zona, rządziłocha wielka. Za iey natchnie-
niem wyniosłości y łakomstwa pełnym
nalegał u Panow Władysław, ażeby wsty-
skie po Oycu posiadł państwa. W czym
lubo Senat przeciwny znalazł, atoli we-
zwawszy Xiążęta Ruskie z sobą zpokre-
wnione na pomoc; podatki na Xięstw
Braterskie włożył, y niektóre im po-
bierał zamki y miasta. Udali się Bracia
dobre złupieni, nayprzod do proźby, ta gdy
odrzucona, y gdy większa Panow czę-
na stronę możniejszego Władysława prze-
szła, iuż tracill nadzieję utrzymania się na
państwach: Henryk y Bolesław wyrzucił
z swych Xięstw, aż do Poznania zapędze-
ni; dla spólney z Mieczysławem obrony.
Gdzie oblężeni od Brata Ruskiemi posil-
kami

kami zmocnionego, postanowili wycie-
czkę uczynić, y albo zginąć, albo się mo-
cą nieprzyjacielowi wybić: Zamyssom
ich, Bog, który niewinnym na pomocy by-
wa, poszczęścił; y nagłą rzeczy uczynił
odmianę. Bo gdy bezpieczny Braci y ca-
łey Polski zwycięzca Władysław, z Xią-
żęty Ruskiemi biesiaduje, y całe woysko
bez porządku się tu y owdzie błaka: y ie-
dni piłają, śpią drudzy, ci grają, tańcuią owi:
Oblężeni Bracia wycieczkę z zamku uczy-
niwszy, na niegotowe napadli, zapalili o-
boz, y iedne pobili, powiązali drugie:
Władysław z przednieyszemi Xiążęty le-
dwie w kilka koni do Krakowa uszedł;
Zwycięzcy Bracia gdy się łaskawie z po-
żamanami obchodzą, więcej dokazuią do-
brocią, niż mieczem, wkrótce cała się do
nich obrociła Polska. Władysław, nie-
widząc się być bezpiecznym w Krako-
wie od Braci nadciągających z woyskami,
uszedł do Niemiec do Konrada Cesarza,
pomocy u niego y bezpieczeństwa szuka-
jąc: Dokąd mu też, po wziętym Krako-
wie, Zona z dziećmi odesłana; wyrok wy-
gnania na wszystkie dany. Tak swoje

dzierzawy utracił Władysław, gdy w
dziera cudze. Konrad Cesarz, a po nim Fry-
deryk Barbarossa starali się o przywró-
nie Władysława, ale ci nie otrzymali wy-
cey, tylko że Śląsk Władysławowi wy-
szczony, którego iednak odzienia
doszedł, w drodze z Niemiec ku Śląskowi
dług śmiertelności wypłaciwszy, ro-
pańskiego 1156. panował lat 6. do roku
1145: resztę na wygnaniu przepędził.
Szczęśliwszy, gdyby żony nie słuchał, po-
chowany w Aldenburgu w Holsteyn.
Trzem Synom iego Śląsk się dostał; na
trzy Xięstwa podzielony: Bolesławowi
Wysockiemu nazwiskiem, Wrocław się do-
stał: Konradowi Głogow y Krosno Mie-
czyssławowi, Raciborz, Tęszyn y Opole.
Po ich zaś śmierci nastąpił Śląska na li-
czniejszy Xięstwa podział, przez rozrodzo-
ne Władysława wygnanego Wnuki y Pra-
wnuki, których rodu tablicę u Pistoriusza
czytaj: Ostatni rodu Piastowego we Śl-
sku, był Xiążę Lignicy y Brzegu Jerzy Wil-
helm, który też roku 1674. Władysława
tego, swą śmiercią zakończył Familii.
Na cztery części, równym działem podzielona,
Polska, czterem też Synom do rządu zlecona.

*Tobie Sie Władysławie Krakowska dostała,
Ziemia, z tat, z dzierstw, pierwszeństwem, lecz
nie Marja chwata.*

*Bracia gdy łupisz z ich dobr, zapomniewsz
flawy,*

*Pomiarowania, własne utracasz dzierzawy.
Po wygnanym rodzicu nieszczęście Rayczyzny,
Zony równe, zprzagnęło do rownegoż Syny.
Gry kości, czyliż nie znał z tej wsi sz po policie
Z: się pędz: spokojne przy własności życie:
Gucz pieniędzy, dla zysku gdy gry nie unika,
Często jmutny do domu wraca bez Fenika.*

XIII. Bolesław IV. tym imieniem,
Syn wtory Krywousty, z działu Oycy,
Mazowieckie y Kuiawskie Xiążę, od wło-
sow przyrodzonego utrefienia w Kędzio-
ry, Kędzierzawym rzeczony, po wygna-
nym Władysławie do rządów państwa
przyzwany od Stanow, y do opieki Brata
najmłodszego Kazimierza: Monarcha ten
miał zatargi długie, z Konradem y Fryde-
rykiem Barbarossą, Cesarzami, którzy wy-
gnanego Władysława do tronu Polskiego
przywrócić chcieli: już, przez wyprawio-
ne umyślnie poselstwa, wyprawy swoiey
nigdy nie biorące zamierzonego skutku:
już przez powtarzane wojny postrachy:
Woyska ich y liczne y mocne, podiażd-

ni, y przy zwłaczaniu bitwy, niewygodami niźczył Bolesław, a też niekiedy chłobdzieistwy zwyciężał. Aż na koniec pokoy z Barbarossą stanął, w ten zakład: Ażeby Śląsk Władysławowi był powrocony: y żeby Cesarzowi pomoc Polacy dali, wojną Medyolańską zarzuconem. Jakoż Bolesław Wrocławskie Xiążę, Władysław Syn, z wyborną polską iazdą posiłkował Fryderyka, y cudnego męstwa w różnych potyczkach dał dowody; oświadczył, że gdy olbrzymiego prawie wzrostu męża, Fryderyka, w Rycerze nie bez urągania wyzywającego do pojedyncey bitwy, mocą zwyciężkiego oręża zwał z konia, y zabiwszy, pełen chwały męstwa z pola powrócił do obozu: Stryi tegoż Bolesława Henryk Sandomirskie y Lubelskie Xiążę z Konradem III. Cesarzem przyjąwszy krzyż na woіowanie pogan w ziemi świętey, uczestnikiem był chwały zwycięstw, tamże przez Konrada odniesionych. Bolesław Kędzierzawy Prussaków odpadłych od Polski po śmierci Krywoustego do posłuszeństwa, y do Wiary Świętey przyjęcia ze chrztem, zwyciężką przycisnął

ciśnął bronią. Ale ci, iak się tylo od postrachu szabli polskiey dalekiemi być obaczyli: Nayprzod Kapłany Katolickie z państwa wypędzili, a potym zostawione polskich żołnierzy osady z zamkow rugowali: przyległe Mazosze naiechawszy, złupili. Zebrał Bolesław woysko, ale to przez zdradę Prussaków czterech, którzy w Polsce żołąd zdawna wiedli, niby wiadomszych położenia mieysc, na biota yieźiora naprowadzone, y od Prussaków na zasadzie czuwających obłkoczono, prawie całe poległo z Wodzem swoim Henrykiem Xiążęciem Sandomirskim y Lubelskim, Bolesława Bratem, po którego śmierci Xięstwa jego dostały się Synowi y najmłodszemu Krywoustu Kazimierzowi. Już śmierć Henryka, już porażka Polaków przez Prussaki, zamieszek domowych początkiem była. Xiążęta Śląskie dopominali się części w podziale dobr po Stryiu: ale nakłonieni do pokoiu, gdy im Bolesław zamki niektóre dotąd dzierżone w Śląsku, folgując zgodzie, pod rząd wypuścił: Jaxa też y Świętosław Panowie możni y rodowici, Kazimierza wynieść zamysłali do

Naywyższych rządów, odebrawszy ie
tu tegoż, ile takowemu Panu, którego
ni mniej być walecznym osądził u siebie
i bardziey do pokoiu skłonnym. Ale ki
zinnierz tey samey Panow tych ku sobi
przychylności użył, na utrzymanie y Br
ta przy rządzie, y Poliki przy pokoiu. Z
panowania Monarchy tego, Werner Ro
życ Kulawski Biskup zabity, z napraw
Boleśty Kasztelana Wiskiego przez Biena
za tegoż Kasztelana Brata: za co, z wy
roku Bolesława, żywo w Gnieźnie spala
ny. Niesnasek między Biskupem a Bole
stą przyczyną była, wleś Krasno, nieslu
żnie od Boleśty Kościołowi wydartą,
przez Biskupa odzyskana prawem. Bi
skup ten chwałę życia świętobliwości
za życia, a cudow po śmierci sławny.
Umarł Bolesław Kędzierzawy roku Pań
skiego 1173. życia lat licząc 46 panowa
nia 27. Pogrzebion w Krakowie na Zam
ku. O czym Bielski a f. 118 ad 126.
Miał Bolesław pierwszym związkiem z
Żoną Anastazją, Corkę Wsiec-Włodzimie
rza Halickiego Xiążęcia, y z niey Bole
sław przed Ojcem zmarłego, y Leszka
który

który Mazowieckie y Kulawskie Xięstwa
sobie od Ojca dane umierając bezzennie
spuścił dziedzictwem Kazimierzowi Stry
łowi. Umarła Anastazya roku 1172. Po
iey śmierci złączył się powtornie z He
leną Corką Rościława Przemyńskiego
Xiążęcia, z którą nie długo żyjąc, Wdo
wę zostawił.

*Mieczem gdy nagli Prusowie do wiary: dostatk
Traci, y woyska na rzez wydaie y iatki.
Zarazca prowadził woyska, ten zaś chciwy złota,
Na przyległe ie Ofie zaprowadził błota.
Przed oczyma zieloność pokrywała kępy,
Swe zaś za woyskiem czcił nieprzygiacieli wstępy.
Napada na walczące z samym ziemi gnoiem,
I zdradą samą naszych zwycięza, nie boiem.
Tak jest Narodowi od zadrad, usunionych wład,
Ze ie często podchodzi oszukane, zdrada.
A iż miarkują wszystkie swojej sznurę cnoty,
W pełne sami nieszczęścia wpadają: obroty.*

XIV. Naywyższy rząd Polski po
Bolesławie Kędzierzawym na Brata. Jego
Mieczysława przeniesiony. Temu w dzie
ciństwie odziedziczona statku dziwnego
chwała starego przyswoiła nazwisko. Ale
on, gdy nowemi podatkami obciąża Pol
skę, y odmienioną pierwiastkowej state
czności zaletą, na inne się wylewa zbro
dnie: gdy dostojenstwa Narodu nie zastu
gom

gom o sob daie; ale pieniądzom: Łakome
nad to Urzędniki stawia, ktorzy wybiera-
niem dani, y monarchy y swoje nasyca-
łakomstwo, w nienawiść powzięchu
wpadł: Upominał Miecysława Gedeon
Krakowski Biskup, ale się napominaniem
nie poprawiał. Za powodem zatym Ge-
deona wspomnionego, y Stefana Woiewo-
dy Krakowskiego, y za radą a pomocą in-
nych Panow złożony z Państwa, y przy-
muszony do jego ustąpienia godnieysze-
mu rządowi Kazimierzowi. Trzykrotnie
mażeńskie śluby odnawiał Miecysława z
Eudoxją Xiążęcia Halickiego Corą, Siostrą
Zony Bolesława Kędzierzawego bezdzie-
tny. Z Alheidy Beli ślepego Krola Wę-
gierskiego Cory, Giezy Brata, zostawił
między innemi Władysława Łaskonogie-
go, o ktorym niżej, y Ottona z ktorego
krwi pochodzący Przemysław roku 1295
26 Czerwca honor Korony przywrócił
Polsce: O czym także niżej.

Bądź niegdy dzień się śmieie wschodząc, wszakże
chmurą,

Nagle spadł tenże sam przerobił w ponury.
Zemcio uderza gradem: Wstrząsa świat grzmio-
tami,

Drzewa, lasy, budynki tamie piorunami.

Tak nasz stary Miecysław, gdy rząd Państwa
bierze,

W łagodney, był obrazem Brata, manierze,
Ale mnożeniem potomstwa, zięciow szczęściem,
złota,

Dostatkiem, z domu jego wyruszona cnota.
Zbrodniami, okrucieństwem, frogłością oręza,
(Wylącz śmiatego) wszystkie Monarchy zwy-
cięża.

Wszakże złożony: nigdy frogości pocziwary
Nie bywaia u Sarmat puszczane bez kary.

XV. Kazimierz tym imieniem dru-
gi, sprawiedliwym, iakoż w rzeczy był,
nazwany, na mieysce złożonego Miecys-
ława wyfadzony do rządow Narodu: Sa-
ma Monarchy tego skromność daleka od
ubiegnięcia Brata do naywyższej władzy,
przywiodła Panow, że go jednomyślnie
dzwignęli na tron: Osądzili u siebie, że
unikający przed władzą, sprawować ją nay-
chwalebniey będzie: Ani ich nadziei o-
szukał Kazimierz. Naypierwsze on przed-
sięwziął staranie, ugaiac domową niezgo-
dą głęboko zadane Oyczyźnie rany: Mie-
cysława Brata do Qyczytych Państw
przypuścił, który przecię w nadzieię po-
mocy mocnych Zięciow, nie zaniedbał ta-
iemnych o tron starań, y załadzek na Bra-
ta: Jakoż gdy się Kazimierz woyną z Ru-

Na y Węgrami bawił, Krakow, krom Za-
ku, Mieczyław ubiegł, z ktorego za-
wrótem Kazimierza z Rusi Ociec pols-
chem, Syn Mieczyława Otto orężem na
przod, w niewolę z swoiemi żołnierzami
zagarniony w Krakowie, ludzkością po-
tym y dobrodzieystwy, (gdy wszystko
wolno wypuszcza, przody obdarzone
zwyciężeni wszyscy, ustąpili, y tą Kazimie-
rza łaskawością zadumieni, spokojne is-
mu nad całą Polską zostawili rządy. Do-
mowe zamięszki uspokoiwszy Kazmierza
woyskiem na Ruś ciągnął, Mściława
Halickiego Xięstwa przez Bracią wygna-
nego, chcąc na państwo wrocić: iakoż
bitwę z nimi pod Haliczem wygrał: y
Mściława w Haliczu osadził: który gdy
wkrótce umarł, otruty: Bela Krol Węgier-
ski Syna swego Andrzeja na Haliczu prze-
łożył. Zkąd nowa Kazimierzowi z Wę-
grami urosła woyna, gdy z więzienia z
Węgier uszedłszy Włodzimierz, pomocy u
niego naprzeciw Andrzeiowi szuka, y o-
trzymuje, wczesnie, nayprzod trzyletnim,
a potym w Spiżu zawartym wiecznym
przymierzem zakończona: Pisze Długosz

Le Kazmierz około roku 1183 Brzeście Li-
teńskie, Drohiczyn, Włodzimierz y Prze-
myski Kray przyłączył pod swoje rządy.
I uspokoiwszy rzeczy wszystkie na Rusi y
w domu, na zemstę Krwi Brata Henryka,
zabitego przez Prusakow, do Prus we-
zbrał się z woyskiem, y przycisnął do pod-
dania się y ugody, y dani zatrzymaney
wypłacenia. Monarcha ten nad Pomo-
rzem, gdy to odstawiwszy od Mieczyława,
pod rząd się iego udał, przełożył Sambo-
rę Zyrę Grabię, a nad Stolpeńskim Kra-
iem Bogusława z domu Gryfow, którzy
obydwa potym nie Namieśtnikami Krola,
ale Panami tam z czasem być chcieli. Mo-
narcha ten duchowne dobrą od dawania
podwod uwolnił, Biskupich dobr z wykle-
go przez Szlachtę kupieztw, po Biskupow
śmierci, zabrał, y toż na Seymie w Łę-
czycy złożonym utwierdził. Wystawił
w Sulejowie y w Pokrzywnicy Klaszto-
ry: Ciało S. Floryana uprosił z Rzymu, y
do Krakowa zprowadził. W ktorego też
uroczyść, gdy po odprawionym nabo-
żeństwie obiaduje, (Bielski dzień S. Gota-
rda kładzie) omdlewa nagle, y umiera, roku

pańskiego 1194. w wielkim Kościele
zamku w Krakowie pochowany. Pan
wyrznięty wdzięczny, przy szredniej
rodzie: Narodu naszego II. Oktawiusz Au-
gust, którego też w osobę swoją zebrał, y
całomyślnie wrodzone do pokoiu y łaski
wości przychylenie, y na woynach szcze-
ście. On, mowić Sarnicki, po odebranych
nieprzyjaciółmi zwycięztwach: y po zawar-
tych z Sasiadami pokoiu przymierzach, Ko-
ściół Janusow zamknął. Godząc Monarcha
ten Śląskie Xiążęta, Mieczysława y Bolesła-
wa, darząc Mieczysławowi dał Xięstwo O-
święcimskie: y od tego dopiero czasu Oświe-
cim przyłączon do Śląska, y nierychło do-
nas z tamtąd się nawrócił. Miał Kazimierz
za Żonę Helenę, Corkę Wszewolda Xiążę-
cia Bełzkiego, y z niej zostawił: Bolesława
młodo zmarłego: Leszka, o którym niżej,
białego, y Konrada, który zapoczął rod
Xiążąt Mazowieckich.

Do rządów Polski, prozba, tżami zniewolony.
Skarb upadły podzwignął zwyciężkami plony,
Zkarał zbrodni braterskich slug; zaś Kaptany,
Uwolnił od ciężarów y lud, im poddany. (cami,
Ktorzy dotąd w swych włościach, nie tak Dziedzi-
Ję raczy był, wojskom podwod Szasarzami
Wyprowadzone z Rzymu Floryana ciato,
Nam się ka czei, Polakom, za niego dostało.

Trucizny w uroczysty dzień dać się nie leża,
I Panu ieraz y zdradzie służebnie za ręką;
Ale z żalem po ofiecznym ztrąca go do grobu;
I Oyczyznę Monarchę miłego, y Boga.

XVI. Leszek biały, Kazimierza
Sprawiedliwego Syn starszy, na państwo
wstąpił, w młodym wieku, któremu za O-
piekunow y radnych przydani są, krom
Heleny Matki, Fulko, albo Pełka Biskup, y
Mikołay Brat iego Woiewoda, Krakowscy:
Młodszemu Leszka Bratu Konradowi, Ma-
zowieckie y Kuiawskie Xięstwa działem
się dostały, y Opiekun mu dany, Krystyn,
herbu Gozdawa, Woiewoda Płocki. Miał
woyny Leszek: Domową z Mieczysła-
wem starszym, na ktorey Syn iegoż Bole-
slaw poległ, y sam Ociec raniony, y pla-
cu zwycięzkiego y tronu uściąpił Leszko-
wi: Drugą, z Rusią y Litwą, wraz złączo-
nemi naleznikami Polski, ktorych przez
Sulislawa Sendomirskiego Kasztelana zna-
mienicie pogromił, y Haliczany przymu-
sił, do przyięcia Romana za Pana, gdy ten
posłuszeństwo Monarchom Polskim przy-
sięgą ztwierdził, a Haliczanom przyrzekł
łaskawie się z nimi obchodzenie: Leszek
ten, za radą Matki, obietnicami wielkimi

Miecysław staro oszukany, Jemioła ustępował Polski najwyższy rząd dwakrotnie: Po rządach tych, odziedziczył przez niego pierwszym, gdy się Niechciała z Synem oszukaną być widzi, za radą y pomocą Mikołaja Woiewody Krakowskiego tron odzyskał Leszek z Matką. Ale gdy Matka też długi raz się zwodziła, Mieczyławowi dała, y przytym za jego radą Mikołaja Woiewodę, niby podeyrzanego w podchodzeniu Leszka do tronu, złożyć z urzędu zamyśla. Za tegoż Mikołaja sprawą. (ktory nie znajdując obrony niewinności u sądu Heleny, łatwo ją znał u ieyże Nieprzyjaciela,) mocą y radą, którą tylekroć pnącego się do rządów Państwa odrzucił Mieczyław, znowu tenże do tychże rządów przywrocony, który jednak prętko śmierć trzykroć zawracając krocila: Dokonał roku pańskiego 1202 życia 73 pogrzebiony w Kaliszu w Kościele S. Pawła, korego tylko w Xięgach państwa zostawił państwo, nie Leszkowi białemu, koremu odjął ie sztucznie, ale szczęściu y Panow na nie wybierających, mo-
zniejszy w obieraniu nowego Monarchy

teny potędze. Jakoż oświadczać się zwykł był Helenie Leszka Matce Mieczyław: Ze Synowi Jey państwa nigdy nie spuści, które nie iey winien, ale Krakowskiemu Woiewodzie. Dla różnicy Mieczyława staro potomstwa, od Potomstwa Kazimierza sprawiedliwego, przez Syna tegoż Konrada, masz dwie tablice, iedną Xiążąt Mazowieckich po Konradzie, a drugą Wielkopolskich po Mieczyławie: u Piskoryusza.

XVII. Po śmierci Mieczyława rząd najwyższy Polski iednostaynie wszyscy ofiarowali Leszkowi Białemu, gdyż mu też zdradą odebrał go był Mieczyław: Mikołaj Woiewoda Krakowski y Brat jego Fulko Biskup, przydali ten zakład, ażeby Goworka Woiewodę Sendomirskiego od siebie wygnał: Ale Leszek wolał Krolestwa odstąpić, nim sobie zasłużonego flugi. Wyfadzony zatym na państwo Władysław, tym imieniem trzeci, od cieniognog Laskonogi nazwany, Mieczyława staro Syn, tym godniejszy panowania, że go godniejszy Leszkowi, dobrowolnie w trzy lata ustąpił: Gdy bowiem Krzy-
woprzy-

woprzyfiecza Roman Halicki y Włod-
miercki Xiąże, nie tylo przyfiegą utwie-
dzone posłuszeństwo y wierność Pol-
ztargał, ale też, Xiążęta Ruskie, wy-
traciwszy lednę, przymusiwszy inne do
ucieczki, wtargnął w Kray polski z wo-
yskiem, y Lubelską ziemię pustoszył, Lesze-
z Bratem Konradem zebrał lud, y gdy W-
sław Roman, z woyskami swemi przebył,
derzył nań tak walecznie, że po dwu-
dzinney bitwie, w ktorey Roman ludu
wielością, męstwem celowali Polacy, zo-
stał zwycięzcy Leszkowi plac trupami
zaśnany, y bogate w obozie opuszczonym
łupy. Roman też w ucieczce zabity. Sła-
wa zwycięztwa tego gdy się po Polsce ro-
zeszła, i skutek ten sprawiła, że Polacy zło-
żywszy Sejm, z wolą dobrą y chętną La-
skonoga, do naywyższych Narodu rządów
wynieśli Leszka. Ustąpiwszy dobrowol-
nie Laskonogi Władysław państwa, roku
1206, iachał do Poznania, y tam Xięstw
swemi różnym szczęściem władał. Wy-
gnany na koniec przez Władysława Plwa-
cza, Syna Ottona, swego Synowca, w Ra-
borzu bawiać lat cztery, zebrał nie tak
woysko

woysko, iak raczey ludzi swawolnych ku-
pę, y wciągnął do Wielkiej-Polski, obległ
Gniezno, ale gdy usłyszał, że przeciwko
niemu Swatopelk Pomorskie Xiąże ciągnie,
odstąpił od oblężenia, y wkrótce z smutku
umarł w Szroście, pochowany w Lubin-
skim Klasztorze: drudzy piszą że w Rac-
borzu, za panowania wstydlivego Bole-
sława; wszetecznik wielki roku pańskiego
1232, bezdzietny.

*Cnotą brata zostałeś na państwo wsadzony
Władysławie, nad samą cnotą wyższą trony.
Został mąż przy Leszku, y radą w pokoju,
Wierną sławę, y mężną walecznością w boju.
Ten ażeby był wgnany: z Pełko Braci rady,
Chcieli rządzić, Leszkowi dane są zakłady.
Państwem ten gardzi takię podległym nie sławie,
Ty go za tym przyzwany bierziesz Władysławie,
I uczynność wypłacasz: Wkrótce uzbroiony,
Srogi łupieżca Roman w nasze wkroczył strony
Zwycięzca Leszek: takty Państwo przez ugodę
Leszkowi spuszczaasz, słuszną zwycięztwa nad-
grode.*

XVIII. Leszek Biały zawrotem trze-
cim do rządów Polski wezwany, nie prę-
dzej ie obiał, aż się dowiedział, że mu do-
browolnie Laskonok ichże ustąpił. Wo-
ny miał: z Ruskiemi Xiążęty pierwszą:
Dał był Państwo Halickie, po zwyciężo-
nym

nym Romanie Kolomanowi z Corą
i Salomeą, iemu za Zonę daną, w po
(iakoż Kadłubek Biskup Krákowski z
nem Odrowążem Kanclerzem Koron
poselstwo tam od Lefzka sprawował, y
maścił na nie Kolomana y z Salomeą, y
sali się Ci, Krolami Halickimi y Lodo
ryi, to iest Włodzimierskiemi.) Ruskie
żęta lud niemały z Rusi y Polowcow
brawszy rugowali Kolomana, z Halic
tego posilkował Lefzek, y wziąwszy H
licz, bitwę nasi złączeni wraz z Węgra
Ruskim Woyskom wydali, y poraziw
prawe skrzydło, gdy się zagonili za uc
kającemi, od tych co lewe skrzydło z
żone z Węgrow przełamali, zwyciężen
y pole y Halicz zwycięzcom zostawi
Acz się nie długo wygraną swą cieszył
Wyprawił na nich mocne woysko Lefze
pod sprawą Sulisława Hetmana y Sende
mierskiego Kasztelana, który wydaw
Ruskim woyskom bitwę, znacznie ie po
gromił, y przednieysze Xiążęta wziął w
niewolę, z wielką w febrze y złocie ko
rzyścią roku 1211. Za panowania Lefzka
tego Tatarowie, od wschodu słońca lud

tu

tu przychodni, ztoczywszy bitwę z Poło
wcami y Rusią, która posilkowała Poło
wców, y znaczne otrzymawszy zwycię
ztwo, ich mieysca osiedli, to iest Przekop:
Krym, Mankop, Azow, Kierkiel, y inne.
Za iegoż panowania, na czasy Bolesława
wstydlivego przyzwanie to Krzyżakow
zkladaią inni na rok 1227. Konrad Mazo
wieckie Xiążę nie mogąc się oprzec Prus
sakow mocy, y łupom przez nie swojego
Kraiu zabezpieć, przyzwał na ich wo
iowanie Kawalerow Teutońskich, czyli
Krzyżakow, w ten czas z Ziemi Świętey
przez Saraceny rugowanych: Ziemię im
Chełminską do czasu w osiadłość dając, y
obiecuiąc; że z Ziem zawoiowanych ro
wnyż z niemi uczyni podział: Co długich
y krawawych na potym woien początkiem
y niby nasiennikiem było, gdy pomocnicy
ci zwycięzką nad Prussakami broń na swo
ie Dobrodziecie podnieśli, zwykłym państw
nieszczęściem, którym strasznieyszemi się
stawiają ci, których oni dla posilkowania
przyzwali, niżeli nieprzyiaciele ci sami, na
których woiowanie onych przyzywano.
Lefzek tenże, Swiátopełka, herbu Gryff nad

Gz

Pomor-

Pomorską Ziemią przelożył, z obow-
 zkiem coroczniey dani tyśiąca srebra gr-
 wien: Ale dobrodzieystwo to świadczy
 czemu ie, smutnie wyszło: Wiarołomny S-
 topekł przysięgę złamał, y rząd n-
 morzany naywyższy sobie przywłaszczył
 Przeciwno ktoremu, na iegoż sądowe
 káranie gdy Seym w Gąsawie, wsi Tr-
 meszynskiego Opatu, Leszek zklada, S-
 topekł przez Władysława Płwacza Zię-
 swego ostrzegany o wszystkim, co się
 Gąsawie dzieje, z niemałym ludu zbroj-
 nego poczem, nagle na Pany nie się tak-
 wego niespodziewaiące napada, biie, siecz-
 y samego Leszka, który (iák pisze Bielski
 w swej Kronice) wypadłszy z łazni, koni-
 był dopadł, po mocney y żwáwey obronie
 zabija, u wsi Marcinowa: Henryk brodaty
 Xiążę Wrocławskie, gdy go po ciężkich
 iemuż zadanych razach, za zabitego od-
 chodzą, ocalony przy życiu. Ciało Le-
 szkowe do Krakowa wiezione, y na zam-
 ku w Krakowie pochowane, z płacem
 powłócznym Narodu: roku pańskiego
 1227. rok inni u Hartnocha przeciw Biel-
 skiemu 1226 naznaczają, zolał z Grzy-
 missawy

missawy, Corki Jarosława Xiążęcia Ru-
 skiego, Syna Bolesława, o którym zaraz, y
 Core Salomeą, od Kościoła Bożego mię-
 dzy Święte uroczyście zaliczoną, która z
 Kolomanem Halickim y Ludomirskim
 Krolem w małżeństwie postanowiona, za
 spólnym zezwoleniem, panieństwa niena-
 ruszonego do śmierci dochowała.

*Z Stryjem wojnę toczyłem: to, kto zbrodnią
 zowie.*

*Czy błdzi, sprawiedliwi osądzcie Mężowie.
 O rząd Polski naywyższy waika zachodziła,
 Te zaś iedyna miłość Ojczyzny sprawiła.
 Cierpićże miałem wilka w Państwie? który przodę
 Od nich z państw wygnać groził rozszarpanie
 trzodę?*

*Gdy się kąpie Pomorczyk, mnie z moimi w łaźni,
 Bezbronno go poddawa śmierćelności kaźni.
 Jak nad te, co na pańskim siedzą maiestacie,
 Rzekł ktoś wiek pędzi wieśniak bezpieczniejszy
 w chacie.*

*Ktoreż miejsce? czas który? możniejszym be-
 spieczny?*

*Jch życie: niebezpieczność, boiaźń, kłopot wie-
 czny.*

XIX. Początki panowania Bolesła-
 wa po Oycu, (ktoremu dochowane w
 małżeństwie z Kunegundą S., Krola Wę-
 gierskiego Bely Corką, panieństwo, wsty-
 dliwego potym przywoiło imię) był
 G3 domo-

domowych zamieszkań pełne: Henryk brodaty Wrocławski, y Konrad Mazowiecki, Xiążęta, niedorosłego Bolesława Opiekę, a z nią państwa rządów, dochodziła, wzajemnie na przeciw sobie przyniesioną: Szczęście za Konradem, dwiema potyczkami zwyciężonym, zezwoliło: Henryk ten zdradę w Spytkowicach na Śląsku poimał, y tak, nie przychodząc do krwi dalszego rozlania, za mądrą Jadwigę Świętą, Henryka żonę, radę, dostał pod opiekę Konrada Bolesław, przez niego wraz z Matką, nie iak Synowiec, ale raczej iak więzień, długo w Czersku trzymany: a ztamtąd do Siedziejowa przeniesiony. Aż też z laty wzrastająca dojrzałość rady, y więzienia smutek, podał Grzymisławie y Bolesławowi sposob, umknienia z pod straży Konradowych, y szukania u Henryka obrony: Ale y tam, nie tak panowanie swe zmocnił, iak na innego Bolesława przeniósł. Henryk ten albowiem, nie Opiekunem się Bolesława pisał, ale Rządcą y Monarchą Polski. Śmierć dopiero Henrykowa na rok 1238 przypadająca, Bolesławowe utwierdziła panowanie,

nie, y to, Województwo dwu: Krakowskiego, y Sandomierskiego, zszczuplone granicami. Ale gdy przed potęgą Tatarów, mieczem y ogniem Polskę pustoszącą, przymuszony został Bolesław do ucieczki z Polski: Nayprzed Bolesław syn Henryka pobożnego do rządów był przyzwany: a potym zwycięzca jegoż Konrad Mazowiecki Xiążę wdart się na państwo mocą: y lubo wkrótce przez Władysława Bolesława został pogromiony, atoli zamieszkań nie prędzej uczynił koniec, aż y życia. W roku 1247 w Płocku pochowany. Pod tę panowania Bolesława Opiekunow wyniosłością zamieszane czasy, Tatarzy wpadłszy w Lubelską Ziemię, swoje aż do Zawichostu rozciągnęli łupieztwa, y złożywłszy łupy, wtorem zawrotem do Polski wpadli, zatrzymać, nie tak zwycięztwa, iako frogie Kraju spustoszenia y zaboie, chciało, zebrane Krakowskiego y Sandomierskiego, Województwo, Rycerstwo, ale po ich porażce pod Szydłowcem, swoje Tatarzy powiększyli okrucieństwa, y Kraków spaliwszy, aż do Śląska frogosł miecza przeniesienie.

Henryk pobożny, z Polski, z Prus, z Niemiec, mocne zebrał woysko, które iedno czwartey woysk Tatarskich częścili: żołnierza nie dosiagało, zwiedziona z nim, na polu dobrym, rzeczonym, między Lignicą a Nisłą bitwa, ale niefortunna była, mocno nacierających na liczniejszego nieprzyaciela zprzymierzonych woysk naszych męstwo: Henryk pobożny: Bolesław Syn Xiążęcia Morawy Pompo Mistrz Krzyżacki, Klimunt Wojewoda Głogowski, y wielu z Panow Rycerzy w tey potyczce legło, y tak znaczna poniesiona klęska, że uchami, polednym od głowy odciętemi, dziewięć wojow napelnili Tatarzy, którzy też do szturku woiowania użyć mieli czaroństwa: Wszak że iednak zwycięstwo to, wiele Tatarow kosztowało, y liczbą tyło a Czarami przemogli roku 1243. Woyny Monarcha tenże prowadził, po zakończonych Tatarskich: Z Konradem najprzod, którego liczniesze woyska u suchego dołu wsi poraził: Wziem od niego, innego roku pod Jaruszowem wsią porazony: Z Prusakami powtore, których zwyciężką bro-

nią

nią uskromił roku 1246. Z Jadzwingami daley, które w roku 1264 tak pogromił, że pamiątka ich tyło u Dzieciopisow zostawała: Z Rusią ieszcze, wraz z Tatarami, których przez Piotra Wojewode Krakowskiego zniósł, y rozproszył w dzień SS. Gerwazego y Protazego roku 1265. y Wola ich Swarnowa z resztą niedobitków przymusił do ucieczki: Dokonał życia Bolesław roku Chrystusa 1279. Pan życia wstrzemięźliwego, cichego umysłu: a przytym niefortunny: panowania 52: pochowany w Krakowie, u WW. XX. Franciszkanow, których on Kościół y Klasztor wymurował: Panowanie Monarchy tego klęskami Polski pamiętne: gdyż, nie zagraniczne tyło, ale y domowe woyny na iey zniszczenie, zdały się iakoby powszechnie zprzymierzyć: Litwa, Ruś, Tatarzy, Jadzwingowie, Prusacy, Pomorzanie, Brandeburczycy woiowali naprzeciw nam: a też Xiążęta Polskie y Śląskie krwi Piastowej, miasto spolney Kraiu obrony, bronią naprzeciw sobie wzajem podniesioną swoje wzajem osłabiali siły, y uczynili do najezdow Polski mocniesze ieyże nieprzy-

nieprzyjaciół: Za niego, Wrocławian
pomocy u Ottokara Czeskiego Króla
kając, naprzeciw Bolesławowi Łysemu
który ich Xiążęcia Henryka zdradą
poimał, Głackie Hrabstwo iemuż pod
dy do czasu wypuścili. Wszakże pa
wanie Bolesława wstydlwego, nie są
Polski niezcześnie pamiętne: Pod
czasy: Zupy solne Wielickie otworzone,
modlitwą Kunegundy S. Bolesława nie
ruszoney Małżonki: Stanisław Szczepa
nowski Biskup Krakowski Chrystusow
Męczennik uroczyscie w poczet SS. Bo
żych zaliczony: Kunegunda y Jey Siostra
Jolenta, ta Bolesława Kaliskiego Xiążęcia,
tamta Wstydlwego, Zony, Jadwiga Hen
ryka pobożnego małżonka, Salomea Kro
łowa Halická Kolomana Zona święto
bliwości chwałą ozdobiły Polskę, y try
umfami czystości, które też wszystkie o
wdowiawszy, Bogu się na służbę wieczną
poświęciły, różnych Klasztorow fczzo
drobliwe Fundatorki: Kunegunda w Są
czu: Jolenta w Gnieźnie: Jadwiga w Trze
bnicy: Salomea nayprzod w Zawicho
ście, potym w Skale, y u S. Jędrzeia w
Kra-

Krakowie, gdzie pochowana. Za tegoż
Monarchy czasow Jacek S. Odrowążow
rodu, Zakonu S. Dominika, świętobliwo
ścią życia y cudami słynał. Za niegoż Sen
domierz Męczennikow krwią przez Ta
tary wylana, a między wielą Zakonnikow
S. Dominika 40. zplawiony. Za niegoż,
Litewska, Halicka, Połocka, y Kiiowska,
Prowincye, (iako Sárnicki świadczy w o
pisie dzieiow tegoż Monarchy) Królów
godnością zaszczycone były: z kąd, gdyby
starożytnych Królestw dziedzictwem che
pić się Polákom przyszło, Król Polski, pią
ciu Królestw teraz władzą y rządy trzy
ma, ponieważ Kráie te wszystkie, w ie
dno teraz Rzeczypospolitey Polskiej zpo
ione ciało: Z klęsk Polski, a też miánowicie
Krakówá, zciera y to, że Bolesław, Krá ow
prawem Mágdeburkim obwárował, a Ko
ściół Krakowski wielkimi wolnościami
nádał: Biskupa też Kráowskiego wypu
ścił z powinności wszystkich, krom dá
wania raz w rok podwody, kiedy mu się
trafiło iechać przez Biskupie imienie. S.
Marká w Krakowie, y inny w Krzyżano
wie Klasztor założył, w tych Polski oba
linach hojny Fundator. Tata-

Tatarow, gdy rząd trzyma Bolesław wstydy
Polskę w popiele pogrzebł miecz niesprawiedliwy
Krakowa spuścił szon ogniem: y co sięga Odry,
Z ziemią zwrócił Tatarzyn w krwi szafu
szczodry.

Ujźdł Monarcha w Węgrow zagranicze
ny.

Nie znajdując sił tyle znagła do obrony,
Dzwignął z ziemi Stanisławie zwłoki twa
ciała;

Sprawił że cię moc Rzymska, w poczt Świętą
wpisała.

Zachował przy panieństwie nieśkażone wiano,
Zonę miłośnik towarów twych czysta Dyana.
Otworzył w Bochni solne y w Wiel. czce Zupy,
Gdzie, które czynił Tatar, dotąd płaci tupy.

XX. Leszek, przez wiśkiem, Czarny, obrany Xiążęciem Polskim po zeyściu Bolesława wstydlwego, którego też On, iefzcze za żywota swego przybrał był sobie za Następcę, do Narodu rządów najwyższych, iako Synowcą swego po Bracie swym Strylecznym Kázimierz, dzielniey Konrada Mazowieckiego. Leszek ten początki panowania swiegozaśczycił zwycięstwem nad Rusią y Tatarami odebrany przy Sendomierzu w roku 1280, przez Warfza herbu Rawicz Kasztelana Krakowskiego, Piotra, herbu Szreniawá Krakowskiego, y Janusza herbu Janina, Sendomirskiego

mierskiego, Woiewodow: gdzie na placu ośm tysięcy legło, 2000 poimano nieprzyjaciół: y aż pod Lwow ścigano: Henryk także Wrocławskie Xiąże przymuszał; o-rężem do uwolnienia z więzienia Przemysława Xiążęcia Wielkopolskiego, y dwu Henrykow: Lignickiego y Głogowskiego, Xiążąt: Ale Henryk wołał widzieć swe Xięstwo w pożarze, niż Xiążęta na wolności, którą iednak otrzymali w pewne potym zakłady. W roku także 1282 Litwę ośiatki Jadzwingow od Wiary S. odpadłych, z łupami wracających do swego Kraiu, za Lublinem zniósł, położywszy na placu 15000, y zagarnąłszy tyleż w niewolę: przy pomocy S. Michała Archaniola, który Leszkowi przez ten zwycięztwo przepowiedział: którego też, zawdzięczając dobrodzieystwo, postawiony w Lublinie Kościół, zaśczycił imieniem y obroną. Też tryumfy ponowił Leszek nad Litwą, gdy w roku 1283 znowu Polskę naiechali: Miiam domowe iego z Konradem Xiążęciem Mazowieckim potyczki, gdy tego Pánowie niektorzy, wypowiedający Leszkowi posłuszeństwo do rządów Polski wezwali-

wezwał. Umarł Leszek roku 1289. dnia
30. Września, z smutku dla różnych nie-
szczęść, które się nań y na Polskę, niby
przez nagłą grobli przerwę, razem wylały
Gołtyńska przez Kazimierza, Płocką
Sochaczewską Ziemię, przez Władysława
Xiążęta krwi iedneyż Piastowey, iemu
wydarte: Dobrzyń przez Prussaki spalony.
Sieradzanie y Mázury łupiący się wzajem,
y złupieni: Tatarzy znowu plądrujący Pol-
skę z plonem samych Pánien 21000, a nay-
bárdziej wkorzenione głęboko Leszka z
Konradem Mazowieckim niesnáski, zesłży
się razem na umártwienie tego Pana, zostá-
wującego w osobie swoiey dwoiaki do-
wod, że, y nieszczęścia poiedynczą nie cho-
dzą nigdy, y że z pámieci szczęścia poprze-
dzającego, koniec nieszczęśliwy dużo zcie-
ra: Pochowany w Kościele S. Troycy u
WW.XX. Dominikanów: szczęśliwy Mo-
nárcha, gdyby były ośtátki pánowania
wyrownały początkom. Za czasów Xią-
żęcia tego, Światopełkowic Xiążęta Po-
morskie, prawa do ziem Pomorskich bez-
práwnie sobie przyswoionego ustapili
Krzyżąkom: które prawa, przez nie na
Krzy-

Krzyżaki zlanie, Posel Papiezki Filip (iá-
ko w Księdze 6. Rozdziale 21 Sarnicki
świadczy) za nieważne osądził, iáko iest,
dziedzictwa cudzego, dárowanie.

*Jak liczne, gdy to piszę, gromady y zgraje,
Szarańczy wiatr napędził w nasze Polskie Kraie.
Tak gromadne za Leszka Tatarskich woysk kupy,
Do nas wtargnęły dawne w dwoy zwiększaiąc
łupy.*

*Tym On ustąpił raz ten ieden, zaś zwycięztwa,
Bierze z innych, Wódz pełen y szczęścia y mę-
stwa.*

*Rus wyniosła z woysk mnostwa, y z Wódza Le-
ona,*

*Od małej ludu iego garstki porażona.
Tak, Litwy y Jadziwngow ukrocil potęgę,
Ze poślednich chowaią tylko pamięć Księgi.
Wiodł różne z Chrześciany, dalekie od chwały
Woyny, nad tę, że iego woyska zwyciężaly.*

XXI. Leszka Czarnego bezpoto-
mność, y śmierć, nowych w Polsce zamię-
szek przyczyniły. Bolesław Płockie Xią-
żę wezwány náypzod do rządów, ále
przez Henryka tym imieniem czwartego
Wrocławskiego Xiążęcia rugowany: Ten
znowu przez Władysława Łokietka Brá-
tarodzonego Leszka czarnego, zwycięzce
nad Henrykiem w Siewierzu, ruszony z
Państwa, y mocą do niegoż przywrocony
wkrotce. Ale mocą nábytym pánowa-
niem

niem nie długo się cieszył, śmierć mu
wczesna z życiem wydarła: Przed któ-
ostatniy swey woli zapisem Przemysław
Wielkopolskiego Xiążęcia Xięstwá Kró-
kowskiego uczynił Dziedzicem: Ten
też Przemysławowi, Mszczuy Syn Sw
topelkow, ostatni y bezpotomny, Pom
ką Ziemię spuścił.

*Miasto, które dzierżący, rząd brali Narodu,
Oddał był Leszek Mężom Teutońskiego rodu,
Ci nocą zdradę tając, pod noc miasto dali,
Henrykowi, któremu ta emnie sprzyiali.
Zprzeczny był Stan Rycerski, zprzeczny Sen
cały,*

*Gdyż znajdował Dziedzica tron oferowały,
Wiarołomni wygrali: rząd bierze: Atośi,
Nie trwał dan za Henrykiem wyrok zdradny
woli.*

*Jak wieść: truciznę dał mu Słężakowie śmieli,
Ze imię pobożnego, nie dziecka w nim mieli.
Tak, który lubił zdradę, y z tej, Tron wziął rady,
Też samy słusznie zginął wynalazkiem zdrady*

XXII. Przemysław Xiążę Wiel-
kopolskie, y Henryk Wrocławskiego, y
Mszczugusza Pomorskiego, Xiążąt, osta-
tnie woli zapisy, któremi państwá swoje
iemu zapuszczali, y krwi zapádek, do náy-
wyższych Polski wyznaczały rządow: Ja-
koż iednostaynym głosem, z pospolitą lu-
du

du radością w roku 1295 namaszczoney
na Królestwo Polskie, pod czas Seymu w
Gnieźnie złożonego przez Jakoba Swin-
kę Arcy-Biskupá Gnieźnieńskiego, y w o-
becności, Poznańskiego, Wrocławskiego,
Płockiego, Lubeckiego, Biskupow, uwień-
czony koroną: Wraz z Zoną Ryśłą, Kro-
la Szwedzkiego Corą. Monarcha ten pie-
częci wielkiey Królewskiey używał, ná
ktorey z iedney strony orzeł był wyrze-
zany, na drugiey Osoba Królewska na ma-
ieście siedząca, dzierżąca w prawey ręce
berło; w lewey iáblko z krzyżykiem: Na-
pisy, iedna strony następujący miała; Si-
gillum Præmislai Regis, Ducis Pomerania,
druga takowy: Reddidit ipse suis victicia
signa Polonis. Tenże, niby wieńczym du-
chem przeczuwając następujące przez
Krzyżaków niewdzięcznych Kraiu Pol-
skiego niaźdy y łupy, Gdańsk zmocnił,
chwalebny dalszym zamiśsom śmierć
przeszkodziła, którą mu zadali (swoią czy-
li przenaieżtą ręką, wątpliwóść dzieiopifa-
rze czynią) Siostrzeńcy iegoż właśni, Mar-
grabiowie Brandeburscy, w siódmym po-
obięciu państwa mieśiacu, w dzień ostatni

Miełopuści, nic się takowego nie spodz
wającemu, lubo długo z małą ludu swo
iego garstką mężny dającemu odpor: Po
chowany w Poznaniu. Piszą niektórzy
zaboy ten iego, skutkiem był zemsty Bo
żey, kárzącey w nim nielitościwy ucze
nek, żonie swey pierwzey Ludgierdzie
kro i Xiążat Serbskich, wyrządzony, kto
rą potajemnie Pannom ieyże udać wic kazal
Zostawił z Ryfły ośmletnią Coreczkę, Zo
nę potym Wacława Czeskiego Krola: Go
dzien lat życia dłuższych, gdyby ich był
nie zkrócił swey małżonce.

*Koronę, którą zniósł zbrodnia Bolesława,
Wrocil Przemysław światło Narodu y sława.
Wielkim był, który godność ot. zymał tę Chrobry,
Który wrocil, był rownie wielmożny y dobry,
Starożytnych Rycerzy w swey zmiescił osobie,
Cnoty, które zbior czynią ku Mężow ozaobie,
Śmierć mu w miełopuści ręce zdradzieckie zaadaly,
Zazdrość y śmierć tak sama sprawia wielkość
chwały.*

XXII. Władysław, dla niskiego
wzrostu Łokietek nazwany, na Seymie w
Poznaniu mianym roku 1296. zgodnie
wybra-

wybrany, ile że uważali wszyscy, iako z
rozszarpanego na różne Xięstwa, państwa,
korzyści żadney nie mając, wybraniem
iego, mogli toż państwo połączyć w ie
dność: ponieważ Kuiawskie, Łęczyckie,
Sieradzkie, y Sandomierskie Xięstwa do
niego należały: Wszakże dziedzica na
zwiśko sobie przybrał, nie Krola, z iakiey
przyczyny, nie wiadomo; podobno w
przeyrzeniach Boskich rzecz ta okazywa
ła, łatwieysze iegoż z Państwa wyzucie.
Pomorzany ten y Słężaki, Czelkiemu Kro
lowi przychylnieysze niż sobie, mocą do
posłuszeństwa przywiodł. Ale wrociwszy
ztamtąd, na rokoszy się cały y swą olą
wylał, y publicznego dobra cale zaniedbał
starai: Złożony zątym z państwa roku
Chrystusa 1300, do panowania, osmej w
Polsce Familii otworzył wrota: Nieszczę
śliwością tą swoją do szczęśliwszego po
tym rządow Poliki sprawowania wycwi
czony, y ocucony z gnusności.

VIII.

Wacław Krol Czeski przyzwany do
Tronu, z Państwem wziął razem
H2 Zo-

Zonę Ryflę, albo Helzbię, Corkę Przemysławia Krola, koronowany w Gnieźnie lata pańskiego 1300: Ten poosadzawsz odebrane Lokietkowi zamki y Ziemi Czechami swemi y Słężakami, wrocil do Czech, gdzie w roku 1305 dług śmierci ności wypłacił, y uczynił miejsce dziewięty Rządcow Polskich odmiianie, przez wrocenie tronu Polskiego w dom rodopci męskiej Piastów: Za panowania Monarchy tego, pod jegoż w Polsce niebytność, Ruś z Litwą y Tatary, która im wracającym z plonem na pomoc przyegnęła, pod Lublinem Sandomierzanie y Krakówianie zebrani razem, porazili, y resztę ich z miastem Lublinem, w którym się po porażce uchodząc zamknęli, do poddania się przymusili, y do powrocenia Polsce Lublina, który lat 50 w swej dziężyli mocy. Bielski (y z niego podobno Janicki) pisze, że za Wacławą grosze nąypierwey do Polski wniesione, y że przed tym skorek popielczych, albo groności, miało pieniędzy używano. Ale się błęd ten jego ukáže, y zbiuie indziej.

*Inney monety Przędkom nad pieniądź skorzany,
Za czasow był Wacław szacunek nie znany.*

*Skorę za pieniądź miały Sauromackie Kraie,
Zdarta z Zwierząt nazwanych, przez nas
groności.*

*Co ia gdy mówię skępcy: Co złoto ukrywa,
W skrzyniach, za wsze ubogi, z tym się on odzywa
Tożby w ten czas butniały pieniądze? zła dola,
Zle czas! w nich się rodzić byłaby niewola.
Dzieńś Bożeżem w czasie tym się zrodził, który,
Szczyci się złotem, srebrem, Świec sam chowa
skory.*

*Co iekli Bog zawroci wiek tak zły, tak tani,
Zyczyłbym sobie w ten czas być w postawie kani,*

§ IX.

I. **W**ładysław Lokietek nieszczęściami y poteraniem w cudzych ziemiach upomniony, y w dawnych poprawniony gnusnościami, ieszcze przed Wacławą śmiercią, w Krakowskim y Sandomierskim Xięstwach, niektóre już był odzyskał zamki: Śmierć Wacławowa ziemi więcej, bez użycia broni, iemu przyczyniła: Przyimowano go tym chętniey wszędzie, im się rządy Narodu przez obce Czechy Rodakom prawnym być ochydliwze zdawały: Mało-Polska nąypierwsza iemu się poddała: Poznanianie y Kaliszanie długo się zbraniali przyiąć go za Pana, czyli że ie od niego odrážała, dawnych jegoż

występków pamięć: Czyli że się lekko
 żeby władzy nie użył na zemstę y kár-
 tych, co go przedtym złożyli z Państwa
 Henryka a sobie Głogoskie Xiążę Konrado-
 wego Syna, a Przemysławowego Siostrzeń-
 ca, przybrali do rządów: Wszakże Rycer-
 stwo Wielko-Polskie widząc szkody swo-
 ie, y praw swych przez Henryka gwałty
 na Seymie w Gnieźnie złożonym, podda-
 się Łokietkowi, y bitwę z Bibersteynem
 Hetmanem Henryka, który Mieczysław
 zdradą odebrał był Poznań, ztoczywszy
 zwycięstwem nad nimże otrzymanym,
 y pokaraniem zdraycow, Łokietkowi
 ztwierdziło panowanie, którego też czasu
 (iako gdyby nieszczęście z szczęściem pano-
 wania Łokietkowego szła przeważały
 wzajem) Woyt Krakowski z swoią radą
 przyzwał do Krakowa Bolesława Opolskie-
 go Xiążęcia, z którego ustąpił tenże, za nad-
 ciągnięciem Władysława woysk: Aż te-
 domowym zamieszkom uczyniło koniec,
 w roku 1320 wraz z Jadwigą Krolową Ło-
 kietka żoną, uroczyście jegoż koronę uwień-
 czenie, w Krakowie przez Janisława Ar-
 cyBiskupa Gnieźnieńskiego, za szafowni-
 czym

czym tey godności (w czym powze-
 chnieysza Kronikarzy zachodzi powieść)
 Jana XXII. Rzymskiego Biskupa zezwole-
 niem: Miał woyny Monarcha ten, tym
 swoim do rządów zawrotem, w prawdzie
 iako gdyby trzecim, (że zamilczę wyprá-
 wy jego naprzeciw Henrykowi Głogo-
 skiemu Xiążęciu. mieysc niektórych spu-
 stoszeniem zakończoney) z Margrabiami
 Brandeburskimi naypierwszą: Margra-
 biowie ci, za zdradą Piotra Szwancy sie-
 dmiu Pomorskich zamkow Starosty, Po-
 morze (które do posuszeństwa przywro-
 cone wypuścił był Łokietek pod rząd
 Przemysławowi y Kazimierzowi Syno-
 wcom swym, Zemomyśła Synom) naie-
 chali, y sobie mocą przyśwoili całe, krom
 Gdańskiego zamku. Na którego obronę,
 po wziętym mieście, Bogusz Starosta,
 Mąż waleczny, y Panu wierny, z przyzwo-
 leniem Łokietka, na pomoc przyzwał
 Krzyżaków, do dania iey chętnego tylą
 dobrodzieystwy obowiązanych Polscze:
 Jakoż posiłkował naszych Henryk, rodem
 Sas, Krzyżacki Mistrz, pod obietnicą wo-
 iennych wydatkow nadgrody: Ale Krzy-
 żacy

żacy wpuszczeni do zamku, tak się sta-
zmocnili, że ich potędze, rugowany
fwych Pomorzan małym poczem Starost
uścić musiał; zostawiając w nim już nie
przyacioły Polski, których za pomocą
ki wpuszcł do zamku, ku jego obronie
spolney. I ten ci początek jest długich
Krzyżakami wojen. Na zieżdzie w Kr
iowicach blisko Radzieiowa miąnym, ogre-
dzając swoy postępek Mistrz Krzyżacki
Henryk, obiecał Gdańsk oddać pod zakła-
dem nadgrody kosztow wojennych: Za-
łożył zaś sto tysięcy grzywien groszy Cze-
skich, których pieniędzy, nad możność
większych, gdy nie płaci Łokietek; iako
nie dawno wiarołomcy ci panowaniach ci-
wi, Michałowką odziedzili Ziemię, zapo-
życzeniem przez ieyże zastaw trzechset
grzywien Pruskich, Leszkowi Xiążęciu Ku-
ławskiemu, poimánemu w Węgrzech przez
Wacława Czeskiego, (lubo ten wcześniej
podług uczynioney umowy, kładł na wy-
kupno pieniądze) tak teraz, gdy Łokietek
woynami domowemi z Henrykiem Gło-
gowskim był zatrudniony, w tey niewy-
płaconey, niesprawiedliwie zaś razem na-
łożo-

łożoney summie: Gdańsk, Swiecie, Tczew
w dzierżawę wzięli: á gdy na zieżdzie
w Brześciu Kuiawskim, Pomorskich Ziem
zprzedac się im Łokietek y Polska Rada
zbrania: Łatwo Mistrzowie ich kupili ie-
za dzieście tysięcy grzywien groszy szero-
kich od Margrabiow Brandeburskich, do
których zprzedania prawa y za grosz nie
mieli. Wytoczona do sądu Papiezskego
Polaków z Krzyżakami sprawa, ále tam
wygrawszy Polacy, prawá swiego do Po-
morza przeciw Krzyżakom, przymuszani
byli dochodzić mieczem: Jakoż sprawie-
dliwości zaszczyconey stronie, y ich bro-
ni poszczęściły Nieba: Łokietek procz
Polaków, z Rusi, z Litwy, z Połowcow, po-
silkami wsparty, znaczne nad niemi pod
Dobrzynem w roku 1326. w Kuiawach
roku 1328. odebrał zwycięztwa, á miano-
wicie pod Radzieiowem, gdzie Krzyżá-
kow według świadectwa Miechowskiego
40000 legło na placu, á według Długosza
20000. Zwycięztwa te, á mianowicie o-
statnie, iak były Łokietkowi chwalebne,
takby zakończone podobno były mocy
Krzyżackiey obáleniem, ále korzyść tych
woien

woien całą, Czechowie y Słężacy w
darli, y nowych zamiejszek początkie
czas dali Krzyżakom, do dzwignien
f. wch ruin, y zmocnienia się na prze
Polsce: Brzeście ciy Gniew wydarli Ł
kietkowi, gdy ten na odpadające od Po
łki, a Czeskiemu Krolowi Janowi pod
iące się Xiążęta Śląskie, od Prussku Śląsko
wi wyciągnął z woyskiem. Gdzie to
zamki niektore odebrawszy Czechom,
niektore zpaliwszy, gdy do Polski wrocil,
dokonał życia roku pańskiego 1333. po
nowania 28, pochowany w Krakowie. Mo
narcha ten umysłu wspaniałego, ludzko
ścią w domu, męstwem na woynach, sta
wny. Szczęśliwym rzeczy swych powo
dzeniem nayprzod zdradzony, umięiący
dobrze użyć nieszczęścia, chwałą zwy
cięztw, szczupłość wzrostu, sowicie nad
grodził.

*Ciała wzrostem, y kształtem mało nad Łokietkow,
Ubiegł męstwem olbrzymy umysł Łokietkowy.
Prussow y Czechow kleskę, moia mowa minie,
Opusci y porażkę twoią Giedyminie.
Szczęście samo zwalczyłem, z którym długie
swary,
Wiodłem po zkładzie Łeżka na śmiertelne mary
Trzykróć mię z tronu Nemez zkładala, a że wawrze
Wraca do rządow myśli przynosiłem za wawrze?*

*Sercem wielkim Meżowie szczyć się nie ciaty,
Maią: nie zwalczył Darcid Goliataż maty?
Olbrzyma złamał Uliś, w męstwo nie w wzrost
hoyny.*

Człkiem ten był, wygratem z Boginią ia woyny.

II. Kazimierz Wielki tym imieniem
trzeci, Syn Łokietka na ofierociął y po
Oycu tron iednotayną zgodą wyniesiony:
Koronowany wraz z żoną, imieniem An
ną Cerką Gedymina Xiążęcia Litewskie
go, przez Janisława Arcy-Biskupa Gnie
źnieńskiego roku pańskiego 1333. Mo
narcha ten pokoju bardziey niż woien
miłośnik, zawarł z Krzyżakami ugodę
imię Polskie mniey zdobiącą: ktorey, prze
to Panowie Polscy nie pochwalili, a rá
czyy spor z niemi o Ziemię sobie wydarte
na Sąd Rzymskiey Stolicy zdali, w dłu
gich á ustawicznych utęskniwszy woyn
nach: Wyznaczeni do tey sprawy z Rzy
mu Sędziowie: Pomorze, Michałow, Kuia
wy, Dobrzyń, żeby Krzyżacy oddali Pol
sce, wyrok dali, pod zagrożeniem klątwy:
nad to, żeby w nádgrode szkod Krolowi
poczynionych wyliczyli 190000 y puł
piętey grzywny, przekazali, zaś za nakład
prawny 1600 grzywien. Ale Krzyżaków
uporu

uporu, ani wyroku Papieskiego potę-
ani kłatwy pogroźka nie złamały: Nie-
wiedliwie Polakom odjęte dzierżeli-
mie: Wszakże gdy z iedney strony
wnych Polski granic utrzymywać za-
bái Kazimierz, rozprzestrzenił ie z de-
giey: gdy Tatary y Litwę rugowa w sz-
Ziem Ruskich, nayprzod Lwow, Włoda-
mierz, Halicz, Sanok, Bełz, Chełm, Lubo-
czow, Trebowł, a potym Wołyń y Po-
lesie, y resztę Rusi czerwoney do Pol-
przyłączył. W Siątku także nad Czecha-
mi zwycięztwa odniósł, y od- aną od
Woiewodztwa Poznańskiego przez Hen-
ryka Zegańskiego Xiążę, Wnukowi iego tak-
że Henrykowi odebrał Wschowską Zie-
mie, y pod dawny Narodu Polskiego rząd
zwrócił: Xiążęta też Mazowieckie Piąsto-
wey krwi Kazimierzowi się poddały w
Maństwo, z przyrzeczeniem wzajemnym:
że ie, y Kazimierz przy wszystkich da-
wnych dzierżawach z daru swego zatrzy-
ma: y oni posłuszeństwo y spólną Narodu
obronę naprzeciw nieprzyaciołom za-
chowywać będą, y ani woien nie podno-
sić żadnych, ani zawierać ugod, krom
wiedzy

wiedzy Krola. Maństwo to zaszło w Ka-
lifu: roku 1355. przez Zemowita Mazo-
wieckiego Xiążęcia ztwierdzone przyśię-
gą, y przez Jego Radne Pany. Monar-
cha ten pierwszy prawami zaszczycił Pol-
skę. (o czym indziej) Twierdzami y
zatkami ozdobił także, y zmocnił. Biel-
ski na karcie 239 liczy blisko sześćdziesiąt
albo obwiedzionych murami miast, y
twierdz, albo na nowo wystawionych.
Kościołow tamże y Klasztorow kładzie
wiele, Jego szczodroblivości y darowpá-
miątkę nieśmiertelną, a razem y pokuty
za grzechy: Zgoła cokolwiek Polska má
zdawna murowanego, to wszystko wię-
kszą swą połowicą, Kazimierza W. dziełem
jest. Wnucze też swoiey Elżbiecie Corze
Bogusław y Elżbiety swey Corki wypra-
wił wesele z Karolem Cesarzem; tą w spá-
niałością, ktora y Krola Gospodarza, y
Małżonkow Cesarzy, y w dziewossaby á
gościńe przyzwanych, Ludwika Węgier-
skiego, Zygmunta Duńskiego, Piotra Cy-
pryńskiego, Krolow: Ottona Bawarskie-
go, Semowita Mazowieckiego, Bolesława
Swidnickiego, Władysława Opolskiego
Xiążąt,

Xiążąt, y innych wiele Hrabioy y Pano-
godności y zacności wystarczała: Pomo-
żył wesela tego uroczystą okazałość, Oby-
watel ieden Krakowski, który Gości ty-
wszystkich w gościnę do siebie zapro-
y godnemi tak znamienitych Pánowu-
minkami obdarczył. Ofiarować miał Pa-
swemu nayprzod czerwonych złotych
tyfięcy. Obywatel ten Krakowski Do-
Wierzynek był, herbu Łagodá: Wielki
go Monárchy chwale hołdujący pod-
ny. Powodzenia Kázimierzowe przepie-
tane bywały: iuż porażką w oysk náfzy-
w lesie, Płonina náfwanym przez Wolo-
fzą, ktorzy na zwálczenie náfzych zdrad-
użyli, nie męstwa: Ustępując álbowiem
przed natarczywością náfzych lasa pomie-
nionego drzewa, ponadrzynali na puł, i
tak drzewo iedno walące się na drugie zo-
nierze Polskie za nieprzyjacielem w po-
goni zapędzone, álbó w obálinach swoich
pogrzebło, álbó ku poimaniu przez nie-
przyjaciela zatrzymało. Już odpádnie-
niem od Polski ostatka Śląska. Bolesław álb-
owiem Swidnickie Xiążę, Karolowi Ce-
sarzowi y Krolowi razem Czeskiemu, pań-
stwo

stwo to umierając odkazał. Umárł Ka-
zimierz ten przyjąwszy Święte Sakramen-
ta na zamku Krakowskim Roku pańskie-
go 1370. Zyciá 60, pánowania 37. Mál-
żeńskie śluby trzykrotnie powtarzał: Pier-
wszą miał żonę: Annę Corkę Gedymina
Xiążęcia Litewskiego, y znią Corę El-
żbietę Xiążęcia Szczecińskiego Bogusława
Zonę, Matkę Elżbiety záślubionej Karo-
lowi Cesarzowi, y Kazimierzá Xiążęcia po
Oycu Szczecińskiego, z którym też iáko
y z Brácią iegoż Bárwinem y Wróciśławem
naprzeciw káżdemu nieprzyjaciółowi, mia-
nowicie náprzeciw Krzyżákom wieczne
zawał w ten czas przymierze. Drugim zrę-
kowaniem przybrał sobie za żonę Adleidę,
Corkę Landgráfia Hassyi, z którą nie długo
żył w zgodzie, odraziło go od niey życie
bárdziey nierządne, niż urody niekáfzałt. Z
trzecią, po śmierci Adleidy, Jadwigá Xiężni-
czką Głogowską zostawił Cory 2. Annę y
Jádwigę: A zaś z nierządnego z żydówką
łożá, Synow dwu: Nimirza y Pelkę: Pan-
ten, ieżeli wyłączyz życia na roskosze
wylánego swáwołą, y zżwarte z Krzyża-
kámí, nie z chwałą y bez pożytku ugody,
wyro-

wyrownął znakomitego Monarchy
stoieństwu. Był wzrostu nie matego, w
sow gestych, kędzierzawych, brody
giey, szeptenił trochę. W domu okaza
upolstronnych sławny, szczęśliwy stowa
Kazimierz ten ostatnim woli zapisem W
kowi swemu Szczecińskiemu Xiążęciu
zimierzowi odkazał: Sieradzką, Łę
cką, Dobrzyńską, Ziemię, y cztery Zam
Bidgoski, Kruszwicki, Złotow; y Wal
ktorą dąrowizną pod Ludwikiem za
ważną uznana, y inlza z nim zaszła ugo
Bielski f. 243.

*Nad wszystkie Kroten ieden s nietny y wspania
Wszystkie sprawy gdy zważył y życia b
cdy.*

*Prawem uzbroid Polskę y miła wesoło,
Wolność za iego czasow siec podniosła czolo.
Murami ztwierdził masta, ktore pod wzrok ob
Buczego podpadaia, iak Polska szeroka.
Trzech Krolow, Duńskie, Węgrows y Cypru
rody,*

*Zstał, gdy Karoluz Wnuczką sprawia gda
Pobożny y bogaty y w potyczkach zważy,
Sama mu wiele z piękney Wenus zciera sławy,
Zwać go wielkim dla Polski jest krzywda
mala,
Zego cnota, naywiększych, nazwiskom zrownała*

§ X

§ X.
LUDWIK.

Kazimierz Wielki, widząc się ieszcze za
życia, bez nadziei płci męskiej prą
wego Łoża, a śmiercią swoją ofieroco
ny tron Polski zostawić w zamieszaniu
nie chcąc, z przyzwoleniem Rady polskiej
y Panów, nayprzod Karola Węgierskiego
Krola, a gdy ten dług śmiertelności wy
płacił wkrótce, Syna iego Ludwika, tam
tego Siostrzeńca, tego po Siostrze Wnu
ka, wyznaczył był na państwo po sobie:
pominawszy Xiążęta Mazowieckie y Ślą
skie, tamte iuż Polsce hołdujące, a te do
Czechow rządu od niey odpadłe.

Ludwik tedy (ktory do Krolestwa Pol
skiego, prawa zlanie odebrał za życia Kazi
mierza w roku 1339. Krol Węgierski, wynie
siony jest do Polskiego tronu roku 1370. w
Listopadzie, (Bielski w Kronice(a) rok 1371
kładzie) y przez Jarosława Gnieźnieńskie
go Arcy-Biskupa Koronowany w Krako
wie, gdy przody od Kazimierza Szczeciń
skiego Xiążęcia, Kazimierzowego Wnu
ka, posłuszeństwa y wierności odebrał
przyjęę, pod pewnym ustąpiionych
I fobie

Tobie ziem zakładem: O czym Bielski w Kronice na karcie 243. Krol ten, p swoim w Krakowie na Krolestwo uwie czeniu, Gniezno y Poznań odwiedziwszy rząd Polski Matce Elżbiecie zlecił, y z Kr kowa, zabrawszy koronę y berło, do W gier zjechał: Jego odiązd różnych zamie szek Polski był przyczyną: Wielko-Po nie nayprzod; gdy im Krolowa, ruszywszy Przecława Gofuchowskiego, Woiewo (Kaliskiego) z Starostwa Wielkiej-Polski wsadziła na toż Starostwo Pileckiego, ni mającego osiadłości w Wielkiej-Polsce, (to było przeciw prawu) przyzwali do rządow z Dywionu Władysława Mnicha, Łokietko wego Synowcá, ale ten, po nie których Zamkow opanowaniu w Kuiawách, zwy ciężony, ustatpił z rządow, y nie prawnie przyiętych, y nie umiejętnie sprawowa nych, a potym od Krola Ludwika Opactwo wziął bogate w Węgrzech, zdawszy swe prá wá do Kuiaw na niegoż: Litwá też, pod nie bytność Ludwikową Polskę naiechała, y różne pobrała zamki y miastá: Na których poskromienie wyprawił się Ludwik z Węgier, iedno z Polákow, drugie z Wę

grow, dość mocne mając woyska. Jákoż wyprawa ta szczęśliwie zakończona po odbieraniem, Chelma, Bełžu, y mieysc in nych. Ale gdy Kráie tę Węgrami Krol o sadza, a nad to Władysławowi Opolskie mu Xiążęciu, wiele zamkow y Krain dzier żącemu na Rusi, Dobrzyńską, Bidgoską, Ziemie: Inowrocław, Gniezkow, Złoto ryą, w zamiany ziem Ruskich daie, różne ztąd, iuż podeyrzenia na Krola wynikły: iákoby Ruś przyłączyć do Węgier zamy słał, iuż zamieszkania ztąd pochodzące y róznuchy. Na Seymach, w Wislicy, y Gnie znie mianych, uradzono, áżeby nie był przypuszczony Władysław Opolski ani do Krain Kuiawskich, ani do hamiestni czych za Krola Polski rządow: ktore, na Seymie w Budzie, czyli Budzynie, mianym, trzem Senatorow polecil Krol: Zawiszy Krakowskiemu Biskupowi: Dobiesławo wi Krakowskiemu Kasztelanowi, y Sędzi wolowi Kaliskiemu Woiewodzie: Ale y tych rząd ku uskromieniu domowych za mieszek nie dopomogli. Koniec im przy niosła śmierć Ludwika. Dokonał on roku pańskiego 1382. 11. Września: życia 56. pa

nowania w Węgrzech 14, a iak Pistorius p-
ize 40. (b) w Polsce na 12, pochowany w
Jagrodzie Krolewskim. Pan ten urody by
szredniey, oczu wesołych, ludzi uczonych
miłośnik: Niebytność iego potrzebami
dziedzicznego Narodu, y obrona wymy-
szona, przyczyną była ruin Krolestwa
przez los powinowactwa otrzymanego.

Atoli winien Jemu stan Rycer-
stwych (c) wolności y swobod pomnożenie
Umniejszenie podatku, Poradnie nazwane
go; przed iego bowiem czas, z łanu każdego
szlachta y duchowni płacili groszy Pra-
skich 12, y żyta, a owśa po korcu: która
on dań zmniejszył do groszy dwu: A to
uczynił w nadzieję, y pod zakładem tym,
żeby, z dwu Corek, Polskie iedna, Wę-
gierskie drugą, odzierzyła państwo: to iest
żeby się dostały Gwilhelmowi Arcy-Xia-
żęciu Rakuskiemu z młodszą Corą swą Ja-
dwigą Węgry, a zaś z starszą swą Corą
Maryą Zygmuntowi Brandeburskiemu
Margrabi, iegoż Margrabstwu przyległa
Polska. Ale inaczey, zameścił te, y z nim
osiadłość państw, rozrządzili Nieba, nim
ustanowiono na ziemi. Marya Zygmun-
towi

towi się za życia ieszcze Oyca dostała, a
po nim y Węgry. Jadwigą Gwilhelmowi
obiecana, y od niego w przyjaźni dożywo-
tnią szukana była; Ale ten znalazzy przy-
chylność ku sobie Krolewny, nie zna-
lazł rownego ku sobie ferc Panow Pol-
skich przychylenia: Semowitowi ci na
Seymie w Sieradzu zgromadzonym Ma-
zowieckiemu Xiążęciu, y Krolewnę za
Małżonkę dać chcieli, y Krolestwo Pol-
skie, ale y tych żądania nie wzięły skutku,
bo lubo Arcybiskup Gnieźnieński Bodzę-
ta, na Seymie w Sieradzu miąnym Semo-
wita Krolewskim obwołał, ale Panow
część większa z Krolową Elżbietą, y iey
Corą Jadwigą temu się zprzeciwiła: Aż
też z Węgier do Polski wprowadzona Kro-
lewna, y na szczęście dania Polsce Krola, (d)
sobie Męża, koronowana w Krakowie w
dzień S. Jadwigi roku 1384: y tam za Sta-
now Polskich zgodą; wydana za Włady-
sława Jagellona Xiążęcia Litewskiego, ie-
denastey z panujących w Polsce Familyi,
swym zameściem początek dała, z połą-
czeniem w iedno ciążo, nie tylo domow:
Piastowego y Jagellonow, ale y dwu Na-
rodow, Polskiego z Litwą.

(a) Bielski w Kronice f. 244 (b) Tref. 256. In Gen. Reg. Pol. (c) Vol. Leg. t. I. f. 5.
Nie iak gdyby Niewieściuch lub był zbyt okrutny
Rządów tego dla Polski cały ciąg był smutny.
Lecz gdy nad miar rodaki swe lubi Pannony,
Owczarnią Polską puścił wilkom bez obrony.
Kto wie, co czynić na dal lud zwykt polspolity.
Mianoście gdy w dobroć Pan, nie w gniew sowy.
Ten widzi, iakie krzywdy Pasterza twarz ma.
Od nas umknięta naszym Kraiom uczyniła.
Pod jego rządem, polskich praw władza wzrasta.

Za jegoż panowania obalona cała,
Gdy prawa nikt nie broni, na przeciw złe
walcze.

Nie są silniejszy nad przedzę paieczą na balu.

§ XI.

KROLOWIE JAGELLONOW RODU

I. Jagello, Wielkie Litewskie Xiążę.
Władysławem na Chrście S. n.
zwany, Jadwigę Ludwiką Polskiego y
Węgierskiego Krola Corę, już drogiemi
podarunkami, już obietnicą złączenia Li-
twy z Polską w jedno Rzeczypospolitey
ciało, już mianoście uczynioną nadzieią
zpragnienia Narodu tego, w ten czas ie-
szcze w cieninościach niedowiarstwa za-
błąkanego, w jedno z Polską, Chrystuso-
we iarzmo, szczęśliwie ujętą, za Zonę po-

iąwszy, obwieńczony za Krola, y koron-
nowany roku Chrystusa 1386. dnia 12. Lu-
tego przez Bodzantę Arcy-Biskupą Gnie-
źnieńskiego. Monarcha ten po swoim na-
tron wyniesieniu, Narod swoy ziednoczył
z Polskim, y wkrótce nayprzod do Wiel-
kiey-Polski iachał, y tam uspokoiwszy ro-
zruchy wszystkie, wraz z żoną, w towa-
rzystwie Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego,
y Kapiłanow wielu dla Chrzczenia Litwy,
iako też w gronie Panow niektorych Pol-
skich, iachał do Wilna, y tam przyzwa-
wszy na Seym Xiążąt y Panow Litewskich,
iātwo wszystkie, nie tylko iako Krol przy-
kładem, ale prawie iako Narodu swego A-
postoł wymową gorliwą, Chrystusowi po-
zyskał: Wyuczeni prawideł wiary, chrześ-
ć Pánowie przyięli: a za tych przykładem
lud polspolity tym chętniey ubiegał się do
przyięcia chrztu Świętego, że każdemu z
pospolstwa suknie, białe sukienne Krol
szczodrośliwy rozdawać kazał: I żeby im
umknął powąby wszystkie zawrotu do
Bálwochwálstwá, zborzyszczá ich popálił,
iásy powycináł, węże ktore czcili pobíł,
ogień święty, niezágászany zalał. I na tym

mieyscu gdzie go poganiſtwo chowa-
Koſciół S. Staſiſława poſtawił: Biſkop
Wileńſkiego poſtawił, czterech Pra-
tow, y oſmiu Xięży na prebendzie, Ple-
nii ſiedm, y wiele innych Koſciółow.

Miał woyny domowe: z Witoldem
Stryiecznym, y (a) Skirgellonem rodzonym
Bratem, ktorzy tylekroć przeiednani Kró-
łowi, tyleżkroć w różne náprzeciwie-
wchodzili ſpiſki. Witold náypriod urażo-
nym ſię być rozumiał, gdy z Litwy odieżd-
żając Władysław, Xięſtwa rząd Skirgiellono-
wi zlecał: ktoremu gdy rząd tenże Litwy o-
debrał Jagello, y na Witolda go przeniósł,
władzy tey przenieſienie, nie mniej urażi-
wym iak przedtym Witold, przyjął Skirgel-
lo Sercem, y do Krzyżaków ſię udawſzy, mo-
cy ich do kłębki Narodu użył. Krom tych z
domowemi zatarg: Prowadził pierwſzą z
Xiążeciem Opolekim poſtronną wojnę
Władysław: Woyny tey przyczyną był,
iako niepráwne nábyta, tak z tymże nie-
práwem Dobrzyńſka Ziemia wypuſzczo-
na w zaſtaw Krzyżakom za złotych 40000,
zakonczona ta wyprawa wojenna: Wle-
kuńſkiej Ziemi, Olsztynu, Krzepic, Bobe-
lic,

lic, Brzezniczy, (b) Oſtrzeſzowa, Grabowa,
Czeſtochowy, zawroceciem do rządu Pol-
ſkiego dawnych Panow y wſpół-Rodaków.
Gwałtownieyſza była, ktorą zapo-
częli Krzyżacy, y więkſzemi Polſce zagra-
żająca niebeſpieczeńſtwami, woyna: Krá-
łodawcow Ci ſwoich Panami być chcieli,
zaczęli ſię też piſać, nie Krzyżakami, ale
Panami Krzyża: Znoſił natarczywość ich
długo Jagello, y ſwoją dobrocią: arcycier-
pliwą chciał mieć ich upomnionych w za-
pędach ſwoiey hardości: Ale z powiękſza-
niem łaskawości Króla, ich zuchwałość
wzroſt brała. Przyſzło do tego, że, nie
tak krzywd ſwoich nadgrody, iak raczey
ocalenia reſzty y ubeſpieczenia, Narod Pol-
ſki z Litewſkim ziednoczony, ſpolną ná-
przeciw ſpolnemu nieprzyiacielowi broń
podniósł. Potężnieyſzemi w lud y zbroją
Krzyżacy byli, naſzych ſprawiedliwość
ſprawy broniła, y przyrodzone Narodom
tym męſtwo uczyniło ſilnieyſzych, uſzy-
kowane pod Grunwaldem woyska naſze
w obecności Króla Jagella y Brata Jego
Witolda, ktorym Miſtrz Krzyżački dwa
miecze poſłał, na wzgardę iak, on rozu-
miał,

niał, a iak rozporządzały Nieba, na foz-
 sliwą wieszczbę zwycięstwa zgotowa-
 go Jagellowi nad Krzyżakami: Jakoż
 datek ten wojny z piękney odwagi oświ-
 czeniem Władysław przyjął: Ze mu w
 cey, oświadczaąc się, przybyło mieczu
 na karki nieprzyjacielskie. Tym cza-
 gdy Krol nasz Mszy S. słucha, wojska
 Krzyżackie zaczęły naszych, o czy
 przestrzeżony Władysław, nie przodyw-
 iachał do boiu y na plac, aż do słuchawki
 Mszy S. Bitwę tę w początkach swoich
 długo wątpliwą zakończył zwycięstwem
 znakomitym Władysław Krol: Legło tru-
 pem na placu około 50000 nieprzyjacie-
 lskiego żołnierza z Konradem a Tungingen-
 Mistrzem, y nayprzednieyszemi Wodzami
 y Xiążętami Niemieckimi, z reszty niedo-
 bitkow, y ktorzyżycia ocálenia w ucieczce
 nie znaleźli, iedni, z Pisarzy, niewolnikali-
 cza, na 40000 osob, na 14000, inni. (c) Zga-
 dzaią się zaś wszyscy, że gdyby nie Wi-
 told, Państwa obietnicami przerobiony
 na Krzyżacką stronę, y obłudnie czynio-
 ne przez Krzyżaków w obietnicach wspa-
 niałych ugody; Krzyżacka moc, iużby by-
 ła

ła w ten czas do szczętu obalona: (d) Ale u-
 pokorzonemi zostali tylko w ten czas, na
 ukáranie wyniosłości swey zbytney: Nie
 z gruntu wyniszczeni, żeby mieli pole dal-
 sze Polacy do okazania męstwa, y w szczę-
 ściu oręza swego nie zasypiali. Upoko-
 rzeni tą swą przegraną Krzyżacy zawie-
 rali wielokrotnie z Władysławem ugody,
 y też wielokrotnie targali. Ponowione
 przez naszych nad nimi tryumfy pod Ko-
 ronowem nayprzod, gdzie nasi około
 10000 Krzyżaków trupem położyli. Pod
 Tucholą potym, gdzie posiłki Niemieckie
 zniezione: ielszcze y pod Golubem: Gdy
 iednak Cesarz Zygmunt Scibora z woj-
 skiem z Siedmigrodzan, Słowakow, Cze-
 chow, Rakuzanow zebrany, naprze-
 ciw Polakom wysłał, zawarta z Krzyżaká-
 mi ugoda roku 1411, przez którą Prussacy
 utrzymali się przy Prussach, Witoldowi
 Zmudz dana, a Polsce Dobrzyńska Ziemia:
 y 200000 złotych groszy Praskich: (e)
 który iednak pokoy nie długo trwał, ale
 często zrywany bywał, y gdy znowu bro-
 ni polskiey nagliła boiaźń, z prózbami po-
 nawiany. Zygmunt też Cesarz pogodził
 się z Krolew Władysławem, y Ziemię Spi-

140
ska z Miast trzynastu złożoną, Krol
temuż przez zastaw puścił za 80000
praskich, iako Bielſki świadczy. (Sarni
iakiem wyżej napisał 40000 kładzie)
cił także wywiezione niegdyś z Po
Krolewskie znamiona: to jest koronę
ło, iabłko złote y miecz Bolesława Ch
brego. (f) Mieli Polacy za tegoż Krola
z Witoldem, ktoremu Cesarz koronę po
obiecał, z obwieszczeniem iegoż za K
ła Litewskiego, y przeięte są Zygmun
we do Witolda listy, w których się zawi
rało: Węgrow, Pruffow, Inflantow, y
rwy [ziednoczenie. Ale się temu mocn
zprzeciwili Polacy, y Krolowi dużo n
stronę Witolda naklonionemu przekł
li przed oczy, że rzecz ta nie tylkoby o
zdoby im nie przyniosła, ale Polsce wrac
z Litwą y hańbę y zgubę. gdyż Cesarz y
Krzyżacy nie mieli innego w swych za
daniach zamierzenia, tylko ażeby dwa te
Narody powadziwszy, mocniejszy się
stali na obydwu Narodow klęskę. Śmierć
Witoldowa sporom tym uczyniła koniec
w roku 1430. Po śmierci tego, Swidry
gello uczyniony Xiążęciem wielkim Lite
wskim.

141
wskim, wicrzył w Narodzie, a Krola z
niektoremi Polskimi Pany prawie w a
refzcie mając, domagał się Podola y Ka
mienca: Zebrali się na obronę y Krola y
Podola Polacy, y poraziwszy kilkakro
tnie woyska Swidrygellowe, przywiedli
Władysława, że złożył z Xięstwa Lite
wskiego Swidrygella, a Wielkim Xiążę
ciem na mieyscu iego uczynił wiernego y
jemu y Polsce, Zygmunta Witoldowego
Brata. Za panowania Monarchy tego:
Smoleńsk, Mściśław, Połock y cała pr
wie Ruś biała podbita, y do Litwy przy
łączona: Tatarzy kilkakrotnie porażeni,
y jedna ich Orda z żonami y dziećmi os
dzona w Litwie, y dane im w dzierżawę
Ziemie około Waki rzeki, takiak niegdyś
Niemcow Kazimierz Wielki, czyli iak Biel
ski w Kronice pisze, Bolesław Chrobry
zprowadził y osadził na Podgorzu. Wo
iewoda też Wołoski Władus poddał się
pod moc y obronę Władysławowi Krol
owi roku 1390: (g) Jakoż y iego Nastę
pcy, Alexander w roku 1415. a po nim Syn
iego Stefan roku 1333. Zastawił Monar
cha ten Sniatyn, Kołomyią, y całe Poku
cie

cie Alexandrowi: Ale ie Stefan' wroc
Na co są listy w skarbie: Wszakże
ścił potym Krol Stefanowi Alexandra
nowi Chocim, Ciekani, y Chmielow: O
brawszy od niego przysięgę wierno
Onarowania Krolowi temuż przez Huff
ty Czechy Czeska korona, iako też y W
toldowi, ale prawowierni Panowie, Pan
mi tych nie chcieli być, ktorzy Bogu y K
ściołowi wypowiedzieli posłuszeństwo
Akademią w Krakowie wystawił teni
Monarcha, nie tylo wojennych dzieł, z
y pokoiowych chwały Miłośnik. Za c
fów też Jego, pierwszy raz Seymiki p
Woiewodztwach złożone, y z nich Po
flowie wysłani do ułożenia podatków na
wykupno Dobrzyńskiey Ziemi. Płacili
dawniey Szlachta z łanu Krolowi 12. gro
szy Prąckich: Dań tę Ludwik dąrował Szla
chcie, y do groszy dwu zmniejszył: Dla
potrzeby Oyczyzny postąpiono na ten raz
w ten czas, na Seymie w Korczynie mia
nym do groszy 10. y złożono wszystkich
pieniedzy 100000 grzywien roku 1404
(h) Umiał Władysław Jagello w Gro
dku, Syn Olgierda, Wnuk Gedymina roku
Chry-

Chrystusa Pána 1434. 29. Maia, panowa
nia 48. pochowany w Krakowie z wiel
kim wszystkich żalem. Mażeńskie zwią
zki cztery razy ponawiał: Pierwszy raz z
Jadwigą Cerką młodszą Ludwika: Z tey
miał Elżbietę Bonifacyą Corę, która odro
dzona ze Chrztu S. żyć przestała roku
1399. a po niey Mátka we trzy dni. Dru
gi raz z Anną Gwihelmina Cylii Hrabi Co
rą, Wnuczką Kazimierza W. którą pojął
w roku 1401 uwięnczył 1402, a utracił
przez śmierć 1416. Tey Anny Cerką Ja
dwiga zaślubił Fryderykowi Brande
burskiemu, przed zawarciem ślubu umarla:
3ci raz z Elżbietą Pilecką, Wdowę po Gra
nowskim Nakielskim Kasztelanie, Ottona
z Pilcy Woiewody Sendomirskiego Corę:
z którą iuż podeszła lat trzy tylo żył bez
potomnie: Czwarty raz z Maryą cerką
Xiążęcia Kiiowskiego, Witoldową Sio
strzenicą roku 1422, uwięnczoną roku
1424, zesłałą roku 1461. Z ktorey miał El
żbietę Zonę Henryka Szczecińskiego na
Pomorzu Xiążęcia. Władysław Polskie
go po Oycu Krola. Narodził się ten roku
1424. 29. Października y ieszcze za życia
Oycá

Oycą na Sejmie w Sieradzu na Krolestwo po Oycu zgodnie naznaczony roku 1424 (i) Kazimierza który narodzony 1424 Maia. Umarł 1427. 2 Marca, Kazimier nar: 1427. 27 Listopada, który po Bracie Władysławie Jagellończyku nastąpił na Krolestwo Polskie. Władysław Jagellończyk był Pan urody mierney, twarzy szczupłej, długiej, iako też y głowy, y szyi, uszu wielkich, głosu mięszczego, oczu czarnych niepokoynych: przywykły do niewczesow, do woien nieskwapliwy, ale szczepny na nich, miłosierny, hojny, szczodrobliwy, wstrzemięźliwy w napoiu i iedzi, skromny wszat używaniu, Miłośnik swy Litwy y ich wiary Rodzic.

(a) Bielski w Kronice f. 257. 258. (b) f. 280. (c) f. 298. (d) f. 305. (e) f. 310. (f) f. 313. (g) ff. 316. 317. 318. 345. (h) f. 286. (i) f. 347.

Ten z Litwy nam zaiasniał, z batwochwale nocy,
Mąż pelen przy dostatku, y cnoty y mocy.
Ten pierwszy w Chrztu Świętego wodzie ochrzczoney,
Niebu daie swych Ziomek niezliczone plony.
A tak Krolestwo polskie w ślicznym wianie bierze
I zawiera swych ozdób z polskimi przynierze
Pamiętną tenże bitwą pokromił Krzyżaki,
Częstemi też tryumfy dał się Getom w znaki.

Jak wiele dzieł położył nieśmiertelney chwale,
Krakowską szkołę powie, by inne milczaly.
A też innych nad Litwę domieszczone Nieba,
Nad Wnuka Kazimierza świadkow nam nie
trzeba.

II. Władysław, tym imieniem trzeci, Jagellończyk, po Oycu, przez Stany polskie wyśadzony do tronu, y w dzień S. Jakoba, przez Woyciecha Jastrzębca Gnieźnieńskiego Arcy-Biskupa koronowany roku Pańskiego 1424. Dopiero jednak roku 1438, a to z przyczyny niedożyrałości lat, zachowanie praw y wolności polskich przyśięgą ztwierdził: Do ktorego też roku, pod rządem Dozorców, dobra Krolewskie zostawały. Roku 1439 do Krolestwa Węgierskiego rządów wezwany, objął ie, y uwięzion był Węgierską koroną w następnym roku 1440.

Otrzymał Monarcha ten, lat młodość, nadgradzający męstwem, zwycięztwa: Pierwsze; nietak w przywożeniu woysk swą osobą do potyczki, iak rącey, pod swoje go y imienia y szczęścia zaszczytem, y wieścibą, nad Skirgiellonem Stryem z Krzyżakami, y Infantami razem, których potęga całą obalona: Mistrz ich naywyż-

fzy poległ, y Komendorow wielu, tak
Inflandzkie zamki długo zostawały po-
bez żołnierza. w roku 1435. W Prus
doświadczoną swęy broni szczęśliwie
przeniośł Jagellończyk ten, iuż w sw
własney osobie, wojsk swoich Wodz
Macedonii, gdzie złączony z Janem H
niadem Xiążęciem Siedmigrodzkim, ro
1440 znacznie korzystał, y tryumfy sw
ie rozprzestrzenił nad Amuratem Tur
ckim Cesarzem, y osiągnął, krom Wo
szczyzny, Bułgaryą, Bośnią, Serbią y Do
macyą. Ale w lat potym cztery, y
Woiownik tenże, z tymże zwoiowany
przez siebie Amuratem, pokoy na lat
zawarty targa: y batalią przegrywa po
Warną, y nabyte państwa, y życie tra
Świadczą Dzieciopisarze, że Amuratom
strona iuż bliższa przegranej była, kiedy
wspomniawszy sobie na ugodę poprzysię
głą przez Władysława: O Boże Chrześci
ański, zawołał Amurat, leżeliś iest Bo
prawdziwy (iakoż ia ledwie nierozumiem
tego o Tobie) zemści że się dziś nad
Chrześciany swemi, tego, coć wiarę swą
złamali, y imię twe święte nadaremno
wzięli

wzięli. Wszakże wygrana ta Amurata,
iegoż wiele kosztowała, utracił swoich o-
koło 30000, gdy z strony Władysława nie
więcey nad 9000 legło. Śmierć tego Pa-
na zasłuciła Europę, tym ciężey, im dłuż-
szego dla niey szczęścia niośł wieszczbę,
wiek Jagellończyka młody, tryumfować
wcześnie przywykły. Wszakże upomnieć
się tu Xiążęta y Panowie mają, żeby, daney
bądź niewiernemu: dochowywali wiary:
Stało się to roku 1444.

*Dla Oyca zaślug Ciebie na tron Władysławie,
Dzwignęła Polska, wrożąc, że wyrównasz sławie.
Walecznego Rodzica: Ciebie Węgrzy razem,
Przyzwali, tużąc że ich krzywd nie puścisz pła-
zem.*

*Ktore Turczyn powiększał: iakoż znaczne plony,
Dał Węgrom, twoim męstwem Turczyn zwy-
cięzony.*

*I, iak Ociec zwycięztwa bierał nad Krzyżaki,
Nieprzyjaciółom Krzyża dał się on we znaki.
Wszakże zawarte z tymże gdy tamie przymie-
rza,*

*Śmierć weń oszczep na zemstę wiarołomstwa
zmierza.*

*Tak zaprzętniony chucią czci zwycięztwa mar-
na,*

Uczynił koniec życiu y woynom pod Warną.

III. Kazimierz, tym imieniem czwar-
ty, młodszy Jagellończyka Brat, na Cze-

Kie Krolestwo wybrany w roku 1431
gdy niebezpiecznych w jego ośiągnięciu
odstępnie przedsięwzięć, Litwie w roku
1440 za Wielkiego Xiążęcia dany, dla
się, po rozeszłej wieści o zgubie Władysława
flawa y porażce pod Warną, zgromadzi
nym w Sieradzu na Sejm opierał stan
dopiero gdy w roku 1446, Bolesława
zowieckiego Xiążęcia Stany w Piotrkowie
na Sejm zebrane, wezwali do ratowa
dow Polski; złożył się na żądania Pol
kow, y zagnał do Krakowa zbiegł, tam
przez Wincentego Arcy-Biskupa Gnie
źnieńskiego uwieńczony koroną, roku
1447. 26 Czerwca. Monarcha ten nap
przed Multanow y Wołochow posłuszne
stwo y wierność wypowiadających Pol
sce, pod Soczową roku 1450 zwyciężył
Tatarow potym, koło Lucka y Oleśna
kray Polski pustoszących przez Hetmana
swych woysk Pana Łaskiego czy Łaszcza
na głowę zniósł. I tychże znowu, Rusy
Podole naieżdżających, o dzieście tysięcy
trupem na placu położył. Gdy zaś Prus
sacy przez swe Posły poddając się Kazi
mierzowi, prosili iegoż, a żeby ich od

zma Krzyżackiego wyzwolił, dzieło to
woyną przed lat czternaście wiedzioną,
w pierwiastkach, szczęściem obojętnym,
tryumfami w iey końcu zaszczyconą, do
konane w roku 1466. Kiedy z Krzyżakami
ugoda pod tym zakładem stanęła, którą
czytaśz in *Volumine Legum* t. 1. à fol. 172.
Chełmińska, Pomorska, Malborska, Mi
chałowska, Dobrzyńska, Ziemie, Toruń,
Elbląg, Gdańsk, w iedno Rzeczypospolitey
Polskiej zpolone ciało, przy zatrzyma
nych sobie praw, y dawnych wolności
zaszczytach. Reszta Pruss, które dotąd
Xiążęciami zowiemy, Krzyżakom pod hoł
dem Polsce y maństwem, zostawiona. Mo
narcha tenże Oświęcimskie, Zatorskie,
Xięstwa roku 1457. Ziemię Bełzką roku
1462 przyłączył wiecznie do Polski: Od
Biskupa Warmińskiego roku 1478 wier
ności przysięgę odebrał: Jako też w roku
1485. od Multańskiego y Wołoskiego Woie
wodow, o czym czytaśz obfzerniey *tomo 1.*
Voluminis Legum. Za panowania tego Krola,
miánowanie na Biskupstwa odietę Kapitu
łom, a na Krola przeniesione. O czym Łu
bicki pod tymże Krolestem. Umarł Kazi

mierz roku Chrystusa Pana 1492. 70. Miał
wca; życia 64. panowania 45. Miał
nę Elżbietę, Córkę Alberta Austrii Xi
cia, Rzymskiego Węgierskiego y C
skiego Krola, pojętą w roku 1454, zab
ną z świata 1505, z ktorey zostawił pot
stwo liczne: I. Władysław narodzone
roku 1456. 1. dnia Marca, wybranego
Krolestwo Czeskie 25 Maia, roku 1471.
tegoż roku w miesiącu Sierpniu koron
wanego. A zaś ogłoszonego Krolem W
gierskim roku 1490, y po chwalebny
dwóch tych Krolestw sprawowaniu w
dartego obydwom, śmiercią roku 1516.
dnia Márcá, życia roku 61 zaszła; ktore
potomstwo: Anna Córka, dana Ferdyna
dowi Cesarzowi, y Syn Ludwik Mąż Ma
ryi Filippa z Austriakow Hiszpańskich
Krola Cory, w Dom Austriacki Krolest
te wniośło. II. Jadwigę narodzoną 1451,
nę Jerzego Bawarskiego Xiążęcia. III. Ka
zimierza, między Święte od Kościoła B
żego uroczyście zaliczonego Wyznawcę
IV. Alberta. V. Alexandra: VI. Zygmunt
ta o których będzie niżej zaraz, w dal
szym tym Krolow polskich wypisie. VII.
Zofia

Zofia narodzoną roku 1454 Zonę Fryde
ryka Margrabi Brandeburskiego. VIII. El
żbietę narodzoną 1465 we dwa lata zabra
ną z świata. IX. Fryderyka narodzonego
1468. Kardynała tytułu S. Lucy Arcy
Biskupa Gnieźnieńskiego, y Krakowskie
go Biskupa, zabranego 1503. X. Elżbietę
wtorą, ktorey śmierć równie niewczesna,
iako y pierwszey. XI. Annę narodzoną
roku 1476 Zonę Bogusława Xiążęcia
Szczecińskiego. XII. Barbarę narodzoną
1478. Zonę Jerzego Xiążęcia Saskiego y
Margrabi Mizni. XIII. Elżbietę Xiężnę
Lignicką. Był Kazimierz wzrostu wyso
kiego, młłego, długiey á suchey twarzy,
łyfy, szeplunił trochę, trzeźwy, pracy, zi
mna y słońca nader cierpliwy, Qycu Já
gellowi podobien.

*Kazimierz, po Bracie który od Turczyna pada,
Mężny Mściciel krzywd naszych tron polski osiada.
Osiadł przez Krzyżaki Jemu się poddały,
Miaśła, strasznym zkazaniem który Nieba daly.
Za niego na duchownych przeciwne wyroki,
Wypadły, tam gdzie Wisła swe pędził potoki.
Malborka ten darami dostaie nie walnym,
Szturmem, zamkiem ten Mistrzow Krzyża był
mieszkalnym!*

*Tegoż się mocy nie bez swych straty, dostaie,
Chojnica, y tę ktore w okoł leżą Kraie.*

152
*Resztę życia gdy pędzi w szczęściu, śmierci
Przyciężnemu nam Panu życia ukrocila.*

IV. Jan Olbracht Syn Kazimierza y Elżbiety Austriackiej narodzony 14^{ty} 27 Grudnia, zwycięstw nad Tatarami dwakroć otrzymanemi, zalecony, wybrany, naprzeciw Bratu Władysławowi Węgierskim Królem roku 1490, ale do niego nie dopuszczony, Saganu y Głogowa Xiążę podniesiony na państwo Polskie roku 1491 w Sierpniu, a w Wrześniu dnia 20 ozdobiony koroną przez Zbigniewa Oleśnickiego Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego y Kardynała Kościoła Rzymskiego. (Sarnicki na rok 1493. Król tego uwieszczenie zклада.) Za czasów Monarchy tego, po Januszu Xiążęciu Płockim toż Xięstwo do Poliki przywroczone, gdy Konrad ieszcze Mazowieckie dzierżył: Woynę ten podniesioną na Turki, zagnę naprzeciw Stefanowi Wołoskiemu Woiewodzie obrocil, nie dotrzymującemu uczynionego przymierza w szafunku żywności dla woyska: Mężnie ta zapoczęta: Ale gdy po nowym z Stefanem, Jana Alberza ugodzie, woysko do Kraiu wraca, w lesie zdawna Gozdziec

153
dziec, teraz Bukowina nazwanym, gdy go nasi przebywaią, uderzył na nie właromny Stefan, y niemają w woysku y w ciężarach uczynił szkodę, gdy jednak nasi do sprawy przyšli, większą swą klęską odparty Wołoszyn. Turcy też naiechali Polskę: Alenieba za nią woiowały, frogie zimna y mrozy ludu Tureckiego o 40000 wyniszczyły. Resztę zaś, (swoie w polskie suknie przestroiwszy, żeby potym nienawiści od Turkow uszedł) poraził Woiewoda Wołoski Stefan: Monarcha tenże w roku 1501 na Seymie (w Piotrkowie do pięciu lat przymierze uczynił z Turkiem: Zawarł też zprzyśiężenie z Carem Zawolgskim Sachmatą naprzeciw Moskwie y Ordzie Przekopskiej; którą też Sachmata ten poraził. Umarł Jan Olbracht roku 1501, życia 41, panowania 9. pochowany w Krakowie: Pán urody wyśokiey, płci czarniawey; dowcipny, wymowny, śmiały, wielkomyślny, w początkach panowania mniey szczęśliwy, acz przed śmiercią szczęście mu wierniey służyć zaczęło.

Jana

Jana ten y Olbrachta zaszczycon Imiony,
Polskie wraz y Węgierskie miał zasiać tro-
Ten na zemstę krwi Stryia zwiędziony pr-
Daki,
Wyprowadził na Turka znaczne woysko swo-
znaki,

Ale Wołoszyn zdradny nie dotrzymał wiary,
I żeby sprawiedliwej uszedł Krota kary,
Zdradę zdradą potwierdził: lesie Bukowina,
Nazwany, nietuspiersza kłesk naszych nowina,
Tamże też Daki w czasiech niegdyś Kazimierza,
Z naszą kłeską ztargali zawarte przymierza,
Nieszczęśliwy Polskiemu Narodowi gain,
Godzien iesteś siekierzy na zemstę zdrać Krain.

V. Alexander, Jána Olbrachta Brat,
narodzony 1462. 5. Sierpniá: zaraz od
śmierci Oycá, Wielki Litewski Xiążę; na
Seymie zgromadzonym w Piotrkowie o-
brány za Krota, y w Krakowie przez Fry-
deryka Brata Arcy-Biskupa Gnieźnień-
skiego namaszczony na państwo, y koro-
nowany: Żonie iego honor korony nie
pozwolony dla tego, że się wyrzec od-
fzczępiństwa Greckiego nie chciała. Mo-
narcha ten miał wojny z Stefanem Wo-
ławodą Multańskim, Pokucie sobie przy-
właszczającym, a po iego śmierci z Bo-
gdanem Synem, y rządów Wołoskich y
wojny Następca, którzy z Pokucia zwy-
ciężkim

ciężkim orężem rugowani: Tatarzy za
iegoż panowania Inaiechali Litwę: Ale
tych, Polaków y Litwy zebrane woyska
poskromiły swawolą, y plon zagarnionego
w niewolą ludu odebrały. Gliniskiemu,
ktory w tey wyprawie był Wodzem, ná
wielkiey był pomocy do otrzymania zwy-
cięstwa Sędziwoy Czarnkowskiej Syn Wo-
ławody Poznańskiego: Poległych bitwą Ta-
tarow liczbę do dwudziestu tysięcy wy-
noszą nafi Pisarze. O fczczęśliwym tym
doniesiono, wnioższy ten y oczy y ręce w
Niebo, dokonał życia, roku Pańskiego 1506
19 Sierpnia, życia 45, panowania 5. pocho-
wany w Wilnie: Z Heleny Zony Corki
Janusza Moskiewskiego Xiążęcia, żadne-
go nie zostawiwszy potomstwa. Był Ale-
xander fzedniego wzrostu, twarzy przy-
dluszy, włosów śniadych, kościsty, rá-
mion fzerokich, silniejszy, niż dowcipniey-
szy, ludzi Rycerskich, y w muzyce bie-
głych miłośnik, w szafunku darow
poczytany od wszystkich za utratnego
raczey, a niżeli za fczczodrego.

Temu różne y wojen y zwycięztw pochwały,
Różne Dziecia-Pisarzy świadectwa dawały.

Nieprzyjaciela mściwą On szablą gdy siega
Nie była mu do bitew ani Zima tego.
Ani upał przeszkoda: pokromił Mullahy,
Jegoż mocą zwyciężką Tatar zwolowany.
Podniesioną też wojnę przeciw nam Moshale,
Jego zwycięstwom, iegoż zholdowani chwale,
I nie tylko zwycięstw zwycięzcę Ojczyzny,
Prawami dość powiększył Jey pożytki żywe,
I dopełnił wymiaru tego Krolow chwały,
Ze z iego maiestatem cnoty też zrownały.

V. Zygmunt, tym imieniem pierwszy,
Syn Kazimierza Jagellończyka najmłod-
szy, narodzony roku Chrystusa Pana 1647
dnia 1 Stycznia Xiążęciem Głogowskimy
Opawskim z łaski Jana Alberta Brata u-
czyniony roku 1500: Wielkim zaś Lite-
wskim Xiążęciem po śmierci Alexandra,
y w krotce, to jest roku 1506. 8. Grudnia,
jednostaynie przez Stany na Seym w Piotr-
kowie zgromadzone Krolew polskim wy-
krzykniony: Następującego roku 1507. 25
Stycznia odebrał koronę w Krakowie z
rąk Jędrzeja Roży Arcy-Biskupa Gnie-
źnieńskiego: Pod które to Krola uwień-
czenie koroną, spor zaszedł między Lwo-
wskim Arcy-Biskupem y Biskupem Krá-
kowskim, o prowadzenie Krola po prawey
ręce do Kościoła, który rozstrzygniony
od

od Krola dającą prawą rękę Biskupowi
Krakowskiemu, iako Pasterzowi w swym
Kościele.

Monarcha ten po obieciu rządów
Polski, najpierwsze przedsięwziął stáraniá
goić wewnętrzne ciała Rzeczypospolitey
rany, y rozszafowaniem dobr Krolewskich,
wycieńczony Krolestwa skarb do swoiey
zawrócić pory: Dla czego uchwalony po-
bor, 12 groszy z łánu, tak na Szlacheckie
poddáne, iáko na duchowne. Miał woj-
ny Monarcha ten, z Tatarami pierwszą,
ktorych Jan Kamieniecki Pilawczyk z pło-
nem wracających poraził u Woromowa,
y więźnie z łupámi szablą zwyciężką od-
bił. Za tegoż Zygmunta panowania Mi-
chał Glinński, y dzieł wolennych za Ale-
xandra powodzeniem, y Bazylego Mo-
skiewskiego Cara pomocą, y Zamkow w
Litwie obzernym dzierżeniem hardy, á
domowym zayściem z Janem Zabrzezin-
skim obrażony, nowe w Litwie zapoczął
rozruchy. Possuszeństwo ten Krolowi
wypowiedział: y w pewną z Bazyłym
naprzeciw Polsce ugodę, zamki, kto-
rych wiele dzierzył, Bazylemu w moc

podał, z Smoleńskiem y innemi miastami
Za przywodem Mikołaja Firleia Lub-
skiego Woiewody y Woysk Polskich
tmana y Stańsława Kiszki, ponowione
Moskalami zwycięztwa, y ugoda do czasu
zawarta z nimiż, im nieco udzielila poko-
iu, naszey zaś broni utarczki przeniósł
do Wołoch.

Bogdan Woiewoda Wołoski Kra-
ie nasze naiechał z Woyskiem, ale szcze-
śliwie odparty, łupieztw y ruin tych w-
śwym Kraiu doznał od Polskich woysk,
ktore w Kraiach naszych poczynił. Za-
warta z Bogdanem ugoda w dosyć łaskawy
zakład: Ale lud ten wiárołomny nieślus-
znie podniesionej wojny, y łupieztw
Kraiu naszego, przypłacił, stawszy się ofi-
rą iedną Miecza woiowniczego Tatarow.
Moskwa, Wołosza, Tatarzy, odwroczone
zwycięzkim orężem odnowili Kraiow na-
szych naiazdy: Ale że Monarchy tego
zwycięztwa krotko zawrę: Ponowione
nad Moskwą zwycięztwa: pod Orszą, gdzie
w bitwie roku 1514 zwiedzionej, pod przy-
wodem Konstantyna Xiążęcia, legło bli-
sko 40000 nieprzyjaciół: y klęska taż ich,

powtó-

powtorzona pod Starodubem. Rozszerzo-
ne Monarchy tegoż tryumfy na wschod,
gdzie Jan Tarnowski pod Obertynem na
Pokuciu, Wołoszy z Turkami y Węgra-
mi złączonych około 60000 na placu po-
łożył. W tym że samym czasie zaszły
znaczne Tatarow porażki, pod Buskiem,
Kamieńcem, Trębowłą, Podhaycami, Mie-
dzyborzem. Albert też Brandeburski,
Mistrz Wielki Krzyżacki, chorągiew Mań-
stwa Pruss od tegoż Krola odebrał. Za
tegoż panowania Xięstwo Mazowieckie
zawrocone do Polski, roku 1526. Zdradą
zaś Glinickiego, Smoleńsk y Nowogrodek
y wiele Kraiu Litwie podległego dostało się
pod Moskiewskie iarzmo. Umarł Zy-
gmunt lat y chwały pełen roku pańskiego
1548. życia 81 y miesięcy trzy, panowania
41 y miesięcy 3. pochowany w Krakowie
na zamku z takowym nadgrobkim: *Di-
vus Sigismundus Jagellonius Poloniae Rex,
Lithvaniae Magnus Dux, Scythicus, Valachi-
cus, Moschoviticus, Prussicus Victor ac Tri-
umphator, Patriae Pater, in hoc monumentum
à se magnificentissime erectum illatus requie-
scit.* Krol ten pierwszymi zwłazkiem, miał

za

za sobą Barbarę Corkę Stefana Hrabi-
 zu Woiewody Siedmigródzkiego po-
 w małżeństwo 1512, wniesioną do grobu
 1515, y z niey miał Cora i dwie: Jadwigę
 rodzoną w Poznaniu roku 1513. 25. Mar-
 cę, Zonę potym Brandeburskiego Margra-
 y Annę narodzoną 1515. 2. Lipca. W
 tym związku roku 1518, złączył się z
 nią Janá Gáleacyusz Xiążęcia Medyola-
 nskiego y Jzabelly Aragońskiej Corka,
 niey zostawił Jzabellę, Zonę Jana Woie-
 wody Siedmigródzkiego, potym Węgier-
 skiego Krola: Drugą Zoną, Zonę Henryka
 młodszego Xiążęcia Brunszwickiego. Trze-
 cią Katarzynę, Zonę Jana Xiążęcia Fi-
 landyi Szwedzkiego potym Krola. Czwar-
 tą Annę, która po śmierci Brata, dana w
 małżeństwo Stefanowi Batoremu wraz z
 Krolestwem: y Syna Zygmunta Augusta,
 którym niżej. Zygmunt urody był kra-
 sney, siły wielkiej, w mowie baczny, nie-
 co gniewliwy, ale umiający gniew tacić,
 trzeźwy, mierny, do woien nie skwapli-
 wy, y chyba na zemstę krzywdy wielkiej,
 a zą tym też na nich z Bożego daru szcze-
 śliwy.

*Moskiewska, gdy przez naszych zwyciężona po-
 tego,*

*I gdy wierność Ojczyźnie Gliniski poprzyśiega.
 W ten czas po śmierci Brata Alexandra, cała
 Polska Zygmunta zgodnie do tronu przyzwała.
 Jakoż Jemu rownego w kczbie Panow Męża,
 Nie było ktoregoby y chwalał oręza,
 I rady y pokoiu nie zwyciężał: w gronie,
 Cnot, sprawiedliwość, litość z nim siedły natro-
 nie.*

*On jeden był z Jagella Władysława Doma
 Nie ustepujący zwycięztw zaszczytem nikomu.
 Zwoiował Moskwę boiem, y zwycięską bronią,
 Inne strachem; dobrocią inne y cnot wonią.
 Jak się go nieprzyjaźne Narody leżały,
 Tak Krolowie postronni, tak lud kochał cały.*

VII. Zygmunt August narodzony
 roku 1520. w Sierpniu, ieszcze za życia Oy-
 ca przybrany za towarzysza na państwo, y
 za zgodą stanów kołonowany w Krako-
 wie w roku 1530, przez Jana Łaskiego Ar-
 cy-Biskupa Gnieźnieńskiego, pod zakła-
 dem, aby im, do lat przyszedłszy, prawa po-
 przyścił, rządy zupełne Polski po Oycu
 objął. Miał woyny Monarcha ten; z Fur-
 sztembergiuszem Mistrzem Infiantskim,
 który samym szablą polskiej postrachem
 zwoiowany, o pokoy prosił, y tenże od Ła-
 skawego Monarchy otrzymał w roku
 1557. która Krola łaskawość powodem by-

Ja Inflantczykom y ich Mistrzowi Ke-
rowi, że ci, y przez Moskwę, y przez
Szwedy wojuwani, pomocy y obrony
przeciw nieprzyjaciołom już dużo za-
cnionym, (gdyż Derpt y Narwę Mos-
im wzięli) u Krola szukając, Inflantya
poddali: Ketlerowi Kurlandya prawe-
maństwa zostawiona, reszta Kraiu Inflan-
skiego przyłączona do Polski, a potym
trzy Woiewodztwa podzielona. To
stant do Polski przyłączenie w roku 1561
y poddanie się ichże pod obronę Pol-
rząd: Mistrz Inflantski Ketler, Arcy-
skup Rygski, Brat rodzony Olbrychta Xi-
ęcia Pruskiego, Zygmunta Augusta Krola
Cioteczny, a na Biskupstwo Rygkie Co-
adjutor Krysztof Xiążę Mekleburckie, y
Stany Inflantskie zgromadzone ztwierdzi-
ły. Co wojen długich z Szwedem y Mo-
skwą zrzodłem było. Szwedow Rewla-
nie przyzwali, y miasto imże w moc dali,
ktorzy też Miast wiele innych wzięli w o-
dłość: Atoli Krysztofa Mekleburczyka Na-
stępcy na Arcy-Biskupstwo Rygkie, który
do Szweda przeszedł, poimaniem, y Szwed-
ow pod Memlem porażką, dzwignię-
ny

ny stan rzeczy Polskich w Inflanciech.
Nad to Parnawy odzyskaniem: Moskwa
naieźnicza y Litwy y Inflant, Radziwi-
ła, Chodkiewicza, Sieniawskiego, Sangu-
szka y Paca meństwem zbita, z kilkakro-
tnym nad nimiż tryumfow ponawianiem,
ktore iednak zwycięztwa ugodami poko-
iu bywały przerywane. Monarcha tenże
dwie rzeczy naypamiętnieysze uczynił.
Pierwszą, że złączenia Litwy z Polską za-
poczęte dzieło przez Władysława Jagellę,
utrzymywane przez Kazimierza, Alberta,
Alexandra, y Zygmunta pierwizego, zu-
pełnie staraniem Jego zostało dokonane
na Seymie Lubelskim. Gdzie: Wołyn, Po-
dole, Podlasie, Kiiow, za Prowincye Pol-
skie uznane. Seymowych obrad, monety,
ugod, posilkow, spólność umowiona, Se-
natorom y Posłom Litewskim między Pol-
skimi naznaczone mieysce. Rowne na
tymże Seymie Pruss Krolewskich z Polską
zafzło ziednoczenie, y Narody te, w ie-
dno Rzeczypospolitey ciało spoione, z tą
rożnicą: że Prussy uczynione częścią Pro-
wincyi Wielko-Polskiej, Litwa zaś trze-
cią Krolestwa tego zklada Prowincyą. Pa-
mie-

mięne wtore pod Monarchą tym
ustanowionego woyska kwarcianego
tey przyczyny tak nazwanego, że
woysku temu postanowiona, była wy-
rana z czwartey części dochodow z
lewskich dobr, do czego umiarkowa-
wyśadeni Komissarze 1553. Umarł
narcha ten roku 1572 23 Lipca, życia
panowania liczył lat 24, miesięcy 6, y
23. Miał Żonę pierwszym związkiem
żbietę Corkę Ferdynanda pierwszego
sarza, umarła ta 1545. 15 Czerwca. W
rym związkiem Barbarę, Corkę Jerzego
Radziwiła Kasztelana Wileńskiego, umar-
ła ta 12 Maia roku 1551. Trzecim zwią-
kiem rodzoną Siostrę Elżbiety pierwszej
żony, umarła 28 Lutego 1572, ze wż-
stkami bezdzietny, z ostatnią mniej zgo-
dnie, a to niby na zemstę przez Dom Au-
tryacki Barskiego Xięstwa odietego sobie,
ktore na niego po Matce Bonie spadało,
wraz y z skarbami wielą. Monarze temu
z wielumiar zaleconemu przyganianią ztąd
drudzy, że dobrocią zbytnią y przegład-
waniem zbrodni, uczynił wstęp do Polski
Kacerstwom, Luterikiemu, Kalwinskiemu

y Ary-

y Aryańskiemu. Przyczynę rozszerzenia
błędow tych, zkladaia niektorzy na Studen-
tow Akademii Krakowskiej Uczniow, kto-
rzy sądząc, że iednemu z nich ranionemu u-
czyniona krzywda, nie była przez sąd zu-
pełnie nadgrodzona, Szkoły porzuciwszy
po różnych Prowincyach Niemieckich
rozbiegli się, a tam różnych się napiwszy
błędow, do Polski wrocili, y nimiż Roda-
ki swoje zarazili: Był Zygmunt August
mądry, rozsądny, trzeźwy, ludzki, naro-
wem młodości przy Matce ztrawioney,
do pokoiu y wygod, niż do prac wojen-
nych skłonnieyszy, ale y w tym rzemie-
śle biegły, y szczęśliwy.

*Monarcha ten Instancy Miecznikow zakonow,
Holdownikami czyni y Polski y tronu.
Wypowiedzieli oni posłuszeństwo wierze,
Chrystusa, ty ie dajesz w moc Krola Ketlerze.
I tak stodkie y lekkie gdy im iarzmo cięży,
Na podział, Polskich, Szwedzkich, Moskiewskich
oreży.*

*Idą: za iegoż rządow ziednoczenie Litwy,
Zaszło, y zbior kwarcianych żołnierzy do bitwy
Był trzeźwy, ludzki, w darow szafunku zby-
hoyny,*

*Z wychowania pokoiu miłośnik, nie wojny.
Skarb Krolewski za niego darami niszczoney,
Był skapy w iednym danu Dziedzica Korony.*

§ XII.

§ XII.

HENRYK WALEZY.

Smierć Zygmunta bezpotomna dwunastyhey Familii do trzymywania rządów Polskich otworzyła wrota. Lubo razem różne wprowadziła zamieszki, którym chcę Polacy zabiec, po umowie mianey w mieścieczku, Kaska, Woiewodztwa Rawskiego w dzień szofsty Stycznia roku 1573. w Warszawie Seymowi *Convocationis* naznaczyli mieysce, na którym Powaga Prymasowska pod *interregnum* ztwierdzona, Posłowi Xiążęcia Brandeburskiego domawiającemu się *suffragium* dania w wybieraniu Krola, odmowiono, prozbę Jego do woli przyszłego Krola odkładając. Dzień 5. Kwietnia pod Kamienną wybraniu Krola przyszłego naznaczony, od dawiania *suffragium* odrzucony Kurlandczyk. Trzech było współ się dopraszających Korony: Ernest Arcy-Xiāże Austrii, Syn Maxymiliana: Henryk Xiāże Andegaweniskie, Brat Karola dziewiątego Francyi Krola: Jan Krol Szwedzki z Synem Zygmuntem: Obrany Xiāże Andegaweniskie w Maiu; ugody, *pacta Conventa* nazwane w

ten czas, albo iak drudzy mowią *Articulz Henriciani*, przez Posly Jego poprzyśiężone, ktoremi się Krol obowięzywał cztery tysiące Waskonow, swoim kosztem na Moskwę trzymać, y na utrzymanie żeglugi y władzy morza, okręt wojenny, y Port i we Francyi dla Kupcow Polskich: dług przez Augusta zaciągniony wypłacić, y corocznie do skarbu Rzeczypospolitey 450000 złotych wnosić. Adam Konarski Poznański Biskup, y z nim inni do Francyi do Krola wysłani, 19 Sierpnia tam stāneli, przyśięgę od Henryka y Brata Jego Karola na *pacta conventa* odebrali, wyrok, czyli iak mowiemy, *Electiois diploma* 13. Września, w parlamencie oddali: Na początku Grudnia Henryk z Francyi ruszył, w Miedzyrzyczu stanął 15 Stycznia, w Krakowie 18 Lutego, koronowany 21 Lutego: Początki szczęśliwe panowania zagnały zostały pomieszane: W Czerwcu odebrał Krol listy o śmierci Brata Karola, zaczym 19 tegoż miesiąca, sześciu tylo drogi Towarzystow przybrawszy, á zostawiwszy listy do Senatu w powszechności, y niektórych Senatow w szczegulności, wymawiające, swój

skryty odiażd, y Posłow za sobą ohoyga Sta-
now prosiące, uiechał z Polski. Wyśłani
nim Jan Tęczyński Kasztelan Woynicki
y Mikołay Zebrzydowski: ale Henryk nie
wzruszony do powrotu namową Tęczyń-
skiego, y listami Senatorow, w Paryżu sta-
nał: Prymas Uchański na dzień 24. Sie-
pnia Seym w Warszawie złożył, na którym
12 dzień Maia roku 1575 Krolowi do po-
wrotu naznaczony, pod zagrożeniem u-
traty Tronu, y Posłowie do niego z listem
od wszystkich Stánow wysłani. Ale Krol
na czas naznaczony nie stanął. W polu
zatym pod Steżycą, gdzie się Polacy ziecha-
li, 26 Maia Henryk od Korony odsądzony,
lubo w przychylonych ku sobie fercach,
zdanie to, zprzeciwienie znalazło: trudno-
ści iednak w powrocie Henryka zasze, w
rządow Polski od niego przeniesieniu na
osobę inną, przemogły.

*Gdy nam ostatni snopek Jagellow zabrata,
Smierć, z nim pol Polskich cała zabrana nam
chwała.*

*Sam się kółół kacerzki rozkrzewiał, y kary,
Nie czując: prawowierney wzrost zattomiał,
wiary.*

*W ten czas nas Walezijskich liliy woń słiczna,
Dofzła, y twych Henryku dzieł y cnot wieść liczna,*

Irze-

*I rzekliśmy nie będzie nasza lepsza dola,
Jak, gdy te przyozdobią kwiaty, polskie pola.
Jakoż ozdobić swoje zakazała skronie,
Polska, w witę z tychże liliy Koronie.
Ale iak bywał Kwiatów zwykła krótka pora,
Rano te wschodzą, często wieńdnieją z wieczora.
Tak krótkie zostawały y rządy Henryka,
Gdy y z tronu y z granic, kryjomo umyka.*

§ XIII.

STEFAN BATORT.

WYzuty z Państwa Henryk, w niepo-
dobności Jegoż dzierżenia wraz z
Francuskim, na trzynastą Familią przeniośł
rządy Polskiego Państwa. Po niejakim
bowiem oczekiwaniu na powrot swego
Monarchy, gdy ten bez nadziei tegoż po-
wrotu upłynął, miány iest Seym Convoca-
tionis w Warszawie 3. dnia Pazdziernika,
na nim dzień 9 Listopada Seymowi wy-
bierniczemu Krola naznaczony. Ten gdy
nadszedł, część iedną z Arcy-Biskupem
dnia 12 Grudnia Maximiliana za Krola o-
głosła: Druga, która przody na obranie
Piaśta, to iest Polskiego Rodaka zprzymie-
rzyła się, y dwóch Woiewodow, Jana Ko-
stkę Sendomierskiego, y Jędrzeiá Tęczyń-
skiego

skiego Bełzkiego, godnych korony być
sądziła, odmieniwszy zdanie, na Annę Kró-
lewę Polską, swoje do tronu za-
nia przenieśli: za Męża Jey Stefana Siedmi-
grodzkiego Woiewodę naczynając. Dnia
tedy 14 Grudnia, od Sieninśkiego, który
potym był Arcybiskupem Lwowskiem,
(gdyż wszyscy Biskupi na stronie przeci-
wney byli) Stefan Batory y Anna za polskie
Krole obwieszczeni. Napisanie ugody, na
ktoreby, iako y na zakłady dane Henry-
kowi (*Henricianus articulos* zowiemy)
Krol przyślął. Naznaczony dzień 10
Stycznia, y mieysce pod Jędrzeiowem zia-
zdowi na ztwierdzenie wybrania Krola.
Posłowie do Batorego wysłani, z zaprasza-
niem iegoż do Korony. Jakoż Batory, wy-
pełniwszy przyśięgę w mieście Meggyes,
22. Kwietnia w Krakowie stanął. 1. Maia
koronowany z Anną, od Biskupa Kuia-
wskiego Stanisława Karnkowskiego, kto-
ry ieszcze na Jędrzeiowskim zieżdzie do
ich strony przystąpił 1576. Maximiliana
wybranie Uchański *Primas* nakazanym
dwojakim ziażdem, w. Łowiczu iednym,
na dzień ostatni Lutego: Drugim, na dzień

9 Kwie-

9 Kwietnia w Warszawie, obiema bez sku-
tku, chciał wesprzeć, ale sam nakoniec
zwątpiwszy o powodzie zamysłów swej
strony, do Warszawy, do Stefana z uznaniem
iegoż za Pana przyjechał: gdzie też procz
Senatorów Polskich wielu, Litwa przez
Posły, Stefana za Krola uznała, Prussy w
Toruniu wierności przyśięgę oddały,
krom Gdańszczanów, na których Krol
woynę iak na nieprzyaciół podniósł, y
zniosłszy ich kilka tysięcy pod Tczewem,
miało obległ. Ktore się też mocy y łasce
Krola poddało, pod pewnemi zakładami w
Malborku, za włożeniem się w to Niemie-
ckich Xiążąt, ktorego miasta, y początek
zamięszania wynikły z rozdwoiego przez
Kacerstwa urzędu y ludu, y skutek wy-
powiedzenia posłuszeństwa Zwierzchno-
ści y Panom, y koniec pełny w ten czas
upokorzenia iegoż, daie przykład owo-
ców, ktore kacerstwo gdziekolwiek za-
fzczepione rodzi. Miasto to bowiem w
ten czas mocą do dawney powolności za-
wrocone: Wszakże Zwycięzca Krol suro-
wością ie oręża zwyciężywszy, zwycię-
żył y dobrocią. Spor o koronę z Maxi-
milianem

miliánem, śmierć tegoż Maximiliana w roku 1577. zakończyła. Roku 1578. Jerzego Fryderyka który Opiekunem był Alberta Fryderyka, chorego, na Pruskie Maństwo podniósł Batory na Seymie, gdzie gdy Polowie Elektora Brandeburskiego chorągwi się dotykali, iakgdyby y do nich prawdy wyzwolenia na toż maństwo należało, Stan się Rycerski temu sprzeciwił: Za Monarchy tego rządów: Trybunał Koronny najprzód postanowiony, w Litwie zaś dopiero później: Wojna przeciwko Moskwie uchwalona y podniesiona, na ktorey 1579 Połocko, Turowla, Sokala, Suia; 1580 Uświata, Wieliz, Wielkoludzki, Nowela, Jezierzyska, Zawolocz, Moślewic, odebrane, y znaczne nad nimi otrzymane zwycięstwa; Wojnę tę zakończyła ugoda z wstawieniem się Grzegorza XIII Papieża, przez X. Posiewina S.J. przez którą Krol Moskwy wrocil zamki w Moskwie zawoioowane. Car rownie, co przedtym w Inflantach trzymał, Krolowi oddał, Połock y inne osiadłości w Litwie nabyte, temuż Xięstwu powrocone. Sliczna wojny y zwycięstwa korzystać, gdy by rownym Następców Moskwy

Stawem zatrzymaną była, iak odebraną od Przodków. Pokoy na lat 10 zawarty. Umarł Monarcha ten roku Chrystusa Pana 1586. 12 Grudnia życia 54. panowania rr. z Anny Zony, Siostry Zygmunta Augusta, żadnego nie zostawiwszy potomstwa. Stefan ten Batory był Synem Stefana y Katarzyny Telędy Woiewodów Siedmigródzkich: Braci miał dwu rodzonych Jędrzeia y Krzysztofa, Następce po sobie na Woiewodztwo Siedmigródzkie: Rycerski Mąż, mądry, między ludźmi zrosły, Łacinskogo ięzyka umiętny: Szczęścia y nieszczęścia doświadczenie mający, y obojga umiętacy użyć, wielkich zamysłów pełen: Urody wysokiey y krasney, twarzy posięgley, pści rumiano czarney, czarnego też włosa, á zębów ná podziw białych, nosa w zakrzywieniu Artyli (iak tam tego z Prokopiusza malują pospolicie,) podobnego: Godzien zgoła á żeby był dla chwały imienia polskiego; y tegoż Krolestwa, iuż ubezpieczenia, iuż rozszerzenia granic, cale nieśmiertelnym.

Tego nam dał Siedmigród, walecznego Pana,
Ktorego dziwnym męstwem Moskwę zawoiowana.
Z Gdań.

Z Gdańszczanow, gdy to miasto postuszał
 składa;
 O czterdzieści tysięcy w boju trupem pada
 Szczęściem Krola zwalczonych: na mieyscu gda
 potym,
 Na krzyżu z drzewa kazal charakterem złotym
 Krol wyryć: tey wygrancy cała chwala Pana
 Niechay sie Imieniowi twoiemu dosłanie.
 Zakochczył mądrze z Turkiem y Wotofza swany
 Poskromił swojey broni postrachem Tatarsy.
 Do wiekszych dzieł y zwycięztw gdy zbiera Z
 nierze,
 Godnego wiekow Krola śmierć ci Polsko biera

§ XIV.

ZYGMUNT III y JEGO FAMILIA.

PANOWANIE czternastey w Polsce Fami-
 lii zapoczął Zygmunt, tym imie-
 niem trzeci. Syn Jana Xiążęcia nayprzod
 Finlandyi, Szwedzkiego potym Krola, y
 Katarzyny Corki Zygmunta I. Rodu Ja-
 gellonow. Obrany ten roku 1587. 19 Sier-
 pnia, y na Seymie w Warszawie mianym
 przez Stanisława Karnkowskiego Arcy-
 Biskupa Gnieźnieńskiego obwieszczony
 za Krola, naprzeciw Maximilianowi Ar-
 cy-Xiążęciu Austryi, Rudolfa drugiego
 Bratu, którego z Panow Polskich niekto-
 rzy wyfadzali do tronu, y przez Woronie-
 ckiego

ckiego Kiiowskiego Biskupa ogłasza: Ale
 możniejszy Panow przy Zygmuncie ob-
 stawiających strona, Maxymilianową prze-
 mogła: Zniesiony ten pod Byczyną, y w
 Zamku Krasnostawskim zatrzymany, y po
 swoim ztamtąd oswobodzeniu na Cesar-
 stwo wyniesiony, dał przykład w Osobie
 swojey, iak dziwnie Krol Nieba, koronami
 Ziemskimi rozporządza. Zładza z tronow,
 y na wyższe podług upodobania wśadza.

Roku 1587 Zygmunt wykonał przy-
 siegę dochowania wiernie ugody y zakła-
 dow pod ktoremi warowane mu państwo
 9. Grudnia, a 27 tegoż Miesiąca nama-
 szczony y uwieńczony koroną w Krako-
 wie przez ręce Arcy-Biskupa tegoż Gnie-
 źnieńskiego; później zaś Maxymilian, to
 jest roku 1589 wszelkiego się do korony
 rzekł prawa, y do nazwiska polskiego
 Krola.

Monarcha ten, po śmierci Jana Oy-
 ca swojego, na dziedziczne Szwedzkie Kro-
 lestwo wezwany, y w Sztokolmie na nież
 namaszczony y uwieńczony Koroną, Pań-
 stwa tegoż rządu pod niebytność swoje
 spuścił na Stryia swojego Karola, ale ten
 zgwał-

zgwałciwszy wiarę winną Bogu y Kościołowi, przez przyjęcie Lutra kacerstwo, dochował wierności Synowcowi poproszoney: Rząd sobie naywyższy przywłaszczył, y na Seymie za Krola się obwiescił, y koronować kazał: z wydziedziczeniem od niego Zygimuntowym. Wojnę ztąd nowę wynikło źródło. Wyniosł Karolowey powinowactwo y kacerstwa Infantczykami uczyniło powab, do Król tego swojemu rządowi przywłaszczenia Zapoczęta przez Karola w Infancie wojna w roku 1600 Finnii y Estonii zwoiowaniem, krom Rewla, ale wkrótce Zamoyckiego zwyciężką bronią rugowan Szwed, ponowiane nad nim przez Chokiewiczza tryumfy, y iakoby się szczęście ręża polskiego z Szwedzkim pafowało, już Karol niekiedy pod moc swoją niektóre Infantckie odbierał zamki, już z nich zaraz od polskich woysk rugowany zstawał: Aż też Gustaw Szwedzki Krol upatrzuwszy pogodę woiowania Infant, gdy Polacy z Turczynem dość zabawy mieli, w roku 1621 Rygę odebrał, a gdy obrońcy Infant zżali się zasypiać Polacy, Miel,

Miel, Elbląg, Malborg wziął, nie tak bronią, iak raczey obywatelów zdradą, którzy radzi się widzieć chcieli w towarzystwie rządu Szwedzkiego, widząc się być towarzyszami ichże kacerstwa: Spiknione na zgubę Polski nieszczęścia, wojny, głodu, y moru, sprawiły, że ugodą do szczęściu lat z Szwedami zawartą w roku 1629. Elbląg, Brunsberga, Infanty, przy Szwedzie się w ten czas zostały.

Krom Szwedzkich, miał y inne, różnym szczęściem wiedzione Monarcha ten wojny: Z Moskwą, potyczki w roku 1605 zapoczęte z tey przyczyny: Ziawił się w Polsce Demetriusz czyniący się tronu Moskiewskiego Następcą, ten wsparty znacznym ludu poczem od Woiewody Sandomierskiego Mniszcha sobie danym, w nadzieję, że wyniesiony do tronu Demetriusz, zaślubi sobie tegoż Woiewody Córkę, po śmierci Borysa Cara uznany za dziedzica tronu, rząd Moskwy obiał, y z Polski zrękową sobie Oblubienicę okazałością dziwną sprowadził, y przyjął na Stolicy, roku 1605. 16 Maia: Ale iak zwy-

trwale, wesołe panowania Demetriusza
wego początku, iegoż zabiciem zakończono.
ne. Wszakże wznowił się inny znomy
pierwszemu podobny Demetriusz, od Ma-
szkowny za Męza, y od Polaków za pa-
wego Moskiewskiego tronu Dziedzica
znany. Wojna ztąd uchwalona na Mo-
skwę, y tym szczęściem prowadzona, z
woyskom Polskim zwyciężkim pod Zo-
kiewskiego rządem, Stolica się Moskiew-
ska z całą Radą y Pany poddała, a Szuy-
skiego z Bracią y z Jwanem, Kniazie naye-
bliższe tronu, za niewolniki oddawszy (po-
nieważ już zabity był powtorny Demetr-
od Tataru) profili, żeby im Syn Zygmunt
Władysław za Cara był dany: Jako-
pod rząd Krolewica Polskiego tak obfere-
ne Narody dostałyby się w ten czas: Ale
gdy się Zygmunt na dobywaniu Smoleń-
ska (ktorego też po dwu latach oblężenia
dobył) bawi, gdy przyjazd swoy na Sto-
licę Moskiewską odwłacza Władysław,
odmieniła się pogoda tak możnego pań-
stwa nabycia: Przymuszeni nasi ustąpić z
Moskwy, gdy się posłkow doczekać nie
mogą, dali sposob Moskwie y czas do wy-
brania

brania innego Cara, y zmocnienia iegoż,
Michała Federowicza. Namysłil się pra-
wda do przyięcia rządow Moskiewskich
Władysław, ale nie umiejącemu szanować
szczęścia, toż umknione: Chce fortuna
albowiem gdy wielkie rzeczy ofiaruje, a-
żeby iey dary przyjmowano z chęcią: a
tych co się ociągają, niby wzgardzona na-
teyże zemstę wzgardy, odrzuca. Zakoń-
czona wyprawa Władysława do Moskwy
pokoiem z niemiż do lat 14 zawartym, bo
lubo już pod Stolicę Krolewic z Woyska-
mi był przyciągnął, ale woysk tych obro-
ny, naprzeciw Tatarom y Turkom potrze-
bującą Oycyzną, w fałnym zapędzie zwy-
cięztw, naprzeciw tymże zwyciężką broń
przenieść przymuszona została: Ugoda tą:
Siewierz, Nowogrod, Smoleńsk, Czerni-
chow, przy Polsce zostawione.

Roku 1620 rozgniewany Turczyn, o da-
ne przez Polaków posłki Ferdynandowi
Cesarzowi naprzeciw Betlemowi Siedmi-
grodzkiemu Woiewódzie; Skinderbasę, z
znaczniemi z Turkow y Tatarow woyska-
mi do Multan posłał, któremu Zolkiewski
Hetman mochy z początku dał odpor, ale
M2 gdy się

Gdy się w woysku niezgody wszczęły, przy-
muszony uchodzić, od pogoni Tureckiej op-
obskoczony, a od swoich po części op-
szczony, mężnie się potykając, poległ. Po-
czątek wojny młodey szczęśliwy, wesele
miał koniec: Gdy bowiem Osman Cesa-
nadciągnął z trzema sto tysięcy Tur-
kow, 80000 Tatarow, y 12000 Jancza-
row, żebyśmy wiedzieli, że nie w liczbie
żołnierza zwycięztwa zaległy, ale w mo-
cy Zastępów Pana. Woyska Polskie nie-
licząc Mężow więcej do boju nad 35000,
pod sprawą Chodkiewicza, y innych 16000
które z sobą przyprowadził Władysław
Krolewic, y Kozakow Zaporowickich
80000, tak się Turczynowi we znaki da-
ły, że ten utraciłszy przeszło 60000 Mę-
żow od polskiej szabli, a nierównie wię-
cej przez choroby, wrocił do swojego
Kraiu. Uczyniłszy pokoy, którego mo-
cą Wołosza y Multany ustąpione Jemuż
i nie same tylo postronne wojny toczyła
pod Zygmuntem Polska. Cięższe te były,
które wewnątrz dolegały. Niepokoyne
niektorzy Obywatele, wzięwszy na po-
r niedochowanie przez Krola państwa

conventorum (w rzeczy, Spisek ten ich ka-
niły kacerstwa) rokosz nań podnieśli, y
jak zle łatwo wzmagą, liczne zebrali wo-
jaka, ale wierney Krolowi stronie Nieba da-
ły zwycięztwo w kilkakrotnie zwiedzio-
nych bitwach: a też krom oręza, z Roko-
szanow wielu Krol zwykłą tryumfował
łaskawością. Miał mnieysze z Tata-
row, z Kozakow, z Siedmigrodzan, z Mul-
tan, y Wołoszy odniesione zwycięztwa.
Jako też, frogi y godny wiecznego zbrzy-
dzenia y niepamięci, Piekarskiego naprze-
ciw Krolowi postępek, podniesionego na
Krola czekanu. Za panowania Monarchy
tego Sądy Seymowe (a) roku 1588. Try-
bunały skarbowe roku 1613: Ordynacye:
Ostrogska, y Olycka roku 1589. Pincze-
wska 1601. (o czym w prawie pod temiż
rokami,) postanowione. Summa Neapoli-
tańska, y zysk z bicia monety, darowane.
Rzeczypospolitey: O czym niżej na swo-
ich miejscach. Umarł Zygmunt 3 roku
1632 dnia 30 Kwietnia, życia 66. pano-
wania 45. Miał pierwszą Zonę Annę, Cor-
kę Karola Arcy-Xiążęcia Austrii, poiętą
y Małżeństwo roku 1592. Koronowaną

na Krolestwo Polskie w Krakowie prze-
Biskupa Kuiawskiego, dla choroby Arcy-
Biskupa roku tegoż dnia 30 Maia: a za-
na Szwedzkie wraz z Mężem, zabraną z
Świata 1598. dnia 10 Lutego, y z nią miał
Syna Władysława, tym imieniem czwarte-
tego Polskiego Krola. Drugą żonę po-
śmierci Anny pojął Konstancją pierwszą
Siostrę roku 1605, y ukoronował roku te-
goż przez Tylickiego Biskupa Kuiawskie-
go dnia 2 Grudnia, ponieważ Maciejowski
dopiero był na Arcy-Biskupstwo miano-
wany, a jeszcze z Rzymu potwierdzenia
nie otrzymał. Z nią zostawił Jana Kazi-
mierza, o którym będzie niżej. Jana Woy-
ciecha Biskupa Krakowskiego: Karola Fer-
dynanda Biskupa Wrocławskiego: Ale-
xandra Karola młodo zabranego z świata
w roku 1635, y Corke Annę Katarynę w
roku 1642 wydaną w Małżeństwo za Fi-
lipa Wilhelma Syna Woiewody Renu-
Monarchy tego pamięć nieśmiertelną,
krom wielkich innych czynow zatrzymu-
je Kościół S. Piotra w Krakowie, Krole-
wskiej wspaniałości y hojności dzieło, Za-
konowi Soc. Jesu przez niego wystawio-
ny.

ny. Pomnożyło Monarchy tegoż chwa-
łę, wojsko, Liśowczykami nazwane, kto-
re on, pod rządem Liśowskiego, Ferdynan-
dowi Cesarzowi wysłał przeciw Betlemo-
wi Siedmigródzkiemu Woiewodzie: kto-
re przywykłe do zwycięstw nad Moskwą
wiele w Węgrzech dokazało przeciw te-
mu Betlemowi y Rakoczemu, y w Czechach
naprzeciw Czechom odpadłym od wiary:
y sławne znacznymi zwycięstwami uczyni-
ło Liśowczyków imię.

*Tego Matka Szwedzkiego Krola Jana Zona,
Pochodząca z Zygmunta, ze krwi Jagellona.
Wychowała w tej wierze pobożna Niewiasta,
Którą przyjął do Polski Mieczysław prawnik Pia-
śta.*

*A to w nadzieję tronu który wierny wierze,
Chrystusa, a nie Kacerz u Polaków bierze.
Jakoż państwo gdy Stefan śmiercią ofieraca,
Zal On ludu swym na tron wyniesieniem zkraca.
Wszakże Szwed posłuszeństwa odmówił Krolowi,
Wypowiedziawszy na przód służbę Chrystusowi,
Szczęśliwsza jednak Matka została z swej strony
Choć mu Szwedzkiej dla wiecznej umknęła ko-
rony.*

II. Po śmierci Zygmunta III. Seym
Convocationis, naznaczony przez Wężyka
Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego na dzień
3, Czerwca. Z tego zaś Seymu rozporza-
dzenia

dzienia, innemu do wybierania Królą prze-
pisany dzień 27 Września, y miejsce naj-
dziej Wolą y Warszawą: Zgodną Stanow-
iła wybrany na Krolestwo Władysław, syn
łmieniem czwarty Król Polski: (lubo za-
czając w Królów Polskich poczet Wład-
ysław Hermanna, piątym by liczony by-
miał) *Paşa conventu* poprzyfiął przez swe
Posły roku 1632, a zaś po odprawionym
Zygmunt Oycę pogrzebie w miesiącu
Styczniu roku 1633. koronowany w Lu-
tym przez Arcy-Biskupa Gnieźnieńskie-
go. Sejm, zwykle mianowany *Coronatio-*
nis Króla, aż do Marca odłożony dla woj-
ny Moskiewskiej. Wojnę tę z Moskwą
sprawiedliwie zaczęta, mężnie prowadzo-
ną, zakończył Władysław, y zwycięstw-
chwala, y ziem znamienitych korzyścią:
Ugodą albowiem z Carem Moskiewskim
zawartą, Smoleńskie, Siewierskie, Czer-
niechowskie, Xięstwa, tak są zostawione
Polsce, że też wieczne ich się zrzeczenie
od Moskwy zafzło: Od Moskwy do wojo-
wania Turków broń zwycięzką Wład-
ysław przeniósł, na zemstę posilkowaną
przez nich Moskwy, ale ci, mając przed o-
czyma

czyma porażki tych swoich posilkowych
woysk, y reszty ich fromotną ucieczkę po-
koy, ktorego się wcześniej doprądzali, zawar-
li z Polską, przez ofiarę Bafzy, ważącogo się
w granicę Polskie wkroczyć, bez wiedzy
Porty. Tryumfował Monarcha tenże nad
Tatarami y Kozakami, ktorych zniósłszy
przez swe Hetmany, granicę polskie aż do
czarnego morza rozszerzył roku 1637.
Tego też razem czasu z Szwedami na lat
26 zawarłta ugodą, ktorej mocą, z całych
Pruss ustępowali Szwedzi: Infanty zaś z
Dzwina rzeką zatrzymywali sobie.

Umiał Władysław roku Chrystusa
Pana 1648 dnia 20 Maja: życia 52, pano-
wania 17. Miał pierwszym związkiem zą
Zonę Cecylią Renatę Ferdynanda drugie-
go Cesarza Corkę, poiętą w Mążństwo
1637, y tegoż roku przez uroczyste obrzą-
dki wyniesioną do dostojności korony;
Zabraną y z tronu y z świata 1644. 10
Maja. Z iey społeczeństwa Syn Zygmunt
Kazimierz narodzony roku 1640: y Cor-
ka roku 1643 wydaną na świat, w pier-
wszych latach wniesieni przed Oycem do
grobu. Powtorzonym związkiem złączył
się

186

się Władysław z Ludowiką Maryą, Kar-
 ła Xiążęcią Mantui Corą, roku 1646.
 dnia Lipca, koronowaną roku tegoż. Ma-
 narcha ten y woyny y pokoju chwale-
 czynił sobie właściwizną: Za iego pánova-
 nia pocztu publiczne do listow przesy-
 lnia ustanowione: Cto morskie ułożo-
 sześciu kroć sto tysięcy złotych, kto-
 Gdąńszczanie mieli wypłacać do skarbu
 Rzeczypospolitey, która jednak miała-
 go dań, częścią dla przeszkod od Duńczy-
 ká, częścią że się Polákom ten pieniądz
 wymiar zdał być szczupły, nie przypro-
 wadzona do skutku.

*Życia Ojca przez Moskwę wybrany
 Za Krola: Nam po Ojcu za Monarchę dany,
 I w tym tylo nagany że rządowi nie bierze,
 Ktoemu Polski z Moskwą dawato przymierze,
 Wszakże chociaż muberta Moskiewskiego chwala
 Umkniona, taż atoli rozkazy suchała.
 Szabli iego zwycięzkiej, przez co Władysław
 Imieniowi tryumfowi wyrównania sława,
 Szwed, Moskal, Turczyn, Wołoch iuż pieniądze
 dali,
 Postąpili, iuż Kraiowi: Mieczem zholdowani.
 Tak stawne zwycięztwami polskimi postrach za-
 bli,
 Nach dowiecznych soiuszow nieprzyjaźne nagli.
 III. Jan Kazimierz Syn Zygmun-
 ta III Władysława Brát, narodzony roku
 1619,*

187

1610, wybrany roku 1548. dnia 20 Listo-
 pada, w Wárszawie, a następującego 1649
 dnia 17 Stycznia koronowany w Krako-
 wie przez Macieja Łubieńskiego Arcy-Bi-
 skupá Gnieźnieńskiego. Pánowanie Ka-
 zimierza różnemi woynami y powsze-
 chnym prawie Sąsiedzkich Narodów ná-
 zgębę Polki zprzymierzeniem pamiętne:
 Náyprzód zbuntowani pod Wodzem
 Chmielnickim Kozacy, którym też Tata-
 rzy niekiedy przybywali na pomoc, woynę
 zapoczęli. Prowadzoná tá różnym
 szczęściem, y lubo znacznemi nád nimi
 Poláków zwycięztwami bywały porážki
 naszych przeplátane, y upokarzany
 Chmielnicki, wierność Krolowi y Rze-
 czypospolitey poprzyśiegał, atoli Wiáro-
 łomcá ten nie dochował iey nigdy, y tym
 Polsce straszniejszy był, im go siły ná-
 przeciw Polákom złączone z Moskwą czy-
 niły zuchwalszym. Moskwa Smoleńsk
 wzięła, Wilno y całą prawie w roku 1655
 posiadła Litwę: Chmielnicki aż ku Wiśle
 Kráy zniszczył Potok niešťczęliwościkto-
 ry náń ońkę zprowadził odpadły od po-
 śluszeństwa Chmielnicki z Kozákami,
 śmierć

188
śmierć jegoż przerwała w roku 1657. brány przez Kozaków za Wodza Wywłoki przychylny Polakom, z nimiż szczerwie zawarł pokoy pod Chadziakiem, to 1658 dnia 16 Września, (a) na Seymie mianym w roku 1659. w Warszawie, ztwierdzo-ny uroczyscie: Jakoż wspomniony Zaporoż-ński Kozaków Hetman, Woiewoda Kio-owski uczyniony, szczęśliwie z Tatar-ami Polskę czynił posługi, y Kray Moskiewski aż ku Stolicy zpuszczył. Nim ie- szcze ugoda z Kozakami zaszła, Krol Szwedzki, widząc, Moskiewską, y Kozacką woynami, zaprzętnioną Polskę, wtargnął do niejże z woyskiem roku 1655. y nie- znalazłszy nigdzie odporu, miasta y zam-ki niby pożarem brał. Wielko-Polska mu się nayprzod poddała, a potym ledwie nie cała Polska mocą oręża jego zastraszona: Krol za granicą bezpieczeństwa dla siebie przymuszony szukać; Częstochowa, opie-ką bąrdziej Matki Bożej, niż żołnierzem obroniona: pod ktorey też wielowładną mocy siebie y Państwo Kazimierz oddał, y skutek ukazał, że w pomocy Jey pokła- dana nadzieja, nie chybia. Jakoż, zwią-
zek

189
Krol Woiewodztwa Lubelskiego Tyfzo- wiecki, wkrotce y Wielko-Polaków zprzy- mierzenie się do obrony Krola y Oyczy- zny, Koniecpolskiego z woyskami kwar- tycianami od Szweda odpadnienie, 16000 woyska Kazimierzowi przyślane od Cesa- rza, wsparły upadający stan Krolestwa y Krola. Zawarta przytym z Cesarzem, Kro- lem Duńskim, y z Kurfirstem JMCią Bran- deburskim ugoda, (b) osłabiła potęgę Szweda; Czarnecki do Danii naprzeciw Szwedowi posłany, pamiętne odwagi y męstwa dał dowody: Aż też nakoniec zawarty z Szwedami w Oliwie pokoy, którego mo- cą Kazimierz Krol rzekł się prawa do Szwecyi, Eltonii, Ostleji, ustąpił Jnslant za Dzwina: ktorych iednak południowa część przy Polsce zostawiona, Kurlandya także y Semgallya, y te Kraie ktore w Pru- siech y w Polsce trzymał Szwed, wrocone: (c) wiele innych ugoda ta zakładow ma.

Przed zawarciem, ugody tey z Szwe- dami do powiększenia ruin Polski przy- miewał się Rakoczy Siedmigródzkie Xiążę w 50000 ludu, z Węgrow, Siedmigródza- now, y Wołoszy zebranego, ale nieusu-
żnego

sznego niaazdu Kraiow cudzych, płacił utratę swoich: Kráy iego spustoszy przez woyska Polskie pod Lubomirskim: On sam potym od Turka złożył z Xięstwa Siedmigródzkiego, a od Cezara z dziedzicznych dobr wyzuty: Woyska też iego, gdy z Poliki wraca, obfkocone, y musiał złotem okupować Rakocypokoy y wolność, które woiować by przyzedł: Wszakże polikuiący Polakow Tatarzy nie uwlażąc na ugode, frogę woysku Jego uczynili rzeźnicę.

Naybárdziey przedłużona była Moskwa, od innych wcześnię zaczętoyna: Zbuntowani przez Szeremeta Moskiewskiego Wodza Kozacy w roku 1660, w stu tysięcy się ludu z Szeremeta złączyli pod Wodząmi Chmielnickim y Cieciorą: Zwiedziona z nimi pod Kłodnowem bitwa, y zakończona zwycięstwem przez naszych otrzymanym: Chmielnicki po Oycu także Chmielnickim Hetman Kozacki poddał się, y posłuszeństwo poprzyśiął: Moskwa od Tatarow do szczętu wycięta, y ieden z ręk nie zostawiony do opowiedzenia klęski.

I byłąby

byłąby w ten czas zakończona z korzyścią dla Polski Moskiewska woyna, ośobliwie gdy pod Połockiem nad Moskwą, ktorey 20000 Chowański prowadził, ponowione zwycięztwo, z poleganiem na placu Moskwy 17000. Ale oboygá Narodow woyska związek uczyniły, y posłuszeństwa się Krolowi y Hetmanom zrzękły, y w tey naprzeciw Oyczyźnie zaciętości dwa lata trwały. Odnowiony związek tenże w roku 1665 y zaszła z Krolową waśnią Jerzego Lubomirskiego Marszałka W. K. powiększone Oyczyzny nieszczęścia. I przyzło pod Montwami w Kuiawach do potyczki: Ale dalszym Narodu ruinom zabiegł Trzebicki Biskup, y przywiodł obydwie strony do ugody pod Łagonicami nad Pilicą zawartej, którą też Seym potym ztwardził: (d)

Do nieszczęśliwości Narodu ieszcze przypadło y to, że y Tatarzy, y odpadli znowu od posłuszeństwa Kozacy, broń swoią na Polikę podnieśli. Wyprawiony przeciwko nim Machowski z 6000 Mężow, y zniesiony pod nieszczęśliwym dla Polaków Bátowem, gdzie przed lat 16 poległ

legł Kalinowski Hetmán, y woysko za-
cił: Z ktoremi iedną w roku 1667.
Sobiecki Hetman Wielki Koronny sz-
śliwiey pod Podhaycami bitwę ztoczył
porażką ich woysk, á potym y pokoy
zakończoną: (e) Roku tegoż 1667.
Andruszowie z Moskwą zawarty, á rok
potym 1686. dnia 6 Miesiáca Máia od-
wiony pokoy w Czartoiuńszczyznym W-
kim Grodzie: (f) ktorego mocą, Smoleńsk
Siewierz, Czerniechów, Kliów, y inne
Ziemie ustąpione Moskwie: Połockie z-
y Witepskie Woiewodztwa, y Inflan-ty po-
ludniowe zatrzymane przy Polsce.

Tak pełne niesnáfek y zamięszania
rządy państw przykrzyły się Jánowi Ka-
zimierzowi, dla czego na Seymie roku
1668 dnia 27 Sierpnia zaczęty, tronu y
Krolestwa uroczyście uczynił zrzeczenie
się, w dniu 16 Września. (g) Naznaczono
mu do śmierci dochodu rocznego 350000
złotych. Ten był koniec żalu y żezipelen
panowania Jana Kazimierza, ktory w
swym życiu, y w swey osobie, uczynił zna-
mienitych odmian wizerunek: Syn Kro-
la, Więzień we Francyi, Jezuita, Kardy-
nał,

nał, Krol, prywatny dalecy, á na koniec S.
Germaná Opat we Francyi: Panował lat
20: Umarł w Niwernie 1672 życia 63.
Ciáło do Polski przeniesione, pochowane
w Krakowie w grobie przez siebie zgot-
wanym: Serce w Kościele Opatwa S.
Germana, gdzie wspaniały widzieć się daie
nadgrobek: Miał żonę Ludwikę Maryą,
Wdowę po Władysławie Bracie, ktora
przed Mężem roku 1667 to Máia umarła:
dla starań, przez ktore dla Kondeuszow
Krolestwa po mężu zpadek przerobić chcia-
ła, mnieysze swey osoby śmiercią zabrá-
ney zostawiwszy pragnienie.

(a) Vol. Leg. t. 4. à f. 637. ad 658.
(b) Ibid. ff. 515, 516. (c) Vol. Leg. t. 4.
à f. 735. ad 761. (d) Ibid. f. 914. (e) Lu-
biński w Xiedze, Swiát cały: f. 321. (f) Vol.
Leg. f. 1039. f. Ponieważ Vol. leg. t. 6. à f.
445 ad 169. (g) Vol. Leg. t. 4. à f. 1016.

Jakim gwałtem swe nurty po zerwaney tamie;
Pędzi Neptun: zalewa pola, drzewa łamie.
Temu rowny za rządów Jana Kazimierza,
Mars wjawiart, dawne z Polską ztargawczy przy-
mierza.

Czernia ludu na ten czas zhardziat Kosaki,
Daty się Naródowi pod Chmielnickim w znaki.

Szwed y Moskal, y zgola wszystkie od palacy
Na nasze się zoknały zgube, niestety moze
Z nieprzyjaciółmi też się naszego Narodu.
Na jegoż kleskę złączył Xiążę Siedmigródz.
Ale tak Ociec karze dziecko ku poprawie.
Bog miłościw za grzechy tak nas karał pro.
Gdy się Krol w Częstochowie korzy, modli, pr.
Koniec powodzi woien Olinia przynosi.

§ XV.

MICHAŁ KORYBUT.

I. Po zrzeczeniu się Królestwa przez
Kazimierza, Sejm przedwybitny
Krola, czyli *Convocationis* zaczęty dnia
5. Listopada roku 1668. y na nim dzień
2gi Maiaroku następnego wybieraniu Krola
naznaczony: Ten gdy nadszedł, roz-
zdwoione stany, czas sześciodzielnego
Seymu, żmarnotrawiły na kłotniach: Gdy
jedni, Filippa Wilhelma Neoburskiego Xią-
żęcia: Drudzy Karola Xiążę Lotaryńskiego
wybierali, Kondcufza inni, aż też, rozro-
znionych tych żądań, zagała odiniana za-
szła. Stańśław Krzycki Podkomorzy Ka-
liński Piastą w swym Woiewództwie mia-
nował, y całe za nim Kaliskie Woiewództ-
wo na Michała Wiśniowieckiego Xiążę-
rodu

rodu Korybuta rodzonego Brata Krola Ja-
gelly. Miánowanie to tak się wkrotce
po Woiewództwach rozeszło, że wszy-
stkich Michała za Krola wykrzyneły, na pie-
tnastą Familią rząd Królestwa przenosząc;
czemu lubo się Arcy-Biskup Gnieźnień-
ski y Panowie niektorzy zprzeciwili, y do
miasta z pod szopy poszli, widząc, że zprze-
ciwieniem swoim naprzeciw Woiewództw
powszechney zgodzie nie przemoga, wro-
cili na swe mieysca; y podług zwyczaju,
Arcy-Biskup Michała Krolew ogłosił. Pa-
sta *conventa* poprzyściągł dnia 2. Lipca. Ko-
ronowany w dzień S. Michała roku 1669,
przez Mikołaja Prażmowskiego Arcy-Bi-
skupa. Woynę za panowania Monarchy
tego Turczyn na Polskę podniósł, z przy-
czyny Kozaków, których część z Doro-
szem Wodzem na stronę Turczyna, y pod
jegoż opiekę przeszła. Polacy, miasto o-
brony Kráiu, wzajem się kłócili, y dwa
sobie przeciwne uczynione związki, czyli
iák prawo mowi, konfedaracye, Gołębio-
ska przy Krolu, Łowicka przy Prymasie
naprzeciw Krolowi: ktore jednak niezgo-
dy na Seymie miánym w roku 1673. fczę-
śliwie

Wiwie umorzone: y dziele á pismá wia-
 kkie z rozroznionych umysłów wyde-
 ustał Szymon znieśli (a) są. W
 na naprzeciw Turkom uchwalona, y woj-
 powiększenie. Nim iednak, Szymon
 zaszedł, Turcy Kámeniec wzięli, á Lwów
 po mężney obronie okupił się 100000
 lerow bitych: Wszakże Jan Sobieski He-
 tman zebrał wojska pod Kámeniec
 ciągnął: A za nim Król sam pospolite-
 szenie prowadził: Ale go we Lwowie
 śmierć zaskoczyła, w który to sam czas
 Krolewskie śmierci, wojska się naje-
 nieprzyjacielem potykały, y położyły
 Turkow trupem o 60000: y byłby ku
 Konstantynopolowi Turki uchodzące So-
 bieski ścigał, ale wieść śmierci Króla zwy-
 cięstwa jego zatrzymała: Zaszła ta dnia 19
 Listopada w roku 1673. życia Michała 35
 panowania 5. Był Michał Synem Jeremi-
 asza Woiewody Ruskiego walecznego Ry-
 terza, y który dla dobra Oyczyzny uczy-
 nił swych dobr ofiarę, przez ich znaczne
 w przyśługach Oyczyźnie czynionych
 naruszenie. Miał Król ten żonę Eleono-
 rę Leopolda Cesarza Siostrę, zaślubioną
 w Cze-

w Częstochowie roku 1670, koronowa-
 na w Warszawie tegoż roku dnia 9. Wrze-
 śnia, na Sejmie, na którym też oprawa
 Jeyże naznaczona. (b) Za tego Króla o-
 trzymała Litwa, á żeby co trzeci Sejm w
 Grodnie zkładany był. (c)

(a) Vol. Leg. t. 5. f. 87. ad 91. (b)

Ibid. f. 50. y f. 56. (c) Ibid. f. 108. I Sejm.

Ten z krwi idzie Jagella przez młodszego Brata
 Panowania liczący kłopotliwe lata.

Kłopoty te naybardziej zazdrość sprawowała,
 Ze się Jemu, nie innym godność ta dostała.

Pomógł ją też Turczyn najeźnik Podola,
 Ktorego są tameczne hahby pełne pola.

I łupy odebrane przez Jego Hetmana,
 Tronu potym Następę Sobieskiego Jana.

Wszakże w czas tenże, w którym, Turczyn zwy-
 ciężony,

Król Michał między zwykłe zabran śmierci pła-
 ny.

Pospolite ruszenie Szlachty ku pomocy,
 Polski; Jey Króla, śmierci nie wydarło mo-
 gę.

Poleźniejsza nad Króla nuda wojska iey siła,
 Ktoregoż Bohatyr wojsk moc obronił.

§ XVI.

JAN SOBIESKI.

I. PO śmierci Michała Króla, Kazimierz
 Floryan na Klewauu Czartory-
 ski, Biskup Kujawski y Pomorski, á na

N3

Arcey

Arcy-Biskupstwo Gnieźnieńskie miało
wany, Sejm *Convocationis*, na dzień 15 Syp-
cznia roku 1674 wyznaczył, na którym
po ustanowieniu rzeczy do obrony, rzę-
y sprawiedliwości domowej należących
dzień Sejmowi obierania nowego Krola
20 Miesiąca Kwietnia wyznaczony. Ten
gdy nadziedz, lubo wielkich w Europie
Xiążąt zachodziły do tronu zalecenia, ale
potrzeba Rzeczypospolitey, widok niebe-
spieczeństw od Turczyna, świeża zwycię-
ztwa nad nimi otrzymanego chwała, do-
dział rycerskich sprawność dobrze wiado-
ma wszystkim, sprawiły, że tamtych po-
minawczy, iednostaynemi wolnemi głosi
obrony za Krola Jan Sobieski Mářszátek
W.K. y rązem Hetmán. Jakoż Zwycię-
cy nad Turkami mieczem, przy pomocy
tychże zwycięztw chwały, łatwó było w
sferach swoich rodaków tryumfować cu-
dnych przymiotów zaletą. Stańisław Já-
błonowski Woiewoda Ruski y Maxymily-
an Fredro Kasztelan Przemyński wykrzy-
kneli go Krolew pierwsí, przykładem tych
Woiewodztwo Ruskie, za temi inne: A że
obfzernych nie trzeba było námow, żeby
tey

tey ręce powierzyć berło, która powie-
rzoney sobie na Turka szabli umiała użyć
ku tegoż berła ocáleniu. Jędrzy Trzebi-
cki Krakowski Biskup (gdyż Czartoryski
Arcy-Biskup śmiercią swą Arcy-Biskupią
godność już był ofiercił) a po nim obo-
ga Narodu Mářszáłkowie, ku chwale Jmie-
nia Bożkiego, ku sławie Narodu Polskie-
go Jegoż ogłosili za Krola. Przepisane so-
bie od Stánów zakładnicze ugody, czyli
Paſta conventa, przysięgą ztwierdził, dnia
5. Czerwca w Kościele S. Jana w War-
szawie.

Koronacya Jana dla następującej
Tureckiej wojny odłożona: pozwoło-
na tymczasem Krolowi pokojowa pieczęć,
ktoreyby zażywał w Wiciach na pospo-
lite ruszenie, w piśmach na Seymiki y Sey-
my przyzywających Stány, w poselstwach
do postronnych, prócz Cara Moskiewskie-
go, do którego listy, pieczęcią Litewską,
miały być pieczętowane: Po swoim na-
państwo wybraniu udał się Jan, tym imie-
niem Krol trzeci, przeciw Turkom y Ta-
tarom, y częścią pod swoim, częścią pod
swoich Hetmanów przywodem, znioższy
ich.

200
ich, pod Złoczowem, Podhaycami, Tre-
bowlą, Soczawą, y indziey, do Krakowa
wrocil, gdzie w roku 1676 dnia 2. Lutego
koronowany przez Jędrzeia Olszowkic-
go Prymása. Po Koronacyi ponowionez
Turkiem woyny, y nad nimże zwycię-
ztwa, wraz y nad Tatarami: Aż, też upo-
korzony Turczyn o pokoy prosil, y on
w zakłady pewne otrzymal. Pokoy ten
jednak Tatarow do Polski wtargnieniem
przelamany, y harda. Poslom polskim od-
powiedz Bissurman'ska, gdy sie uskarzali
na Tatary, dajaca na wolą, zgodę trzymac,
lub odrzucac, przyczyna byla, że Jan III.
ugode zawarł z Leopoldem Cesarzem,
ku ziednoczeniu sil naprzeciw Turczy-
nowi, y ku spolney obronie roku 1683:
Mocą tey ugody, dług za posilki Ja-
nowi Kazimierzowi naprzeciw Szwed-
om przyslane, umorzony: y pilno kto-
rym sie obowięzywali Polacy Krola w Do-
mu Austryackim szukac, zgaszzone: Jakoż
zprzymierzenie Cesarza z Krolestwem Pol-
skim w samczas nappotrzebniejszy zaszło:
Wkrotce Wezyr Wielki Turecki z A-
ga Janeczarskim pod Belgrad przybył, y
potym

201
potym oblegl Wiedeń: Przyspieszył Wie-
dniowi na odsiecz Krol Jan z wybornym
woyskiem, y zlaczywszy sie z woyskami
Xiazat Rzeszy Niemieckiey, ztoczył z Tur-
kami bitwe, tą walecznoscia y Mestwem,
że lubo nierownie większe byly Ture-
ckie sily, (liczył bowiem nieprzyziaciel
przeszło 300000 żołnierza) Oboz wziął,
Namiot sie Wezyrski ze skarbami Krola-
wi dostal, z Choragwią Mahometa, którą
Krol do Rzymu poslal: Legło na placu y
w ucieczce trupa Tureckiego 70000, z
strony zprzymierzonych sześć tysięcy kil-
kaset: Zdobycz niezmierna dostala sie
Chrześcianom: Namiotow 100000, Kar-
taunow y pul Kartaunow 126. Armat Spi-
żowych 116. pomijam wiele. Po uwolnie-
niu Wiednia, dnia 5 Krol Jan ruszył z wo-
yskiem do Węgier: I lubo pod Parkanami
zamkiem, gdy w malym poczte nacierał
na liczne nieprzyziaciol woysko, utracil
Krol 5000 mezych żołnierzy: Ale sie na-
zaiutrz tey straty pod Strygonem zemscil:
gdzie na placu položyl trupem 34000 Tur-
kow, procz tych ktorzy, po zruynowa-
nym armatami moście, w plaw Dunay
przeby-

przebywając potoneli, taką liczbą, że po trupach na drugą stronę rzeki przechodził. Strygoń potym, Parkan, Gran, Zecim, Preszow, Haszow, Eperuesz, Halman, fortecę wziął, y pod Temezwarem, uderzył na Tekielego, który tam obozował w 30000 Węgrow zbuntowanych na Cesarza, wojska jego rozproszył, y 16 tysięcy położył trupem: I tak miejsca te oddawszy w moc Austryakom, pełen zwycięstwa chwały y plonu do Krakowa wrócił, y tam Święta Bożego Narodzenia z welelem obchodził.

I te są laury ktore w Niemieckiej y Węgierskiej, ziemiach zakwitły Janowi: dzieła ubłogosławionego od Bogalubowego Męstwa. Ale nie ten był koniec walecznego Monarchy zwycięstw: Lata: 1685. 1688. 1689. 1691. 1692. 1693. 1696. Turków, Wołoszy, y Tatarów porażkami sławne: Ale tych wielkość Wiedeńska gasi. Umął Krol Jan III. roku Chrystusa Paná 1696, 7. dnia Czerwca, panował iezeli od jego na tron wybrania liczyć lata będziemy 23, życia 72. Ta zaś osobliwzey zdá się być rzecz godna uwagi,

gi, że y życia początkowi, y dziełom tego chwaly osobliwzey pełnym, y przeysci z czasu do wieczności, albo dzień poprzedni, wigilią zowiemy, albo sam dzień Troycy S. z wyrokow opatrności Boskiej, bardziej niż z trefunku wyznaczony. Urodził się w Wigilią S. Troycy roku 1624 dnia 2 Czerwca: Hetmanem został w dzień S. Troycy roku 1667. W tenże Turków pod Chocimem zniósł, 60000 ich trupem na placu położywszy roku 1673. Tegoż zbił Tatarów pod Zwańcem: w Wigilią S. Troycy przymierze z Cesarzem JMcią Leopoldem przeciwko Turkom zawarł: y w tenże życia dokonał w Willanowie. Miał Jan III. za Żonę Kazi-mirę Ludwikę, Margrabi de Arquien Corę Wdowę po Zamoyskim Woiewodzie Sandomierskim, koronowaną wraz z Mężem, y z niey zostawił trzech Synów, Jakóbá, Alexandra, y Konstantyna, y Corkę Teresę Kunegundę z którą w posagu dał Krol Elektorowi Bawarskiemu 500000 talarow bitych y kleynoty znaczne. Umął Máryá Kázimirá roku 1716 dnia 30 Stycznia we Francyi: Za panowania Monarchy

chy tego: z Moskwą zawarty pokój roku 1686: Za niegoż zaśzedł pierwszy przykład zerwanego Seymu w Grodnie, iezczę przed przystąpieniem do wybierania Marszałka: Kozacy za niegoż od opieki y obrony Turka, pod obronę y opiekę Polską przyieci: Wołosza także pod nie dotrwały hołd y rząd najwyższy Pollii przymuszona mieczem. Był Jan III. okazywał y cudnie wspaniałe urody, ogromney twarzy, wielkiego y mężnego serca, nieustraszony, procz Oczystego języka, w Łacińskim y Francuskim biegły, nawoynach waleczny, mądry, przytomny sobie zawsze, y szczęśliwy, Obrońca Europy, Zbawca Austrii y Węgier, wybawiciel zgoła (iakiemu Kárdynał de Estre w obecności y zgromadzeniu Kárdynałów przy Oycu S. dał nazwisko) Chrześcijaństwa, Pogromiciel Turkow.

Po Michale na Polski tron Jan wysadzony,
Który bronił przed Turkiem godniejszy korony.
Lubo tą aż w dwie lecie siwe skronie ozdabia,
Zwalczonogo gdy przody Turczyzna osłabia.
Woyne ten za Michala uszcze na Polaki,
Podniosł, zgromion Hetmana zwyciężkiemi znakami
I odnowił po jegoż dzwignieniu do tronu.
Ale nieszczęśliwego, doznał bitew zgonu

W ten

W ten czas Polska purpura piękniejszą się stała.
Gdy się krwią Bissurmańską cała zrumieniła,
Zwycięzca Turka w Polsce y Rakuzę broni.
Przeniesieniem zwycięskiej aż pod Wiedeń broni.
Tam potęgę gdy cała tamie Bissurmana.
Ukazał, że nikt większym nie powstał nad Jand.

§ XVII.

Drugi y trzeci AUGUSTOWIE.

1. Po śmierci Jana III. nastąpił Sejm Convocationis dnia 28 Sierpnia roku 1696. Ale Sejm ten pierwszym przykładem zerwany przez Horodyńskiego Czerniechowskiego Posła: Wszakże związek, czyli, iak prawo mowi, *Konfederacya Generalna* wszystkich Stanow Koronnych y W. Xięstwa Litewskiego, ustanowiła warunki niektore przyszłego Krola wybierania Sejm ubespieczające, y wzajemną obronę praw y wolności: Dzień 15 Maia roku 1697 Sejmowi *Electionis* wyznaczony, który iednak nim nadszedł, woyska boyga Narodow do związku poszły; z przyczyny zatrzymaney sobie zapłaty, a też podobno z naprawy y natchnienia Krolow Maryi Kazimiry, y Krolewiczow. Gdy dzień Obieraniu Krola wyznaczony nadszedł,

zedeł, zaczęty Sejm, y podługich swarów
do Laſki Marſzałkowſkiey wyſadzony
Kazimierz Ludwik Bieliński Podkomorzy
Koronny. Dopraſzali ſię tronu: Jakub So-
bieſki Krolewie naytaſrzy, Xiążę Burboń-
ski de Conti, Xiążę Karol Neoburſki, O-
deſchalski, Xiążę Badeński, Leopold Xiążę
Lotaryſki, Bawarſki, y Xiążę *Elektor* Sa-
ſki: Ale gdy ci, co Jakobowi Krolewio-
wi zprzyiali widzą, że naprzeciw powſze-
chnieyſzey Krolowy nienawiſci od Na-
rodu, ſakomą za życia Męża, iak niektorzy
piſzą, urzędów przedaą obrażonego, nie
przemogą ich zprzyiania Krola Jana Po-
tomkom, za Auguſtem Saſkim Xiążęciem,
przeciwko Kondeuſza wybiernikom o-
ſwiadczyli ſię. Stańſław zatym Dąbski
Kuiawſki Biſkup Auguſta tegoż ogłoſił za
Krola, y przyſzłemu Jegoż koroną uwieſi-
czeniu dzień 15 Wrzeſnia wyznaçzył. Ar-
cy-Biſkup y Kardynał Radzeiowſki mia-
nował Xiążęcia Burbońskiego de Conty,
y poparcie wybrania iegoż złożył na dzień
26 Sierpnia, ale wynikię ztąd niezgody y
podnieſione Rokofze, powrot Kondeuſza
do Francyi, z przyczyny porozumianych

we Gdańſku, gdzie był morzem ſtaął,
ſwey ſtrony ſil ſłabych, y czas ſam umo-
rzył. Reſzcie roztyrkow Sejm ugodny
w roku 1699 dnia 16 Czerwca złożony,
uczynił pożądaný koniec.

Auguſt tym imieniem wtory koro-
ną w Krakowie zaſzczycony przeż tegoż
Kuiawſkiego Biſkupa Dąbskiego w czasie
Sejmowi *Coronationis* wyznaczonym: Po-
przedziła uroczyſtość tę, nayprzód przez
Graffa Fleminga, a pótym przez Samego
Krola, we wſi Piekary nazwaney, przyſię-
ga na *Paſta Conventu*, gdzie też iemu, przy-
wili, *Diploma* zówiemy, ſwoiego do tro-
nu wybrania, oddany, podpifaми y plecę-
ciami Biſkupa Kuiawſkiego y Kaſztelana
Krakowſkiego Stańſława Jabłońowſkie-
go utwierdzony: który też, na ugodnym
Sejmie Arcy-Biſkup y Humiecki związku
naprzeciw Auguſtowi uczynionego Mar-
ſzałek, podpifałi. Póçzatki panowania
Monarchy tego ſławne ſą, zawartym z
Turkami w Karłowicach, a Rzeczapoſpo-
litą Polſką, wiecznym pokoiem, ktorego
oni mocą, Kamieńca, Podola, y uroſzczo-
nego do całej Ukrainy prawa uſtępowa-

li w roku 1699. (a) W tych też August
rządu zamierzanych pierwiastkach, Elbląg
się 1698 roku Prusakowi poddał, powro-
cony wkrótce przez niegoż, przy dany
klejnotow pewnych zastawie. (b) Ta-
tarów też, woyska Polskie, które Felix Po-
tockki Hetman polny y Woiewoda Krako-
wski przywoził, przed doysciem Karo-
wickiey ugody, poraziły znacznie, lubo
Potocki nie liczył więcey nad 6000 Me-
żów do boiu, naprzeciw 60000 Ordy.
Tak wesole początki panowania Augusta
podniesiona przez niegoż naprzeciw Szwed-
dowi w Inflanciech woyna, nowych y
długich zamieszkań Polski początkiem się
stała.

August Krol ugoda swego wybiera-
nia, obowiązał się był Polsce do odzyskania
Kraio w od niejże oderwanych. Z przy-
czyny tey, woynę do Inflant przeniosł, na
ich wrocenie pod rząd Polski, y woyny
tey zapoczęciem z swych siedlisk, na Ziemi
tych zatrzymanie wywabił Szwe da: Sa-
som w początkach woyny marsowe przy-
iało szczęście, niektóre ich siły y meztwu
ustąpiły zamki, y pod moc Salską dostały
się.

się. Ale powodzenia te nie były trwałe:
Karol XII. Krol Szwedzki niedługo wży-
z woyskiem, Zámki pobrane przez Sa-
sów, znowu imże odebrał, y część ich nad
Dzwina poraził: Proszony o pokoy przez
wysslane z Rady senatorskiey Polscy, in-
czey go nie ofiarował, tylko żeby Polacy
Augusta złożywszy z tronu, innego sobie
obrali Krola: ktorego niesłusznego całej
prawu y przyśiędze wierności, y wybier-
nym Krola ugodom przeciwnego zakładu
(c) gdy nie przyimują Polacy: Z Inflant
do Polski woynę Krol Szwedzki przeniósł.
Jakoż gdy temu Krola Szwedzkiego zamy-
słowi tajemnie Prymas z Pany niektore-
mi zprzysia, korony nadzieią uwiezione-
mi, wyszły od Karola Szwedzkiego Kro-
la upewnaiące listy że poty z Polski nie-
ustąpi, poki ta nowego Krola nie wybie-
rze, y nie uwieńczy. Za tym obwieście-
niem, gdy nastąpiły zwycięstwa przez
Szwedow nad Salsami otrzymane, y nad
Polakami razem, ktorzy związkiem w K. r-
czynie uczynionym z swą się przy Krolu
Augustie wiernością zakazali, iedno pod
Kiszowem dnia 19. Lipca w roku 1702. pod
Pultuskim drugie dnia 1. Maia w roku

210
1703, po dobytciu przez Szwedow Torunia: Na zieżdzie przez Arcybiskupa Gnieźnieńskiego w Warszawie rok 1704 dzień Stycznia 24 nakazany August złożony z Państwa: I gdy Jakub Sobieski, niby podeyrzany w staraniach o tron zachwycony był od Saffow, y w Kiejkofzteynie osadzony, tenże Prymas, ogłosił *interregnum* dnia drugiego Maia; y nowego Krola wybierniczemu Seymowi w Warszawie dzień 19 Czerwca naznaczył. Związkowi Korczyńscy, potym od mieysca do ktorego się przenieśli Sandomierscy, zprzeciwili się tym Prymasa stanowieniom: Jegoż z swemi wfzystkiemi popelnicznikami, za Oyczyzny nieprzyiacioly, y za winowayce obrażonego maieftatu obwieszczaiąc. Atoli mocą Szwedzką w sparty przemogł Prymas: Ziazd nastąpił, y na nim przeciw Prymasa jednak woli, który Lubomirskiego Kasztelana Krakowskiego chciał do rządow Państwa wysadzić. Stanisław Leszczyński Woiewoda Poznański od Władysława Bronikowskiego, Posła z Woiewodztwa Poznańskiego, mianowany, y gdy Woiewodztwa imie, które się

211
na Seymie tym w Warszawie znaydowazy, mianowanie to swą zgodą pochwaliły, dnia 12 Lipca roku tegoż 1704 ogłoszony za Krola Stanisław, y od Krola Szwedzkiego ofobiście powitany. (ktore Stanisław wybranie związek Sandomierski za nieważne osądzał) Tamże y tegoż roku dnia 8 Września nowo wyrobione berło y koronę, y znamiona Krolestwa przez ręce Konstantyna Zielińskiego Arcybiskupa Lwowskiego odebrał Stanisław: I lubo Szwedow pod Kaliszem poraził August, y z nim zprzymierzoną Polaków część: Atoli gdy Karol Szwedzki Krol do Saxonii z woyskami wtargnął, y tam lupy niezmierne czynił, uwalniając dziedziczny Kray od nieźnośnych zdzierstw y ruin, list siebie na krolestwo wybierny, czyli *diploma* oddał Krol August roku 1706. A tak roki 1707, 1708, 1709, przy potędze Szweda, łupami Saxonii zubożonego, rzady Stanisława Krola przedłużyły: ktorých kręsem był Pułtusk, Szweda Kainny, gdzie cała moc Szwedzka zniszczona dnia 8 Lipca roku 1709. tak dalece, że Krol Szwedzki ledwie w 800 koni, do Oczaków

nayprzod, a z tamtąd do Benderu uciekł. Przymuszony zatym Stanisław opuścić Polskę, znaydując w niej zprzymierzonych naprzeciw sobie, Cara Moskiewskiego y Augusta Krola, wchodzących w sojusz przeciwko obrony wspólnej naprzeciw Szwedom z Krolem Duńskim: zaczynając Generałem Szwedzkim Kraffaw, y z wojsk do Pomeranii Szwedowi podległych dnia 19 Września roku 1709: A z tamtego wyciągnął daley, aż też Mąryi Corki króla, zaślubienie w roku 1725 Krolowi Francuskiemu Ludwikowi XV. Szczęście jego w pomyślniejsze zamieniło, z którego po lat kilkunastu, znowu go na ten sam nieszczęśliwy widok wyprowadziło przeznaczenie Boskie, y też samą osobę ukazywać kazało.

August II po Pułtuskiej Karola przeobrażony, z wojskiem Saskim do Polski wrócił, Toruń y Elbląg wziął, na Wielkiej w Warszawie złożonej radzie roku 1710 zaczętej dnia 4 Lutego, dzieje Seymu pod przewodnictwem Piotra Jakuba Bronisza Starosty Pyzdrowskiego: wybranie y Koronowanie Stanisława, y inne dzieje, y ugody z Szwedami

dem zawarte osądzone za nieważne: Związek Sandomierski utwierdzony przeciwnie: (d) Ugody czyli *Pacta Conventa* między Augustem Krolem a Rzeczpospolitą odnowione: Zawarte z Moskwą Sojusz w roku 1686 y 1704 uroczyscie pochwalone: których mocą Białocerkiew y cała Ukraina z Kozakami przed Nieprskiem powrócono Polsce, y 200000 rubli wydano na polskie woyska, y inne zakłady poczynione. I uż pokoiu dosyć słodkiego zażywała Polska aż do roku 1715: kiedy Woiewodztwa y woyska koronne do związku poszły w Tarnogrodzie, y indziej przeciw Sandom; który, gdy Sasi ustąpili z Polski, rozwiązany ugodą zaszedł, w Warszawie roku 1716 3. Listopada, a ztwierdzoną na ugodnym Seymie czyli *Pacificationis* w roku 1717 złożonym w Warszawie na zakończeniu Konfederacyi Tarnogrodzkiej. Od którego też czasu stały Narodowi przywrócon pokoy. Zapanowania Augusta domowa w Litwie wojna była: Między Sapietami z jednej, a między Wiśniowieckimi y Ogińskimi z drugiej strony, porażką Sapietow nayprzod,

przod, y przeciw danemu słowu. Michał Sapiehy Koniuszego, Litewskiego zabo-
 iem ręką rozrzuconego żołnierza, zakor-
 czona ugoda. Za niegoż pierwszy stan-
 przykład (e) Seymu 5 Kwietnia zaczę-
 go w Warszawie roku 1712, że był od-
 żony na dzień 31 Grudnia roku tegoż,
 pod tąż łaską, y temiż Postami, znowu od-
 nowiony, lubo w dniu 14 miesiąca Lutego
 roku 1713. zerwany, którego przykład
 naśladowały roki 1718 y 1726. Tumult
 za niegoż od Lutrow na Katoliki wznie-
 cony w Toruniu roku 1724. 17. Lipca, w
 roku 1726 w Grudniu ukarany przykła-
 dnie. Dług śmiertelności wypłacił Król
 August w Warszawie roku 1733. dnia 1.
 Lutego pod czas Seymu, panowania 36.
 życia 63. Miał Zonę Chrystynę Eberhar-
 dyne Corke Chrystyana Ernesta Mar-
 grabi Bareuth, która przed mężem zszedł-
 szy roku 1727. 5. Września, zostawiła mu
 Syna iednego. Fryderyka Augusta o. kto-
 rym zaraz. Był August w oboiey for-
 tunie mężny y wielki, któremu co do o-
 byczayności, łaskawości, wspaniałości u-
 myślu, męstwa, y przedziwney sily, y co-
 do

do innych cnót, wyłączywszy niektóre
 występki, które się z wysokiemi tronami
 zwykły niekiedy łączyć, nie równego
 wieki nasze nie widziały.

(a) Vol. Leg. t. 6. ff. 62. 66. tt. Miey-
 see, Relacya. (b) Vol. leg. t. 6. f. 56. (c) Pa-
 tra Conv. Michaelis Vol. Leg. t. 5. f. 13 tit. In
 materia abdicationis. (d) Ibid. t. 6. a. f. 137
 ad 168. (e) Ibid. t. 6. ff. 223. (f) Ibid. ff.
 394. 398.

Po walecznym y mężnym Woioowniku Janie,
 Złkonita swoje chęci na tego wybranie.
 Polski część większa: iakoż tron Polski gdy biał-
 rze.

Kamieniec y Podole Turczyn przez przymierze
 Powraca Polsce: Wszakże Król ten gdy przy-
 siegi,

Dochowując, woysk Saskich używa potęgi.
 Na zwrocenie do Polski Instanc: wywabiony,
 Do Instancjskiego Kraiu Szwed zbiega obrony.
 Już Panow roznica, już moc woysk Karola.
 Daie Polsce innego Stanisława Króla.
 Wszakże iak prawu kaze, by Król od Korony.
 Chyba śmierci wyrokiem nie był odsądzony.
 Wrocon do tronu August: w tej szczęśliwy mia-
 rze,

Ze z doczesnym, do wiecznych Krolestw prawa
 bierze.

II. Śmierć Augusta drugiego do
 powych zamieszkań otworzyła wrota: In-

terregnum przez Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego Teodora Potockiego ogłoszone: Seym Convocationis na dniu 27 Kwietnia roku tegoż zaczęty. Na którym, co ku publicznemu dobru y ubezpieczeniu wolnego Krola wybierania ustanowiono czytay w prawie. (a) Przyszłemu wybierania Krola Seymowi wyznaczony dzień 25 Sierpnia roku 1733. Ten gdy nadszedł, obrany Marzałkiem Franciszek Radziewski Podkomorzy Poznański: Ale zgoda niebyła trwała: Część nieiaka Senatorow, z niektórymi Woiewodztwy odłączyła się od pola wybieraniu Krola wyznaczonogo, y obrady swoje na drugą stronę Wisty przeniosła. W tym stanow Rzeczypospolitey rozdwoieniu: Pozostała z Prymasem Senatorow y Woiewodztw część wybrała za Krola Stanisława Leszczyńskiego Teścia Krola Francuskiego: Dał się im widzieć w Kościele S. Krzyża: Miánowany przez Arcy-Biskupa dnia 17. Września, dnia 19. w Kościele na *Palta Conventa* przyśiągł. Przeciwna tym cząsem strona na Pradze pod łaską Poninskiego (ktory potym Woiewodą Poznańskim był)

był) nie nakłoniwszy się do zgody, do której ią tamta wzywała, okrzyknęła za Krola Fryderyka Augusta III: Ogłoszony ten przez Hozyusza Biskupa Poznańskiego dnia 5 Pazdziernika: któremu gdy woyska iegoż przetorowały do Krakowa drogę: I gdy Stanisław przed potęgą Moskiewską obstawiającą za Augustem, z Panami przednieyszemi ustąpił do Gdańska.

August tenże Fryderyk narodzony roku 1696 dnia 7 Pazdziernika Elektor Xiążę Saskie od dnia 4 Lutego w roku 1733. Kawaler Orderu złotego runa od roku 1722 dnia 10 Kwietnia: Koronowany w Krakowie dnia 17 Stycznia roku 1734. przez Jana Lipskiego Biskupa Krakowskiego, S. potym Rzymskiego Kościoła Kardynała: Strona dość mocna y liczna przy Stanisławie stojąca, po iegoż z Gdańska tajemnym uniknieniu, nayprzod do Kwidzyny, a ztamtąd na Szczecin do Francyi potym, duze osłabiona, powielokrotnych z swoiemi Konfederatami Dzikowskiemi z iedney, z Moskwą y z stroną Augusta z drugiey. utarczkach, nakoniec nakłoniła do pokoju. Jakoż łaskawość szczodroliwość,

wość, wspaniałość Augusta III ponęcały, że cała Polska za Króla go swego znała. Ugoda zaś między Cesarzem a Francją zaszła, za pośrednictwem Anglii i Holandyi warowała dla Stanisława Króla Polskiego y Xiążęcia Litewskiego y Jemuż Xięstwo Lotaryńskie w dzierżawę dożywotnią dane, y Xiążęca godność, zaś Uchwałą Seymową wolne iemu dobieżących w Polsce dane rozporządzenie. (b) Sporom domowym, y Kraiu, przez Polskie, Saskie, y Moskiewskie woyska y najazdy spustoszeniu, koniec przyniosł Seym ugodny, czyli *Pacificationis* w roku 1736 dnia 25 Miesiąca Czerwca zaczęty w Warszawie, y szczęśliwie doszły: Gdzie się czytać daią dzieie *interregni: Paſta Conventa* Augusta III. *Diploma electionis, Litue Regis de praſtito juramento Tarnomonti in Sileſia.* (c)

Za panowania Monarchy tego publiczna w Warszawie otworzona Biblioteka czyli Księgarnia, staraniem y nakładem: Kanclerza W.K. a potym Biskup Krakowski, Sekretarza Koronnego W. y Referendarza K. a teraz Biskupa Kińskiego.

Wskiego, Żałuskich rodzonych Braci, dzieło nieśmiertelnej chwały pełne, roku 1746. Za niegoż z Cesarzem, Moskwą y Turkami roku 1737 zagaiona ugoda spólna w Niemirowie, lubo ta w ten czas rozeszła się bez skutku. Za niego przykład widziany pierwszy Trybunału Koronnego niedoszłego, a zerwanego w pierwszych początkach przysięgi, roku 1749. Liczy, gdy to piśzę Król August III. życia lat 67. panowania 29. Żona iego Marya Józefa z Domu Austriackiego, Józefa I Cesarza Corka n.d. 8. Grudnia roku 1699. Zaślubiona dnia 20 Sierpnia 1719. Zabrana z Świata w Dreźnie dnia 17 Listopada roku 1757. Pełna cnot wielkich y zasług przed Bogiem y ludźmi Pani, które Jej pamięć czynią nieśmiertelną. Z nią dane od Boga następujące Potomstwo. I. Fryderyk Chrystyan Leopold, Królewic najstarszy Xiążę Elektor n. 5. Września 1722. Żona iego Marya Antonina Corka Karola VII. Cesarza n. 18. Lipca 1724. Zaślubiona dnia 13 Czerwca 1747. II. Xawier August n. 25 Sierpnia roku 1730 w Dreźnie. III. Karol Chrystyan Xiążę Kurlandzkie nar. 23 Lipca

Lipca 1733. IV. Albrycht Kazimierz n. r.
Lipca roku 1738. V. Klemens Wacław n.
28 Września 1739. VI. Marya Amelja
Krolowa Sycylijska a Hiszpańska potym
n. 24 List: 1724. zaślubiona dnia 19. Czer-
wca 1738, zabrana 27 Września roku 1760.
VII. Marya Anna Elektorowa Bawarska
n. 24 Sierpnia 1728. zaślubiona 13 Czer-
1747. VIII. Marya Jozefa Delfinowa n. 4.
List. 1731. zaślubiona 10 Stycznia roku 1747.
IX. Marya Chrystyna n. 12 Lutego 1735.
X. Marya Elżbieta n. 6. Lut: r. 1739. XI.
Marya Kunegunda n. 20. Listopada r. 1740.
Miłościwy ten Pan niech iak nay-
długoletniey nam panuie.

(a) Vol. Leg. t. 6. a f. 1736. (b) Vol.
Leg. t. 6. f. 666. tit. Dobra Leszno y inne. (c)
Ibid. pod rokiem 1736. a f. 620.

Z krwi Jagellow Ten idzie polak em Barbary,
I z krwi Piaśta, ktoremu Polsko twoie dary.
Berlo, Koronę, dalaś: po Augustie drugim,
Niech iak zaczął panuie lat szeregim długim.
August trzeci, drugiego Syn Następca chwały,
Który się na Ouczyzny wydał dobro cały.
I którego miłości ku nam, wojen siła,
W Szkim Kraiu wywarta nie nie osłabiła,
Krew On którą z Cesarzy Krolow Xiążąt bierze
Przez zawarte z Hiszpanem z Francuzem przy-
mierze.

Mat. 8. 8. z Bawarem, niech tak Koronami,
Dzieli z tamtemi, wiekowal żeby z Polakami.

KRONIKA ZEBRANA MONARCHOW XIAŻĄT Y KROLOW POLSKICH

Zacz:		Pa- lat:
Pano:	Lech I. XIAŻE.	
R. 550	Wizimir, y inni Lecha Potomkowie.	
	XII. Woiewodow.	
700.	Krakus.	
	Lech II.	
750.	Wanda Krolowa.	
	* XII. Woiew: powit:	
760.	Przemysł: lub Leszek I.	6.
804.	Leszek II.	5.
810.	Leszek III.	
815.	Popiel I. - - -	15.
830.	Popiel II. - - -	10.
842.	Piaśt - - -	19
861.	Ziemowit - - -	31
892.	Leszek IV.	21.
913.	Ziemomysł - - -	51
964.	Mieczysław. I. przyjął Wiarę Chrześciańską.	35

999.	Bolesław Chrabry, I. Krol	26.
	Mieczysław II.	
1025.	Kazimierz I.	9.
1041.	Bolesław II. Śmiały,	17.
1058.	stracił tytuł KRÓLA.	
	Władysław I. Herman,	13.
1082.	XIAZE. czy KROL	
	rożnią pisarze.	20.
1102.	Bolesł: III Krzywousty.	27.
1140.	Władysław II.	6.
1147.	Bolesł: IV. Kędzierza:	26.
1174.	Mieczysław Stary.	4.
1178.	Kazim: II. Sprawied.	16.
1194.	Leszek V. Biały.	6.
1200.	* Mieczysł. Stary, pow:	
	* Leszek Biały, powt:	
1202.	* Mieczysł Stary, po tr:	3.
1203.	Władysł: III. Łaskono:	
1206.	* Leszek Biały, po trz:	21.
1227.	Bolesław V. Wstydlivy	52.
1279.	Leszek VI Czarny.	10.
1295.	Przemysław, przywro-	ośm
	cił tytuł KRÓLA.	M.
1296.	Władysł I. Łokietek:	4.
1300.	Wacław Krol Czeski.	6.
1306.	Wład: Łokiet: powt:	27.
1333.	Kazim: III. Wielki,	37.
	ostat: z Famil: Piaśla.	

1370.	Ludwik Krol Węgier:	12.
	Władysł: II. Jagello	
1386.	Wiel: Xiąże Litew:	
1434.	Wład: III. Syn Iego	10.
	Krol Węgierski.	
1447.	Każ IV. 2 Syn Jagel.	45.
1493.	Jan Alb. Syn Kazim:	9.
1501.	Alexand: 2. Syn Kazim:	5.
1507.	Zygm: I. 3 Syn Kazim:	41.
1548.	Zyg: Aug. Syn Zyg. I.	24.
1574.	Henryk i Walez: potym	pięc
	Krol Francuski.	M.
1576.	Stefan Batory, Xiąże	
	Siedmiogrogzki	10.
1587.	Zygm. III. Kr: Szw:	44.
1632.	Wia IV. Syn Zyg. III.	17.
1648.	Jan Kaz. 2 Syn Zyg. III.	21.
1669.	Michał Koryb: Wiśn:	4.
1674.	Jan III. Sobieski.	22.
1697.	Fryd: August II. Xiąże	
	Elektor Sakski.	35.
1733.	AUGUST III. szcze-	
	śliwie nam, day BOŻE!	
	w iak naidłuższe lata	
	panujący.	

224

K S I E Ż G I

D R U G I E Y

T O M U

P I E R W S Z E G O

C Z Ę Ś C W T O R A

C Zest tã: O interregnum: O Interrein: O Seymdch przyzwania Stanow: czyli Convocationis: Obierania Krola, czyli Electionis: Uwieńczenia Krola, czyli Coronationis, rozdzielami tylãż uwiadomi.

R O Z D Z I A Ł I.

Rozdział ten pytania następujące ułatwi.
I. O Interregnum. II. O Interrein.

§ I.

C O jest interregnum? które iego przy-
czyny? iak wielorakie? *Odpowiadam.*
I. Jmieniem interregni rozumie się czas
zachodzący między śmiercią przeszłego,
następującego Krola uwieńczeniem: to jest:
przerwanie, czyli zawieszenie do czasu Kro-
lewskich

225

lewskich rządow. II. *Interregni* przyczy-
ny są trzy: Pierwszą, Śmierć Krola. Dru-
gą: Złożenie Krola uroczyste przez Stany,
iakię przykład zaszedł dawniey w oso-
bie Władysława Łokietka, na ukaranie
dobr Kościelnych łupieztwa, y życia swa-
woli, w trzecim iegoż panowania roku.
(a) Poźniejszy zaś czasy widziały toż w
Henryku Walezyuszu, który piątego pa-
nowania miesiąca dowiedziawszy się o
śmierci Brata swego Karola IX nagle bez
opowiedzi Stanom uiachał z Polski, na o-
debranie Francuskiey Korony. Gdy bo-
wiem długo á nadaremnie powrotu Jego
do Polski oczekiwały Stany Rzeczypospo-
litey, w roku 1574 złożenie iegoż nastąpi-
ło, y interregnum ogłoszone (b) Trzecią:
Zrzeczenie się dobrowolne Krolestwa, y
prawa do iegoż rządu, (abdykacyą pospo-
licie zowiemy) ktorego, świeższy się przy-
kład ukazuje, po dawniejszych Leszka
Białego y Władysława Łaskonogiego, w
Janie Kazimierzu, który pracami znużo-
ny, y różnych wojen ciężarem, rządy zło-
żył roku 1668. dnia 16 Września. III. *In-*
terregna dzielić się dwoiako mogą: Na
P mniey-

mniej, y na większe: Imieniem mniej-
szych rozumiemy te, które mniej czasu
zabierały, y z mniejszym Narodu zamię-
szaniem złączone były: Naprzykład gdy
po Piaście Ziemowit; albo później, gdy po
Zygmuncie pierwszym, Syn jego August
I. odbierał rządy. Imieniem większych
przychodzą te, które y więcej czasu za-
bierały, y zawierały zamieszek więcej-
I takowych 12 do czasów wybrania Kro-
la Jana III. na państwo Hartnoch liczy-
I. Po zeszłym Lecha rodzie. (d) II. Po
Wandzie. III. Po Przemysłu czyli Leszku
pierwszym. IV. Po Popielu drugim. V. Po
Mieczyławie drugim. VI. Po Kazimie-
rze Wielkim. VII. Po Ludwiku Polskim
y Węgierskim Krolu: VIII. Po Zygmun-
cie Augustcie. IX. Po Henryka Waleze-
go uśłapieniu do Francyi. X. Po śmierci
Stefana Batorego. XI. Po zrzeczeniu się
Krolestwa przez Jana Kazimierza: XII.
Po Michale Korybucie Wiszniowieckim.
IV. Nie widzę iednak przyczyny, czemu-
by w tym porządku następujących nie za-
warł: Nayprzód które zaśzło po śmierci
Leszka Czarnego. aż do Przemysława
Krola

Krola, gdyż to lat wiele trwało, (e) A
drugie potym które przyniosła Polse po-
rażka y śmierć Władysława Jagellończy-
ka III. pod Warną, które przedłużone do
lat blisko trzech, y ledwie nie było zakoń-
czone przeniesieniem, od Domu Jagelloń-
skiego do Piastów Xiążąt Mazowieckich,
Polskiego rządu. (f) Od czasów śmierci
Krola Jana y po nim Następcy Fryderyka
Augusta II. dwa *interregna* większe licze-
my: Następne po tych, w późne lata, na-
znaczay Krolow Krolu Boże.

(a) *Cromerus l. II. tit. Vlad. Leśt.*
f. 577. (b) *Zalasowski L. I. tit. 7. à f. 195.*
(c) *Vol. Leg. t. 4. à f. 1016.* (d) *Lib. I. c.*
2. à f. 102. (e) *Cromerns lib. 10 tit. Inter-*
regnum f. 671. (f) *Id. Ib. Lib. 22. f. 718.*

§ II.

Co to jest *Interrey*? Ktory y co jego za urząd?

Odp: I Imieniem ten *Interreia*, rozu-
mie się Rządca Krolestwa, czyli w
iegoż niektóre rządy Następca po śmierci
Krola. II: *Interreiem* tym Arcy-Biskup
Gnieźnieński jest, Xiążę pierwsze Polskie

ztałd nazwany. (a) Gdyby zaś Arcybiskupia Stolica ofieroconą była przez śmierć Pasterza, albo ten mianowany tylko przez Króla na Arcybiskupstwo, a od Papieża jeszcze utwierdzenia swojego nie otrzymał, (b) albo też od urzędu tego sprawowania zatrzymany był chorobą, tedy na Biskupa Kuiawskiego urząd ten spada. (c) Tak po śmierci Michała Króla, Floryan Kaźmierz Czartoryjski urząd Interreia sprawował, pod imieniem Kuiawskiego Biskupa, a mianowanego Arcybiskupa Gnieźnieńskiego: ponieważ był Michał Król był tylko mianowany, a jeszcze nie potwierdzony od Papieża: (d) Gdy też Uchański Arcybiskup stronę Maksimiliana po Walezyuszu utrzymywał, Stefana Batorego uwieńczył Koroną Karłowicki Kuiawski Biskup. (e) Konstantyja także Zygmunta III. Zonę koronował Piotr Tylicki Biskup Kuiawski, a nie Bernard Maciejewski Kardynał y Biskup Krakowski, y już mianowany Arcybiskup Gnieźnieński, ale jeszcze nie mający potwierdzenia z Rzymu. (f) Mianowanym

twier

twierdzonym Biskupom, urzędu tegoż zakazane sprawowanie pody, póki nieztwierdzi Papież mianowania Królewskiego: Zkąd gdy wspomnionemu wzywał Floryanowi Czartoryjskiemu nadszedł, list ztwierdzenia Jegoż na Arcybiskupstwo, tą dostojnością pełnością uczczony od Stanów, na związku przyzwany czyli na *Convocationis* Seymie. Co jeżeli Polscy po zaszły śmierci y na Arcybiskupa Gnieźnieńskiego, y na Kuiawskiego Biskupa Prałatach zeszło, albo też tych prawne inne przyczyny od urzędu tego sprawowania wymawiały, tedy Interreia urząd na Biskupów Wielko-Polskich spada: o czym czytaj Fredra y (g) Zawadzkiego (h) Może jednak Kuiawski Biskup godności tej Interreia ustąpić innemu z Biskupów wyższych, a to, do uroczystego albo obwieśzczenia, albo namaszczenia Króla: Czego przykłady znajdziesz rozliczne (i). IV. Interreia urzędy są. Naprzód, iak tylko, o śmierci Króla wiadomość odbierze pewną do Warszawy, jeżeli się tam nie znajduje pospieszyć, y tamże radę z przytomnymi Senatorami złożyć,

P3

wży,

wszy, Stany Polskie o śmierci Krola ob-
wieścić: Trybunały y Komissye. Seym-
ki przedprzyzywne, czyli *anteconvocat-*
nis, nakazać, y dzień wyznaczyć Seym-
wi *Convocationis*. (k) Maciey Lubieński
śmierci Władysława IV. Radę miał w Lu-
wiczu. Floryan Kazimierz Czartory-
ski Radę w Warszawie złożył, a listy w
Smarzewicach wsi Biskupstwa Krako-
wskiego rozpisywał po śmierci Micha-
Krola. (l) Do tegoż Interreia należy, w
radach przodkować, listy od postronnych
przyimować, mnieysze sprawy przez sie-
bie uspokaiać, do Seymu odkładać więk-
Zgołą należy do niego opatrywać wszy-
śtko, co do bezpieczeństwa granic, do nie-
naruszonego swobod y wolności zatrzy-
mania, do powszechnego Oyczyzny dobra
zciąga się opatrzenia. (m) V. Obwieszczenie
o śmierci Krola, (n.) które też podpisanie
Senatorow y pieczęcią Arcy-Biskupią
ztwierdzone być ma, y które po śmierci
Zygmunta Augusta próżno do siebie prze-
ciągał Marszałek Koronny) sprawuje ten
skutek: że Ziemskie, Grodzkie, Trybu-
nałskie, Skarbowe, zadworne Assefforskie,

y Re-

y *Relationum* Sądy, ustawiają. Grody iednak
y Ziemstwa otwarte do czynienia zapisow
y spraw od sądzenia różnych. Sądy ro-
wnie mieyskie nie zawieszają się, lubo wy-
zywania od nich aż do nowego Krola ko-
ronacyi bywają odkładane. (o) Zeby ie-
dnak *interregnum* niesprawiedliwościom
nie otworzyło drogi, na mieysce Grodz-
kich, Ziemskich, Trybunałskich Sądow,
Sąd Kapturowy ustanawiany bywa: O
ktorym da Bog niżej w Księdze czwartej,
gdy pisać będziemy o Sądach. Te zaś
Sądy nie prędzey ustawiać mają, choćby
z kąd inąd Sędziowie wiadomość mieli o
śmierci Krola, aż od Interreia wiadomość
Sędziowie wezmą. Czego widziany przy-
kład w Lublinie po śmierci Zygmunta III.
1632 kiedy lubo dnia drugiego uwiado-
miony był Trybunał o śmierci Krola, są-
dził iednak aż do dnia 8, w który listy
Prymasowskie nadeszły. I owszem tych
co nowinę tę rozfięwali wziąć kazano pod
areszt. (p)

(a) *Vol. Leg. t. I. ff. III. 172. Vol. Leg.*
z. 2. f. 854. tit. Wtore oznaymienie Krola. (b)
Karnkowski Lib. 3. Episl. 61. (c) *Zalasza-*
wski

wski Jur. Reg. Pol. L. I. tit. 19. f. 536. & 557.
 (d) Piaśnicki, Lubieński u Zalaszwowski
 (e) Karnkowski t. Epi. 3. Ep. 61. (f) Lubieński L. I. de motu Civili f. 39. (g) Henr. p. 15. (h) Diarii Elect. Mich. Zalaszwowski L. c. f. 557. (k) Przytuński p. 19. u Lengnich. 2. c. 3. ff. 2 & 3. ff. 66. 67. (l) Vol. Leg. t. 4. f. 148. y t. 5. f. 199. (m) Lengnich. L. c. (n) Id. l. c. y Vol. Leg. t. 4. f. 148. (o) Id. Ib. ff. 9. (p) Hartnoch L. 2. c. 1. f. 259.

ROZDZIAŁ II.

O SEYMIE CONVOCATIONIS.

§ I.

KTory nazwiska Convocationis Seymu początek? Mieysce? Osoby Seymuia-
 ce? Odp: Seym Convocationis nazwisko
 swoje bierze, od łacinskiego słowa Con-
 voco. zwoływam, przyzywam, które lubo
 każdemu Seymowi właściwie służy, temu
 jednak Seymowi, który się po śmierci Kro-
 lewskiej odprawia, zwyczajie przywła-
 szczył: iakich Seymow początek liczy się
 od roku 1573. Lubo w prawie Seym w
 ten

ten czas złożony, nazwisko nie Convocati-
 onis, ale Confederationis, y zjazdu, zatrzy-
 muie, (a) który mu jednak prawa późniey-
 sze daia. (b) II. Mieysce Seymu tego War-
 szawa, ani w zakładaniu tam iego przemia-
 na z Grodnem zachodzi. (c) III. Osoby
 Seymuiające są: Prymas z Senatem Ducha-
 wnym y Świeckim: y Posłowie z Woie-
 wodztw y Ziem tych wszystkich, które też
 na inne Seymy wysyłaia Posłow, w teyże
 samey liczbie wyśadeni.

(a) Vol. Leg. t. 2. f. 841. (b) Ibid.
 ff. 1078. 1080. (c) Vol. Leg. t. 5. f. 108. tit.
 Seym trzeci.

§ II.

Wiaki się sposob zaczyna Seym Con-
 vocationis? Odp: Początek tego Sey-
 mu bierze się. iak w innych od Nabożeń-
 stwa, Mszy S, Kazania, Pieśni: Veni Crea-
 tor Spiritus. Interrey w Senatorskiej z Se-
 natem zasiada Izbie, któremu się w śred-
 ku ich wystawia krzesło. Radzieiowski
 Kardynał, baldachim sobie wystawić ka-
 zał, ale go za naleganiem Rycerstwa odiał:
 Lubo w Kościele zasiadał pod nim. (a)
 Posło-

Posłowie Ziemsy w swej Izbie zagali-
w zwykły sposób swe obrady. I te zaczy-
nają od obierania Marszałka z Prowincyi
na którą porządku wybierania iegoż ko-
pada. Roku 1573. (b.) żaden nie obierany
Marszałek, ale każdego dnia, głosow y
władzy Marszałkowskiej szafunek trzy-
mał ieden z Posłów, tym następowania
po sobie porządkiem, który w pierwszeń-
stwie mów y mieysc zachowują Woie-
wodztwa. Na Seymie w roku 1696, gdy
zachodziła niezgoda w obieraniu Marszał-
ka, Szczuka Referendarz Koronny radził,
ażeby albo Marszałek był obrany, nie za-
chowując zwyczajney kolei, która mię-
dzy Prowincyami trzema zachowywana
bywa, albo żeby, nie przychodząc, do wy-
bierania Marszałka, Izba się Poselska, z Se-
natorską złączyła. Odrzucone to zdanie,
obрани Marszałkiem Stefan Humiecki Wo-
iewoda potym Podolski, y na tymże Sey-
mie widziany pierwszy przykład, nie do-
szłego, *Convocationis* Seymu: Zerwał go
Horodyski Czerniechowski Poseł, y w
tym Rzeczypospolitey fierać y zostá-
wieniu bez rady, obronę Kraiu zgromá-
dzona.

dziane przedsięwzięły Stany, pod nazwi-
skiem, Konfederacyi Generalney pewne
władzy obręby sobie kładącey (d) która
czytana przez Prymasowskiego Kanclerza,
od Posłów podpisana, krom Marszałka Hu-
mieckiego, y Posłów Krakowskich: lubo
niektorzy pod pewnemi zakładami pod-
pisy kładli.

(a) *Lengnich Jur. publ. l. 2. c. 3. § 15*

(b) *Id. Ibid. c. 15.* (c) *Vol. Leg. t. 5. a*
f. 835.

§ III.

Jaki dalszy powód, y tryb Seymu *Con-
vocationis*? Odp: Po obraniu Marszał-
ka, Stan Rycerski Posłów trzech, iednego
z Prowincyi każdey, wysłał do Senatu, z
obwieszczeniem szczęśliwego Marszałka
wybrania. Posłowie ci do Senatu przy-
puszczeni, że w roku 1696 stojąc rzecz
mieli, obraziło to Rycerski stan, w czym
winę całą na Marszałka Wielkiego Koron-
nego, Senat wymawiając się złożył. Przez
tyłuż Woiewodow, w tymże roku Stano-
wi Rycerskiemu złożył Senat powinzo-
wanie Marszałka, y do złączenia Senator-
skieg

skiej Izby z Poselską, wzywał. II. Potym Seymu zagaieniu, y pomyślnych poczynkach, następuje Senatorskiej y Poselskiej Izby złączenie. Wchodzących Posłów Marszałek Wielki Koronny, albo wniebytneści jego Nadworny wprowadza. Mowa daley ma Marszałek Seymowy, na którą odpowiada Prymas: y tenże rzecz całą, o ktorej się Stany naradzać mają, wyklada. Ktory Rzecznika do stanów urząd zastępował za Prymasa w roku 1648. Sekretarz Wielki Koronny: A w roku 1587. Prymas dla zdrowia słabości nieprzytomny, rzecz całą, do naradzania się o niej wyznaczoną, Stanom na piśmie podał. (a) III. Zwyczaj naradzania się y sposob tenże sam zachowywany bywa, ktory y na innych Seymach: W roku 1696. Senat proszony, mow prawa ustąpił, warowałszy sobie wolność przymowienia się do głosów Rycerskiego Stanu, jeżeli y gdzie? zdać im się będzie. (b) IV. Na tymże Convocationis Seymie, jeżeli się znajduią od przeszłego Krola wywyższeni do Senátu, a ieszcze nie przyśięgli, zwykłą przed Senatem wykonywają przyśięgę. (c) Tamże się

się dzień y miejsce przyśięgi Krola wybieraniu wyznacza, y cokolwiek do ubezpieczenia wolności y dobrego rządu należy, stanowi tamże. Wyznaczani także bywają z Senatu y z Rycerstwa niektorzy Interreiovi dla rady, iako też do strážy ciała zmarłego Krola, (d) do przeyrzenia Skarbu y Księgarni Rzeczypospolitey, do Krolewskich Ekonomiy y intrat, y do innych rzeczy. Listy od Pánów postronnych czytają, y na nie odpisują:

(a) *Załuſki Ep. t. 2. ff. 77. 78. (b)*

Ib. f. 81. (c) Vol. Const. t. 6. f. 54. (d) Vol. Leg. t. 3. ff. 730. 731.

§ IV.

Jakie są osobliwości y zwyczaje dokonczania Seymu Convocationis? Odp: Seym ten, iak y inne niedziel sześć zwyczajnie trwa, niekiedy zkracaną bywa do niedziel dwu: Po śmierci Zygmunta III. trzyniedzielny Seym złożony: dwuniedzielny po Władysławie: pięcniedzielny blisko po Janie Kazimierzu. II. Uchwały Seymu tego nazwisko Confederationis mają, czyli związku, obowiązują się tu albowiem Stany pod

pod wiarą, czcią y sumieniem naprzeciw buntownikom y Oyczyzny pokoy mięszaiącym. Zowie się też Sejm ten Kaptur, czyli to na znak żalu powszechnego, iak rozumie Piaśnicki. (a) Czyli że iak Kaptur zasnania od deszczu y burzy, tak związek ten Stanow Rzeczypospolitey Giało ubespieczę. (b) III. Podpisują Kaptur, Prymas, po nim Senatorowie inni, Marszałek potym Seymowy, (c) a po Marszałku Posłowie wszyscy: Kaptur, po przeczeniu się Krolestwa przez Jana Kazimierza, podpisywały Miasta: Kraków, Wilno, Lwow: Poznań, nakoniec Sekretarz J. K. MCi (d) IV. Ztwierdzony podpisami Kaptur do Grodu Warszawskiego podany bywa przez Marszałka, a potym do druku, y z niego na Seymiki *relationum* rozsyłany: Masz dziecie związków tych y uchwały w prawie: V. Po skończonym tym Seymie następują po Woiewodztwach Seymiki, *relationum*, ztąd nazwane, że na nich sprawę Posłowie dają dzieiow Seymu *Convocationis*. Na nich się też o przyszłym obieraniu Króla, naradzają obierają Posłowie, y pewne dla nich układają się przepisy. Dzień tych

tych Seymików wyznacza się na Seymie: który gdy był zerwany w roku 1696: tedy w podpisach związku uczynionego, warowali sobie Posłowie czas tych Seymików, różni, różny: Niektorzy brali to do woli Braci y rozporządzenia swych Woiewodztw. (e)

(a) *Zalasz. Lib. 1. tit. 7. ff. 117. 118.*
 (b) *Id. Ibia.* (c) *Vol. Leg. t. 3. a f. 737.* (d)
Vol. Leg. t. 4. w roku 1568. (e) *Vol. Leg. t. 5. f. 860.*

ROZDZIAŁ III.

O SEYMIE Obierania KRÓLA.

§ I.

W iaki się sposób Sejm obierania Króla odprawić? iak długo? y na którym miejscu? Odp. I. Sposób Seymu tego nie tak prawem opisany iest, iak raczej zwyczajem się miarkuje: Zamyślały wielkroć Stany pewne Seymu tego obrządku przepisać, ale tego nie dopuściła boiaźń, żeby obrębem prawa nie była naruszona pieszczona w Królow obieraniu wolność: (a) Znaydziesz iednak w prawie ustaw

wiele

wiele porządek obierania y bezpieczeństwa
warujących, (b) y występkom różnym
różne wymierzających kary. II. Czas Sey-
mu obierania Krola wyznaczają Stany na
Seymie *Convocationis*: między ktoremi
Seymami czasu przeciąg nie jest opisany
prawem: Po śmierci Krola Jana III. skoń-
czył się Sejm *Convocationis* dnia 28 Wrze-
śnia: a Sejm obierania Krola dnia 15 Ma-
ia zaczęty. (c) III. Seymowi temu sześć
niedziel wyznacza prawo; (d) iednakże
czasu (e) tego prawie zawsze przyczynia-
no. August III. dnia ostatniego Seymu o-
brány. W roku 1674. czas Seymu obiera-
nia Krola do niedziel trzech skrocony. (f)
IV. Mieysce Seymu obierania Krola jest
pole między Warszawą a Wolą: ktore się
mieysce wyraża w zakładanych po Stefanie
związkach. (g) Henryk Walezy y Au-
gust III. obróni są za Wisłą w polu między
Warszawą a Kamienną położonym: wszak-
że Sejm ugodny miány w roku 1736. obie-
raniu Krola warował mieysce między
Warszawą a Wolą. (h) Mieysce to oto-
czone jest walem y fossą: trzy do niego
bramy wstęp otwierają: iedna od wscho-
du

ściu dla Wielkopolskiej: Druga od południa
dla Małopolskiej: Trzecia od zachodu dla
Prowincyi Litewskiej. Woiewodztwu
każdemu mieysca Marszałkowie (i) wy-
znaczają, na ktore się pod namioty groma-
dzi Rycerstwo: Szopa zaś wysta-
iona by-
wa dla Senatorow osobnie: y blisko szopy
okryślone przez nichże koło dla Posłow
od Woiewodztw wysadzonych, ktorzy sa-
mi Seymowe zakładają obrady z Senatem:
Inni tylko należą do dania w obieraniu
Krola swojego przyzwolenia czyli *Suffra-
gium*. (k) Staranie bram y wałow do Mar-
szałkow należy. (l)

(a) *Vol. Leg. t. 2. f. 884. y f. 1090.* (b)
Ib. à f. 843. y także Vol. Leg. t. 3. à f. 753.
tit. Porządek na Seymie walnym Elekcji y w
rokach 1648. 1674. (c) *Vol. Leg. t. 5.* (d)
Vol. Leg. t. 6. f. 728. n. 26. upatrując: (e) *Vol.*
Leg. t. 5. f. 207 § upatrując. (f) *Vol. Leg.*
t. 5. f. 728. n. 27. (g) *Vol. Leg. 6. f. 659. tt.*
Prerogatywy. (h) *Zalaszowski l. 1. tit. 9. ff.*
192: 193. y Vol. Leg. t. 3. L. supra c. (i)
Vol. Leg. t. 9. w roku 1996. (k) *Vol. Leg.*
t. 3. f. 728. n. 27. y indziey.

§ II.

Ktorzy należą y ktorzy nie należą do dania *Suffragium* w obieraniu Krola. Odp. Obierają Krola Senatorowie Szlachta z trzech Narodow zgromadzeni Wielko-Polski z Mało-Polski y Litwy. (a) Na Henryka Walezego dopiero po jego obwieśczeniu przez Polaków przyzwolała Litwa, ktorey iednak warowano w ten czas y tylekroć, prawo wybierania Krola y (b) Zygmunt III. obrany bez Litwy, ktora go dopiero po jego uwięzieniu za Krola uznala. (c) Michał y Jan III. przody od Polakow wybrani, tuż od Litwy: ale Krolew nie przody ogłoszeni. (d) Zygmunt August na Krolestwo z życia Oyca wstąpił bez wiedzy Pruszków, ale tenże Zygmunt (e) iako y po nim Stefan bez nich równie wybrany. Prawo wybierania Krola nienaruszone dla nich warowali (f) II. Miasta też niektore zaszczycone są dania *Suffragium* honorem: Krakow, Poznań, Wilno, (g) Lwow: Michał Krola ugodne zakłady czyli *pacta conventa* podpisali wysadzeni na to od miasta

Wars

Warszawy: (h) y Uchwała Seymu ugodnego w roku 1636 zaszczycającego miasta przywileju wolnego Krola wybierania, okazanie przywileju wolnego Krola wybierania, okazanie przepisule. (i) Wzywa ie także na to Krola wybieranie Związek miast w roku 1632. (k) Miasta Pruskie: Toruń, Elbląg, Gdańsk, iako składają część Stanow Pruskich, tak z nimiż razem należą do obierania Krola. Jakoż obranie Jana Kazimierza pod Woiewodztwem Chełminskim, też miasta podpisały: (w druku omyłka zachodzi, gdzie się czyta, miasto: *Civitates Prussiae majores*, flowo *minores*. (l) I tychże Miast więkzych imieniem podpisał wybranie Krola Jana III. Stefan Wyżga Warmiński Biskup. (m) III Xiążęta Pruskie, prawa tegoż domagały się na Seymach obierania Krolow: Zygmunt III. Władysław, nawet po swoim z praw Lenności uwolnieniu, Jana Kazimierza y Jana III. ale niedopuszczone nigdy od Stanow, ani się czyta y znajduje w zbiorze prawa (n) ofiarowane na piśmie przez Posłow, iakie *Suffragium*. IV. Xiążęta Pomorskie y Kurlandzkie domagały

gali się na Seymie obierania Henryka z
szczytu tegoż, ale im odmowiony (o) Ro-
ku 1632, zaszczytu tegoż dla siebie szuka-
ło wojsko ale nie otrzymało. (p) Mni-
ednak żołnierz każdy, Szlachcic, nie ma
Rzeczypolpolitey służy, ale iak obywatel
votum swoje na Krola dawac: ktorego, na
tymże Seymie domagający się Kozacy, ob-
rzuceni. (q)

(a) Vol. Leg. t. 5. y t. 6. upatrując
Na związkach 1696. 1733. (b) Lengnich. L. c.
c. 4. § 12. (c) Id. l. c. (d) Id. L. c. (e) Id. l. c.
[f] Id. l. c. (g) Vol. Leg. t. 5. ff. 284, 285.
286, 300. (h) Ibid. f. 36. (i) Vol. Leg. t. 6. f.
584 n. upatrując. f. 583. (k) Vol. Leg. t. 3. f.
728. n. 26. (l) Vol. Leg. t. 4. f. 250. (m) Vol.
Leg. t. 5. f. 322. (n) Lengnich l. 2. c. 4. § 8.
(o) Bielski w Kronice na karcie 694. 695.
(p) Vol. Lig. t. 3. f. 733, n. 46: (q) Pił-
ski u Lengnicha L. c.

§ III.

Jaki początek Seymu obierania Krola:
nayprzod obrania na nim Marszałka.
Odp. I. Za nadeysciem dnia, do zapoczęcia
Seymu obierania Krola wyznaczónego,
ida

gda wszyscy, do Kościoła S. Jęz. w Mie-
ście: Tam Mszą o Duchu S. Pofel Papie-
zki, albo z Arcy-Biskupow lub Biskupow
ktory, y Kazanie, ma na to z wyfadzonych
jeden: II. Ztamtąd w pole wychodzą:
Wojewodztw Obywatela na wymierzone
sobie przez Marszałkow stanowiąca: Se-
natorów pod Szopę: Posłowie z Wole-
wodztw y Ziem do określonego sobie
Kola. III. W kole Rycerskim Posłow,
następuje nayprzod obranie Marszałka. Na
Seymie obierania Augusta II wszystko Ry-
cerstwo, nad dawny zwyczaj, a nie sami
Posłowie kreskowali się na Marszałka kre-
sek tych zbieranie zabrało czasu dni 14.
I lubo prawa są dawne obierania Marszał-
ka w dniu pierwszym Seymowania, (a)
átoli w roku 1669 dopiero dnia dwunaste-
go, a w roku 1697 aż w miesiąc Marszał-
kowie obrani. Na Seymie obierania Hen-
ryka, Niesiecki Czarnkowskiego kładzie,
co w wątpliwosc podaie Lengnich. [b]
Na Seymach obierania Zygmunta III. y
Augusta III. dwu Marszałkow było. Tam
Gaspar Dębiński y Pawał Orzechowski:
Tu Franciszek Radzewski y Antoni Po-
ninski.

246
 ninski, dla podzielonych na dwie części
 Krola obierających Stanow. Ostatniego
 związku uchwała obieranie Marszałka
 Woiewodztwom, Ziemiom y Powiatom
 zlecała, z dokładem ułożenia sposobu te-
 goż obierania y z warunkiem przysięga-
 nia czasu w tymże obieraniu (c) lubo te-
 siodmego dopiero dnia obrany. III. Mar-
 szałek po swoim wybraniu przysięga: Za-
 poczęty przysięgania zwyczaj w roku
 1669. a zaś przysięgi kształtniejszy inny
 warunek ułożony w roku 1678. (d) IV.
 Obranie Marszałka Rycerstwo donosi Se-
 natowi przez trzech Posłów, z każdej Pro-
 wincyi po jednym wyśdżonych: I przez
 tyłuż Senatorow od Senatu Stan Rycerstwa
 powinowanie odbiera; y zapraszanie do
 złączenia obrad swoich z Senatem. V. W ro-
 ku 1697 przed obraniem Marszałka Bisku-
 pi dway mianowani od przeszłego Krola,
 wierności przysięgę wykonali. (e)

(a) Vol. Leg. t. 5. f. 546. tit. Ju-
 rament. (b) Lib. 2. c. 4. § 16. f. 104. (c) Vol.
 Leg. t. 6. f. 584. tit. obieranie (d) Vol. Leg.
 t. 5. f. 546. tit. Iurament. (e) Lengnich l. 2. c.
 4. §. 18. f. 105.

O czym się nayprzod zwykły naradzać
 Stany po złączeniu Posłów z Sená-
 tem? Odp. I. Sądy nayprzod Kapturowe
 ustanawiane bywają: Q których niżej w
 Księdze 4. II. Następnie naprawa (prawa
 zowią, Exorbitancyami) tego wszystkiego,
 co z kluby praw wypadło. (a) III. Do
 ułożenia daley zakładów ugodnych czyli
Paſtorum Conventorum z Krolem, którego
 stanowią wybierać, przystępują seymują-
 ce Stany. [b] IV. Zakłady te ugodne Kro-
 low: *Paſta Conventa* zowiemy: Henryko-
 wi przed wybraniem jegoż [c] Stefano-
 wi y Michałowi, po ichże wybraniu (d)
 Zygmuntowi III. Władysławowi IV. y Ja-
 nowi Kaźmierzowi po ichże wybraniu,
 ale przed obwieszczeniem ichże za Kro-
 low pisane uchwały rokow 1668. 1696.
 wprawiane do kluby praw tego, co z o-
 brębu praw wypadło, łączyć kazać, uło-
 żenia przedugodne Krolow z Stanami,
 przed záysciem uroczystego Krolow tych-
 że obwieszczenia.

(a) Vol. Leg. t. 2. f. 1058. n. 10. y indziocy

§ V.

CO się znaczy imieniem, *Paſta Conventu Regum*, w prawie nazwanych: ktery ich początek? y zapisywania zwyczaj. Odp. I. *Paſta Conventa* Krolow. iak prawo mowi, nieco innego są, tylko ugody niektore między Krolom obieranych a Rzeczpospolitą, Krola wybierającą zaſzle, y uroczystey przyſiegi przytwardzone warunkiem. II. Początek, takowych zakładnych z Krolami ugod, liczy się od roku 1573. od Seymu obierania Henryka Walezusza, lubo y dawnieyszemi czaſy, iezeli nie imię, *Paſtorum Conventorum*, tedy rzecz sama tych ugod zachodziła w wyſądzaniu Panow wybranych do tronu: Tak, że dawnieysze czaſy pominę, gdy Władysława Jagiełła Litewſkie Xiążę Krolom obierali Polacy, nie przody to uczynili, aż niektore na ſiebie obowiazki przyjął: iakie, z przednieyszych były, żeby Wiare S. Katolicką przyjął, y do teyże wiary, ſwoy Narod przywiódł: Zeby Jádwigę Krolewnę Polſką

Polſką za Zonę pojął y żeby Litwę w iedno Rzeczypoſpolitey ciął, iak prawa mowią wcielił: Mamy w Kronikach w Ludwika Węgierſkiego razem Krola obieraniu, zakładow podobnych wyraźną pamieć: Nazwiſka *Paſtorum Conventorum* nie znajdujemy, a teź, ugoda Stánow z Wálezym Krolom, o tron, ukazuje tytuł: *Articuli Paſtorum Conventorum*: (a) Ugody te Krolow wybranych, z Rzeczypoſpolitą wybierającą zacząwszy od Henryka mową Łacinską wypisano: Władysława IV. y następujących Krolow ięzyka Polſkiego rodowitość zaſzczyciła. (b)

(a) Vol. Leg. t. 2. à f. 859. (b) Vol. Leg. pod temiż Krolami.

§ VI.

KTorzy, ſwoiego do Korony obierania mają ſobie pozwolony honor? y ktery są, o tey, ich obierania wolności prawa? Odp. Wybierani byc mogą do Korony y Narodu całego naywyższych rządow, znamieniei zdawná y rodowłci Rycerze y Szlachta Polſka: Lubo znajduią ſię niektorych Związkow warunki zakazujące

zuiące wybieranie Piaſta: tym bowiem imieniem (b) Ziomkow do wybierania ichże za Krole oznacza prawo, względnie jednak w wybieraniu Krola na Synow Krolewskich zawsze Polacy mieli, y że Jan III. Synow doſtoynoſć ta minęła, zolaſz wuię to w tajemnicach woli w ten czas ſeymuiących. Ktore też nie zagradza Cudzoziemcom do Korony y rządow paſtwa przyſtępu, ale iák támtych, gdy przypuſzcza, tak tych w pewnym zakładow obrębie zatrzymanych mieć chce: III. Odzywali ſię zprágnieniami wynieſienia ſwoiego na tron Polſki, rożnych Narodow Xiążęta, y ich nie ſą odrzucone żądze, lubo ſkutek żądz zanieſionych niektore tylko odebrały: Szukáli dla ſiebie honoru tego po Zygmuncie Auguſcie: Francuz, Siedmigródzanin, Szwed, Piaſtowie, Sas, y otrzymáli: Szukało wielu innych, y albo odrzuceni, albo opuſzczeni od ſzczeſcia, dawali rożne odmiány Národu całego powodem. IV. Wszakże Krolew Polſkim niemoże nikt być, tylko Kátolik prawowierny, y Związkow niektórych uchwały dodaia (c) *Romanus Catholicus*. V. Ci wszyscy

wſzyſcy ktorzy ſię ſtaraia o ſwoie do tronu wynieſienie, znáydować ſię nie powinni w polu do obierania Krola wymierzonym. Przytomnoſć Władyſława IV. w Warszawie obraziła Stány y prawu zakazuiącemu tey bytnoſci pochob dała. (d) Michała y Jana przytomnych na Seymie obierania Krola przykłađ ma wymowkę, żaden bowiem z nich przynaymnicy iáwnie, nie zabiegał o tron. VI. Ponieważ tedy ſtaraiający ſię o koronę przytomni być nie mogą ſami na Seymie wybierniczym Krola, ſprawę wybrania ſwoiego przez Poſlow utrzymuia. Za Władyſławem IV. y Janem Kazimierzem krom wſtawiania ſię Cudzoziemſkich Poſlow, urząd poſelski ſprawowali niektórzy z Senatu y Rycerſtwa uproſzeni.

(a) *Vol. Leg. t. 5. f. 8. tit. Oznaymienie: y f. 256.* (b) *Vol. Leg. t. 5. f. 837. tit. Więc iako.* (c) *Ibiđ. f. 836. tit. Pro fundamento tamże f. 13. tit. Rex Catholicus* (d) *Vol. Leg. t. 3. f. 775. tit. Candidatus.*

§ VII.

Ktore ſą prawa Cudzoziemſkich Poſlow

Now tyczące się? ich zprowadzania czasu? sposób? porządek? sprawowanie poselstwa? przyimowanie? miejsce? y Listów świadectwo czyniących? ich poselstwa napisy? mowy? odpowiedzi? odprawa? y inne? nakoniec tyczące się teyże rzeczy? zwyczaj? Odp. I. I zwyczaj dawny, y prawa, nie tylo od pola wybieraniu Krolów wymierzonego, ale y od Warszawy dalekiemi mieć chcą Cudzoziemskich Posłów: (a) Ktore też Szlachcie na służbie Cudzoziemskich Posłów zostaiącey, nakazuia, żeby się od ich służby uwolnili jeżeli prawa *Suffragii* utracić niechcą. II. Dzień y godzinę przyimowania Posłów, nie sam tylo, iak dawniey był zwyczaj, wyznacza Senat, ale dokład w tym zachodzi Rycerskiego stanu: O czym się uwladomiaia Posłowie (b) III. W przyimowaniu Posłów porządek się ten zatrzymuje: Najpierwsze daje się miejsce Posłowi Papieskiemu, Cesarzowskiemu potym, Francuskiemu daley: Na Seymie obierania Henryka, Hiszpański Posel niechciał swojego poselstwa sprawować, że był od Francuskiego uprzedzony. Szwedzki rownie na Sey-

nie obierania Zygmunta III. urażliwie to przyiał, gdy go Moskiewski Posel w sprawowaniu Poselstwa dniami trzema uprzedził. Na Seymie obierania Michała po zakonczonych od Cesarza y Krolów poselstwach: Brandeburkiemu nayprzod, po nim Woiewody Renu: y gdy się Lotaryńczyk opoźnił Xiążęcią Kurlandyi: daley Haná Tatarskiego, po tych Lotaryńczyka Posłowie słuchali. Może iednak Posel wyższego Monarchy, późniejszy sobie do sprawowania poselstwa czas z przyczyny iakiey warować: tak natymże Seymie Posłowie Krola Szwedzkiego dopiero po Lotaryńczyku rzecz mieli. Na Seymie wybierania Stefana gdy Posel iegoż Jerzy Blándrata zachorzał w drodze, towarzyszył iego Marcin Berzewicz poselstwo swoje przez list do Senatu posłany sprawował. Na Seymie też wybierania Zygmunta III. Cesarzski, Hiszpański y Arcy-Xiążęcia Austryi Posłowie poselstwo swoje razem sprawowali. IV. Spósob przyimowania Posłów, nie zawsze y nie względem każdego Posła iednakowy. Na Seymie obierania Walezego Biskupi trzy tyleż Swieckich Senate-

254
Senatorow y wielu z Rycerstwa Papie-
skiego Posła zapraszali y prowadzili. Na
Seymie obierania Michała dway Biskupi
sześciu Woiewodow y tyluż Posłow ur-
ząd ten zprowadzania Papieskiego Posła
sprawowali: Na Seymie obierania Augu-
sta II. dwu Biskupow iednego Woiewode
y trzech z Rycerstwa na tegoż Posła Pa-
pieskiego przyięcie wysyłało. Do Ce-
sarskiego Posła przyięcia wysładżani bywa-
ią z Senatu tylo Swieckiego, y z Rycer-
stwa y w ich wysładżaniu zachowanie się
Narodow trzech porządek: W zprowa-
dzaniu innych Krolow y Xiążąt Posłow,
nie lednakowa zachodzi uroczystość,
miarkowana ta bywa uwagą godności
Panow, od których się poselstwo sprawuje:
A niekiedy y osob sprawujących; tak gdy
od Władysława IV. poselstwo sprawowa-
li Braciaiegoż, Krolewicowie y Biskup Ku-
iawski ie wprowadzał: y pierwsi oni slu-
chani od Stanow. V Posłowie Cudzo-
ziemscy przyimowani bywaią od Marszał-
kow, Obojga Narodu; Posła Xiążęcia Kur-
landzkiego Marszałek Seymowy przyi-
mował, na Seymie obierania Michała Kro-
la.

255
la. Naprzeciw wchodzącym do koła po-
selckiego (gdzie teraz od Władysława IV.
czasow słuchaią Posłow, gdy ich przedtym
w Szopie Senatorskiej przyimowano)
Władysława IV Posłom, między ktoremi
iegoż Bracią byli: Prymas z Senátem do
Brámy koła tegoż drogę zaszedł. Naprze-
ciw Papieskiemu Posłowi, krokow kilka
z mieysca swego wychodzi Prymas. VI.
Mieysce w kole Papieskiemu Posłowi da-
ie się między Gnieźnieńskim y Lwo-
wskim Arcy-Biskupami: Krolewicom od
Władysława Posłow po lewey Prymasá
stronie: Jnnych Monárchow Rzecz-po-
spolitych y Xiążąt Posłowie między Mar-
szalkami Koronnym y Litewskim zasiada-
ią. Na Seymie wybierania Michała, Xią-
żęcia Kurlandzkiego Posłom dane miey-
sce za kołem w stanowisku Woiewodztw
Pruskich: I na tymże Hana Tatarskiego
Posłowi miało kobierca pozwolony sto-
łek. VII. Zasiadłszy mieysca swoje Posło-
wie listy świadectwa oddawaią, od czasow
Michała Krola dwa: Senátowi ieden, kto-
ry Sekretarz albo Referendarz czyta. Dru-
gi Rycerskiemu Stánowi, ktore czyta
Mar-

Marzalek Seymowy. Papieski list na Sejmie wybierania Krola Michala, stojacy, y odkryta głowa czytał Marzalek Seymowy: VIII. Na obieraniach Janá Kázimierza y Michala, dany tytuł Rzeczypospolitey Nayiasnieyszey: Nawet y od Posła Cesarzkiego w mowie, ktorego że list Cesarzki w nádpisie nie zawierał, nie jest oddany tenże. IX. Po oddanym świadectwaleście Posłowie mowy máią po łacinie, z zaleceniem Osob, ktorých do tronu wyniesienia staranie, imże polecone, y ięzyk ten według prawa Narodowi publiczny jest. Rozenberg Cesarzki Posel na Sejmie obierania Henryka Krola miał swoje po Czesku mowe: Jan Kázimierz za Bratem Władysławem rodowitą Polką mowa: Są przykłady podawanych Starcom już na piśmie już w druku, tłumaczeni, żądzy Monarchów, ktorých przywiedzenie do skutku, swym ciż sami zlecali Posłom. X. Posłom od czałow obierania Władysława Prymas, iako też y Marzalek Seymowy po łacinie odpowiada. Po odebraney odpowiedzi z Posłami razem powstaie Senat, powitania wzajemne następuią,

stepuia, y po tych dokonczeniu tąż samą uroczystością obrządkow zachowaną, powracaia Posłowie. Bywa, że króm zalecania do tronu osob pewnych czynionego przez Posły, Senatorowie też sami, zalety do korony Panow tych czynią, ktorým zprzysiała. (c)

(a) Konfederacye 1668 § A iż supponimus 1674. 1696. § Mieysce Elekcyi 1633. § O oddaleniu się (b) Lengnisch Hartnoch tit. de Elest. Reg. (c) Ibid:

§ VIII.

Jaki się zachowuie porządek w samym wybieraniu Krola? tryb kreśkowania się? Obwieszczenie Krola wielokrotne? y od kogo? Odp: Dnia wyznaczonego obieraniu Krola, Senatorowie y Posłowie ziemscy w kole stawiają. Rycerstwo inne w polu na koniach pod chorągwiami ná Woiewodztwa y Ziemie podzielone: Interrey po krotkiej przemowie, kładzący zaczyna pienie: *Veni Creator Spiritus*, y za nim inni: Po prześpiewanym himnie dawszy błogosławieństwo, Senatorow y Posłow do Woiewodztw własnych rozpu-

R

sczta

Tacza: Sąm z Marzałkiem Seymowym
zostaie w kole. Woiewodztw też tych
Senatorowie y Posłowie, z których się
Szlachta na Seym obierania Krola nie zie-
chała, do koła y pod szope się gromadzi.
Tak na Seymie obierania Michała Krola
Litwa, Bełżkie, Wołyńskie, Ruskie, Woie-
wodztwa naradzały się w kole: Woie-
wodztwo Malborskie w szopie. (a) II.
Kreskowanie od czasow obierania Wła-
dysława IV, (gdyż przedtym inny iego był
obyczaj) w ten się odprawia sposob: naj-
pierwey w każdym Woiewodztwie Sena-
tor głos zabiera: y tego, ktoremu krolo-
wania honoru życzy, zaleca, y wszystkich
do iednomysłności y zgody zachęca; kto-
ra gdy zachodzi, (a prawa ią (b) nakazu-
ią) Senatorowie y Posłowie kreski zbie-
raią od Szlachty swojego Woiewodztwa y
Ziem: zebrane potym zanoszą do koła, y
za namienieniem Woiewodztwa przez
Seymowego Marzałka, porządkiem czy-
taią. III. Po przeczytaniu kresek, Inter-
rey na koniu obieżdza koło, y trzykro-
tnie pyta, czyli iednostayna wszystkich,
na osobę, którą do tronu mianuie, zacho-
dzi

dzi zgoda, (c) y gdy żaden nie przeczy,
obwieszcza Krola: Prawo to obwieszcza-
nia Krola Prymasowi waruia różne Sey-
mow ustawy: (d) Wszakże Michała ob-
wieszczał Poznański Biskup, gdy Biskupi,
Kuiawski y Krakowski z Prymasem ba-
wili w Mieście, a Rycerstwo do iego ob-
wieszczenia nagliło. Jáná IV obwieszczał
Krakowski Biskup w przytomności Po-
znańskiego, gdyż Prymasa śmierć zabra-
ła, a Kuiawski ieszcze był z Rzymu nie
odebrał swojego potwierdzenia, za rozpo-
rządzeniem Stanow: Stefana obwieszczał
Jan Sieninski ieszcze na ten czas, nie wy-
niesiony na godność Arcy-Biskupią Lwo-
wską, którą dopiero ozdobiony później,
gdyż na stronie wybierających iegoż, żaden
z Biskupów nie był. Augusta II. Kuiawski:
a Augusta III. Poznański, Biskupi obwie-
szczali, ponieważ Arcy-Biskupi utrzymy-
wali y ogłaszali innych. (e) IV. Mar-
šek W. K. a w niebytności iego z Marzał-
kow inny, obwieszczenie toż Krola powta-
rza przy trzech koła bramach. (f) Urząd
ten dla niebytności Marzałków na Sey-
mie obierania Zygmunta III. sprawował

Zamoyſki Kanclerz W.K. V. Po ob-
szczeniu Krola: Hymn *Te Deum laudamus*
przy trąb, kotłow, armat, y ręczneych
by ogłofach, z Prymaſem kłęczący wy-
ſpiewuią wſzyſcy. VI. Niekiedy Stany
dwie części podzielone, miaſto iednego
dwiu obierają. Czego przykłady widzi-
ły Seymy obierania: Stefaſa y Maxymily-
ana. Zygmunta III. y także Maxymiliana.
Augusta II y Kondeuſza: Augusta III. y
Staniſława Leſzczyńskiego. Po zręcze-
niu ſię Kroleſtwa przez Jana Kazimierza,
gdy niezgodne były wybierających głoſy,
Krzycki Podkomorzy Kaſiński wykrzy-
knął w ſwym kole Michała Wiſniowie-
ckiego, który głoſ tą zgodą inne przy-
jął, że też od wſzyſtkich powitany za Kro-
lę: Taż w obieraniu niezgoda, gdy iedni
Neoburgu Woiewody Syna, Xiążęcia Lo-
taryńskiego utrzymują drudzy, zgodnych
z Janem Sobieſkim głoſow, początkiem
była.

(a) *Lengnich L. 2. c. 4. §. 42.* (b)
*Vol. Leg. w Konfederacyach: 1587. §. My ra-
dy 1632 §. A między temi: 1648. §. A ktoby
1668. §. Nayprzod 1624. §. I nie pierwszy 1690.*
§. Pr

§. *Pro fundamento. 1733. §. Iako zawsze.*
(c) *Vol. Leg. t. 4. f. 1026. §. Nayprzod.*
(d) *Vol. Leg. t. 6. f. 659. tit. Prerogatywy*
Prymacyalne. (e) Zaſuſki, Piaſecki, u Len-
gnicha L. c. (f) Ibid. f. 150.

§ IX.

Jaki porządek dalſzy Seymu obierania
Krola po iegoż obwieſzczeniu? Odpo-
I. Nayprzod z obranym Kroleſem ieżeli w
Warszawie przytomny, a w niebytnoſci
iego, z iegoż Poſłami, idą Stany do Kościo-
ła S. Jana: Michał Krol dla opoźnionego
czaſu proſto na zamek prowadzony: Jan
III. że ieſzcze daleko było do wieczora do
Kościoła ſzedł przody: Tam hymn: *Te*
Deum laudamus, bywa ſpiewany. Przed
Kroleſem, gdy ten przytomny, Marſzałko-
wie laſki niſoſą, ale nachylone: Przed Micha-
łem wybranym Kroleſem laſkę niſoſł Kan-
clerz. (a) II. Od czaſow Michała Krola, u-
gody między Kroleſem obranym, a Rzecz-
poſpolitą, piſywane bywałą już po obraniu
Krola; gdy przedtym w trzecim Seymo-
wania tygodniu układać ie nakazywało
prawo. (b) Do piſania tych ugod, wyſta-
dzanych

dzanych bywa przez Prymasa Senatorow
6. y przez Marszałka Posłow 12, z kądze
Prowincyi czterech; Ci zaś układają ie
w przytomności Ministrów obojga Naro
du na zamku w Warszawie: (c) Augusta
II. układane w kole, iako ich podpis. uka
zuie. [d] Wyfadeni z Senatu y z koła do
układania tych ugod, przyśięgę nienaru
szania praw y wolności czynią. [e] Uło
żona ugoda Stanom okazana bywa, ku iey
pochwaleniu lub poprawie, y podpisami
ztwierdzana, nie tych tylo co ją układa
li, ale y innych: Między temi podpisami
znaydują się y Miast: Krakowa, Wilna,
Poznania, Lwowa, Warszawy, podpisy;
iako się daie czytać w konfederacyach od
czasów Michała Krola, y co osobliwość
czyni, *Paſta Conventa* Augusta II. Krakow
y Lwowa podpisywali Posłowie tychże Miast,
iako *Deputati ad Paſta Conventa*. (f) III.
Na zakłady, te ugodne przyśięgają Krolowi
nieprzytomnych Posłowie: Henryka, Ste
fana, Władysława y Józefa Kazimierza Po
słowie wykonali przyśięgę w kole: Zy
gmunt III. w polu: Augustow II. y III. w Ko
ściele: Znaydujący się zaś w granicach pań
stwa

stwa Krolowie wykonywaią przyśięgę w
Warszawie w Kościele Świętego Jana, y
czytali ją Władysławowi IV. Kanclerze:
W.W. K. y Ł. Józefowi Kazimierzowi Kan
clerz W.K. Michałowi Arcy-Biskup Gnie
źnieński. (g) IV. Po wykonaney przy
śiędze, obranemu Krolowi oddawane by
wa iegoż obrani świadectwo uroczyste,
Diploma Electionis zowie prawo: Odda
wał ie Władysławowi IV. Prymas. Jó
zefowi Kazimierzowi Kanclerz W. K. Jó
zefowi III. Biskup Krakowski: *Diploma* to
podpisy z Senatorow y z Rycerstwa wie
lu miewa: Augusta II. Arcy-Biskup Gnie
źnieński Radzieiowski y Kazimierz Bie
liński Podkomorzy Koronny Marszałek
Seymu obierania Krola podpisywali: [i] Po
oddaniu *Diplomatis*, powinśzowania nastę
pują Krolowi: obwieszczania Stanom przez
Marszałkow, że Polska już ma Krola, y zwy
kłym Ambrożego S. pieniem dziekczynie
Bogu. V. Co ieżeli Krol Cudzoziemiec
obraný, Posłowie do niego wysyłani by
waią; ktorzyby go obwieszczali o swoim
na tron obraniu: Na *paſta conventa* odbie
rali przyśięgę: y Jemuż *Electionis Diploma*
odda

oddawali. Przyśięgą *Paſſa conventa*: Henryk Walezy w Paryżu w Kościele P. Maryi. Stefan Batory w Mieście Medgies Zygmunt III. w Oliwie: August II. w Piekarach, August III. w Tarnomonicie oddawali. *Diploma* zaś czyli obrania swego uroczyſte liſtowe ſwiadectwo: Henryk Walezy w Parlamencie Paryſkim, Zygmunt III. we Gdańſku w Kościele W.W.XX. Dominikanow: August III. pod Krakowem w pałacu, odbierali: Ponieważ zaś, August II. y III. uprzywilejowanym tym ichże wybierania liſtom, Prymaſowie y Paſnow część wielka przeciwna była, dla czego ciż Krolowie, na Seymach ugodnych, odbierali *diploma* drugie ichże podpisań, ztwardzone, iako moſz czytać w prawie w rokach 1699, y 1736.

a *Lengnich. L. c. b. Konfederacye Interregnorum. c. Konfed. 1696. f. Upatruig. d. Vol. Leg. t. 6. f. 46. e. Vol. Leg. t. 6. ff. II. y 16. f. Ibid. f. 45. g. Konf. rokow. 1632. 1648. 1669. 1674. h. Vol. leg. t. 6. f. 649. i. indziej i Ibid. f. 50.*

§ X.

§ X.

W jaki ſpoſob zachodzi dokończenie Seymu obierania Krola? Odp. I. Po ſzczęſliwie obranym y obwieſzczonym Krolu, Szlachta do Domu wraca: Senat y Poſlowie wyſadzeni z Woiewodztw y Ziem obrady ſwoje kończą: wyznaczaniem dnia pogrzebu przeſzłego Krola, uwieńczenia nowego, y Seymiku w przedſeymowych Seymu tegoż *Coronationis*: II. Niekiedy, gdy w obieraniu Krola zachodzi niezgoda iaka, nowy powszechny zjazd nakazany bywa, pod nazwiſkiem, Poparcia obierania Krola. Czego przykłaſ ukazują: Jędrzeiowski przy wybraniu Stefana: Wiſlicki po wybraniu Zygmunta III, y poźniej, nakazywane y zkiadane ziazdy. III. To wſzyſtko zaś co ſię na Seymie obierania Krola ſtanowi, iako też obwieſzczenie czyli oznáymienie Krola obranego: *Paſſa Conventa*: Przyſięga obranego Krola: do druku ſię podaje, y między prawami mieysce: W ktorych wypie, nie w każdym Seymu wybierania Krola wydaniu z druku, znáydzieſz wſzyſtkie

❧ 266 ❧

skie wybierających nazwiska. A między temi, co ie położyli warunki y zakłady wyczytaśz różne: kończy się Seym wybierania Krola zwykłym Ambrożego pie- niem. Po którym następuje wałów, bram, szop y fossow rozrzucenie. *Härtnoch, Za- lajzowski. Lengnich.*

ROZDZIAŁ IV.

o Koronacyi czyli uwieńczeniu nowo obrane- go Krola; iegoż na państwo Namaszczeniu; Pogrzebie przeszłego Krola: y o Seymie iale prawo mowi, Coronationis.

§ I.

Kiedy? y gdzie, Krolow się Koronacya odprawia? y iaki iej skutek? *Odgow:* I. Stąny na Seymie obierania Krola, wyznaczaią dzień ku iegoż uroczystemu u- wienczeniu y namaszczeniu na Państwo. I między Seymami obierania Krola y iegoż poświęcenia miesiący kilka upływa. Henryk Walezy wybrany roku 1573 dnia XIX Maia, koronowany roku 1574 w Kwiecniu; Jan III. ozdobiony koroną do-
piero

❧ 267 ❧

piero w miesiącu 21 od swojego wybrania: Czas ten wyznaczony na Seymie wybier- nym Krola, bywa niekiedy. z przyczyn słusznych odmieniany y przedłużany; Od- miąna ta zaś iego, zachodziła w rokach 1576 y 1587. od Rad duchownych y Swie- ckich, także y Posłom Ziemskich na akt koronacyi Pana obranego zgromadzo- nych. a II. Mieysce Koronacyi Krola od czasow Władysława Łokietka, Kraków: b III. Skutki koronacyi Krola są te: Nay- przod że od niey dopiero władzy Krole- wskiej zażywać zaczyna: y iuż mu Stą- ny Krola nazwisko dają, bez przydatku, wybranego: Od nieyże lata panowania swojego, Krolowie liczą, y prawa władzy Krolewskiej używają. Taż koniec Kaptu- rowi czyni: Krolowi Janowi pozwoiliy Stany na Seymie iegoż obierania; Woynę prowadzić: Koronacyą od czasu nazna- czonego odłożyć na inny. Seym *Corona- tionis* dwu niedzieiny do sześciu niedziel przedłużyć. Listy y wici na pospolite ru- szenie, gdyby tego wyciągała potrzeba, pod pieczęcią pokoiową rozsyłać: Do Ca- rza zaś Moskiewskiego pod pieczęcią W.
X.L.

268

X. L. á zaś w piśaniu do innych X^{ci} pokojowey pieczęci używać: Nowey Arcybiskupamiánować, y ieżeliby odłotnie koronacyi nakazywała potrzeba, czyleyże inny wyznaczyć. c Zkąd też Jan III. od swiego wybrania, liczył panowniá látá.

a Vol. Leg. t. 2. f. 890. także f. 1093.
b Ibid. f. 647. n. 5. także f. 770 n. 4. c Vol. Leg. t. 5. f. 256. tit. Oznáymienie, także f. 329 n. 4.

§ II.

Czas pogrzebu przeszłego Krola? Mieysce obrządki? y inne okoliczności?
Odp I. Po wieździe Krola do Krakowa, który koronacyą iegoż poprzedza, następuje pogrzeb Przodka Krola: który zwyczaj upomnioné Monarchy mieć chęć, żeby sprawując rząd Narodu, pomnieli na to, że lubo Panami są, nie przestają być iednak śmiertelnemi. Zygmunt August 3ma dniami przed Henryka przyjazdem do Krakowa pogrzebány w przytomności iegoż Posłow. Jana Kazimierza wraz z Michałem, y Jana III. wraz z Augustem II. pogrzeby odprawione dniená

269

niem przed koronacyą tam Janá III. tu Augusta III. a II. Mieysce pogrzebu Krolow, od czasow Władysława Łokietka Krakow iest: Ludwik iednak w Węgrzech: Władysław Jagellończyk pod Warną, gdzie w bitwie poległ: Alexander w Wilnie: Walezy we Francyi pochowani. Zmarłych gdzie indziej nie w Krakowie Krolow ciała zprowadzają: Jana Kazimierza aż z Francyi zprowadzone. Nim zaś pogrzebu czas nadeydzie, w Warszawskim Zamku Krolow zwłoki zkładáne bywają. Stáranie około nich Prymás má z Senatoremá przytomnemi, aż do Seymu Convocationis, na którym z Senatu y z Rycerstwa wysadzani bywają do straży y okázalosci przedpogrzebnych obrządkow. b III. Nakłady, na ochędostwo Krolewskiego pogrzebu, Podskarbiowie Wielcy, Koronny y Litewski, opatruią z dobr Stola Krolewskiego. c Ktoremu wydatkowi koniec uwieńczenie Krola przynosi. d IV. Zwłokow pogrzeb, w te się uroczyffe odprawia obrządki. Ciała zmarłych Krolow na wozie ośm konnym prowadzone bywają, Miasta Krakowá Obywátele, Rada y Cechy,

270
Cechy, Zakony, Akademia y wszystkie
Duchowieństwo woz poprzedza: Woje-
wodztw, Powiatow, y Ziem Chorążowie
z chorągwiemi na koniach się przytomni
znaydować powinni: e Przodek trzyma
Chorągiew Koronna, po niej W. X. L. po
tych inne: Miecz niesie Krolewski jeden
ostrzem ku pierśom wymierzony. Inni
chorągiew ku ziemi zniżoną, Tarczą ko-
pią, dzidy. Jąbłko, berło, koronę Senato-
rowie: Otaczają wóz Dworzanie całunu
woz okrywającego utrzymujący końce.
Stan Rycerski następuje pieszo: Za trunną-
dzie od mieysca blisko zamku leżącego Krol
obráný, przed nim Marszałkowie z laskami
zniżonemi: Posłowie Monarchow,
Senatorowie, za Krolew: Krolowa cza-
sem y Damy Polskie. Przyimuie ciało Ar-
ey-Biskup, albo w niebytności jego Krá-
kowski Biskup: Mszą tenże śpiewa: á ie-
den z Biskupow pogrzebną Krola ma po-
chwale. Potym Marszałkowie laski, Kan-
clerze pieczęcie, inni Chorągiew łamią y
kopią: Miecz przy trunnie rzuca inny,
á Senatorowie, jábłko, berło y koronę na
ołtarzu składają. f Krol nowy wyższą

część

271
część, złomnego od chorągwi żelazca
podnosi z ziemi: Na pogrzebie Kazimie-
rza, iako też Jana III. y Augusta II. Cho-
ragwie Woiewodztw łamane były. g

a Zalaszwowski Jur. Reg. Pol. L. 1.
tit. 10. ff. 394. 395. b Konfed. rok. 1632. f.
Iako dotąd, y 1648. 1674. 1696. f. f. Iako do-
tąd. 1733. f. Consulendo dignitati. c Kon-
fed. 1632. 1648. f. Strzegąc dignitatem 1674.
1733. f. Consulendo d Tamże: l. c. e Kon-
fed. 1632. 1638. f. Porządek Elekcji y in-
dziej. f. Gvagnin. Pol. rer. t. 2. tit. Sigis-
mundus Augustus à f. 368. in corpore histo-
rie g Bielski w Kronice na kar. 587. Anon:
Arch. Gnesn. f. 105. y Hist. inaug. Aug. 3. f.
41.

§ III.

Ktore są poczatki y ktore obrządki u-
wieńczenia Krola? Odp. Nazaiutrz
po odprawionym pogrzebie Przodka Kro-
la, nawiedza Krol obrány Kościół S. Sta-
nislawa Biskupa y Męczennika na Skálce
pieszo: Władysław kareta iachał, nay-
przed do Kościoła tegoż Polski Patrona
przed Bramą: á ztamtąd do innego w Kro-
lewskim

lewskim zamku położonego pieśzo, gdzie z rąk Arcy-Biskupa Najsświętszego Chrystusowego Ciała przyjął tajemnice. a II. Następnie innego dnia uroczyste Krolakoronę uwieńczenie, w ten obrządek. Krol z Zamku do Kościoła S. Stanisława blisko zamku położonego pieśzo idzie: Marzałkowie poprzedzają Krola z zniżonem i ku ziemi łaskami. Chorągwie y Miecze Krolestwa y W. X. L. Chorągwie y Miecznikowie Koronni y Litewscy: Koronberło, iąbłko, Senatorowie niosą, y tam ci trzymają ie w ręku, ci zkładają na Ołtarzu. II. W Kościele Krol zasiada na tronie naprzeciw Ołtarzowi wielkiemu położonym: III. Mszą śpiewa Arcy-Biskup Gnieźnieński, do którego według prawa dawnego, b. uwieńczania Krolow dostojenstwo należy: Lubo Stefana y Augusta II. Kuiawski, a Augusta III. Krakowski, Biskupi, uwieńczali: z przyczyny rozdwojonych w obieraniu Krola Stanow. IV. Szrodkiem potym, między Krakowskim y Kuiawskim, Biskupami, z tronu do Ołtarza przystępuje Krol: I tam do obrony się Wiary Katolickiey, obowiązuie przysięga, y do

y do chowania praw Narodu. Na Seymie Coronationis Krola Zygmuntá I. wszczął się spor, między Arcy-Biskupem Lwowkim y Biskupem Krakowskim, któryby w prowadzeniu Krola do Kościoła prawą trzymał stronę, różstrzygniony przez Krola, przez naznaczenie prawey strony Biskupowi Krakowskiemu, iako Pastierzowi w swym Kościele. (d) V. Po wykonaney przysiędze, Krol Oleiem S. boku prawego, lewego ramienia, y czoła namaszczenie bierze. Idzie dalej tą co do Kościoła obrządkow. uroczystością, do kaplicy fundacyi Zadzikow, y tam namaszczeniu Krolow przyzwoity ubior wdziewa: *Sandały, Humerał, Manipularz, Stołg, Dalmatykę, y kapę*: I ztamtąd nayprzod do tronu, a ztamtąd przed wielki Ołtarz wraca: Gdzie go Mieczem Arcy-Biskup opasuje, (e) którym też trzy razy na krzyż Krol z pochew dobytym macha, y znówu go do tychże chowa. Koronę mu potym na głowę, w ręce berło, y iąbłko szczerolote, szkarłat na bárki kładzie: Pod który sam czas, Miecznik Koronny miecz odpasuje od Krola boku, Krolowi go da-

ie, y z rąk jego odbiera: Podobnież chorągwią czyni Chorągży. VI. W tym postawie w puł Kościoła na wyższymiejsce wstępuje Krol, prowadzony przez Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego, y Krakowskiego Biskupa, przy zpuszczonych jeszcze laskach, chorągwiach, y mieczach, gdzie mu Arcy-Biskup w rząd oddaie Polskę. Następnie śpiewanie himnu Ambrożego, po którego dokonczeniu, Prymas trzykrotnie ogłasza: *Vivat Rex*, y toż lud wszystkich powtarza. VII. Wraca dalej Krol do Ołtarza, pieniądze na iałmużnę daie, składa potym, koronę y berło, y do stołu pańskiego przystępuje: y znowu na tron wraca w koronie, którego zdrowie zaleciwszy P. Bogu, albo samże Prymas, albo Marszałek W. K. trzykrotnie znowu powtarza: *Vivat Rex*: I po tyleżkróć wszyscy życzenia też pogłaszają, przy trąb, kołtów, y dział odgłosach. Z Kościoła do Zamku wraca, z podniesionemi laskami, Chorągwiemi, mieczami, y przy rzucaniu na lud pospolity przez Podskarbiów złotych. (f) Obrządki koronowania Krola wypisane Gwagnin *Poh. Rer. ff. 370 ad 379. in C. de p. e. h. i. s. t. o. r.*

(a) *Piaśceki f. 458.* (b) *Przytułski Stat. f. 22. Vol. Leg. t. 2. f. 593. y 594. n. 5. Vol. Leg. t. 6. w roku 1736. p. 94. tit. Prerogatywy.* (c) *Vol. Leg. pod rokami 1633. 1694. 1670. 1676. 1697. 1736.* (d) *Bielski w Kronice f. 505.* (e) *Długosz L. II. f. 667.* (f) *Hartnoch, Zalaszwowski, Lengnich.*

§ IV.

KTory jest czas? Mieysce ktore uwieńczenia Krolowy? y kto ją uwieńcza? *Odp. I.* Czas uwieńczenia Krolowy wyznacza Krol, który się za nią o honor ten do Stánów wstawia, y ją prowadzi. (a) Z Krolami razem ozdobione są koroną: Władysława Łokietka, Kazimierza. W, Janna III. y Augusta III. Zony. II. Mieyscem koronacyi Krolowych, Krakow jest. (b) Cecylia Renata Zona Władysława IV. y Eleonora Zona Michała Krola, koronowanie w Warszawie: Wszakże po uwieńczeniu Cecylii w roku 1637 roku następującego wyszła uchwała, którą warowały Stany Krakow dla koronacyi Krolowych: (c) A w tym też prawie wyraźne potym uczyniły Stany wyłączenie Eleonory, y

jak mówią dyspensę, (d) na ten szczególny raz. III. Obrządek koronowania Krolowy, iako y Krola do Arcy-Biskupa Gnieźnieńskiego należy. (e) IV. Nie może zas korony dostoięństwa Krolowa brać, tylko wiary będąc Rzymskiej prawowierney: (f)

(a) *Zalasowski z Krömera L. 1. tit. 12. f. 425.* (b) *Ibid.* (c) *Vol. Leg. t. 3. f. 945. tit. Koronacya.* (d) *Vol. Leg. t. 5. f. 50. tit. Koronacya.* (e) *Vol. Leg. t. 1. 112. §. Quantum ad Coronationem.* (f) *Vol. Leg. t. 5. f. 13. tit. Rex Catholicus y indziey.*

§ V.

Jaki jest obrządek odbierania przez Krola przyięgi wierności od Krakowian, y od innych? *Odp.* I. Nazajutrz po koronacyi, Krol konno z zamku do Miasta iedzie: przed nim Urzędnicy ziamiona Krölewskie niosą. Stanawczy w rynku, nayprzod na Ratusz się udaie: gdzie po Krölewsku przybrany, wyższe, wyszedłszy, zasiada w rynku wystawione *theatrum*. Senatorem go otaczają. Tam wierność przy-

przyięge od Miasta Krakowa y innych bierze. Tamże Szlachtę nową, uderzeniem miecza Koronnego y Litewkiego stanowi: klucze do Bram mieyskich odbiera, y zaraz oddaie. Nakoniec złożywszy z siebie w ratuszu odzienię uroczyste Krola, tąż do zamku okazałością, którą przyięchał, wraca. (a) II. Do większych Miast Pruskich wysyła Krol Kanclerza albo Senatora innego, który, ich przyięgi, wierności Krola imieniem słucha. (b) II. Dawnemi czasy, Krolowie wraz ukoronowane Krolowe z sobą wprowadzali na wystawione w rynku *theatrum*; lubo im żadna wierności przyięga nie była oddawana: (c) co iuż z zwyczaju wyszło.

(a) *Gwagnin Pol. rer. t. 2. f. 379. tit. Tunc Rex.* (b) *Lengnich L. 2. c. 5. §. 16. f. 197.* (c) *Zalasowski L. 1. tit. 12. f. 425. tit. Inauguratio.*

§ VI.

Korona, Berło, Jabłko, znamiona Krölewskie którą starożytność mają? gdzie bywają chowane? y od którego czasu? pod czyiem chowane kluczem? *Odp.*

Bolesław Chrobry, pierwszy (iako się wy-
żey mowiło) miał honor odebrania uro-
czego, korony, berła, y iabłka przez re-
ce Gaudencyusza Arcybiskupa Gnie-
źnieńskiego: Ale Ryxa Mieczysława II.
Zona, z kleynotami y z Skarbami wiel-
kiemi, korony te dwie dla Krola, y Kro-
lowy, wywiozła z Polski: Henryk
Krol Rzymski, za naleganiem Kazimierza
y Posłow Polskich, wrocil ie: (a) Ale
Elzbieta Ludwika Krola Matka: Znamio-
na te Krolewskie z soba, po ukoronowa-
niu Ludwika do Węgier, zabrala: Zygmunt
ie iednak Cesarz y razem Węgierski Krol
wrocil Władysławowi Jagellonowi;
wszakże iż wrocenie to dopiero zaszlo o-
koło roku 1412, dla czego nową koroną
tenże koronowany Władysław. (b) II.
Znamiona te Krolow godności, w Gnie-
źnie niegdys zkład zwyczajny miały: te-
raz, zwykłym chowania ich miejscem
Krakowski jest zamek. III. Straż y cho-
wanie tych korony kleynotow pod oso-
bnymi kluczami y pieczęciami polecily pra-
wa, krom Podskarbiech, Kasztelanowi y
Woiwodzie Krakowskiemu, Poznań-
skiemu

skiemu, Wileńskiemu, Sandomierskiemu,
Kaliskiemu, y Trockiemu, (c) Woiewo-
dom: Uchwala Seymu mianego w roku
1732. Kasztelana nie wspomina, ani Pod-
skarbiego, a przyłącza innych z warun-
kiem, aby do skarbcu, w którym są zło-
żone, bez wiadomości wszystkich powsze-
chney przystępu nie miał z nich żaden w
szczegulności osoby. (d) Dla czego też
Panow tych w Krakowie obecność, tygo-
dnem przody nim Krola koronacya ną-
stapi, nakazują też prawa. (e) Dzieie Kro-
lestwa ukazują czasy y przykłady (f)
wywiezionych tajemnie, y koron, y be-
rel: lubo z ichże znowu powrotem.

- (a) Długosz L. 3. f. apud me: 215.
(b) Bielski w Kronice ff. 272 y 313. (c)
Vol. Leg. t. 2. f. 920 n. 14. tit. Korona Pol-
ska. (d) Vol. Leg. t. 3. f. 1730. n. 34 y in-
dziey pod rokami 1648. 1674. 1733. (e) Tam-
że: f. Vol. Leg. t. 6. f. 663. tit. Kleynoty.

§ VII.

Kiedy się zaczyna Seym Coronacji
Krola? które iego miejsce? ktorzy
go

go składaia? iakie zaczęcie? porządek dalszy? y przednieysze zabawy? uroczystości na nim Krola? Jegoż zgola przedłużenie lub zkrocenie? y dokonanie nakoniec? Odp. Do zaczęcia 'Seymu' tego wyznacza się dzień na Seymie obierania Krola, o czym wyżej dopiero. II. Zkładany Sejm ten bywa w Krakowie, a nie gdzie indziej. a III. Zkładaia go Izby 2: Senatorska z Krolew, y Poselska: Posłowie wybierani bywaią po Wojewodztwach y Ziemiach, na Seymikach, które na iednychże, iak zwyczaj dawny. seymikowania, bywaią zkładanemięyscach, ale nie iednego zawze czasu; iak ukazuia przykłady: Naprzykład w roku 1648. Seymikom tym w koronie naznaczony dzień 17. Grudnia: Tenże Generałowi Pruskiemu: Mazowieckiemu dzień 4. Stycznia: A W. Xięstwa Litewskiego Seymikom b dzień 22. Grudnia. IV. Na Seymie tym, lub też przed iego poczęciem, wierności przysięgę Krolowi Senatorowie przytomni oddawaią c y Rycerstwo: Senatorowie nie przytomni uwięnczaniu Krola, wykonywali na różnych mieyscach, y w różnych czasach przysięgę tę: Po Zygmunta III.

uko-

ukoronowaniu, Senatorom (wylaczywszy Biskupow y Wojewodow do których Sekretarze wysłani) Urzędnikom obojga Narodu, Rycerstwu, y skarbowym, nakazana wierności przysięgą w Niedziel cztery w Grodzie przyległym, a w Prusiech przed Wojewodami. (d) V. Na Seymie tym, Prawa, wolności, swobody, Narodu Krol ztwierdza: Oznaymienie ukoronowanego Krola wychodzi: y iuż Grodzkich, iuż Ziemskich, iuż Głównych obojga Narodu Sądow zaczęcie wolne, y zgola Kapturu się czyni koniec, y ogłasza: iako czytać możesz w prawie na kartach, konstytucye Seymow walnych koronacyi Krolewskiej poprzędzaiących. (e) Michała oznaymienie y ztwierdzenie przez niegoż praw Polskich y wolności masz indziej. (f) Augusta III. w wypisach Seymu ugodnego. (g) VI. Na Seymie tym zaczyna zażywać Krol pieczęci Koronney y Litewskiej, które nowe Kanclerzom y Podkanclerzom obojga Narodu Krol daie. Na tymże, po złączeniu Poselskiej Izby z Senatem, Krol od Marszałka Poselskiego koła powinżowanie bierze: Po powinżowaniu

szowaniu Stan Rycerski przylegał z Mar-
szałkiem do pocałowania Królewskiego re-
ki: który honor na Sejmie Coronationis
Augusta II. miały Miasta: Krakow, Wro-
cław, Lwow, Poznań, Warszawa, przyzwa-
ny y Lublin, przez Seymowego Marszał-
ka: (h) VII. Następnie potym dzieiom
interregni czytanie, y ztwierdzenie: A te
niekiedy zamilczane też bywają (i) albo
po części tylo pochwalone. (k) Niekiedy
biorą Stany naprawę tego co wypadło, z
prawa kluby: *Exorbitantias* zowie prawo,
a dzieło to poprawy, odkłada niekiedy na
inny Sejm (l) IX. Pod czas Seymu tego
iuz się niesądzi kaptur, ale odprawiają się
zwykłe Seymowe Sądy: Pozwy wychodzą
pod imieniem Króla obranego, a pieczęcią
Ziemską: Lubo (m) dla różnych przyczyn
Sądy te opuszczane bywają. (n) X. Sejm
ten przedłużany bywa czasem do dwu do
czterech niekiedy lub sześciu niedziel. (o)
II. y III. Augustów, zamieszkania Oyczy-
zny przykrociły. (p) XI. Zerwanego Co-
ronationis Seymu przykład pierwszy wi-
dziący w roku 1669. XII. Sejm ten koń-
czy się zwykłemi Seymom innym obrząd-
kami

kami y Nabożeństwem: y iuz poprzedzą,
iuz się z tym Seymem łączy, iuz po iego
dokończeniu następuje, Posłow wyzná-
czenie y wyprawa do postronnych Naro-
dów z listami wiadomości ukoronowane-
go Króla.

(a) Vol. Leg. pod rokami 1564. 1569.
1638. (b) Vol. Leg. t. 4. f. 188. tit. Oznay-
mienie Króla. (c) Vol. Leg. t. 3. f. 866. n.
marg. 229. (d) Ibid. f. 1226. n. m. 473. (e)
Tamże à f. 1201. ad 1026. y indziej (f) Vol.
Leg. t. 5. à f. 40. (g) Vol. Leg. t. 6. à f. 642.
(h) Załuski Epist. t. 2. f. 442. (i) Len-
gnich Iu: publ. L. 2. e. 5. §. XX. (k) Id:
Ibid. (l) Vol. Leg. pod rokami 1632. 1648.
y indziej. (m) Vol. Leg. t. 5. f. 8. n. m. 9.
(n) Lengnich Jur. Pol. L. 2. c. 5. §. 22. ff.
206. §. 207. (o) Vol. Leg. pod rokami
1648. 1669. 1624: (p) Sejm, toż ugodny 1736.
ukazuje.

KSIE-

284

K S I E G A

W T O R E Y,

T O M U

P I E R W S Z E G O

C Z E S C T R Z E C I A

*Część ta, o Nazwiskach, dostojności
Krola, Herbiey pieczęci, Stolicy, Dworze,
Dochodach, Prawach iuż tych, które
Stary Krolom, iuż tych które Krolom Sta-
nom, obowięzuia, rozdziałami dwiema, nauczay.*

R O Z D Z I A Ł I.

*Rozdział ten: O Nazwiskach y Maiejs-
cie Krola: Dworze, Gwarayi, Pieczęci,
dochodach: tylaż paragrafami nauczay.*

§ I.

KTore się dają Krolom Polskim tytuły,
czyli napisy dostoięństwa? Odp: Kro-
lowie Polscy nie iednego zawſze używali
tytułu: Władysław Herman w liście do
Mnichow Opactwa S. Jdziego we Francyi

pod-

285

podpisał się: Władysław z Bożej Łaski
Król Polski. (a) Władysław Łokietek
tak się pisał: Władysław z Bożej Łaski
Król Polski, y Ziem: Krakowskiey, Sen-
domierskiey, Sieradzkiey, Łęczyckiey,
Kuiawskiey Pan y Dziedzic. (b) Obſzer-
nieyszego tytułu zażywali inni Krolowie,
który według przyłączenia Ziem niekto-
rych do Polski, lub ichże odpadnienia, iuż
powiększany, iuż zmniejszany bywał.
Maz Krolow wſzystkich tytułow wypi-
sy w prawie, (c) zacząwszy od Kazimie-
rza Wielkiego. Teraźnieyszego taki czy-
tam (d) August III. z Bożej łaski Król
Polski, Wielki Xiążę Litewski, Ruski, Pru-
ski, Mazowiecki, Zumdski, Kiiowski,
Wołhyński, Podolski, Podlański, Inflancki,
Smoleński, Siewierski, Czerniechowski. A
Dziedziczny Xiążę Saski y Elektor. Atoli
w listach do Dworu Moskiewskiego nie
kładą się podpisy (e) Kiiowa, Smoleń-
ska, Siewierza, y Czerniechowa.

(a) Kadłubek Hist. Pol. L. 2. Epist. 23.
f. apud me 668. [b] Bielski w Kronicef. 209
t. Vol. Leg. t. 1. ff. 2, 55, 66. 114, 203, 240.
285, 257, tom. 2. f. 591, 862, y 863, 910, 1201,

1594.

286
1594 tom. 3. f. 776. tom. 4. f. 258. tom. 5.
43. f. 338. t. 6. f. 1. d Vol. Leg. t. 6. f. 6.
e Tamże ff. 146. 165.

§ II.

KTora jest powaga Maieſtatu Krola
Polskich? Odp. I. Powaga Maieſtatu
Krola Polskiego nie mnieysza nad in-
cia Mekleburſkiego z Anną Zofią Co-
Albrychta Xiążęcia Pruskiego y Margra-
w Swerynie, Duńczykowie z Poſtem Kro-
la Polskiego Piotrem Bąrzyń herbu Kor-
czak, Kaſztelanem pótym Przemyſkim
poſwarek o mieysce uczynili, które że wyt-
ſze polskiemu dano, uſłapił Duński. (a)
Gdy Ceſarz Rzymski z Turkiem zawiera-
li ugodę, od mieysc Karłowicką nazwa-
ną, poſwary o mieysce, Polskiego y Mo-
ſkiewſkiego Poſtów, zakończone, oſwiad-
czeniem Poſtów Ceſarskich, że rowne o-
bydwóm dają mieyscá. (b) II. Poſtronni
Krolowie dają Krolowi *Majeſtatis*, nazwi-
ſko: krom Ceſarza y Fráncuſkiego Krola
ktorzy tytuł mu *Serenitatis* kładą. I lu-
bo Iędrzeiowi Olszowskiemu Biſkupowi
Cheł-

287
Chełmińskiemu y Podkanclerzemu, w da-
niu tytułu *Majeſtatis* łatwość oſwiadczył
Dwor Wiedeński, gdy tenże poſełstwo tam
ſprawował. (c) Atoli tytuł *Serenitatis* liſty
poźnieysze ukazywać maia: Leopold Ceſarz
w prywatnym do Jana III. liſcie, daie mu
Majeſtatis veſtræ nazwiſko. (d) III. Rzecz
nowa była, y z obrazą Senátu, gdy w ro-
ka 1689 Poſeł Fráncuſki liſt ſwiadeſtwa
(*credenciales literas* zowiąmy, ukazywał z
nápiſem: *Celiſſimi Excellentiſſimi Principis*,
y oſadzano, áżeby ſprawowanie poſełstwa
Poſtowi temu nie było dozwolone. Ale
ſię inaczey Dworowi podobáło (e)

(a) Bielski w Kronice f. 600. (b) Za-
łuſki Ep. t. 2. ff. 677. 685. 690. (c) Id. t. 1. ff.
212. 267. (d) Lengnich L. c. 6. §. 3. (e) Za-
łuſki Epist. t. 1. p. 2. f. 1143.

§ III.

KTora Krolów Stolica? ktorzy Dwo-
rzanie? y które o nich prawa? Odp.
Zamek Krácowſki Stolicą był dawniey y
mieſzkaniem Krolów. Zygmunt III. zá-
mek wyſtáwiwszy w Warszawie, tamże
ſwoie mieſzkanie przeniósł, y dzie też Zy-
gmunt

gmunt August y Batory przemierzkiwa-
często. II. Jmieniem Dworzan Kro-
lewskich rozumieją się ci, którzy posług-
roźne na dworze Królewskim sprawują,
są różni od Urzędników Koronnych y
Litewskich Senatorskiego y Rycerskiego
Stanu: I tych podział dwoiaki jest: lednych
którzy wyższe przy dworze urzędy spr-
wiają, Dworzan, iak mówi prawo: (a)
Officerow, aż do Paziow y odzwiernych,
którzy z Polski y Litwy Stanu Szlache-
ckiego być mają. Drugich, którzy niż-
sze posługi sprawują, y ci być mogą, kto-
regożkolwiek Stánu y Narodu. Liczba
tych; zatrzymanie przy Dworze lub od-
prawa; od woli Krola zawisła: Zapłata na
nie idzie z dóbr stołu Królewskiego y in-
trat. III. Dworzanie ci wszyscy podlega-
ją władzy y Sądom Marszałkow, Koron-
nego, jeżeli w koronie Krol: a jeżeli się w
Litwie zneyduie, Litwskiego. (b) IV. Au-
gustowi II. y III. pozwolono mieć Salkę
Kancellaryą z Osob sześciu złożoną, pod
warunkiem, áżeby się w żadne rady, spr-
wy, pokoiowe, wojskowe y gospodar-
skie y zalety Osob wdawać nie ważyła.
Cze-

Czego straż zlecona oboygá Narodu Pie-
czętářom (c)

(a) Vol. Leg. t. 2 ff. 862. 1099. n. 12.
Vol. Leg. t. 3. f. 765. n. 47. Vol. Leg. t. 6. f.
23. tit. Dwor stanowi. (b) Pałta Conventu
Władysława IV. Jana Kazimierza: Micha-
ła, Jana III. tit. Dwor stanowi: Augusta II.
tit. także Gwardye. (c) Vol. Leg. t. 6. f.
51. tit. Bepieczestwo n. 4. także f. 625. tit.
Gwardye: także f. 237. § 5. Krom tego.

§ VI.

Gwardyi, czyli Żołnierzy do strážy
boku y Maiestatu Krola, iaka staro-
żytność? z iakiego ta Narodu ludzi składać
się má? Ich Pułkownik ktorego równie
być má rodu? y iak przysięgły? ich liczba?
y płaca zkąd? Odp. I. Z Dzieciopisarzy ná-
szych ukazuię się, że zdawna Królowie na-
si, mieli halabártników (a) kónnych, o
pięchocie Przyłuski świadczy. (b) II.
Gwardyacy ci wszyscy rodowici być zda-
wna byli winni, z Polski y Litwy, y Kra-
iow do nich należących. (c) III. Ugoda
w Warszawie zawarta (d) pozwała, áże-
by

by Gwardya ta J. K. MCi z żołnierzy Na-
rodu Saskiego, częścią konnych, częścią
piezych, ułożona była. IV. Pułkownik
tey Gwardyi, dawniey Polak y rodowity
Szlachciec być był powinien. (e) Uгода
Wárszawska pozwalająca werbunku Sa-
sów, nic nie namienia o ich Pułkowniku,
czyli równie być może z Saskiego, lub in-
nego rodu. (f) V. Pułkownik tey Gwar-
dyi przysięga: że Rzeczypospolitey wier-
nym będzie: liczby żołnierzy nie przy-
czyni, y podług prawnápisanych, zwierz-
chności K. lub L. Marszałkow podlegá-
nie należyte zachowá. (g) VI. Liczba Gwar-
dyakow wynosić nie ma więcej nad 1200
żołnierzy. (h) VII. Płaca dla nich idzie
z skárbu stołu Krolewskiego. (i) VIII.
Sąd o krzywdy, gdyby ie gdzie czynić
mieli, y o inne występki przed Pułkowni-
kiem zwodzony być má, álbo przed Ná-
miesnikami iego Officerami, gdzie ieże-
liby sprawiedliwość odmowiona była, stro-
na ukrzywdzona ma wolné wyzywanie
do Marszałkow oboygá Narodow.

(a) *Cromerus in Corp. Hist. Pol. f.*
105. L. de situ Pol. (b) Statut. f. 204. (c)
Vol.

Vol. Leg. t. 6. f. 23. tit. Także Gwardya
Także Paśta Conventa Krolow: Władysława
IV. Jana Kazimierza, Michała, Jana III.
tit. Dwor stanowi. (d) Vol. Leg. t. 6. f.
238. tit. Aby Gwardya. (e) L. supra c.
(f) L. s. c. (g) Ibid. (h) Vol. Leg. t.
6. f. 51. Także Sejmy w latach 1646. y 1669.
(i) Vol. Leg. t. 6. f. 238. tit. Gwardya. Także
Paśta Conventa Augusta III. § Gwardye, y
Vol. Leg. t. 6. f. 576. tit. Ze zař.

§ V.

Pieczęć Krola iak wieloraka? y o kaźdey
w szczegulności co máią prawa? lub
zwyczaj? Odp. I. Pieczęci Krolow ta iest
wielorakość: Maiestatowa; Koronna y Li-
tewska więkſze: Koronna y Litewska
mnieyſze, Pokoiowa, y Sygnetowa. II.
Pieczęci maiestatowey wizerunek ten iest:
Krol na Maieſtacie zasiadaiący, koroną,
berłem, iabłkiem, zaszczycony, iaki się
widzieć daie u Bielskiego w kronice
pod Przemyśławem Krolew: Lubo pie-
częci tę, iuż ſwoie w ryſunkách ſwoich
pomnożone ozdoby ukazuią: (a) III. Wi-
zerunek Pieczęci Koronnych, więkſzey
ymniey-

y mnieyszey takowy iest. Wyrażają ob-
dwie orla polskiego, na którego pierś-
ciach herb panującego Krola własny. Nad cheł-
mem korona, Tarczą na ktorej Orzeł.
W. X. L. Pruff, Woiewodztw innych y
Ziem otaczają herby. Nad brzegami czy-
tają się Imię y tytuł Krola. Nie różnią się
zaś pieczęcie te obydwie, tylko samą wiel-
kością: różnicy zaś tej początek ukrył
czas. Pieczęć większa y mnieysza Lite-
wską wyraża W. X. L. herb, z mitrą nad
chełmem, wyżej Orzeł się widzieć polski
daie, na tarczy pod koroną; po brzegach
Imię y tytuł Krola; Po bokach między
zbroyni z tarczą, na ktorej herb panują-
cego Monarchy: y nie różnią się obydwie
te pieczęcie tylko wielkością, iak Koron-
ne. Starańie zaś o pieczęciach tych, wię-
kszey, Koronney do Koronnego, Lite-
wskiej do Litewskiego, Kanclerzów:
Mnieyszey, do Podkanclerzych, należy. Ani
ich komu inżemu powierzać ciż nie mają,
ktore gdy Janowi III Radziwiłłowi przestał,
iakie ztąd zasztu nieukontentowanie, czy-
tają u Załuskiego: (b) Dla czego też le-
den z Pieczętarzy ma się znajdować tam
gdzie

gdzie znajduje y Krol, ktorego obowię-
zuie prawo do nie używania innych pie-
częci, tylko Koronney w koronie, Li-
tewskiej w Litwie, nawet za granicą, do
spraw publicznych Polskich: (c) a też do
spraw Infantów się dotyczących obojga Narodu
pieczęci przyłożenia wyciąga prawo pod
ichże nieważnością. d Mnieysza przyłożo-
na pieczęć ma równą, co większa ważność.
IV. Pieczęć pokojowa Krola dzieli się na
cztery tarczy pola: w pierwszym y ostat-
nim, koronny; w drugim y trzecim Lite-
wski, herb: We środku tarcza z herbem
panującego Krola: nad brzegami Imię y
tytuł Krola, do koła binda orderu Orła
białego, na wierzchu korona. Zażywa
Krol tej pieczęci w sprawach Ekonomii
y siebie samego dotyczących, a nie w sprá-
wach Rzeczypospolitey: I straż iey przy
Sekretarzu iest pokojowym Krola. (e)
Szygnetowa pieczęć samym się swym
zmniejszeniem od pokojowej różni. U-
żywa iey zaś Krol w listach interessu Osó-
by swojej dotyczących: zakazane iey uży-
wanie w publicznych. (f) Co się wy-
tęży o Krolu Janie III. powiedział, to się
stało

stało z fczegulnego iegoż wyłączenia na
Seymie, od powłzechnego (g) prawa.
(a) *W Kronice* f. 202. (b) *Ept.* i. p.
2. f. 1101. (c) *Vol. Leg.* t. 2. f. 899. n. 8. sta-
że f. 1666. f. O niewydaniu przywilejow.
(d) *Lib. II.* (e) *Załużkit.* i. p. 670. (f) *Pa-
sta Conv. Reg.* f. Pieczęci (g) *Vol. Leg.*
t. 5. f. 258. n. 10. tit. Oznaymienie Krola.

§ VI.

DOchody Krolow iakie y zkąd były
dawno? *Odp.* I. Dawne poborow
rodzaje wylicza Kromer, y następujące
kładzie: Podradlne, Przewod, Powoz, Stro-
ża, Stań, Powołowe, Targowe, Krowa,
Podwodny, Woiennica, Narzas, (a) Sep,
Podworowe, Opolie; ktore dawno usta-
ły. Ludwik w roku 1347. od wszystkich
tych dani Polskę uwolnił. [b] Oprocz dwu
grofzy z káždego morgu, ktoreby Jemużna
S. Márcin bywały wypłacać, y to, [iako
znać z przywileju Władysława Jágełły [c]
od samych kmieci. Wszakże dań ta, Kro-
lestwem zwana, pieniądźmi bieg zwykły
w Polsce mającemi oddawać się miała. I
toż

toż poradlne, podymnym potym názwa-
ne wiecznemi czasły dąrował (d) Władysław IV. A zátym żądnych Krolowie in-
nych z poborow nie mieli intrat, tylko z
dobr iedynie y dzierżaw, ktore zaište zda-
wna arcywielkie były, y Xiążętom Pol-
skim po Krywouście podzielonym do u-
trzymánia powági Xiążęcey wystarczają-
ce: Ziemskie y duchowne wyłączywszy
dobra, reszta kraiu Krolow była dzierżá-
wą. Atoli darowiznami, zastawami, pu-
szczaniami dzierżaw tych pod dożywo-
cie, dochody Krolow tak zostały zmniey-
szone, iż trzeba było potok szczodrobli-
wości Krolow prawami, niby groblą, za-
stánawiać. [e] Fredro w mowie przez
Konárskiego Biskupa Poznańskiego do
Wálezego miáney dochody Krolow támtę-
go czasu, wynosi do trzech millyonow zło-
tych, (f) to iest: (gdyż na ten czas zło-
ty ieden y grofzy 24 czynił czerwony
złoty ieden) do pułtora milliona czerw-
nych złotych.

(a) *Martinus Cromerus Lib. de situ
Pol. in Corpore Hist. pol. t. 1. f. 37. (b) Vol.
Leg. t. 1. f. 56. f. 206. f. 202. (c) Ibid. f. 84.
(d)*

(d) Ibi. t. 3. f. 767. tit. Podymne. (e) Vol.
Leg. t. 1. f. 142. f. 231. f. 298. t. 2. f. 633. y
612.

§ VII.

DOchody Krolow iakie? y zkad są te
raz? *Odpow.* Uchwały, Seymow
1589 y 1590 rokow, wyznaczają niektore
dobra, z których intrata na stoł Krolewski
idzie; (a) dlaczego się też dobrami stołu
Krolewskiego zowią: Są zaś: I. W Koron
nie następujące. 1. Zupy Krakowskie a te
troiakię: Wielickie z żupą Lubomirskich
Kunigunda nazwaną we wsi Swiercz, (za
ktore Domowi temu warowana (b) nad-
groda) y Boheńskie: 2 Zupy Olkuskie, nie
solne iuż, ale srebrne w Krakowskim Wo-
iewodztwie położone przy miasteczku
Olkusz: Z tych znaczne Krolowie mieli
dochody: Ale tę wydarła, ich ruinaypo-
top, zalecaney tylekroć nie znajdujące
(c) naprawy. 3. Cła Koronne y Ruskie, z
których intrata szła dawno cała podobno
Monarchom polskim, częśc teraz pewną
do skárbu Krolewskiego wnoszona: z nich
bywa. (d) 4. Zupy Ruskie solne: albo-
wiem

296 297
wiem procz żup Krakowskich ziemnych,
są w Przemyślskiej y Halickiej ziemiach,
wody, z których sol warzą. 5. Stáro-
stwo Sandomierskie, ktore z zařtawu ode-
brał Kazimierz III. Zygmunt I. znouu ie za-
řtawił, Syn iego iuż zwrocił do dawnego
řtanu, iuż wypuścił zaraz. (e) 6. Staro-
stwo Samborskie z Oziminą, y Medenica-
mi. 7. Ekonomia Malborska, Tczew w
Pomorskiej Ziemi, y Rogożno w Cheł-
minskim Woiewodztwie leżące maiętno-
ści. 8. Wielkorządy Krakowskie: kto-
re że wielkie były, z Długosza znać; (f)
teraz intrata wielkorządow dużo zmniej-
szona. 9. Funtczoł, Gdański y Elblągski,
to ieřt dań od towarow morzem do tych
Miařt przychodzących: y inna, podług u-
mowy Miařt tychże, czasami wypłacaná.
Dań Funtczołu od Rygi miařta z iegoż o-
derwaniem ustała. 10. Intraty z monety
bicia, y z prawem do niegoż ustąpił Rze-
czypospolitey Zygmunt III. (g) y po nim
Syniego Władysław IV. A zaś intrata pod-
wodowa, na porządne poczt publicznych
ustanowienie obrocona. (h) II. W Li-
twie dobra stołu Krolewskiego te kładzie
prawo:

prawo: 1. Grodno ze wszystkim: 2. Szwa-
wle ze wszystkim. 3. Brześć z Kobrynią
od ktorey Ekonomii, Krynki y Nowolub-
ki w kluczu Rzeczyckim leżące wiośni-
wypuszczone są przez Jana III. w oś-
młość do czasu: (i) 4. Mohilow ze wszyst-
tkim. 5. Olita ze wszystkim, y myta sz-
re: 6. Do dobr tych miały przystąpić
Dorpat z przyległościami, za zawroceniem
Infant pod rząd polski.

(a) Vol. Leg. t. 2. ff. 1285. y 1334.
(b) Vol. Leg. t. 6. f. 629. tit. Rekompensę (c)
Vol. Leg. t. 6. f. 33. tit. Zabiegając. (d) Dlu-
gosz L. 6. f. 658. [e] Lengnich L. 2. c. 10.
§ 10. f. 253. (f) L. c. f. 1107. (g) Vol.
Leg. t. 3. f. 709. tit. Opatrzanie. (h) Vol.
Leg. t. 4. f. 108. tit. Ordynacya poczty. (i)
Vol. Leg. t. 6. f. 27.

§ VIII.

Jakie są prawa o Ekonomiach y dobrach
stołu Krolewskiego? á miánowicie ko-
mu ich dozór puszczony być może? y iaka
ich wolność? álbo iák dostátanie z nich-
że dochody? *Odpó:* Prawa te, co się ty-
cze pytania pierwszego, zdáią się zatrzy-
mywać

mywać w gránicy, áni o zmnieysza-
niu, áni o powiększaniu przez Krole dobr
tychże Krolewskiego stołu. (a) A ie-
żeli się staie uyma iáká w dochodach
Krola z dobr stołu iegoż, zmnieysze-
nie to intrat Krola, nadgrozdzone być
powinno, z publicznych Rzeczypospo-
litych dochodów: (b) Zaczem przy-
kupno, dla siebie, lub rodu Krolewskiego,
dobr, w Kráiu zakazane jest Krolom, chy-
bá z wiedzą Stanów, [c] iákiego dobr y przy-
kupna y dzierżenia przykład dzieie Jana
III. Krola ukazują. Ktoremu też Starostwa y
Krolewsczyny przed swoim na tron wy-
niesieniem od niegoż dzierżone, po Jegoż
wyniesieniu na tron, zachowane, co do
wolnego intrat używania. (d) II. Dobra
te Krolewskiego stołu puszczane być nie
powinny tylko Szlachcie osiadłej: Na Cu-
dzoziemce nie Szlachtę y Zydy kára usta-
nowiona, y ugod z nimi zawieranych nie-
ważność. (e) III. Po śmierci Krola, Pod-
skarbiowie WW. Koronny w koronie, Li-
wski w Litwie, dobr stołu Krolewskiego
dozór mają, procz Gdańska y Elblągá,
które Krolowi Następcy dochody odda-
wają.

300
 waia. IV. Dobra te od wszystkich po-
 tlowy /) ciężarow są wolne, y sam ty-
 Seym włożyć na nie może ciężar i-
 ktory też wyładzą niekiedy Deputow-
 weyrzenia w skarb, y doniesienia Rzeczy-
 pospolitey o dobr tychże stanie. (g)
 (a) Vol. Leg. t. 2. f. 1334. tit. Rali-
 nes. (b) Co się powtarza w rokach 1638.
 1635. 1638. y in pactis Conventis Krolow t.
 Ekonomii. (c) L. s. c. P. C. Augusti 2. f. 21.
 Vol. Leg. t. 6. f. 622. §. Dobr żadnych. [d)
 Vol. Leg. t. 5. f. 274. §. Warujemy y f. 356.
 tit. Starostwa y f. 622. tit. Wykupno y 564.
 tit. Konsens. e P. C. Krolow. f. Const. 1673.
 tit. Ekonomie 1703. tit. Konserwacya. g Kon-
 Gener. 1632. 1648. 1668. 1674. 1696. 1733.

ROZDZIAŁ II.

TO co Krolow wielmożność ukazuje
 naybardziej, iest osob wyśadzanie do-
 godności, y szafunek dostoięństw y dobra.
 O tym Krola prawic w rozdziale następu-
 iącym się mowi, tym porządkiem. I. J-
 kie są prawa Krola w szafunku urzędow
 y dobr w powszechności? II. Jakie lego-
 są

301
 są prawa w rozdawaniu mianowcie Bi-
 skupstw? III. Opactw? IV. W Zalecaniu
 Papieżowi do dostoięności Kardynalskiej?
 V. *Protectoris Poloniae*. VI. Szafunku Ka-
 nonii y Probstw. VII. Urzędow Se-
 natorskich Wolewodztwa y Kąsztelanii?
 VIII. *Ministeriorum* IX. Urzędow Kó-
 ronných y Litewskich? X. Urzędow
 ziemskich? XI. Starostw Grodowych?
 XII. Starostw nie Grodowych? Krole-
 lewyszczyn y Dzierżaw? XIII. Orderu Or-
 la białego? XIV. Jakie są prawa Krola
 względem Seymow? XV. Senatu rad?
 XVI. Sądow sprawowania? XVII. Wy-
 prawy poselstw? XVIII. Względem woj-
 ska y wojen? XIX. Przywileiow *Servito-*
riatus y Nobilitatis? XX. W obowięzy-
 waniu Senatorow do przytomności przy
 swym boku? XXI. Do wyjazdu za grani-
 ce? XXII. Do odzyskiwania Ziemi utra-
 conych? XXIII. Qdzyśkania Sum Nea-
 politańskich? XXIV. Jaką na koniec reli-
 gią obowiazany Krol do chowania praw
 Narodu. Paragrafami tylaż.

§ I.

§ I.

Jakie są prawa Krola. w szafunku urzędow y dobr w powszechności? *a* Urzędy dwoiakię są: Duchowne y Świeckie: *a* te pokoiove iedne, woyskowe drugie: Z pokoiowych Senatorskie iedne drugie nie Senatorskie: Dobra rownie Krolewskie, ktorých wolny szafunek Krol ma: Są Starostwa grodowe, y nie grodowe: Woystwa: Dzierżawy: Krolewskie mi się ztąd zowią, bo wszystkie przedtym do Krola należały. O szafunku urzędow tych y dobr, te w powszechności są Krola prawa: I. Urzędy wszystkie; y Starostwa grodowe dawane być mają Ziemianom, Rodakom, Szlachcie, dobra tamże mającym ziemskie, dziedziczne, gdzie ciż urząd lub Starostwo biorą. *a* Byli iednak dawniej z Rodzicow nie Ziemianow, y nie Szlachty zrodzeni Biskupami Warminskimi. *b* II. Zafzczyceni nie dawno Szlacheństwem albo indygenatem, aż w trzecim pokoleniu przypuszczani bywają do godności; *c* chyba że zasługi znaczne położą. *d* III. Xiążętom (iakiemi dawniej Mazowieckie y

Pomer-

Pomorskie Xiążęta były) nie godziło się Urzędow y dobr Krolewskich dawać. *e* Zygmunta III. Synowie otrzymali: Jan Albert Warminskie, a potym Krolewskie Biskupstwo, y Karol Ferdynand Opactwo Tyńskie y Czerwińskie z wiedzą Stanow y przyzwoleniem *f* IV. Urzędy y dobra Krolewskie mogą być każdego czasu rozdawane w niedziel náydaley sześć, iak się Krol o ich zaproźnowaniu dowie: Co iedzi Seym nādchodzi, zaraz przed wszytkimi innemi sprawami rozdane być powinny. *g* O cō się Stan Rycerski má dopominać, y nie przystępować do niczego. V. Nie może zaś Urzędow y dobr rozdawać Krol za granicą, chyba duchowne y woyskowe. *h* VII. Nie mają też być za pieniądze rozdawane urzędy y dobra: *i* ani obiecywane w nadgrode usług na Seymie obierania Krola. *k* Urzędy też te y Starostwa Grodowe tylko prawowiernym Katolikom rozdawane być mają, według Uchwały 1736. ktora mającym ie, ichże iednak nie odbiera. *l* Nie mogą także rozdawane być wcześniej, przez oczekiwanie. *m* Proźne też y z okienkami przywileie

wileie wydawane być nie powinny
Ani dwa na jeden urząd. o VIII. Le-
zās Krol ma władzę szafunku urzędow
dobr, nie ma mocy оголоцання znadane
komu, chyba sądem dla występku. p Ma-
gą iednąk za dozwoleciem Krola złożyć
urząd, tenże piastuiący. q.

a Vol. Leg. t. 1. f. 57. t. 2. f. 900 tit.
Urzędy. Pacta Conventa Regum Vladislai
Casimiri, Michaelis, Augusti II y III. tit. We-
kancye. b Lengnich Jur. publ. L. 2. II. j.
280. c P. C. Michała y Następców. § Cudzo-
ziemcow ani nikogo. d Vol. Leg. Tem-
że y nad to: Vol. Leg. t. 5. ff. 400. § seq. i
Vol. Leg. t. 1. f. 57. f Vol. Leg. t. 3. f. 333
tit. Konsens. Także f. 791. tit. Konsens. g
P. C. Władysława y innych Krolow tit. We-
kancye. h Vol. Leg. t. 6. ff. 240. §. 6. Ni-
mniey y 630. § Aponieważ państwo. i Vol.
Leg. t. 6. ff. 30. § Wakanse f. 19. § Za ho-
nory f. 634. § Agdy ta iest. k P. C. Micha-
ła y Następców § Zeby iustitia distributiva.
l Vol. Leg. t. 6. f. 581. §. Dissidentibus. m
Tamże f. 628. tit. To też waruiemy że Przy-
wileidw. n Tamże f. 241. tit. Przywileiome
o Tamże f. 623. p Vol. Leg. t. 5. ff. 9. 10.
tit.

tit. Deklaracya y f. 16. tit. Starostwa. (q) Len-
gnich. Jur. publ. l. 2. c. II. f. §. 40.

§ II.

J Akie są prawa Krola w rozdawaniu mia-
nowicie Biskupstw? Odp. I. Dawniey-
szemi czasy w Polsce iuż Papieże stanowi-
li Biskupow swą naywyższą władzą: (a)
iuż niekiedy Kapituły, albo zgromadze-
nia Kanonikow: (b) iuż bywało że Krol
mianował, y tymże Kapitułom podawał
kilku, ku iednego z nich do tey godności
wyśadeniu; (c) y iezeli Kapituła obierała
innego, nie z liczby Prałatow podanych
od Krola, tedy swą mocą Krolowie sta-
wiali Biskupow. (d) Co rożnych zamieszkań
y rozterkow przyczyną częstokroć było:
tak w roku 1460 trzech mianowanych Bi-
skupow Katedra Krakowska miała: Ie-
dnego, ktorego Papież, drugiego, ktorego
Kapituła, trzeciego, ktorego Krol miano-
wał, y ten się przy dostojności tey utrzy-
mał. (e) Od ktorego też czasu władza mia-
nowania Biskupow przy Krolach została.
f Wszakże Biskupstwo Warmińskie wy-
łączo-

306
 łączone od tey Krolow w mianowaniu władzy: (g) pod tym iednak warunkiem żeby Krol mianował czterech z liczby Kanonicow Warmińskich, iak mowią Kanonikow Pruskich, z którychby iednego Kapituła wybierała. Zygmunt 3. Syna swego Jana Alberta zalecał Kapitułę, y August III. Stanisława Grabowskiego, lubo obydway nie byli Kanonicami Warmińskimi. § II. Mianowany od Krola Biskup, potwierdzenia swego szukać u Papieża powinien, y pokiego nie otrzyma, w rząd y sprawowanie Kościoła wdawać się nie może. I są przykłady, mianowanych przez Krola Biskupow, a nie otrzymujących potwierdzenia od Papieża. i Prussacy po śmierci Zygmunta Augusta wybrali na Generale Biskupa Chelmskiego, ale Krol Następcę innego podał.

(a) Długosz L. 6. f. 594. an. 1203. 1167. f. 775. y f. 831. L. 9. f. 919. 986. 1087. (b) Długosz L. 6 f. 609. an. 1209. f. 618. 630. 643. 648. Lib. 7. f. 681. Lib. 9. f. 1151. (c) Długosz L. 10. f. 133. 43. 155. Lib. 11. f. 312. 313. Baroniusz t. 12. ad an. 1162. (d) Długosz L.

307
 10. f. 56. f. 14. L. (e) Id. L. 123. f. 49. (f) Bielski w Kronice f. 428. Zalasowski Jur. Reg. Pol. t. 1. f. 553. (g) Lengnich Jur. pub. L. 2. c. 11. f. 297. (h) Id. L. c. (i) Zaluski Epist. t. 2. p. 2. f. 979. 1009.

§ III.

Jakie jest prawo Krola w rozdawaniu Opatw? Odp. Dawnych czasow, wolne przy Mnichach zostawało Opatow obieranie; których iednak potwierdzenie należało do Krola. a Z czasem w wybieranie Opatow Krolowie się mięszać zaczęli, nie tylo przez obranych iuż utwierdzenie, iuż odrzucenie niekiedy; ale też przez mianowanie Osob niektórych, a tych nie zawsze z Mnichow porządku, ale y z Swieckich Prałatow y Biskupow. Za rządow Michała Krola, wżczęty poswar, gdy Mnisi, dawną obierania wolność popiérali, y Rzym ich prawu zprzysiał, dawał Seymowym długo obradom materya, na których, prawo mianowania na Opatwa, przy Krolu utrzymywały Stany: b Wyssany jest z Seymu w roku 1726. do Rzymu Jan Tarło Lubelski Woiewoda, a żeby Rzym stanowieniem swoim prawo

Królewskie ztwardził, ale to w ten czas skutku nie wzięło: W roku dopiero 1736. z seymu ugodnego, tenże Jan Tarło lub Sandomierski na ten czas Woiewoda wyznaczony do zakończenia tak długiego poswaru, z Kamilem Paulucyuszem Posłem Papieskim w Polsce, w roku tymże dnia 6. Sierpnia uczynił mu koniec: Ugoda, na Senatorskiej radzie w roku 1738. złożonej w Schowie, pochwaloną, te Królowi Opatwa zostawione z wolnością mianowania Opatów, y stanowią ich iak mowią *per commendam*; Tynieckie, Lublińskie, Płockie WW. XX. Benedyktynow, Wąchockie, Mogilskie, Sulejowskie, Wągrowieckie, Jędrzejowskie, Paradyżskie, Czerwińskie WW. XX. Cysterców, Trzemeszyńskie, WW. XX. Kanoników Laterańskich. Hebdowskie WW. XX. Norbertanow, y Probstwo Miechowskie. (c) Do tey iednak, *Juris patronatus* sprzeczki, Oliwskie y Peplinskie Opatwa nie należały: (d) Szlachcicem zaś z Ojca y z Matki być powinien e Opat.

(a) Vol. Leg. t. 1. ff. 197. 198. (b) *Zaluzski* u f. 780. ad 883. Vol. Leg. t. 6. f. 58. tit. Jus

Jus patronatus. (c) *Lengnich Juris publ. Lib* 2. c. 11. f. 303. (d) Vol. Leg. l. c. y f. 630. tit. *Ordinis Cisterciensium.* (e) Vol. Leg. t. 1 f. 521. t. 2. f. 599. n. 49. tit. *Aby nadania.*

§ IV.

O Prawie Króla w zaleceniu Papieżowi do dostojności Kardynałskiej: Odp: Mają Królowie prawowierni prawo zalecania Papieżowi, gdy ten stanowi Kardynały, iednego, czyli to Rodaka, czyli Cudzoziemca, do teyż godności: Tak Kazimierz III. zalecił Rudolfa Biskupa Lawentyńskiego, odwdzięczając mu prace w pogodzeniu swoim z Krzyżakami. Za którego też panowania czasow, Zbigniew Oleśnicki Biskup Krakowski pierwszy z Polaków Kardynałską dostojnością uczczony, nie z zalecenia Króla, ale przez wzgląd na niego, y na Królestwo. Za Stefana Króla zaletą Grzegorz XIII. trzech na tę godność podwyższył: Jerzego Radziwiła Wileńskiego Biskupa: Alberta Bologneta swiego w Polsce Posła: y Jędrzeja Batorego Synowca Królewskiego. Jan Kazimierz

mierz zalecał Klemenfowi IX. Piotra Bo-
zego Biskupa Buttereńskiego; Krola Fran-
cuskiego Posła, ale godność tę dopiero dla
niego otrzymał Michał Krol od Alexan-
dra VII. tym imieniem Papieża. Jan III.
kilku zalecał, y dla Hrabi Arkwinu zale-
cenie tego skutek wzięło. August II. Sa-
fona zakonu moiego, włożonym swolę
ręką biretem Kardynałskim zaszczycił, da-
lekiego odżadzy tey dostojności: Ugo-
dy czyli *Pakta Conventa*, z Augustem III. a
Rzeczpospolitą zawarte, lemuż zalecał, te
go prawa Polskich Krolow, w zalecaniu do
godności Kardynałskiej, utrzymywanie, y
skutek tego widziany w ozdobionym Kar-
dynalską purpurą Janie Lipkim Biskupie
Krakowskim, nieśmiertelney pamięci go-
dnym Pralacie. *Lengnich Lib. 2. c. 11. § 23.*

§ V.

O Podawaniu jednemu z Kardynałow
przez Krola honoru, *Protektoris Po-*
loniae. Odp. Podawa także Krol, jednemu
z mieszkańcych Kardynałow w Rzymie,
y za wiedzą Senatu wysadza do pieczy y
obre-

obrony spraw Narodu Polskiego w Rzy-
mie, pod nazwiskiem *Protektoris Poloniae*,
którą oni godność do śmierci Krola no-
szą, y za obieraniem nowego w Polsce
Krola, nowym też bywał utwierdzani
swoiego urzędu listownym świadectwem,
chyba że na Papieżką godność postąpią.
Czytaj u Żaluckiego a iak zagniewał
Krola Jana III. Kardynał Urfinus *Prote-*
ktor Poloniae, gdy Krola Portugalskiego y
swoiego Domu rodowitości znamiona,
przełożył nād Polskie.

a Tom. 1. ff. 627. 673. 674.

§ VI.

Jakie są prawa Krolewskie w rozdawa-
niu Pralackich, Kanoniczych, urzę-
dow. Probstw, y Plebani, w dobrach nie-
jedynie Krolewskiego stołu, ale wszystkich
niegdyś Krolewskich? Odp. Wyrok Kle-
menfa VII. czyniący odnowę wyroku Le-
ona swoiego Przodka, te miesiące nazna-
cza Monarchom Polkim do mianowania
osob na duchowne te urzędy, których w
też miesiące zaproznowanie zażydzie: Lu-
ty, Kwiecień, Czerwiec, Sierpień, Pa-
dzier-

312

zdziernik, Grudzień. Resztę mieſiecy
Rzym waruie ſobie: *Vol. Leg. t. 1. ff. 449.*
451. 452. Wszakże miánowane być nie
mogą na tę urzędy duchowne y *beneficia*.
Dzieci, Cudzoziemcy, nie mający *juris-*
digenatils, nie Szlachta, krom Kanonii *ex*
Doctoratu, *Vol. Leg. t. 5. f. 13. tit.* O Opie-
ctwach y Cudzoziemcach.

§ VII.

J Akie ſą prawa Krolewskie w rozdawa-
niu urzędu Senatorſkiego, Woiewodow
y Káſztelanow: *Odp.* I. Száfunek doſto-
ieństw Senatorſkich do prawa Krolow ná-
leży: Staroſtę Zmudzkiego, Połockiego,
y Witebskiego, Woiewodow, Rycerſtwo
tych Ziem wybiera, á zaś Krol potwier-
dza: (a) Podczas *interregnum* po Henryku,
Woiewodztwo Ruſkie, po ſmierci Jerze-
go Jazłowieckiego Woiewody Ruſkiego,
wybrało na Iego mieyſce Hieronima Sie-
niawskiego: Woiewodztwo Lubelskie, po
ſmierci Stańiſława Słupeckiego Káſztela-
na, wyſadziło na tęż doſtoyność Jędrzeia
Firleia Sandomierskiego Staroſtę, co Na-
ſtępcą

313

Nſtępcá Krol ztwierdził. (b) Pruſſácy pod
interregnum po Jánie III. Chełmińskiego, y
Malborſkiego, Woiewodow: Elblągſkiego
Káſztelana, poſtanowili: Ale Naſtępcą po
Janie III. Augſt II innym godności te od-
dał. (c)

(a) *Załuſki Epist t. 2. f. 638. 639. Vol.*
Leg. t. 6. f. 79. n. 9. § 10. tit. Approbacya.
(b) *Vol. Leg. t. 2. f. 885. Lengnich L. 2. c. 11. §*
25. f. 311.

§ VIII.

J Akie ſą prawa Krola w rozdawaniu *Min-*
isteriorum, rzędu Senatorſkiego? *Odp.*
O Marſzałkach WW. KK. y LL. rownie
iak y o Nadwornych, iako też o Podskar-
bich WW. K. y L. wyłączeń od prawa
poſpolitego o innych urzędach nie maſz
żadnych. Urzędy Pieczętarzy, czyli Kancle-
rzych y Podkanclerzych, Koronnych y
Litewſkich, oſobliwość tę mają, że rozda-
wane być nie mogą, tylko na Seymach:
Ale o tym obſzerniey indziey w Xiędze
da Bog trzeciey.

§ IX.

§ IX.

Jakie jest Krola prawo w rozdawaniu urzędów nie Senatorских Koronnych y Litewskich? *Odp.* I. Urzędy Hetmańskie mogą być rozdane (jeżeli niemożność ich rozdania na Seymie pierwszym zadzie:) krom. Seymu, w innym czasie. II. Urzędy Koronne biorący w koronie: a Litewskie w Litwie, osiadłemi być powinni. *b* Co iednak w szafunku urzędów Koronnych lub Litewskich duchownych miejsca nie ma.

a Vol. Leg. t. 6. f. 590. tit. Obiaśniając: *b* Tamże f. 241. 242 § Przywilejow.

§ X.

Jakie jest prawo Krola w podawaniu Urzędników ziemskich po Woiewodztwach? y w Prusiech? *Odp.* Urzędy te wielorakie są, y niektóre z nich wybieraniem idą; Co uę tycze urzędów tych co idą wybieraniem: tedy władza wybierania Kandy latow iak mówią, przy Rycerstwie jest Woiewodztw, y czterech zwy-

szay:

szaynie wybierają; Krol zaś iednego z nich utwierdza, y swoim zaszczyca przywileiem: Wszakże urzędów dwu ziemskich, ani ziemskiego wraz z Dworskim, zlecać Krol władzy nie ma, pod nieważnością przywilejow, także urzędy oboygá Narodow, Koronne y Ziemskie, przez ułapienie chodzić nie mają. *a* II. Urzędy inne ziemskie Chorążych naprzykład w Koronie od władzy Krola w swym szafunku zawisły: Atoli odbierający te urzędy osiadłemi w tychże Woiewodztwach być mają: III. W Prusiech urząd żaden nie powinien być nikomu dany, tylko zaszczyconemu Indygenatem, który otrzymywany bywa na Generale Pruskim. *b* IV. Urzędy Infantyckie przez odmianę rozdawane bywają, Polakom, Litwie, y Infantczykom. *c* I mogą być zaszczycony przywileiem Krolewskim na urząd ziemski, a dopiero tamże dziedzictwa nabyć. *d* V. Prussacy pod *Interregnum* po śmierci Krola Jana, Podkomorzego, y Chorążego, Malborskich, obrali, ale Krol Następca innych na tę godność wysadził. *e*

a Vol. Leg. t. 5. ff. 15. 14. *b* Vol. Leg. t. 1.

316

t. 1. f. 122. P. C. Krolom. y ostatnie Augusty
 III. § Providendo de omnibus juribus. (c)
 Vol. Leg. t. 5. f. 483. tit. Ordynacya Xięstwa
 Infantjskiego. (d) L. c. (e) Lengnick t. 1. L. 2. f. 312.

§ IX.

JAkie iest prawo Krola w szafunku Starostw Grodowych? Odp. W Koronie liczy się Starostw Grodowych z Grodem Latyczewskim do Generała Ziemi Podolskich, z grodem Kalińskim y Przygodkami pięcią, należącemi do Generała Wielkopolskiego, 77. Nie zaliczając Mazowieckich tych, które społem z infzemichodzą, na przykład Wiskię z Wąsokim. I tych ci wszystkich Starostw szafunek do praw maiestatu należy. Ogranicza go iednak prawo, y w tym chce mieć obrębie. I. Co się mowiło o prawie Krola w powszechności rozdawania Urzędow, tu się ma ściągać: II. W Koronie Woiewoda ani Kasztelan w swym Woiewodztwie nie może być Starostą razem grodowym: w infzym być może. Krom Woiewodztw Pruskich iak y Litwy; gdzie Woiewodowie są Staro-

317

Starostami razem. (a) III. Starostwa grodowe dwa, dane być nie mogą iednemu: (b) IV. Na Starostwach grodowych *jus communicativum* nie idzie. W czym porównywa prawo Starostwa graniczne, choć nie grodowe. (c) Ani spuszczone Dzieciom.

(a) Wyżey w Xię: 1. pod każdym Woiewodztwem. (b) Vol. Leg. t. 2. f. 619. tit. O dwoygu Starostwach: [c] Vol. Leg. t. 4. f. 839 tit. Dożywocie: y f. 132. tit. Deklaracya f. 131.

§ XII.

JAkie iest prawo Krola w rozdawaniu Starostw nie grodowych? Krolewskich Dzierżaw y Woytostw? Odp. Starostw nie grodowych nazwiskiem, rozumieią się dzierżawy Miałt y Zańków gródu nie maiących. Imieniem Dzierżaw wsi niegdys Krolewskie: A zaś Woytostw tytułem, niektorych łak, młynów, karczm, dzierżenie. I Woytostw tych początek się ten być zdaie: gdy Xiążęta dawnie place zarobste pozwalali różnym do oczyszczania, którychby na swoy pżytek pod iakim podatkiem zażywali. Z tych iedne do Starostw

rostw przyłączone, do miast drugie, innie osobnie chodzą, y złączania ich do Starostw zakazują prawa. (a) O wszystkich tych dobr szafunku złożonym na łasce Monarchow polskich maż przednieysze te prawa. I. Starostwa niegrodowe nie mogą być puszczane tylko Szlachcie y Ziemianom, iako też y Krolewskie dzierżawy. Woytostwa żołnierzom zaśluzonym za zaleceniem Hetmanow: Zkąd też, miesiące cztery: Wrzesień, Pazdziernik, Listopad, Grudzień, żołnierskimi się zowią. (b) Wyimują się iednak od tego prawa, Woytoystwa w Ekonomiach, albo w Starostwach, na których oprawa Krolowy zapisana, (c) iako też do Starostw grodowych, albo miast przyłączone. II. Nie grodowe Starostwa z grodowemi trzymać mogą być razem, lubo liczbę dzierżenia ich prawa ścieśniają. (d) III. Krolewszczyzn zaś żadnych prawem lennym y w mianstwo, dopieroż w dziedzictwo Krol puścić nie może. (e)

(a) Vol. Leg. t. 6. f. 623. tit. To też wzywamy: (b) P. C. Augusta 2. Augusta III. y Żołnierskie miesiące. f. 630. f. Waw.

dek. (c) Vol. Leg. t. 4. ff. 844. 845 f. Deklaracya. (d) Vol. Leg. t. 6. ff. 19. 20. 623. f. Także. (e) Inwentarz Ładonjskiego tt. Dobra, Starostwa, summy.

§ XIII.

K Tóre jest prawo Krolow? y iego iak dawny początek? w rozdawaniu Orderu Orła białego? y czyli dawni Krolowie orderu którego używali? albo też razem zaszczycali nim swoy Narod? Odp. Orderu Orła białego honor zapoczęty w Tykocinie roku 1705 na znak wierności przy Krolu przez Augusta II. Głową Kawalerów Orderu tego Krol, na którego Krzyżu Kawalerskim napis się ten czyta: Pro fide, lege, & gręge. Tenże stanowią Kawalerów, y orderu różdaie: które po śmierci ichże, przez Następców krwł, lub przyiaciół, bywają oddawane. Orderu tego wizerunek ten jest: Na wstędze niebieskiej, cztery palce szerokiey, z lewego ramienia pod prawy bärk ku biodrom, otzł biały w koronie, z rozpostartemi skrzydłami spada. Na lewym zaś boku sukni wyszyta gwiazda złota, ośmigraniasta, promienną

otoczona, w iey śródku krzyż srebrny na kształt Maltańskiego, z napisem: *Pro de, Rege & Lege*. II. Zafczyca zaś Król orderem tym Osoby do swego upodobania, Krole nawet y Xiążęta postronne y Pany: Ozdabia nim y duchowne. y z nich pierwszy honor orderu Orła białego odebrał Jan Lipski, potym Krakówski Biskup y Kościoła Rzymskiego Kardynał, Podkanclerzy na ten czas koronny: A toli duchowni z tą go różnicą noszą, że wstęga u nich z szyi na pierś spada. Ozdobiły ten Order nimże ozdobione Katarzyna y Anna Samodzierżynie y Imperatorowe, iak mowią, Rosyjskie. III. Władysław IV. Król ustanowił był, y prawami opisał Order Niepokalanego Nays. Maryi poczęcia; y iegoż z Rzymu potwierdzenie otrzymał. Ale piękne orderu tego zamysły w swych początkach koniec wzięły. IV. Dawni Krolowie różne nosili Ordery: Zygmunt I. złotego runa od Karola V. Cesarza sobie przyślany roku 1525. a Zygmuntowi III. Władysławowi IV. Janowi Kazimierzowi, Michałowi, Augustom, drugiemu y trzeciemu, ofiarowany tenże. Henryk Walezy

leży Order S. Michała z sobą z Francyi przywiozł: Zkąd też Janowi III. przyślany Order S. Ducha. August II. nosił także Order Duński słońca: iako y Syn iego August III. ktoremu też Moskiewski S. Jędrzeia order przydany: y z innym S. Henryka, ktorego dla Saxonii August tenże początkiem iest. b.

a Bielski w Kronice na kar. 555. b Zański Ep. t. I. f. 185, 265. 322. 324.

§ XIV.

Jakie iest prawo Krola względem Seymow? Odp. I. Seymy bądź zwyczajne są, y prawem opisane, na nie jednak stany się nie zjeżdżają, chyba listem powszechnym Krola, uniwersałem pospolicie zowią, wezwane: y władza ta przyzywania Stanow na Seymy starożytna iest, y samym właściwa Krolom. a II. Má równie Krol władzą nakazania Seymu, iak mowią extraordinarynego, to iest nie w czasie opisanych prawami, gdy potrzeba iaka wyciąga: Wszakże Senat przody wezwany, y rzecz, o ktorej się Stany na Seymie naradzać mają, z nimi na radzie ułożona

322
łożona być ma. *Deliberatoria* na chwile
roku wychodzić powinny od Króla, gdy
zwykły prawem nadchodzi Sejm. *b* III.
Od roku 1542 *Historia polska* nie ukazuje
ie przykładu, żeby kiedy Sejm był od-
prawiany (wylaczywszy *interregna*) w nie-
bytności Króla: Zkąd dla choroby Jana
III. Sejm, na który się już Ziemiaństwo
wie ziechali byli, nie zaczęty. Jako też dla
choroby Augusta II. Sejm nie złożony, y
Posłowie Ziemiańscy już wybrani ostrzeżeni-
listem, nie ziechali na miejsce iemuż zwy-
kłe. *c* Dawniejszych iednak czasów są
przykłady Sejmów bez Króla mianych,
w przytomności zesłanych od niegoż Po-
słów. *d* Bytność zaś ta Króla y obecność
na Sejmach, tak się rozumieć ma: żeby
nie pod czas wszystkich obrad znajdował
się przytomny Król. Roku 1652. gdy Jan
Kazimierz w początkach samych Sejmu
na zdrowiu zapadł: Stany się do pałacu,
w którym Król chorobą złożony leżał,
zgrupowały z obranym już Marszałkiem.
Tam na Sali przed pokojem Królewskim
Senat zasiadł, przy którym mowę miał
Marszałek: y Stany uwiadomił Kanclerz,

323
o rzeczach, o których się naradzać miano:
Po tym Stanów obwieszczeniu Sejm się
dalej na zamku odprawiał: y dopiero przed
iegoż dokończeniem znówu się stany na
pałac Królewski zgromadziły, y tam Sey-
mu nastąpił koniec. *e* Są iednak przykła-
dy, że Królowie prośbami od Stanów, po-
zwolali, áżeby się Posłowie Ziemiańscy z Se-
natem w niebytności Króla naradzali: Tak
Zygmunt August y Zygmunt III. Włady-
ław IV. prośbami zezwolili na tę obrad o-
sobność, *f* ktorey iednak Jan III. nie po-
zwolił nigdy. *g* Roku 1668, gdy Król
ztechniwszy sobie długie w noc bawienie,
na samym dokończaniu Sejmu odszedł,
tłomaczyły sobie Stany to odeyscie Kró-
la, za zerwanie Sejmu: Dla czego Kró-
lowie na dokonywaniach Sejmów nocy
trawiają. Roku 1733. gdy w samym Sejmie
zapoczęciu Król August II. zabrany był z
świata: Śmierć iego koniec Sejmowi u-
czyniła, y iegoż się rozeyście. Zkąd się wt-
dzi, że prawo żadne nie może być stano-
wione bez wiedzy dopieroż krom woli
Króla. O czym indziej.

324
 tit. Ciwoli czemu. b Tamże. Także t. 2.
 899. n. 7. tit. Sejm t. 3. f. 928. c Załuski
 t. 1. p. 2. f. 1302. d Długosz L. 11. ff. 4.
 489. Lib. 12. f. 773. Bielski w Kronice f. 37.
 376. 577. 583. c Lengnich: Jur. pub. L. 2.
 12. § 4. f. 336. f Lengnich L. c. § 5. g Za
 łuski Ep. t. 3. f. 420.

§ XV.

JAkie ma Król prawo do składania Sa-
 natu rad? *Senatur consulta* zowią.
 Odp.: Co o Seymach, toż się o Senatu ra-
 dach, rozumieć ma: Maia te bydz składa-
 ne w obecności Krola: W roku 1594. Ar-
 cy-Biskup Senat zezwał na przyjęcie po-
 selfwa od Cesarza, ale w niebytności Krola
 (który w Szwecyi był w ten czas) wla-
 dza tę na Seymie mu zlecił Król y Stany
 a Za Krola też Jana III. Arcy-Biskup Se-
 nat do rady wezwał, ale Krola scisnionego
 od Turków, y Krolestwa niebezpie-
 czeństwo, y Krolowy mocie przy tym na-
 leganie od pospolitego prawa uciechynek ten
 wyłączały. b W roku 1592 miana też Se-
 natu rada pod czas Seymu zamknięta
 drzwiami bez Krola: c II. To co się
 radach

325
 radach Senatu stanowi, imieniem się Kro-
 la zaszczycza. Stany też uchwały Seymow
 pod Krolami, Konstytucyami zowią: A
 zaś stanowienia swoje na związkach pod
interregna, konfederacyi, albo kapturu na-
 zwisko maia: y bywaią, na Seymach Co-
 ronationis albo Pacificationis czytane y
 ztwierdzone.

a Vol. Leg. t. 2. f. 1397. tit. o Posłach
 Cudzoziemskich. b Załuski Ep. t. 1. f. 662.
 690. 691. c Lengnich. L. c. §. 6.

§ XVI.

JAkie iest prawo Krola względem Sądow?
 Odp. Sądy w Koronie y Litwie pod
 imieniem Krola bywaią sprawowane, y z
 tey przyczyny śmierć Krolewska koniec
 im czyni, a Sądy kapturowe otwiera. Na
 Sądach Seymowych y *Relationum* Krol o-
 sobą swą zasiada, inne imieniem tylo y
 powagą swą zaszczycza. Ale o tym obszer-
 niey w Xiędze da Bog czwartey.

§ XVII.

JAkie są prawa Krola w wysyłaniu Po-
 W 3 flow

flow. do posłronnych Narodów? Odp. w szczegulnych sprawach y od publicznego interessu dalekich, Krol może wysyłać sły, y do siebie przysłane odprawiać. uroczytsze poselstwa nie mogą być wprawiane, tylko z wiedzą y zezwoleniem Stánów. A w gwałtowniejszych Oczyszczeniach potrzebach przynajmniej z Sejmik Rady. Wszakże zawsze Krol osoby poselstwa sprawowania wysadza, lubo zawsze poselstw sprawowania rzeczy pisany dać. O czym w Xiedze czwartobfzerniej będzie. A Ci Szlachta być ma dobrze osiadłą. *Vol. Leg. t. 6. f. 22.* To też waruiemy.

§ XVIII.

Jakie jest prawo Krola w wypowiedzeniu wojen? Woyska władzy? toczeniu wojen? zawieraniu Sojuszów? Odp. W wszystkim tym niżej będzie; tu namyślam, że Krol w woysku przytomny nad nim naywyższą władzą: a Wyzwolenia też Szlachty na pospolite ruszenie władza, zostaje przy Krolu. Ktorą mu ią na Seymie zlecają Stany, Konstitucye 1685, 1693, 1697, 1736.

§ XIX.

Jakie jest prawo Krola w szafunku przywileiów, mianowicie *Servituti*, y *Nobilitatis*? Odp. Má Krol moc przywilejami swoimi iuż nowemi niekiedy, iuż ztwierdzającemi dawne zaszczycać miasta: zgromadzenia: Ofoby pewne: ale te prawu publicznemu nie mają się przeciwiać, y jeżeli albo przeciw prawu są dane, albo z uymą y krzywdą innych, takowizapozwani do Sądu Kanclerskiego przywiliy wracają. II. Ma także Krol prawo *Servituti*: Prawo to, jest w rzeczy opatrzenie osoby iakiey przywileiem wyimującym ią z zwierzchności niższych Sądów, ázeby się tylko przed Krolem lubiego Sądem sprawowała: Mieli też dawno Krolowie moc zaszczycania Szlachectwem, ale późniejszy prawo stánowi, b. ázeby plebei nie byli wysadzani na Szlachectwo, iedno na Sevmie za wiadomością Stánów. Rad, albo w woyszcze dla znacznego w meście swego poczynania y dzielności. III. Dostoieństwa Xiążąt, Graów, Márgrabiów, od Krolow nie bywają dawane.

Atoli Jan III. Matezylego Lekarza Bononi-
skiego uczcił, *Marchionis* honorem. c. 1.
ko też August II. Alexandra Sallarolego
z iegoż Bracią d. który Margrabstwa przy-
wili, y Krol, y wielu osob z Senatu y Ry-
cerstwa, zacząwszy od Prymasa, przytwier-
dzili swoiemi podpisami.

a *Vol. Leg. 6. f. 626. tit. Przywilej*
b *Ibid. t. 2. f. 971. tit. Plebeiorū Nobilitat*
c *Załuſki Ep. t. 1. f. 708. d Tenże t. 3. f.*
500.

§ XX.

Jakie jest prawo Krola w obowiązku Se-
natorow do bytności przy boku swoim.
Odp. Od czasow Henryka Walezego o-
bowiazali się Krolowie nic w rzeczach
Rzeczypospolitey tyczących, nie stanowić
bez rady Senatu: y z tey przyczyny krom
Ministrow, wyznaczani bywaią na Sey-
mach (choćby te nie doszły nawet) Se-
natorowie, ktorzyby Krolowi poki w
Krolestwa granicach bawi, przytomni zo-
stawiali. Ale o tym obszerniey się mowić
będzie w Księdze 3 §. o urządzie Senatorow.

§ XXI.

329

§ XXI.

Jakie ma prawo Krol do wyjazdu za gra-
nice państwa? *Odp.* Dawnemi czasy
wyjazdu za granice Krolestwa pozwalali
sobie Krolowie według upodobania swo-
iego: Kazimierz W. do Pruss, y do Wę-
gier iezdził roku 1342. a Ludwik prze-
mieszkał w Węgrzech. (b) Władysław Ja-
gello do Węgier (c) tak wyieżdżał. Zy-
gmunt II. wyieżdżając do Cesarza Maxy-
milyana otrzymał przody Rad Koronnych
dozwolenie. (d) Gdy Stany wybierały
za Krola, Zygmunta III. y Syna iego Włady-
sława, obowięzywali się Krolowie ci w u-
godach swojego wybierania, że ieżeli wy-
ciągać będzie potrzeba państwa dziedzic-
znego Szwedzkiego, iż wyjazd ten nie
przody, aż też y Stanow. nań zezwolenie
nastąpi. (e) Poźniejszy lata wolność Kro-
low do wyjazdu za granice, mają określo-
ną (f) prawami.

(a) *Bielſki w Kronice na karcie 228.*
(b) *Tenże pod tym Krolew (c) Tenże na*
kar: 279. (d) Tenże na kar. 529. (e) Vol.
Leg. t. 2. f. 1098. (f) Vol. Leg. t. 4. f. 4
§. 0 od-

330
§ O odiezdzie t. 6. f. 107. It. Pozwolenie. f. 239. § Niemniej: f. 650 § A ponieważ.

§ XXII.

Jakie jest Krola prawo, y z którego żródła wynika? Jegoż obowiązujące do odzyskiwania Ziem utraconych? y co się imieniem tym rozumieć ma? Odp. I. Imieniem Ziem utraconych rozumieć się mają Ziemie odpadłe od Polski nie prawnie y nie sprawiedliwie: Albo jeżeli ich ustatkowanie komu ugodnem i pokoiu zakładami jest warowane, tedy iako się zdaie wracać prawo Narodu Polskiego do ich odzyskania, gdy przeciwna strona ugody tej nie dochowuje, tak też y obowiązek na Krolow zwracać do ich odzyskiwania: Co też oni ugodą swojego wybierania, czyli *passive conventis*, warują zawżze. I tegoż obowiązku mocą August II. Kamieniec y Podole odzyskał ugodą bez broni użycia zakończoną: ktorey gdy użył na odzyskanie Infant od Szweda, szczęście wojenne dało za Szwedem pierwszemu przeciwny wyrok: y nowych wojen a razem y klęskę Polskiej, Saskiej

331
Saskiemu Narodowi otworzyło pole. II. August III. nam szczęśliwie panujący, w zakładzie przedugodnym swojego wybierania, obowiązek który nań kładły Stany odzyskiwania Ziem utraconych, tak ogranicza: (*Avulsorū recuperationem data occasione iusta & legitima miec na pieczy. będziemy f. 624.*) Ze zaś utracone Ziemie krom woyny odzyskiwane być często nie mogą, woyny zaś Krol, krom wiedzy Stanow podnieść nie może, dla czego przyśiega, którą na część tę, *pastorum Conventorum* Krol czyni, Jegoż nie do czego innego obowiązywać się zdaie, tylko ażeby Stanom Rzeczypospolitey potrzebę tę woyny przełożył, y Stany też do iey uchwalenia, y potrzebnych na nie nakładow, staraniami swoimi złożył.

§ XXIII.

Jakie jest y z kąd wynika prawo Krola obowiązujące do odzyskiwania pieniędzy summy Neopolitańskiej? Odp. Summy Neopolitańskiej początek takowy mają, Krolowa Bona Zygmunta I. Zona Coraka Jana Galeacyusza Sforeyi Medyolańskiego

332
skiego Xiążęcia, po śmierci Męta, do
Włoch zkąd rodem była, wrocila y Kro-
lowi Hiszpańskiemu wraz y Neapolitań-
skiemu 430000 czerwonych złotych Ne-
apolitańskich z dochodu rocznego dała
roku 1556. W rok potym umarła Bona za-
czym summy te na Zygmunta Augusta Sy-
na, y cztery jego Siostry dziedzictwem zpa-
dły: August y Anna bezpotomnie zesła
Katarzyna ich Siostra Jana Szwedzkiego
Krola Zona zostawiła Następcę Zygmun-
ta III. Polskiego y Szwedzkiego Krola:
ktory (iako w ugodzie swojego wybie-
rania był przyśiągł,) (a) prawo swoje do
przerzeczoney summy zupełnie na Rzecz-
pospolitą złał, przez dane uroczyscie pi-
śmo dnia 21 Stycznia roku 1588: Atoli
dochod coroczny od summy tey dla siebie
odbierał: y gdy Anna Krolowa Polska Ste-
fana Batorego Zona á Bony Krolowy Co-
ra, bezdzietnie zesła: Zygmunt tenże czę-
ści summ pomienionych po Ciotce Dzie-
dzie; takowy w roku 1626. ieyże uczynił
podział: żeby połowę rocznego od niey
dochodu brał Władysław Syn: á druga
połowę Zona Zygmunta powtorna Kon-
stancya

333
stancya, y Jey potomstwo: Konstancye
roku 1632 dług śmiertelności wypłaciła,
po ktorey śmierci części dochodowna sie-
bie spadającej Bracia ustąpili Siostrze An-
nie Katarzynie Mążonce Filippa Wilhel-
ma Woiewody Neoburgu, á żeby iey zaży-
wała do śmierci: Mąż zaś Anny Filip nie
tylo dochody ale y sumę samę po śmier-
ci Zony Anny sobie przywłaszczył. Wła-
dysław część swoją trzymał, iako też Na-
stępca jegoż Jan Kazimierz: Lúbo oby-
dwa przyrzekali w ugodach swojego wy-
bierania; (b) na bliskim się Seymie z Stá-
nami o tym naradzić. I owszem Jan Ká-
zimierz (ktoremu Rzeczpospolita była po-
zwoliła używania rocznych ód tey sum-
my dochodów aż do śmierci) wspomnio-
ney summy dziedziczką napisał Annę Gon-
zágę Zony swojej Siostrę, y Córkę iey
Annę Kondeuszowi zaślubioną za Córkę
przywłaszczył. Anna ta po śmierci Janá Ka-
zimierza, iako jegoż przywłaszczoną Corą,
gdy iey swego prawa ustąpiła Matka, tych
się pieniędzy dopominała, iako też y Kry-
styna Szwedzka Krolowa krwi zpadkiem:
Dopominał y Michał Krol imieniem Rze-
czypos-
166

czypospolitey, ktorey prawá swojego ustąpił był Zygmunt III. lubo w użycowaniu dochodów Jemu y Synom Rzeczpospolita przegłądała: Starania w odzyskaniu wspomnianych summ w rokách: 1686. 1695. 1713. ponowione. Roku z tych ostatniego Krzysztof Szembek Biskup w ten czas Jnflantski potym Primas sprawował do Cesarza poselstwo w ktorego imię zostawało Neapolitańskie państwo, dopominając się całej tey summy wypłacenia; ale bez skutku. Familia Kondeuszów odbierała część dochodów od tey summy z wyroku danego od Izby czyli Kámary Neapolitańskiej do roku 1725: to jest czerwonych złotych 11428, bez naruszenia jednak prawa polskiego, ktore warował Cesarz. Dochód tenże roczny odbierali y przedtym Kondeuszowie, nim od Filipa Borboniusza do Karola Austryaka przeszło było Królestwo Neapolitańskie, za którym przeysciem ustawało: Roku 1732 odnowione starania ku przywróceniu tey summy, ale śmierć Królewska skutkowi warunków tych szczęśliwemu przeszkodziła. August III. odzyskania tey summy obowiązek przyjął, wszakże noworzędow,

Neapolitańskiego Królestwa odmiany z Domu Austryackiego w Dom Borboniuszów, skutek iego przewlekły. (c)

(a) Vol. Leg. t. 2. f. 1098. (f) Ibid. t. 3. f. 767. n. 61. § Summy. (c) P. C. Joan. Casim. § A z strony konfed. 1733. § Summy Neapolitańskie P. C. Augusta III. § Windykacya Summ. Factum, jus & status negotii Neapolitani Polonici tempore Comitiorum à 1740 publicatum.

§ XXIV.

Pod którym warunkiem? obowiązany jest Król chować Obywatelów y całego Narodu prawa? Odpow: W ugodzie obierania Henryka Walezyusza znayduie się warunek takowy; żeby z przysięgi wierności Królowi uczynionej y posłuszeństwa Obywatele wolnemi tym samym byli, jeżeliby prawa ich y wolności Król łamał. (a) Co że się Henrykowi rzeczą przyotrzeyszą zdało, tedy Posłowie wysłani na iego do Polski wprowadzenie, tłumaczeni takim surowości, warunku tego miarkowali: że się to rozumieć má, o gwałceniu praw y wolności Narodu dobrowol-

browolnym, y na praw tych y wolnotę
wzgardę: y gdyby się od przedsięwzięcia
swego, Prymasa, Senatu, y Stanow napomi-
naniem nie zatrzymywał Krol. (b) Napo-
minanie zaś to ma być powtarzane y ie-
zliby potrzeba wyciągała, na Stany toż na
Seymie włożyć, a iezliby słuszney przy-
czyny, sprawie tey która będzie wniesio-
na, y postępku w niey, Krolowie nie dli,
y za temi naleganiami uczynić nic nie
chcieli, w ten czas Stany wszystkie mają
się zachować według artykułu: *de non pro-
standa obedientia*: Czego nie zachowujący
a zbierający woysko na Krola mają być
pozwani y sądzeni na Seymie. (c) Ale
dzieie Narodu nie ukazują przykładu, że
by poddani Krolowi kiedy wiare y poslu-
szeństwo wypowiedzieli. Przykład Zy-
gmunta III. od trzech Senatorow y nie
wielu z Szlachty złożonego nagane po-
wszechną odniosł: Wyzucie też Augusta
II. z Państwa broni Szwedzkiej dziełem
było: y ci co go wyzuwali od związku
Sendomierskiego przez Stany całej Rze-
czypospolitey na walnym zjeździe Wár-
szawskim zgromadzone pochwalonego, za
Oyczyzny nieprzyjaciół osądzeni (d)

(a) Vol. Leg. t. 2. f. 864. 922. tit. Decla-
ratio. (b) Ibid. ff. 1634. 1635. tit. Konklu-
zye Seymu. (c) Ibid. f. 1660. 1661. tit. De-
klaracya Artykułu. (d) Ibid. t. 6. ff. 138,
139. tit. Ubepieczenie:

K S I E G I

W T O R E Y,

T O M U

P I E R W S Z E G O.

CZĘŚĆ CZWARTA

Część ta Rozdziały dwa zawiera: Pier-
wszy o Krolow: Drugi o Krolowskim
potomstwie y ich prawach uwiadomi.

ROZDZIAŁ I.

O K R O L O W Y.

Rozdział ten: Prawa Krola w obieraniu
Zony: Krolowy religią, miejsce-słubu, y
wzięcia: Dwor, intraty, mieszkanie: po-
grzeb: Kronikę ich nakoniec wytłomaczy y
poda paragrafami tylk.

§ I.

JAkie są prawa Polskie w obieraniu przez Krola Zony? *Odp.* Po Zygmuncie Augustie który przeciw woli Stanow polski w małżeństwo Radziwiłównę po Gastołdzie Woiewodzie Trockim Wdowę, a po tej śmierci Katarzynę Corkę Ferdynanda I. Cesarza, z którą przeciw Stanow tychże woli rozwodzić się chciał, w ugodzie obierania Stefana Batorego warowano, ażeby Krol żony nie brał bez wiedzy y przyzwolenia Stanow, y żeby bezprzyczyn sprawiedliwych od Kościoła Bożego uznanych z nią się nie rozwodził. (a) Toż się poslednieyszych Krolow ugodami wybierania ichże znacnia y powiada. (b)

(a) *Vol. Leg. t. 2. f. 901. § Aż do małżeństwa.* (b) *P. C. Władysława IV. Jana Kazimierza, Michała J. J. Z strony małżeństwa.*

§ II.

JAkiey religii Krolowa być ma? *Odp.* Krolowa być powinna wiary Rzymskiej

Kiey Katolickiey: (a) y historia nasza ukazuje przykłady Krolowych z tey przyczyny nie zażczyconych koroną, że nie były prawowierne; w osobach Alexandra Zony w odzczępiństwie Greckim zostającey: y Augusta II. w kacerstwie Lutra.

(a) *Vol. Leg. t. 4. f. 13. tit. Rex Catholicus P. C. Michała: Jana III. Augusta II. § Lubo dawne prawa. Augusta III. § Rady.*

§ III.

KTóre jest mieysce do zawierania małżeństwa? y do uwieńczenia Krolow? *Odp.* I. Mieysce Małżeństwa Krolow nie zawsze iedno jest; ani ieden zawsze, który łączy Biskup. Władysław Jagello pierwszą y drugą żonę brał w Krakowie: w Sanoku trzecią: a czwartą w Nowogrodku. Tę Wileński Biskup tamę Arcy-Biskup Lwowski łączył. Kazimierzowi IV. ślub dawał Krakowski Biskup w przytomności Arcybiskupa Gnieźnieńskiego w Krakowie. (a) II. Mieysce koronowania Krolowych (b) Krakow jest: Władysława IV y Michała żony w Warszawie

szawie ozdobione koroną za wyrażenie
Stánów pazyzwoleniem (c) III. Hono-
koronowania Krolowy, prawą y zwyczaj-
starożytny, Prymałowi waruią. (d) Są
dnak przykłady, iáko Krolow, tak rownie-
y Krolowych nie przez Arcy-Biskupa
wieńczonych, dla ich iuż niebytności
iuż choroby; iuż innych przyczyn: (e) iuż
dla choroby Arcy-Biskupa Gnieźnień-
go Biskup Kuiawski koronował y ná-
szczał na krolestwo Annę Zygmunta
Zonę: Tenże Zygmunta tegoż Barb-
zonę uwieńczył, ponieważ Arcy-Biskup
Gnieźnieński ieszcze z Rzymu swego
nie odebrał był potwierdzenia. IV. Przy-
tomna koronacyi Krola Krolowa, wraz z
nimże koronę bierze, y po lewey Krol-
ręce na tronie zasiada.

(a) Bielski, Długosz, u Lengnich
publ. L. 2. c. 16. § 5. (b) Vol. Leg. t. 4. § 94
tit. Koronacya. (c) Tamże t. 4. § 50. tit. Ko-
ronacya. (d) Tamże t. 1. § 178. (e) Len-
gnich L. c.

§ IV.

Z Których się osób składa Dwór Kro-
lowy?

łowy? Odpow: I. Ma Krolowa Marszał-
ka, ktorego Kromer, *Magistrum curie*, zo-
wie: Urząd iego iest laskę przed Krolową
nosić, gdy sama idzie: Bo gdy w towa-
rzystwie z Krolem, Marszałkowie ią Ko-
ronny y Litewski niosą. II. Ma Kancel-
rza rownie, ktory imieniem iey odpowia-
da y pisze. Zkąd Krolowa osobną swoię
ma pieczęć; na wzor pokojowey Kro-
la pieczęci: w szrodku tarczą podzielona
na dwie części: na iedney z tych Krola
Męża: na drugiej herb iest prywatny:
Kancelrzem zwyczajnie duchowny by-
wa, lubo Ludowiki Zony Jana Kazimie-
rza Władysław Rey Podskarbi nadworny
był Kancelrzem. III: Ma ieszcze Ochmi-
strzynią z Matron godnością znamienit-
szych, y inne Damy y Dworzany Stántu
Szlacheckiego: Władysław IV. y Brat ie-
go Jan Kazimierz przyrzekali Stanom w
ugodach swóiego wybierania; że gdyby z
Cudzoziemskich Małżonkę brali, tedy o-
sob Cudzoziemek przy niey nie wię-
cey zostawać y mieszkać ma, tylko tak
wiele y tak długo, iako w tym zdanie Se-
natu zaydzie. (a) Czytay w tym późniey-
szych łasc stanowienia. [b]

342

(a) *Vol. Leg. t. 4. f. 196. § Z. Prawo*
Małżeństwa Także t. 3. f. 765. § Z. Prawo
Małżeństwa. (b) Vol. Leg. t. 5. f. 14. tit. I
Liczbie Cudzoziemców t. 6. f. 23. § Także
f. 625. §. Także.

§ V.

IAka jest y żkad intrata Krolowy? *Odp.*
 Intrat Krolowa osobnych od Krola
 ma, procz dwu tysięcy czerwonych zło-
 tych z żup Krakowskich, ale wszystkie
 potrzeby Krol opatruie. Ani Krol Kro-
 lowy Krolewsczyzny nadawać może
 bez wiedzy Stánów: ktora zachodziła go-
 Zygmunta III. żonie Konstancyi (a) Go-
 lubskie y Brodnickie Starostwa puszczal
 Ludowice, Eleonorze, Maryi, Nayasniejs-
 szym Krolowym polskim, także Mary-
 Jozefie Augusta III. Małżonce warował
 Stány sto tysięcy wiana, a drugie sto ty-
 sięcy przywiánku intraty roczney. (b) III
 Po śmierci Krola, Krolowy dożywocie o-
 patrzone bywa: y może Krolowa dobra
 na których zapisana ma oprawę z intraty
 puścić Szlachcie: (c) III. Z dobr tych
 Krolowy kwarta płaconą być ma w ko-
 ronie

343

ronie, a *donativum* w Litwie. (d) IV. Do-
 żywocie to Krolowy samey służy poki
 krolową polską jest, y poki mieszka w gra-
 nicách państwa: traci ie, gdy albo, za mąż
 idzie, iak ie utraciła Eleonora po Michale
 Wdowa, gdy powtornym małżeństwem
 za Xiążęcia Lotaryńskiego poszła, albo ie-
 dzie za granicę: chyba żeby na ich dzier-
 żenie zezwoliły Stány: iak zezwalały gdy
 Marya Jana III. żona iachała za granicę. (e)

(a) *Vol. Leg. t. 3. f. 668. tit. Starostwo*
Brodnickie. (b) Ibid. t. 6. f. 658. tit. Oprawa
Náyi. Krolowy. (c) Konstytucye rokow. 1581.
1593. 1609. 1638. 1649. 1670. 1678. (d) Vol.
Leg. t. 6. L. s. c. (e) Załuski Ep. t. 2. p. 511.
Vol. Leg. t. 6. f. 187. tit. Pozwolenie.

§ VI.

GDzie mieszka Krolowa po śmierci Kro-
 la małżonka? y gdzie bywa ie zwło-
 kow pogrzeb? *Odp.* I. Po śmierci Mał-
 żonka Krola może sobie Krolowa zamek
 obrać do mieszkania w dobrách pod do-
 żywocie podpadłych: Eleonorze Poznań,
 lub Toruń, albo Grodno, lub Inne Miasto,
 krom

krom Krakowa do mieszkaniá pozwol-
ne. [a] Marya Jana III. Zona stałego mie-
sca do mieszkania nie wybrała: Aż teł po
czterech latach, z wiedzą Stánow do Rzy-
mu ie przeniosła. II. Pogrzeb Krolowy
w Krakowie bywał. Nakład łoży ieżeli za-
życiá iego umiera, Krol: ieżeli wdową zcho-
dzi z dobr idzie dożywocia. Jeżeli pogrzeb
razem Krola y Krolowy odprawiá się, Rze-
czypospolitey skarb opátruie iegoż potrze-
by, tak żonę Jana III. Maryą wraz chowa-
no z Mężem roku 1724. (b)

(a) Vol. Leg. t. 5. f. 270. (b) Lat-
gnych. Ju. Reg. Pol. L. 2. c. 16. § 17.

§ VII.

KRONIKA ZEBRANA
MONARCHIN, XIĘZNYCH y KRO-
LOWYCH Polskich zaczawszy od Piaśla.

Piaśla Zona, Rzepichá. - - - - -
Ziemowitá Zona, - - - - -
Leszka IV. Zona, - - - - -
Ziemomysłá Zona, - - - - -

Mieczysław I. Zona, Dąbrowka, Corka
Bolesława I. Xiążęcia Czeskiego umar-
ła Roku 977.

Bol-

Bolesława I. Chrabrego, Zona, i. Hemmil-
da, Corka Rydaka II. Margrabi Misnii,
z którą się rozwiodł. 2. Judyta, Cor-
ka Geyzy Krola Węgierskiego, z kto-
rą się także rozwiodł. 3. Konilda albo
Erminilda, Corka Dobromira. 4. Odama,
Corka Edwarda II. Margrabi Turynгии
y Misnii.

Mieczysław II. Zona, Ryxa, Corka Eren-
fryda Hrabi Palatyna Rhenu, umarła w
Salfeldzie d. 24 Marca, 1063.

Kazimierza I. Zona, Marya albo Dobro-
gniewa, Corka Włodzimierza Xiążęcia
Ruskiego, umarła R. 1087.

Bolesława II. Smiałego, Wyceśława, Corka
Izaśława Xiążęcia Ruskiego umarła,
1089.

Władysława I. Hermana, i. Judyta, Cor-
ka Wratisława Xiążęcia Czeskiego, u-
marła 1086. 2. Zofia, Corka Henry-
ka III. Cesarza.

Bolesława III. Krzywoustego, i. Zbysł-
wa, Corka Michała, albo Swiatopełka,
Xiążęcia Kiiowskiego, umarła 1108. 2
Salmea, Corka Henryka Starszego Hra-
bi Bergenskiego, umarła d. 24. Lipca,
1144.

Wła-

Władysław II. Zona Adelaida, Corka Henryka IV. Cesarza, umarła w Altemburgu, 1159.
Bolesław IV. Kędzierzawego, 1. Anna z zya, Corka Wsiewłodzimierza Xiążęcia Halickiego, umarła R. 1172. 2. Helena, Corka Rościszawa Xiążęcia Przemyskiego.
Mieczysław Starego Eudoxya, Corka Wsiewłodzimierza Xiążęcia Halickiego, 2. Gertruda, Corka Beli II. Krola Węgierskiego. 3. Adelaida, Corka Godefrida II. Hrabi Lowańskiego.
Kazimierz II. Sprawiedliwego, Helena, Ufelowolda Xcia Bełsk: Corka.
Leszka V. Białego, Grzymisław, Corka Iaroslawa Xiążęcia Ruskiego, umarła, R. 1258.
Władysław III. Łaskonogiego.
Bolesław V. Wstydliwego, S. Kunegunda, Corka Beli IV. Krola Węgierskiego, umarła w Klasztorze Sądeckim, d. 24 Lipca 1292.
Leszka VI. Czarnego, Krystyna, Rościszawa Xiążęcia Ruskiego, Corka.
Przemysław, Krola, 1. Lukarda, Mikołaj.

ia albo Henryka Xiążęcia Windawskiego Corka, zabita. d. 13. Grudnia. 1283.
2. Ryxa, Weidemira I. Krola Szwedzkiego Corka, umarła 1335.
Władysław Łokietka, Jadwiga, Corka Bolesława Xiążęcia Kaliskiego, umarła, 1340.
Wacław Krola Czeskiego. 1. Judyta, Corka Rudolfa Cesarza, umarła 1297.
2. Elżbieta, Corka Przemysława Krola Polsk. u. 1307.
Kazimierz III. Wielkiego, 1. Aldona, Corka Gedymina Xiążęcia Litewskiego, umarła d. 8 Czerwca 1339. 2. Adelaida, Corka Henryka Grafa Haskiego, umarła 1356. 3. Jadwiga, Corka Henryka V. Xiążęcia Głogowskiego, u. 1390.
Ludwika Krola Węgierskiego: 1. Małgorzata, Corka Karola IV. Cesarza, umarła 1349. 2. Elżbieta, Corka Rządcy Bośni, utopiona.
Władysław II. Jagellona, 1. Jadwiga, Corka Ludwika Krola Polskiego y Węgier, umarła 15. Czerwca, 1399. 2. Anna, Corka Wilhelma Hrabi Celleńskiego, umarła, 21 Marca 1416. 3. Elżbieta, Corka

Corka Ottona Pileckiego, Woiewody Sandomierskiego, umarła, 1419. 4. Zofia, Corka Andrzeia Iwanowicza Xiążęcia Kiiowskiego, umarła 21. Września, 1461.

Władysław III. Krol Węgierski, beżżenny zginął pod Warną.

Kazimierz IV. Zona, Elżbieta, Albrychta II. Xiążęcia Austriackiego Corka, umarła, 1505.

Jan Albrycht beżżenny umarł.

Alexandra Zona, Helena, Corka Iwana Wsiewowicza Cara Moskiewskiego, umarła 31. Stycznia 1494.

Zygmunt I. Zona, 1. Barbara, Corka Stefana Hrabi Trentkineńskiego y Spiskiego, umarła d. 2. Pazdziernika, 1515. 2. Bona, Corka Jana Sforcy Xiążęcia Medyolańskiego, u. 20. List: 1557.

Zygmunt Augusta, Zona, 1. Elżbieta, Corka Ferdynanda I. Cesarza, umarła 15. Czerwca 1545. 2. Barbara, Corka Ierzego Radziwiła Kasztelana Wileńskiego, umarła 12. Maia, 1551. 3. Katarzyna, rodzona Siostra Elżbiety, pierwszej Zony, umarła d. 28. Lut. 1572.

Henryk

Henryk Walezyusz, beżżenny panował.

Stefana Batorego Zona, Anna Zygmunta I. Krola Polskiego Corka, umarła 9. Września, 1596.

Zygmunt III. Zona, Anna, Corka Karola Arcy-Xiążęcia Austriackiego, umarła 10. Lutego, 1598. 2. Ksiancy, rodzona Siostra Anny, umarła, 10. Lipca, 1631.

Władysław IV. Zona 1. Cecylia Renata, Corka Ferdynanda II. Cesarza, umarła 24. Marca, 1644. 2. Ludwika Marya, Corka Karola Xiążęcia Mantuy.

Jana Kazimierza Zona, Ludwika Marya, pozostała Wdowa Władysława IV. umarła, d. 10. Maia 1667.

Michał Koryhuta, Eleonora, Corka Ferdynanda III. Cesarza, umarła d. 17. Grudnia, 1697.

Jana III. Sobieskiego, Marya Kazimira de la Grange, Corka Margrabi d' Arquiens, u. d. 30. Stycz: 1716.

Augusta II. Chrystyna Eberhardyna, Corka Chrystiana Ernesta Margrabi Bareuth, u. d. 5. Września 1727.

AUGUSTA III. szezśliwie nam panujecego MARYA JOZEFA Corka Jozeffa

350
zefa Cefarza n. d. 8. Grudnia roku 1699.
zaślubiona d. 20 Sierpnia Roku 1719.
Zabrana z Swiata z powszechnym za-
łem wszystkich 17 Listopada roku 1757.

ROZDZIAŁ II. O KROLEWICACH y KROLEWNACH POLSKICH.

*Rozdział ten o Dochodach y dostoięństwie
Krolewiczow y Krolewien uwiadamia.*

§ I.

IAkie są y z kąd Synow Krolewskich do-
chody? *Odp.* Dawnych czasow, gdy
Krolow dochody znacznieysze były, wy-
starczali Krolowie na wychowanie y do-
statnie Synow y Corek opatrzenie. Gdy
Zygmunt August darowiznami wielkimi
intraty Krolow dużo nadmnieyszył, Zy-
gmunt III. który Synow miał pięciu y
Corkę; iednę szukał u Rzeczypospolitey
dla nich opatrzenia; I otrzymał dla Wła-
dyśława naystarszego Kraie odebrane Mo-
skwie, z częścią intraty ich, (a) także w
[Pru-

351
Prusiech dzierżawy: Osiek y Meselantz.
Do których uchwała Seymowa pięćdzie-
siąt tysięcy rocznego dochodu z intrat
Państwa przyłączyła. (b) II. Dla Jana tak-
że Kazimierza otrzymał także Zygmunt
III. dzierżawy dwie y Krolewsczyzn ty-
leż: (c) Dla Jana Alberta Warmińskie nay-
przod a potem Krakowskie Biskupstwa.
(d) Dla Karola Ferdynanda Czerwiskie.
(e) Tynieckie (f) Opatwa, y potem
Biskupstwo (g) Płockie. Dla Alexandrá
Karola dzierżawy dwie, (h) a dla Anny
Krolewny, Brodnickie y Golubskie Sta-
rostwa. III. Dla tego zaś w puszczeniu
dobr tych Krolewicom trzeba było przy-
zwolenia Stanow, bo urodzenia zacnością
przechodzili Szlachtę, y równieść z ni-
mi: Szlachcie zaś samey dobra te y urzę-
dy dawane według prawa być powinny.
I dla tey przyczyny, Jan Kazimierz y A-
lexander Karol, Krolowi y Rzeczypospo-
lity wierności przyśięgę uczynili; pokiby
dobr zażywali. (h) Jan także Albert y Ka-
rol Ferdynand zwyczajną równie Senator-
ską przyśięgę wykonali, z czego się
ukazuje że Synowie Krolewscy mo-
ga

gą y dobra Krolewskie dzierżyć, y urzędy
płać, jeżeli się do stanu Szlacheckie-
go zniżą, y poprzyśięgą wierność: którą
jednak przyśięgę wierności żeby oddał
Władysław, lubo otrzymał Krolewskie
dobra, śladu nie znaydujemy w prawie y
Narodu dziejach. IV. Dzierżenie dobr
tych przez Krolewiczow ograniczało się
zakładami: iuż płacenia ciężarow Rzeczy-
pospolitey: (k) iuż spuszczenia tych dobr
lub urzędow gdyby im się dochody inne
za granicą dostały: á Anna Krolewna w
Małżeństwo postanowiona była. V. Jan
III Synom trzem y Corce znaczne zostá-
wił dobra, porządki, summy, srebra, y
kleynoty, że dostojnie z nich powagę
Krolewiczow utrzymywać mogli: Z Cor-
ką dał w posagu 500000 talarow bitych.
Wyciągały od nich Stány wierności
przyśięgi, ále iey żaden nie uczynił. VI.
Augustowie, II. y III. zkąd y iakie dla po-
tomstwa opatrzenie obmyślili, mász w
prawie. (k)

(a) Vol. Leg. t. 3. f. 368. tit. Ordynacya.
(b) Ibid. f. 495. cit. Audia prowizyi.
(c) Ibid. f. 709. tit. Opatrzenie. y t. 4. f.

54. tit. Prowizya. (d) Ibid. f. 791. (e)
Ibid f. 792. tit. Konsens. (f) Ibid f. 853.
tit. Konsens. (g) Vol. Leg. t. 4. f. 4. tit.
Konsens. (h) Ib. t. 3. ff. 709. y 710. (i)
Vol. Leg. L. c. (k) Vol. Leg. t. 6. ff. 30. §
Obawiać się 635. §. A gdy tenże.

§ II.

Jakie jest dostojenstwo Krolewiczow Pol-
skich? Odp: I. Krolewiczowie przed-
tym następowali w rzady Narodu po Ro-
dzicach: Nawet gdy wolne bywało Kro-
low wybieranie, względ ná nich pierwszy
miewały Stány. pierwszych Jana III. Sy-
now honor ten minął. II. Władysławowi
Zygmunta III. Synowi pozwoliły Stány
po lewey Oycowskiego tronu stronie za-
siadać ná Seymie. (a) Toż zasiadał Ja-
kob ná Senatu radzie, Jana III Syn: kto-
regu mu ubliżono ná Seymie. [b] III. Woy-
na też Moskiewska w rokach 1616. 1632. od
Stanow Władysławowi zlecona, lubo He-
tmánłkiej władzy warunki razem zachodzi-
ły: Stány zaś mnię chętne były, gdy Jakób
Jana III. Syn, bez ichże wiedzy, część woy-
ská

ka pod Chocim prowadził. (c) IV. Ma-
 ią dostojność tę Krolewiczowie, że w spra-
 wach ośobistych nie mogą być pożywani,
 ani sądzeni tylko przed krolewem y Senato-
 rami na Seymie: Co y Jana Synom wra-
 rowały uchwaly. (d) V. Sprawy wyro-
 kujące, z przyczyny dzierzonych przez
 nie dobr, Sądom zwyczajnym podlegają
 ktorých też dobr dzierzawcami Szlachta
 być mąsamą, y ciż z nich w sądziech odpo-
 wiadać mają. (e) VI. Nazwisko Krole-
 wicom *Serenitatis*, dawane bywa. (f) Lu-
 bo iednak maiestat Oycá czezą w Synach
 Polacy, zwierzchności ich nád sobą za-
 dney nie przyznawają. Michál y Jan Kro-
 lowie rowienność Szlachecką zatrzymy-
 wali dla swych potomkow, żeby rownia
 z innemi mieli do wśzystkiego prawo. [g]
 Takiey dostojności pełne Szlachcicá na-
 zwisko.

(a) *Lengnich Hist. Pruss. t. 5. p. 544*
 [b] *Piascecki Chron. p. 300. y Zaluski E-*
pist. t. 1. par. 2. ff. 1042. 1058. 1059. (c)
Ibid: p. 1038. 1091. (d) Paſta Conventu
Vladislai ſ Nayiaśnieyszých Krolewiczow.
Augusti II. ſ. A gdyby iaka sprawa: Vol
Leg.

Leg. t. 6. f. 262. Art. 6. (e) Vol. Leg. t.
6. f. 23. ſ. A w dobrach. (f) P. C. Mi-
chała y Jana tit. Krewných. Augusta II. in
Vol. Leg. t. 6. f. 23. ſ. Linea de Lumbis: Au-
gusta III. tamże f. 626. ſ. Reaſſumuiąc.
(g) P. C. Michała ſ. Reaſſumuiąc, y Ia-
na III. ſ. 1. Rady.

PORZA.

PORZĄDEK

TOMU Pierwszego KSIĘGI Wtorey
ROZDZIAŁOW y PARAGRAFOW.
CZĘSCI PIERWSZEY.
ROZDZIAŁU PIERWSZEGO.

- §. I. Jak dawny przodkowie nasi
rządu y sprawowania swego przez
Monarchy początek ukazują? Na
karcie. - - - - -
- §. II. Jak dawno Monarchowie Polscy
Krolami się zwac poczęli? - - - - -
- §. III. Czyli kiedy Krolowie Polscy
Cesarzy Rzymskich dannikami byli? - - - - -
- §. IV. Krolowie Polscy czyli wolnym
Stánow wybieraniem? czyli następ-
owaniem y zpadkiem krwi wstępują
na państwo? - - - - -

ROZDZIAŁU DRUGIEGO. O MONARCHACH POLSKICH *w szczególności.*

- §. I. Lech y jego plemię. - - - - - 18
Wizimir. - - - - - 21
- §. II. Woiewodowie. - - - - - 23
- §. III. Krak y Jego potomstwo. - - - - - 24
Lech II. - - - - - 26
Wanda. - - - - - 27

§ IV.

- §. IV. Woiewodowie znowu. - - - - - 28
- §. V. Leszek I. - - - - - 29
- §. VI. Leszek zdradliwy. - - - - - 31
- §. VII. Leszek II. - - - - - 33
Leszek III. - - - - - 35
Popiel I. - - - - - 37
Popiel II. - - - - - 38
- §. VIII. Piast y Jego rod. - - - - - 41
Seymowit. - - - - - 43
Leszek IV. - - - - - 46
Ziemomysł. - - - - - 48
Mieczysław. - - - - - 49
Bolesław Chrobry. - - - - - 53
Mieczysław II. - - - - - 59
Kázimierz I. - - - - - 61
Bolesław Smały. - - - - - 66
Władysław Herman. - - - - - 69
Bolesław III. Krywousty. - - - - - 71
Władysław. - - - - - 80
Bolesław IV. Kędzierzawy. - - - - - 83
Mieczysław Stary. - - - - - 87
Kazimierz II. Sprawiedliwy. - - - - - 89
Leszek biały. - - - - - 93
Władysław Laskonog. - - - - - 95
Leszek Biały znowu. - - - - - 97
Bolesław wstydlivy. - - - - - 101
Leszek Czarny. - - - - - 108

Y4

Henryk

Henryk	111
Przemysław	112
Władysław Łokietek	114
§ VIII. Wacław Król razem Czeski.	115
§ IX. Władysław znowu Łokietek	117
Kazimierz Wielki.	123
§ X. Ludwik Król razem Węgierski	129
§ XI. Królowie Jagellow krwi: Jagello	134
Władysław Jagellończyk.	145
Kazimierz IV.	147
Jan Olbracht	152
Alexander	154
Zygmunt I.	156
Zygmunt August.	161
§ XII. Henryk Walezy	166
§ XIII. Stefan Batory	169
§ XIV. Zygmunt y Jego Familya.	174
Władysław IV.	183
Jan Kazimierz	186
§ XV. Michał Korybut	194
§ XVI. Jan III. Sobieski.	205
§ XVII. August II.	215
August III.	215
Kronika zebrana Monarchow, Xiążąt,	
y Królów polskich.	221
CZĘŚCI II. ROZDZIAŁU I.	
O INTERREGNUM y O INTERREU.	
§. Co jest interregnum? które jego przy-	

czyny? iak wielorakie.	224
§ II. Co jest Interrey? który? y co iego	
za urząd?	227
ROZDZIAŁU II O Seymie Convocationis.	
§ I. Który nazwiska Seymu Convocati-	
onis początek? mieysce? osoby sey-	
maiące?	232
§ II. W iaki się sposób zaczyna Seym	
Convocationis?	233
§ III. Iaki dalszy powód y tryb Seymu	
Convocationis?	235
§ IV. Iakie są okoliczności y zwyczaje	
Seymu Convocationis dokończenia?	237
ROZDZIAŁU III.	
O SEYMIE obierania KROLA.	
§ I. W iaki się sposób Seym obierania	
Krola odprawia? iak długo? y na kto-	
rym mieyscu.	239
§ II. Ktorzy należą y ktorzy nie należą	
do dania Suffragium w obieraniu Kro-	
la?	242
§ III. Iaki jest początek Seymu obiera-	
nia Krola? y nayprzod obrania nim	
Marzałka?	244
§ IV. O czym się nayprzod zwykły na-	
radzać Stany po złączeniu się Posłów	
z Senatem?	247
Y4	§ V.

- § V. Co się znaczy imieniem *Paſta Con-
venta Regum* w prawie nazwanych?
który ich początek y zapifywania
zwyczaj? - - - 248
- § VI. Ktorzy ſwego do korony obie-
rania mają ſobie pozwolony honor?
y które ſą, o tey ich wybierania wol-
ności prawa? - - - 249
- § VII. Ktore ſą prawa Cudzoziemſkich
Poſtów tyczące ſię? ich zprowadzenia
czas? ſpoſob? porządek ſprawowa-
nie poſełstwa? przyimowanie? miey-
ſce? liſtów ſwiadeſtwa niſących ich
poſełstwa napify iakie? mowy? odpo-
wiedzi? odprawa? y inne nakoniecy.
czące ſię teyże rzeczy zwyczaie? 251
- § VIII. Iaki ſię zachowuie porządek w
ſamym wybieraniu Krola? tryb kre-
ſkowania? obwieſzczenie Krola wie-
lokrotne? y od kogo. - - - 257
- § IX. Iaki porządek dałszy Seymu obie-
rania Krola po iegoż obwieſzczeniu? 261
- § X. W iaki ſpoſob zachodzi dokoncze-
nie Seymu obierania Krola? 265

ROZDZIAŁU IV.

O Koronacyi czyli uwieńczeniu KROLA?

- § I. Kiedy y gdzie Krolow ſię Korona-
cya

- eya odprawia? y iaki iey ſkutek? 266
- § II. Czas pogrzebu przeſzłego Krola?
mieyſce? obrządki? y inne okoliczno-
ſci? - - - 268
- § III. Ktore ſą początki, y ktore obrząd-
ki uwieńczenia Krola? - - - 271
- § IV. Który ieſt czas? mieyſce ktore u-
wieńczenia Krolowy? y kto ią uwień-
cza? - - - 275
- § V. Iaki ieſt obrządek odbierania przez
Krola przyſięgi wiernoſci od Krako-
wa Miaſta y od innych? - - - 276
- § VI. Korona, berło, iabłko, znamiona
Krolewſkie którą Starożytność mają?
gdzie bywają chowane? y od ktore-
go czaſu? y pod czym kluczem? 277
- § VII. Kiedy ſię zaczyna Seym Corona-
tionis Krola? ktore iego mieyſce? kto-
rzy go zkładają? iakie zaczęcie? porzą-
dek dałszy? przednieyſze zabawy? uro-
czyſtoſci na nim Krola? iegoż zgola
przedłużenie lub zkrocenie? y nako-
niec dokonanie? - - - 280

CZĘŚCI TRZECIEY ROZDZIAŁU I.

O Nazwiſkach y Maieſtacie Krola, Dworze,
Gwardyi, Pieczęci, Dochodach.

- § Ktore ſię dają Krolom Połskim tytu-

ły? Czyli napisy dostoięstwa?

§ II. Ktora jest powaga maiestatu Krolow
Polskich?

§ III. Ktora Krolow Stolica? ktorzy
Dworzanie? y ktore o nich prawa?

§ IV. A przez omyłkę VI. Gwardyi czy-
li żołnierzy do straży boku y maiesta-
tu Krola iaka starożytność? z iakie-
go-ta Narodu ludzi składać się ma? Ich
Pułkownik ktorego rownie być ma
rodu? y iak przybiegły? ich liczba? y
płaca zkąd?

§ V. Pieczęć Krola iak wieloraka? y o
każdey w szczegulności co mają pra-
wa? lub zwyczaj?

§ VI. Dochody Krolow iakie? y zkąd
były dawno?

§ VII. Dochody Krolow iakie? y zkąd są
teraz?

§ VIII. Iakie są prawa o Ekonomiach y
dobrach stołu Krolewskiego? á mia-
nowicie komu ich dozór-puszczony
być może? iaka ichże wolność? y iak
dostatnie z nichże dochody?

ROZDZIAŁU II.

O Prawach KROLA.

§ I. Iakie są prawa Krola w szafunku u-
rzędow y dobr w powszechności?

§ II. Iakie są prawa Krola w rozdawaniu
mianowicie Biskupstw?

§ III. Iakie jest prawo Krola w rozdawa-
niu Opactw.

§ IV. O prawie Krola w zaleceniu Pá-
pieżowi do dostoięności Kardynał-
skiej.

§ V. O podawaniu iednemu z Kardyna-
łow przez Krola honoru, *Protektoris*
Poloniae.

§ VI. Iakie są prawa Krolewskie w rozda-
waniu Prałackich, Kanonicznych u-
rzędow, Probstw y Plebanii w do-
brach nie iedynie Krolewskiego sto-
łu, ale wszystkich niegdyś Krole-
wskich?

§ VII. Iakie są prawa Krolewskie w roz-
dawaniu urzędu Senatorskiego Wo-
iewodow y Kasztelanow?

§ VIII. Iakie są prawa Krola w rozdawa-
niu *Ministeriorum* rzędu Senatorskie-
go?

§ IX. Iakie jest prawo Krola w rozdawa-
niu urzędow nie Senatorskich Ko-
ronnych y Litewskich?

§ X. Iakie jest prawo Krola w podawa-
niu Urzędnikow Ziemskich po Wo-
iewodztwach, y w Prusiech?

- § XI. a przez omyłkę IX. Iakie iest prawo Krola w szafunku Starostw gro-
dowych? - - - 316
- § XII. Iakie iest prawo Krola w rozda-
waniu Starostw nie grodowych? Kro-
lewskich dzierżaw? y Woytostw? 317
- § XIII. Ktore iest prawo Krolow? y ie-
go iak dawny początek? w rozdawa-
niu orderu orla białego? y czyli da-
wni Krolowie orderu ktorego używa-
li? albo też razem zaszczycali nim
swoy Narod? - - - 319
- § XIV. Iakie iest prawo Krola względem
Seymow? - - - 321
- § XV. Iakie ma Krol prawo do zkładania
Senatu rad? - - - 324
- § XVI. Iakie iest prawo Krola wzglę-
dem Sądow? - - - 325
- § XVII. Iakie są prawa Krola w wysyła-
niu Posłow do postronnych Naro-
dow? - - - 325
- § XVIII. Iakie są prawa Krola w wypo-
wiedzaniu wojen? woyska władzy? to-
czenia wojen? zawierania sojuszow? 326
- § XIX. Iakie iest prawo Krola w szafun-
ku przywileiow mianowicie *Servito-*
riatus y Nobilitatis? 327

§ XX.

- § XX. Iakie iest prawo Krola w obowią-
zku Senatorow do bytności przy bo-
ku swoim? - - - 328
- § XXI. Iakie ma prawo Krol wyjazdu
za granicę państwa? - - - 329
- § XXII. Iakie iest Krola prawo? y z kto-
rego zródła wynikłe jego obowią-
zujące do odzyskiwania Ziemi utrac-
nych? y co się tym imieniem rozu-
mie? - - - 330
- § XXIII. Iakie iest? y z kąd wynika pra-
wo Krola do odzyskiwania pieniędzy
summy Neapolitańskiej? - - - 331
- § XXIV. Pod którym warunkiem? obo-
wiązany iest Krol chować Obywate-
low y całego Narodu prawa? - - 335
- XIĘGI WTOREY
TOMU Pierwszego CZĘŚCI Czwartej
ROZDZIAŁU I. O KROLOWY.
- § I. Iakie są prawa polskie w obieraniu
przez Krola żony? - - - 337
- § II. Iakiey religii Krolowa być ma? 338
- § III. Ktore iest mieysce do zawierania
małżeństwa Krolow? y do uwieńcza-
nia Krolow? - - - 339
- § IV. Z których się Osob zklada Dwor
Krolowy? - - - 340
- § V.

§ V. Iaka iest, y zkąd intrata Krolowy? 344
§ VI Gdzie męszka Krolowa po śmierci Krola małżonka? y gdzie bywa jej zwłokow pogrzeb? - 345

§ VII. Kronika zebrana Monarchiń, Xiężnych, y Krolowych Polskich. 344

ROZDZIAŁU II.

O KROLEWICACH y KROLEWNACH

§ I. Iakie są y zkąd Synow y Corek Krolewskich dochody - - - 350

§ II. Iakie iest dostoięństwo Krolewiczow Polskich? 353

Na Większą BOGU Chwałę.
Koniec TOMU PIERWSZEGO
KSIĘGI DRUGIEY.

TOMU II.
KSIĘGA TRZECIA y CZWARTA.

Omyłki TOMU I. KSIĘGI II.

Na karcie w wierszu miało		czytay	
9	- 22	Rzyński	Rzymskich
77	- 16	tożyła	tożył
94	- 8	dzugi	drugi
104	- 1	Polski	Polski
106	- 14	Sosta	Siostra
108	- 13	przywizkiem	przez wizkiem
109	- 25	wypowiadający	wypowiadający
120	- 19	Xiążęciu	Xiążęciu
	- 4	zprzedzać	zprzedać
137	- 19	zawrocciem	zawroceniem
162	- 11	Instant.	Instant.
173	- 8	Stafana	Stefana
185	- 4	ważącego	ważącego.
203	- 13	w Wigilya	w Wigilię
221	- 1	Dzieki, żeby wiekował z nami Polakami.	
237	- 15	zkracana	zkracany
263	- 21	dziękczynie	dziękczynienie
267	- 7	Posłom	Posłom
279	- 16	Coronatonis	Coronationis
284	- 13	Gwaracyi	Gwardyi
285	- 16	Zumdzki	Zmudzki
288	- 2	Imieuem	Imieniem
	- 21	Litwskiego	Litewskiego
299	- 24	Liwski	Litewski
309	- 11	zalecił	zalecił.
311	- 2	nazwiskiem	nazwiskiem
318	- 14	Woytoytojszwa:	Woytojszwa

